

4. Alevi Çalıştayı

30 Eylül 2009
Ankara

Dizgi & Grafik

DNA Medya Tanıtım

Fevzi Çakmak Sokak No: 11/12 Kızılay - Ankara

Tel: 0 312 230 77 55 • Fax: 0 312 229 76 39

www.dnamedya.com

Baskı

Anadolu Bulvarı Meka Plaza No:5/15

Gimat – Yenimahalle / ANKARA

Tel: 0 312 397 16 17 • Fax: 397 03 07

www.basakmatbaa.com

4. Alevi alıştayı

30 Eylöl 2009

Ankara

Recep Tayyip ERDOĞAN

Başbakan

Hükümeti devraldığımız 2002 yılı sonundan itibaren ekonomiden ulaştırmaya, eğitimden sağlığa, dış politikadan turizme kadar hemen her alanda Türkiye'nin yaşadığı birçok kronik ve yapısal soruna kalıcı çözüm üretmenin gayreti içinde olduk. Bu çabalarımız kısa zamanda meyvelerini verdi ve birçok alanda Cumhuriyet tarihinin en büyük başarılarını elde ettik, büyük mesafeler kat ettik.

Bunun yanında demokratikleşme, şeffaflaşma, hukukun üstünlüğü, insan hakları, özgürlükler, birlik ve bütünlüğümüzün pekiştirilmesi gibi hususlarda da kararlı adımlar attık. Bu alandaki en büyük adımlarımızdan biri, "Milli Birlik ve Kardeşlik Projesi" olarak adlandırdığımız Demokratik Açılım sürecidir. Bu süreçte farklı toplumsal kesimleri ilgilendiren tüm sorun alanlarını masaya yatırarak en geniş şekilde tartışıyor, hal yoluna koymaya çalışıyoruz.

Bu kapsamda, ilki 3-4 Haziran 2009'da, sonuncusu da 28-30 Ocak 2010 tarihlerinde gerçekleştirilen ve toplam yedi etaptan oluşan Alevi Çalıştayları, "Milli Birlik ve Kardeşlik Projesi" çerçevesinde başlattığımız girişimler içinde çok önemli bir yer tutuyor.

Alevi Çalıştayları, Alevi vatandaşlarımızın sorunları konusunda ilgili tarafların görüşlerine doğrudan kulak vermek, sorunları doğrudan tespit etmek, çözümü konusunda bilgi eksenli adımlar atmak ve konunun enine boyuna tartışılmasını sağlamak bakımından çok yararlı

olmuştur. Bu açıdan, ilgili Devlet Bakanlığımızın himayesinde gerçekleştirilen bu çalışmalarını, ortaya çıkarması muhtemel hayırlı sonuçları itibarıyla kayda değer bir girişim olarak görüyor ve değerlendiriyorum.

Şunu net olarak ifade etmek gerekir ki, açılım süreci ve çalıştaylar, devletimizin Alevi vatandaşlarımıza ilişkin tarihsel hafızasını gözden geçirme hatta yeniden oluşturma konusunda bir milattır. İnanıyorum ki, bu süreç sonunda ülkemizdeki her bir vatandaş kendini daha özgürce ifade edebilecek, milli birlik ve bütünlüğümüz daha da güçlenecektir.

Bu vesileyle başta Devlet Bakanımız Faruk Çelik olmak üzere çalıştayların gerçekleşmesini sağlayan herkesi ve sürece katkı veren tüm vatandaşlarımı en içten dileklerle kutluyor, yayınlanan bu tutanakların devlet-vatandaş buluşmasının önemli unsurları arasında yer alacağına olan inancımı ifade ediyorum.

Faruk ÇELİK

Devlet Bakanı

Kamuoyunda “Alevi Açılımı” olarak bilinen ve Alevilerin belli başlı sorun ve taleplerini demokrasi ve insan hakları temelinde yeniden ele alıp değerlendirme amacı güden Hükümet girişiminde, Bakanlığımız himayesinde bir dizi çalıştay gerçekleştirilmiştir.

Bu çalıştaylarda şimdiye değin farklı platformlarda görüş ve düşüncelerini ifade eden Alevilerin sorun ve taleplerinin belirlenip, bu çerçevede atılacak adımların net bir şekilde belirlenmesi hedeflenmiştir. Düzenlenme ve uygulama aşamalarında, tüm katılımcıların genel kamuoyunda bilinen söylemleriyle tebarüz etmiş olmalarına dikkat edilmiştir. Böylece çalıştay üyelerinin Alevi kamuoyunun örgütsel çeşitliliği içinde ortaya çıkan parçalılığı yansıtmaması kadar, aynı şekilde sorunun çözümüne yönelik kuşatıcı dil ve önerileriyle de bilinmiş olmalarına özen gösterilmiştir.

Esasen değişik mahfillerde dillendirilen ve yer yer sert unsurlarla takviye edilen söylem ve çıkışların soğukkanlı bir şekilde ele alınması için olayın belli başlı taraflarını kademeli olarak bir araya getirmek ve ardından da ulaşılan diyalog zemininde gerçek ve sahici çözümleri devreye sokmak gerekmiştir. Bu bağlamda konunun içine Alevileri STK’ları, akademik ve siyasal çevreleri, gazetecileri ve ilahiyat çevrelerini de dahil etmek problemin çözüm noktalarını ülkenin ortak gündemi olarak belirlemek gerekmiştir.

Kabul etmek gerekir ki devlet bugüne kadar Alevilerin sorunlarını çözmek, taleplerini karşılamak ve kendileriyle iletişim kurma konusunda tatminkâr bir açılım sunmada yeterli bir mesafe alamamıştır. Bu

toplantıların amacı temsil değeri yüksek bir buluşma ortamı sağlayarak sorunların çözümünde herkese söz hakkı vermek ve katılımcı demokrasinin gereklerine uygun bir müzakere süreci başlatmaktır. Uzun soluklu bir girişime sağlam ve kalıcı adımlarla başlamak mesafe almak açısından yararlı olacaktır.

7 aşamalı olarak gerçekleştirilen çalıştayların ilki 3-4 Haziran 2009'da sonuncusu ise 28-30 Ocak 2010 tarihlerinde gerçekleştirilmiştir. Çalıştaylara Alevi sorununa duyarlı pek çok kişi davet edilmiş, katılımcılar bu süreçte söylemsel farklılıkları esas alınarak sürece katkı sunmuşlardır.

Yaklaşık 40'ar kişinin katılımıyla gerçekleştirilen her bir çalıştayda geniş ölçekte bir müzakerenin sağlanması için gayret sarf edilmiş ancak az da olsa kimi davetliler farklı gerekçeleriyle bu toplantılarda yer alamamışlardır. Bununla birlikte genel toplam açısından bakıldığında, Alevi sorununun bütün boyut ve sınırlarıyla birlikte ele alınması konusunda gerçekleştirilen bu çalıştayların, mevcut durumun netlik kazanmasında bir hayli verimli olduğunu belirtmek gerekir.

Çalıştaylar birer ay aralıkla gerçekleştirilmiş, bu bağlamda her bir buluşmanın kamuoyu ve medya dünyasındaki yansıma ve geri bildirimlerini almak, sürecin sağlıklı bir şekilde değerlendirilebilmesi açısından oldukça besleyici olmuştur. Toplumsal birlik ve kardeşlik düzeyinde yeni fırsat alanları yaratan müzakere süreçleri, karşılıklı anlayış, hoşgörü ve diyalog alanındaki beklentileri de çoğaltmıştır.

Gerçekleştirilen bu oturumlarda her konuşmacı kendi görüş ve kanaatini çekincesiz, hiçbir müdahaleye maruz kalmaksızın, karşılıklı güven ilişkisi içinde ifade etme olanağı bulmuş, bu çerçevede ortaya çıkan kimi sıra dışı tartışmalar bile ilgili taraflarca birer katkı olarak değerlendirilmiştir. Kökleri yüzyıllara uzanan ve bugün kapsamlı bir sorun olmakla kalmayıp adeta gündelikleşen bir gerçeklik hakkında birbirinden farklı görüşlerin olmasının pek de yadırganacak bir yanı bulunmamaktadır.

Öte yandan bu çalıştaylarda ortaya çıkan görüşlerin toplumun farklı kesimlerdeki yorumlarına ulaşmak üzere özellikle Alevi olmayan inanç ve temsil gruplarıyla da görüşmeler yapılmış; kamuoyunun bil-

gisi dâhilinde gerçekleştirilen bu toplantılarda da sorunun ele alınması noktasında, anlaşılabilir bir dile ve zemine yönelik ihtiyaç bilhassa vurgulanmıştır.

Bu bağlamda Alevi inanç rehberleriyle de bir araya gelinmiştir. Çalıştaylarda ana gövdeyi oluşturan katılımın önemli ölçüde örgütsel yapılardan oluştuğu göz ardı edilemez. Bu nedenle, başlı başına geleneği temsil eden inanç rehberlerinin mevcut gelişmeler karşısındaki kanaatlerini de dikkate almak gerekiyordu. Aynı konsept içinde Sivas'ta da belli başlı sivil toplum kuruluşlarının katılımıyla özel bir toplantı düzenlenmiştir. Bu iki toplantının tutanakları da diğer çalıştay kayıtlarıyla birlikte yayınlanmaktadır.

Yaklaşık 500 kişinin aktif katılımını yansıtan bu çalıştaylarda hemen herkesin üzerinde uzlaşacağı görüş ve düşünceler olduğu gibi pek çok kişiyi pekâlâ rahatsız edebilecek görüş ve düşünceler de olmuştur. Bu vesileyle dile getirilen yaklaşımların, niteliği ne olursa olsun, bunların hiçbirinin ilgili Bakanlığımızı bağlamadığını bu vesileyle belirtmek gerekir. Sorunun ele alınışında ortaya çıkan görüşlerin ılımlı, agresif, sıradışı, fantastik ya da makul olmaları tartışma kültürümüzün sınırlarını yansıtmaları açısından dikkatle incelenmeyi gerektirmektedir. Buna karşılık Bakanlığımız, çalıştaylar sürecinde ilerde bu toplantılarda neler olup bittiği konusunda ortaya çıkabilecek polemiklere meydan vermemek için, sorumluluğunun bir gereği olarak bu verileri kamuoyuyla paylaşma kararlılığını her fırsatta dile getirmiştir. Aslında bu metinler, konunun mahiyetini öğrenmek ve çözüm noktasında gelinen noktaları görmek için vazgeçilmez bir arşiv değeri de taşımaktadır. Her vesileyle vurgulandığı gibi bu kayıtlar gerçekte hem devlet hem de toplum nezdinde yaygın kabul gören Alevi algısı açısından da ciddi bir referans değeri taşımaktadır.

Alevilerin talepleri arasında en başta ayrımcılığın ortadan kaldırılması gelmektedir. Alevi kimliğinin tanınmasını isteyen Aleviler eğitim ve öğretim müfredatında kendi inançlarına daha geniş bir şekilde yer verilmesini, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın pozisyonunun ideal laiklik normları içinde yeniden ele alınmasını istemektedirler.

Alevilerin sorun ve taleplerinin doğrudan değerlendirildiği çalıştaylar sonucunda hazırlanan raporda tüm bunlara ayrıntılı bir şekilde yer verilecektir. Rapor, Alevi taleplerinin ele alınıp karşılanması konusunda bir yol haritası işlevi görecektir.

Sürecin başarıyla sürdürülmesinde Alevi ve Sünni kamuoyunun sunduğu katkılar da önemlidir. Yanı sıra medyada da çoklukla konu, süreci tıkayıcı hatta baltalayıcı bir dil üzerinden değil, aksine rahatlatıcı ve geliştirici bir dil üzerinden ele alınıp işlenmiştir. Bütün bu katkılar, tarihsel bir sorunun bugün her vesileyle ağırlığı hissedilen bilançosunun sorgulanmasında ciddi ve kolaylaştırıcı rolleriyle teşekkürü hak etmektedir.

Bu bağlamda Devlet Bakanlığı'nın her düzeydeki personelinin sürecin işleyişindeki katkılarını burada anmak isterim. Bu bağlamda süreci başından beri gerek koordinatörlük gerekse moderatörlük rolüyle başarılı bir şekilde yöneten Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Necdet Subaşı'na özellikle teşekkür borçluyum.

Aynı şekilde çalıştayların sekreterliğini üstlenen Süleyman Bayraktar'a ve organizasyonların kusursuz bir şekilde gerçekleştirilmesinde katkılarını gördüğüm Altus Organizasyon'dan Dilan Karakoyun'a da teşekkür ederim.

Gerek bu tutanakların gerekse hazırlanacak raporun Alevi vatandaşlarımızın sorunlarının çözümünde kayda değer bir fonksiyon icra edeceğine içtenlikle inanıyorum. Yayınlanan bu kayıtların toplumsal sorunlarımızın aşılması noktasında sorumluluk kaygısı güden her vatandaşımız için kayda değer açılımlar sunacağını umuyor, tüm katılımcılara ve emeği geçen herkese şükranlarımızı sunuyorum.

4. Alevi alıştayı Toplantı Programı

09:30 – 10:00	Açılış Konuşmaları
10:00 – 11:30	Sivil Toplum Kuruluşları ve Aleviler
11:30 – 11:45	Ara
11:45 – 13:15	Aleviler: Geçmişle Gelecek Arasında
13:15 – 14:30	Ara
14:30 – 16:15	Birlikte Yaşama, ok Kültürlülük ve Aleviler
16:15 – 16:30	Ara
16:30 – 18:15	zm Arayışında Aleviler ve Sivil Toplum Kuruluşları
18:15 – 18:30	Ara
18:30 - 19:00	Kapanış

Açılış Konuşması

**30 Eylöl 2009
Ankara**

4. Alevi alıştayı

MODERATÖR - Evet, alıştayı başlatmak üzereyiz arkadaşlar.

Değerli konuklar, sivil toplum kuruluşlarının saygıdeğer temsilcileri, değerli basın mensupları, dördüncü alıştayımızı başlatıyoruz.

Bilindiği gibi daha önce Alevi sorununa ilişkin olarak Alevi temsil gruplarıyla ve akademik çevrelerle bir araya geldik. Bugünkü toplantımızın ağırlığını sivil toplum kuruluşları oluşturuyor.

şimdi açış konuşmasını yapmak üzere Devlet Bakanı Faruk elik Bey'i davet ediyorum. Buyrun Sayın Bakanım.

DEVLET BAKANI FARUK ÇELİK'İN

AÇILIŐ KONUŞMASI

Değerli konuklar, kıymetli basın mensupları;

Bugün kamuoyunda Alevi alıştayları olarak bilinen toplantılarımızın dördüncüsünü sivil toplum kuruluşları ve diğer toplumsal inisiyatiflerimizle birlikte gerçekleştiriyoruz. Davetimize katılan siz değerli konuklarımıza gönülden teşekkür ediyorum. Hepiniz hoş geldiniz. Değerli konuklar, hükümet olarak odaklandığımız konulardan biri de Alevi vatandaşlarımızın sorunlarıdır. Bu çerçeveden kuşatıcı ve sonuç alınabilir bir konsept içinden sorunu anlamaya ve aşmaya çalışıyoruz. Sonuca doğru ilerleme azim ve kararlılığımızı kamuoyu sükûnet içinde dikkatle takip etmekte ve takdirle izlemektedir. Attığımız adımların tarihsel açıdan oldukça önemli hatta belirleyici olduğuna inanıyoruz. Yüzyılları aşan sorunların bırakın ortadan kaldırılmasını, gerçekte ne olduklarının belirlenmesi konusunda bile şimdiye değin gerçekleştirilmiş kayda değer bir girişimden söz etmek zordur.

Oysa toplumumuzun her bir üyesi insanca yaşama hakkını sonuna kadar kullanabilmeli, her bir vatandaşımız özgür ve demokratik bir ülkede yaşamanın mutluluğuna sahip olmalıdır. Bugüne değin taltif, bahşış ve idareyi maslahatçılıklarla geçiştirilen sorunların, devasa boyutlara ulaşan maliyeti karşısında özgürlükçü, demokrat ve insan haklarına dayalı bir siyasi iradenin yapması gereken öncelikle bu sorunlu alanlara yönelmek ve ihmalkârlıkları ortadan kaldırmaktır.

Esasen demokratik açılım sürecinde yapmaya çalıştığımız da budur. Kabul etmek gerekir ki birbiri üstüne yığılmış pek çok sorunu deşmek ve devleti tüm vatandaşlarımızın taleplerine duyarlı bir meşruiyet noktası olarak seferber etmek şerefi hükümetimize ait olmuştur. Bununla övünmenin ya da bu övgülerle yetinmenin sorunların gideril-

4. Alevi alıştayı

mesine hiçbir faydası olmayacağının farkındayız. Bu nedenle, biz uzun zamandan beri başka hiçbir iradenin etki ya da telkinine bağlı kalmaksızın vatandaşlarımızın sorunlarını tespit etme ve giderme konusunda etkin bir planlamanın içinde çalışmalarımızı sürdürmekteyiz. Alevi alıştayları da bu iradenin ürünü olarak gerçekleştirilmektedir. Huzur ve refahımızı tesis etmek için bu sorunların üzerine kararlılıkla gitmek gerekir. Sorunları zmek istiyoruz. Anlamak ve üstesinden gelmek istiyoruz. İşi uzatmak, ipe un sermek, oyalamak ya da vatandaşlarımızı aldatmak gibi, zaman zaman iyi niyetimizi provoke etmek isteyen değerlendirmelere de asla kulak asmıyoruz. zm yemek isteyenlerle, bağcıyı dövmek isteyenler arasındaki farkı çok iyi biliyoruz.

Vatandaşlarımızın sabırsızlık içindeki bekleyişlerini de anlayışla karşılıyoruz. Ancak; bin yılı aşan sorunların üstünkörü bir geiştirmeyle, baştan savma bir ilgiyle ele alınmasına da razı olmamak gerekir. Bu kadar özenle ve üzerine titreyerek sürdürdüğümüz açılımları istismar edenleri, istismarda istikbal arayanları, vatandaşlarımızın takdirlerine bırakıyorum. Niyetimiz samimi, attığımız adımlar tarihidir. Bu duyarlılık ekseninde başta Alevi temsil grupları olmak üzere konunun belli başlı tarafları ile değişik vesilelerle bir araya geldik. Alevilerin dile getirdikleri sorunlara akademik düzeyde ilgi duyan bilim adamlarımızla da buluşmayı ihmal etmedik. Akademisyenlerimiz gündelik popüler yaklaşımlarından bağımsız olarak analizlerini bizlerle paylaştılar. Aynı şekilde ilahiyat alanından katılan bilim adamlarımız da sorunun dinsel, tarihsel ve kültürel sınırlarına yönelik olarak çok ciddi katkılar sundular.

Bu alıştaylardaki temel amacımız, Alevi vatandaşlarımızın sorunlarını tespit etmekle sınırlı değildir. Hiç kuşkusuz sorunların tespiti de bir hayli önemlidir. Esasen bilgi temelinde oluşmayan analizlerle sağlıklı ve objektif bir veriden beslenmeyen yaklaşımlarla, üzüm arayışında kalıcı ve tatminkâr bir sonuca ulaşabilmek mümkün değildir. Çalıştaylar aracılığı ile bilgi dünyamızı derinleştiriyoruz. Muhataplar arasında diyalog sorunlarını gidermeye çalışıyoruz. Ancak, bütün bunlarla yetinmeksizin mevcut sorunları ortadan kaldırmak üzere neler yapabiliriz sorusuna da cevap arıyoruz. Başından beri demokratik meka-

4. Alevi alıştayı

nizmaları harekete geçirmekten yanayız. Mevcut teamülleri vatandaşlarımızın lehine olacak şekilde okumaktan ekinmiyoruz.

Değerli basın mensupları, bugün sivil toplumun sunacağı perspektifleri de çok önemsiyoruz. Toplumsal duyarlılıkların ve hassasiyetlerin farkındayız. Bir yeri düzeltirken başka bir yeri bozmaktan yana değiliz. Soğukkanlı ve kararlı adımlarla ilerliyoruz. Müzakere bilincini geliştirmeye, siyasi ve toplumsal sorumluluklarınızı genişletmeye önem veriyoruz.

Bedel ödemekten kaınmıyoruz. Biz kendimize uygun bir vatandaşlık projesinin peşinde değiliz. Makbul vatandaşlığın değil, eşit vatandaşlığın takipçisiyiz. Biz makbuliyete eşit vatandaşlık temelinde ulaşmak istiyoruz. Toplumumuzun desteğinden de azami derecede yararlanmak, yol almak istiyoruz. Toplumsal gerilimi üreten ve besleyen sorunlarla, bu süreci tahkim eden çelişkilerle, husumet alanlarıyla daha demokratik bir devlet ve daha demokrat bir toplum anlayışı içinde yüzleşmeyi hedefliyoruz. Bu amaçlar doğrultusunda bir araya geldik.

Bir kez daha katılımlarınızı nemsediğimizi vurgulayarak, teşekkürlerimi ifade etmek istiyorum. Katılımcı siz değerli konuklarımızın her birine şahsım ve hkmetimiz adına en derin saygılarımı sunuyor, alıştayımızın başarılı geçmesini temenni ediyor, tekrar saygılar sunuyorum.

4. Alevi alıştayı

4. Alevi alıştayı

MODERATÖR - Teşekkür ederim Sayın Bakanım.

Değerli konuklar, değerli basın mensupları. Saat 10:00'da birinci tartışmayı başlatacağız. Bu süre içerisinde değerli basın mensuplarının gevlerini tamamlamalarını bekliyoruz. Programımız saat 10:00'da başlayacaktır.

MODERATÖR - Evet değerli basın mensupları. Tekrar hoş geliniz değerli konuklar, sivil toplum kuruluşlarının değerli temsilcileri... Bugün, dördüncü alıştayı başlatıyoruz. Bu alıştayı yararlı olmasını umuyoruz. Bu alıştaya başlamadan önce programın nasıl işleyeceğine dair birtakım bilgiler vermek istiyorum. Doğal olarak sizler daha önceki toplantıların bakiyesi hakkında da bir ön bilgiye sahip olmak isteyeceksiniz. Bunları burada sizlerle paylaşmak istiyorum. Biliyorsunuz 3 Haziran'dan başlamak üzere bugün dördüncüsü gerçekleştiriliyor. Çalıştaylar yaptık. Bu çalıştaylarda temel amacımız Alevi sorununu doğrudan kendi kaynaklarından, kendi aktörlerinden, belli başlı temsil gruplarından öğrenmek, sorunu bizzat yaşayanların dillendirmelerine kulak vermek ve bu bağlamda bu sorunun toplumun diğer kesimleri tarafından nasıl algılandığını değerlendirmek, bu çerçevede akademik dünyanın katkılarını almak. Bunları gerçekleştirdik.

Bugün biz oldukça sivil bir tartışmanın gerçekleşmesini istiyoruz burada. Konuşmalarımızda bir limitin olmadığını, süre dışında bir limitin olmadığını, düşüncelerimizi istediğimiz rahatlıkta ifade edebileceğimizi, bir kısıtlama olmadığını, hepimizin ortak gerekliliklere saygı duyacağımızı, bu bağlamda amacımızın gerçeğin peşinde olmak olduğunu, hakikati aramak olduğunu, sorunu çözmek olduğunu hatırlatmama gerek olmadığını düşünüyorum.

4. Alevi alıştayı

Bu alıştayda doğal olarak bir süre kısıtlaması yapmak zorundayız. Bizim hesaplamalarımıza göre her katılımcı on dakika konuştuğu zaman süre işte belirlenen zamanda tamamlanabiliyor. Doğrusu daha önceki alıştaylardan edindiğimiz bir izlenim. Süre hepimize yetiyor, son derece bereketli bir ortam. Sanırım hayırlı bir iş yaptığımızdan böyle güzel sonuçlar da alıyoruz. İstediğiniz oturumda konuşabilirsiniz. Yani on dakikalık süreyi isterseniz oturumlardan birinde tamamlayabilirsiniz, tüketebilirsiniz; ya da isterseniz onu dağıtabilirsiniz. Bu konuda normal on dakikalık süre hakkının dışında yeri geldikçe size ısrarınıza bağlı olarak söz hakkı veriyoruz. Bu konuda bir kısıtlama söz konusu değil. Rahat olmaya çalışıyoruz. Rahat konuşmaya çalışıyoruz. Ama kabul edersiniz ki on dakika herkese daha fazla bir Şey belirlersek süre bunu tamamlamak oldukça güç. Sözü daha fazla uzatmak istemiyorum. Katılımcılar hangi oturumda söz olmak istiyorlarsa... Şimdi, Şu anda da başlamış durumdayız. Masa isimliklerini alıştay sekreterimiz Süleyman Bayraktar Bey'e göstererek ona kayıt ettirerek sıralarını alabilirler. Konuşma sıralarını belirleyebilirler. Şimdiden bu oturumda söz almak isteyen konuklarımız bu düzenleme için katkıda bulunurlarsa seviniriz. Konuşurken mikrofon butonuna özellikle basmanız gerekiyor; çünkü kayda alınıyor. Bakan Bey değişik vesilelerle vurguladı. Biz bu alıştay tutanaklarını yayınlayacağız. İçeriğinin yaratabileceği her tür gerilimi de hesaba katarak, hiçbir kısıtlama yapmaksızın bunları kamuoyuyla paylaşacağız. Bakan Bey'in en son talimatı bunun en kısa zamanda gerçekleşmesi Őeklinindedir. Dolayısıyla bu konuşmaların kamuoyu tarafından bilinmesinin de daha farklı bir katkı sağlayacağını düşünüyoruz. Şimdi söz almak isteyen konuklarımızı kaydetmek isteriz.

Bakan Bey bütün çalıştaylara başından sonuna kadar katılıyor. İlke olarak çalıştaylarda söz almıyor. Sadece açış ve kapanış konuşmalarında bir değerlendirme yapıyor. Ama yeri geldiğinde de kendisine de doğrudan soru yöneltildiği zaman sanırım cevap vermek durumunda kalıyor. Ama Şimdiye kadar hep sessizce izlemeyi başardı ve bu açıdan da bir moderatör olarak teşekkür etmek isterim. Çünkü son

4. Alevi alıştayı

derece rahat bir toplantı gerçekleştiriyoruz. Bunu da özellikle belirtelim. Şimdi hemen başlayalım. Şuraya...

KATILIMCI – Var mı zaten siyasi baskı?

MODERATÖR - Yani mahalle baskısı. Evet Cemal Beyden başlayalım. Cemal bey söz almak istedi. Bu arada gösterebilirsiniz isimliklerinizi. Evet başlayalım 10 dakikalık süreyi tamamen kullanacağınızı belirtirseniz biz ona göre sizin sözlerinizi keseriz yani...

CEMAL UŞŞAK- Zurnada peşrev olmaz yani.

MODERATÖR - Butona basın lütfen.

CEMAL UŞŞAK- Evet. Bende kendi payıma Sayın Bakana ve değerli moderatre bu oturumu ve bu sivil toplum ağırlıklı çalışma grubunu tertip ettikleri için teşekkür etmek istiyorum. Çünkü problemin gerçekten çözümünün önemli bir kısmı sivil inisiyatife bakıyor. Hiç Şüphesiz ki konunun çözümünün siyasi yönü, resmi yönü, yasal yönü var. O konu bizi aşıyor. Daha başka çalışma gruplarının konusu. Yani yarından tezi yok Alevi vatandaşlarımızın haklarının yerine getirilebilmesi için yasal zeminin oluşturulması, mevcut kanunlarla yasalarla çeliŐki oluŐturmayacak Şekilde bir bakanlığa bağlanması veya gerekirse ayrı bir birim oluşturulması zaruret halindedir. Kesinlikle resmi bir statü elzemdir. Yani bu ille de, özellikle din dersleri konusunda Diyanet'e bağlı olması gerekmiyor. Bunun mahsurları üzerinde duranlar var. Ben ondan ziyade sivil inisiyatifin konunun çözümüne katkıları babında mütevazi düşüncelerimi paylaşmak istiyorum. Bilindiği gibi tarihin köklerine dayanan çok derin algılar, yanlış imaj var. Peşin hükümler var. Bunların izan edilmesi ve düzeltilmesinde sivil inisiyatifin sivil toplum kuruluşlarının çok daha aktif rol alması gerektiği düŐüncesindeyim.

Pratik ve mütevazi bir tavsiyede bulunmak istiyorum. Kadın hakları konusunda sıkta tavsiye edildiği gibi pozitif ayrımcılık veya kadının belli kurumlarda temsili için kota ayrılması konusu tavsiye ediliyor. Bu

4. Alevi Çalıştayı

meselenin çözümü için de hani tırnak içerisinde bu ayrımı sevmemekle beraber tarif için bunu kullanmaya mecburuz. Sünni sivil kuruluşlarının yönetim kurumlarına en azından birer tane Alevi kimliği maruf olan ve bilinen kişilerin de alınması şeklinde. Hemen tabii karşısında bulunduğu için, Ömer Bey MÜSİAD'ın Değerli Başkanı. Bilemiyorum tabii MÜSİAD'ın yönetiminde Alevi kimliği maruf bulunan bir kişi var mı? Hatta bunun MÜSİAD'ın fiziken yer aldığı konum itibarıyla da ayrı bir esprisi olur. Hani Sütlüce'de çok tarihen bilinen, çok kıymetli bir Bektaşî Dergâhı vardı hani yerinde yeller esen... Hani MÜSİAD'ın bulunduğu o arazi üzerinde de veya civarında olduğu yönünde de bir takım yorumlar da var. Böyle bir, hani tarihen de bir borcun yerine getirilmesi olarak da algılanabilir bu. MÜSİAD misal olarak. Benim çalıştığım kurumlarda da bunu yerine getirme konusunda kendi aramızda bir prensip anlaşması yaptık. Bunu en kısa zamanda uygulamaya koyacağız.

Burada dikkat edilmesi gereken şöyle bir nokta var. Bazen deniyor ki işte filan Kürt değil mi, filan Alevi değil mi? Burada kimliğin bilinmesi ve kimliğin altının çizilmesi sıkça yaptığımız bir yanlışlık. Bu kabil toplantılarda ortak paydalara ve ortak değerlere vurgu hiç şüphesiz önemlidir. Toplumsal mutabakat ve toplumsal uzlaşma için. Ama Türkiye'de kimi tartışmalarda bu ortak payda vurgusu, farklılıkların törpülenmesi ve farklılıkların üstünün belli ölçüde kamuflaj edilmesi gibi yanlış istikamete de sevk ediliyor ve böyle kullanılıyor. Hepimiz Müslüman değil miyiz? Hepimiz bu vatanın evladı değil miyiz? Bu ayrılık niye? gibi. Hani değerli Mahsun Kırmızıgül'ün türküsünde olduğu gibi. Bundan özellikle kaçınarak biz farklılığımızla farklı anlayışımızla birlikte varız ve bu şekilde var olmaya devam edeceğiz. Hani sivil toplum kuruluşlarında Alevi vatandaşlarımızın da yer almasını tavsiye ederken bu vasfın behemehâl korunması ve farklılıkların birlikte orada var olmaları gerektiğinin de üzerinde lüzum üzerine dikkat çekmek istiyorum.

Bir diğer konu da sıkça yazıldığı söylenen din dersleri konusu. Benim şahsi kanaatim mevcut din dersi ile mecbur olan, mecburi olarak öğretilmekte olan din dersi konusuyla, mecbur olup olmadığı tartışıl-

4. Alevi Çalıştayı

labilir, muhtevası ile ne Sünni kalınabilir, ne Sünni olunabilir. Benim şahsi kanaatime göre ne de bir Alevi ailenin çocuğu bu dersle Sünni olur. Çünkü o kadar yüzeysel, o kadar satı ve o kadar konulara genel temas ediliyor ki. Adı üstünde Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi. Çok yüzeysel. Türk halkı, Türk vatandaşı bir nebze dinini öğreniyorsa, bu; asla ve kat'a bu ders sayesinde değildir. Bu Türkiye'de şükür ki Müslümanlığı telkin eden veya öğreten bir genel atmosfer var. Genel yayınlar var. Yani bu genel atmosferden Sünniler besleniyorlar. Ama bu çerçevede Alevi vatandaşlarımızın dezavantajları var. Onlar için bu manada bir genel atmosfer söz konusu değil. Yani onların geleneklerini ve inançlarını öğrenmeleri için böyle bir avantajları yok. O zaman bu konuda da farklı bir düzenleme gerekiyor. Yani neredeyse şunu diyeceğim de yanlış anlaşılmaktan korkuyorum. Eğer bir ders gerekiyorsa ille dini öğretecek bir ders. Bu Sünnilerden ziyade Aleviler için gereklidir. Yani Alevi vatandaşımız için gereklidir. Çünkü bu noktada da pozitif ayrımcılığa ihtiyaç vardır. Çünkü sizler, uzmanlar daha iyi biliyorsunuz ki Alevi kültürü büyük ölçüde şifahi kültüre dayanıyor. Yazılı kültür geleneği yok. Yani bu gün itibarıyla yok. Dün itibarıyla vardı. Yüzyıl öncesi itibarıyla vardı. İki yüz yıl öncesi itibarıyla vardı. Ama bugüne intikal etmedi. Yazılı kültürden beslenme avantajı yok. Şifahi beslenme için de envai türlü toplumsal baskı diyelim, başka türlü söylemeyelim bunu. Resmi ve siyasi baskı değil. Bunlar var. O zaman bu noktada eğer bir ders hakikaten gerekiyorsa ki; tatmin edici bir ders her taraf için konabilir de. Alevi vatandaşlarımız için daha ziyade lüzumludur noktasında durmak istiyorum.

Bir diğer konu; tabi iş beni aşar. Din otoritelerini daha ziyade ilgilendirir. Burada çok değerli hocam Tayyar Altıkulaç Hocamız... Hocamız, hocalık vasfıyla da ifade etmek istiyorum onun da değerli katkıları olduğuna inanıyorum; ama Alevi vatandaşlarımızla ilgili söylenen hani en çok kullanılan tabir rencide edici tabirlerin, terimlerin ve deyimlerin yok işte yazılı literatürden kaldırılması gündemde. Mutlaka gereklidir. Bu ders kitaplarından, tarih kitaplarından kaldırılmalıdır. Bu dini irtibatı; sözgelimi başka türlü ifade etmekte zorlandığım için bir Kızılbaş

4. Alevi Çalıştayı

tabirini kullanmanın Sünni inancı çerçevesinde bir iftira suçlamasına denk düştüğü noktasındaki bir yorumu camilerimizde ben duymadım. Bunu keşke hocalarımız, kıymetli ilahiyatçılarımız bu tabiri kullanmak, Kızılbaş tabirini kullanmak ve bunun üzerinden Aleviler ile bir zan oluşturmak... Bir Müslüman için bir kazf iftira namus iftirasına denk olduğu meselesinde burada belki kasta bağlı değil; ama bu noktada Diyanet'e de çok önemli bir görev düşüyor. Yani buradaki algıların gerçekliğe oturması, imajın düzeltilmesi açısından. Türk halkı çok genel deyimleriyle dindardır. Yapılan istatistiklere göre yüzde altmış beşi Cuma namazına gidiyor. Yüzde otuzu beş vakit namazını kılıyor. O zaman camilerimiz bu imajın düzeltilmesinde çok önemli bir unsurdur. Yani Alevi kardeşlerimizle alakalı olarak ve bunun özellikle İslami değerlerle irtibatlı olarak algıların düzeltilmesi konusunda çalışmalar yapılmasının gerektiğine inanıyorum. Bilemiyorum sürenin ne kadarını kullandım ama mahfuz kısmını da diğer oturumlarda kullanmak istiyorum.

MODERATÖR - Çok iyi kullandınız Cemal Bey.

CEMAL UŞŞAK- On dakikayı doldurdum mu efendim?

MODERATÖR - Sağ olun. Yok. Vaktiniz var. Şimdi Cemal Bey Gazeteciler ve Yazarlar Vakfından. Ben tabi zaman zaman unutableyim. Konuklarımız söz hakkı isterken kurumsal kimliklerini de ifade ederlerse daha iyi olur. Çünkü birbirimizi tanımadığımızı da düşünüyoruz.

Şimdi, sayın hocam siz çok ilginç şeyler söylediniz. Bunları nasıl tartışacak, nasıl aşacağız? Bu sorunlar içinde nasıl yürüyeceğiz. Gerçekten çok değerli katkılardı bunlar. Şimdi şunu anladım; bunu belki ileride tartışacağız. Şimdiye kadar farklılıklarımızı kapatarak bir arada yaşamak gibi bir çerçevede yaşıyorduk. Ama şimdi farklılıklarımızla beraber yaşamının yollarını aramalıyız, diyorsunuz. Buna vurgu yapıyorsunuz. Bu konuda Diyanet'e ve diğer kurumlara düşen şeyler var. Pozitif ayrımcılığa gerek duyduğunuzu söylüyorsunuz. Çok teşekkürler.

4. Alevi alıştayı

Őenol Bey... Őenol Bey, liberal dűőünce topluluğundan aramıza katılıyor. Kendisi bir ۆğretmen arkadaşımız. Aynı zamanda Alevi olarak. Bu vurguya ihtiyacımız var bugün bunu ifade etmek zorundayız. Çünkü Őenol Bey içinden geldiği bir dűnyanın sorunlarını anlatacak. Buyrun sayın hocam.

ŐENOL KALUÇ - Teőekkűr ederim, Sayın Bakanıma ve bűtűn katılımcı herkese. Hoő geldiniz diyorum. Őimdi ben metnimi ۆzűr dileyerek yazılı okumak istiyorum. űnkű bir karıřıklıęa sebep vermemek istiyorum.

Hűkűmetin bařlatmıř olduęu bu Alevi alıřtayları sűreci her ne kadar çok yavaő ilerlemekte ve Aleviler için pek fazla bir Őey yapılmıyormuő gibi gűzűkse de psikolojik ve sosyolojik açıdan çok ۆnemli bir kırılma noktasını ifade etmektedir. Bu açılım çalıřmalarının AK Parti gibi aęırlıklı olarak Sűnni ve muhafazakűr tabana sahip bir parti tarafından gerçekleřtiriliyor olması da ayrıca anlamlı ve ۆnemlidir. AK Parti'nin bu giriřimi Alevi'ler ile Sűnni'ler arasındaki iliřkinin normalleřmesi adına bir Őanstır. űnkű bu partinin bűyle bir çalıřma yapması Alevilięe olumsuz açıdan bakmayı içselleřtirmiő ve alışkanlık haline getirmiő ۆnemli bir kesimin tavrını sorgulamasına, karřılıklı anlama ve dolayısıyla normalleřme sűrecine katkıda bulunacaktır. Sűnni muhafazakűrler açısından Alevilięin gűrűnűr hale gelmesi sanıldıęı kadar kolay ve hemen kabul edilebilir bir sűre deęildir. Bu nedenle Aleviler için yavaő geliřen bu sűre, Sűnni toplumunda kendisini psikolojik olarak hazırlaması için gerekli bir durum olarak karřımızda durmaktadır. Geçmiőte Alevilere yapılan zulműn dini veriler kullanarak kabul edilebilir kılındıęı bir toplumun bugűnden yarına bundan vazgeçmesini beklemek pek anlamlı deęildir. Ancak kısa vadede politik olarak sonuca ulařmasa bile űzűm yolunda mutlaka geçilmesi gereken bir ařamanın yolunun açılması bakımından bu giriřimin desteklenmesi, barıř ve normalleřme isteyen herkes için bir gereklilięi ifade etmektedir.

Alevilerin talepleri ana hatlarıyla bellidir. Bu konularda atılacak adımlar zamana yayılabilir. Yine de ۆncelikli olarak atılması gereken

4. Alevi Çalıştayı

bir takım adımlar vardır. Burada önemli olan konunun sadece Alevilik değil, bunu özellikle vurgulamak istiyorum, sadece Alevilik değil bir temel insan hakları ve inanç özgürlüğü konusu olarak ele alınmasıdır. Atılacak adımlar ülkemizdeki tüm dini inanç gruplarının sorunlarını çözecek ve zorlayıcı ve dayatıcı değil, kaynaştırıcı ve çatışmayı en aza indiren demokratik ve seküler bir sistemin yerleşmesine vesile olmalıdır. Madımak Oteli bu açılım sürecinde önemli bir simge durumundadır. Burası Türkiye toplumunun vicdanında bir hesaplaşma yeri olmalıdır ve toplumsal uzlaşının mekânı haline getirilmelidir. Bugün bile ülkemizde çok önemli bir kesim Sivas Madımak olayını kınar gibi gözükürken bile olayın adi suç boyutunu eleştirmekte ama gerçek bir yüzleşmeden kaçınmaktadır. Hükümet Sivas olayları ve benzeri olaylar konusunda toplum vicdanını rahatlatacak bir operasyon başlatmalı ve tüm toplumu her yönü ile bu olaylarla yüzleştirmelidir. Olayların arkasında kim ya da kimlerin olduğu açıkça ortaya konmalıdır. Ortaya çıkacak tablo pek çok tarafı memnun etmese bile en azından devlet 93'te yapamadığını bugün yapmalı ve sorumluları açık bir şekilde ortaya koyup en ağır şekilde cezalandırılmalıdır.

Eğer böyle bir hesaplaşma yapılır ve sorumlular cezalandırılırsa, Türk toplumundaki çatışma en aza indirilmiş olur. Toplumdaki psikolojik duvarların yıkılması gerekmektedir. Bu süreçte kanaat önderlerinin ne dediği; hak, hukuk ve adaletten maalesef daha önce gelmektedir. Bu nedenle; toplumun önde gelen liderlerinin bu konularla ilgili atacakları demokratik ve insani adımlar normalleşme sürecinin en önemli itici gücü olacaktır. Öncelikle halledilmesi gereken sorunlardan birisi de Aleviler için yaşamsal bir sorun olan cemevlerinin hukuki statüsünün halledilip, manevi sorunlarının aşılmasıdır. Tarihsel olarak cemevinin ibadethane olup olmaması kimsenin ve özellikle de devletin sorunu olmamalıdır. Modernleşme sürecinin bir ürünü olarak bugün Aleviler için cemevi lüzumludur ve önemli bir kesim buraları tercih etmektedir. Cemevleri yoluyla Alevilerin kendi inançlarını yeniden tesislerinin yolu açılmalı ve Aleviler kurdukları cemevlerinin niteliğine kendileri karar vermelidir. Burada hiçbir şekilde devlet belirleyici bir rol üstlenmeye

4. Alevi alıştayı

kalkmamalıdır. Bu durum başlangıçta ciddi kargaşaya yol açabilir gözükebilir. Fakat doğal süreç bir süre sonra kargaşa ortamının yerini konsensslere bırakacaktır. Karşımıza geçmişte olduğu gibi birden fazla Alevilik ıkacaktır. Fakat bu devletin değil Alevilerin problemidir. Devlet dışarıda kalarak tarafsızlığını korumak ve toplumun farklı inanç kesimlerine karşı şekiller bir yaklaşım sergilemelidir.

Din kültürü ve ahlak bilgisi dersleri zorunlu olmaktan çıkarılmalıdır. Seçmeli olarak okutulacak derslerde ise sadece Alevilik ile ilgili değil, tüm inanç gruplarını içine alacak bir düzenleme yapılmalı ve tarafsız olunmalıdır. Din eğitiminin toplumun kendi açacağı meşru kanallar eli ile yürütülmesinin hukuki zeminleri oluşturulmalıdır. Çünkü toplum sonuçta kendi dinini kendisi aktarabiliyor. İncancını. Burada Sayın Bakanımıza haddim olmayarak çok basit ve kolay bir açılım teklifi yapmak istiyorum. İki yıl kadar önce Alevi önderleri toplantısına katılan tüm parti temsilcileri ve o zaman Milli Eğitim Bakanı olan Sayın Hüseyin elik'te bir konuda söz vermişti. Fakat maalesef orada bulunan AK Parti, CHP, DSP milletvekilleri daha salonun kapısından çıkmadan sözlerini unuttular. Aleviler ve şiiler için çok önemli bir gün olan aşure gününün tatil, resmi tatil olmasıyla ilgili bir karar verilmişti orada. Devletimizin ramazan ayında gösterdiği müsamahayı memurlarına, işte örneğin mesailerinin iftar saatine göre ayarlanması ve benzeri tutumları Alevilerden de esirgememelidir. Bu kapsamda; yine inançları ge-reği matem günleri süresince, traş olmak istemeyen erkek memurlara bu süre içerisinde izin verilmesi konusunda kolaylık sağlanmalıdır. Bu basit ama sembolik adım bence geciktirilmeden atılmalıdır. Çünkü bu tür adımlar, hükümetin samimiyeti konusundaki şüphelerin dağılması konusunda önemli bir etki yapacaktır.

Laik bir ülkede Diyanet gibi bir kurumun varlığı tartışmalıdır ve bu kurumun bu günkü mevcut hali kabul edilebilir değildir. Diyanet'in dini belirleyici statüsü laiklik ilkesiyle bağdaşmamaktadır. Dinler ve mezhepler karşısında taraf olan bir kurumun tüm ülkedeki dinli, dinsiz tüm inanç gruplarından toplanan vergileri keyfince kullanmasına izin verilemez. Diyanet Kurumu ya kaldırılmalıdır ya da dinler üstü dini yn-

4. Alevi Çalıştayı

lendirici ve belirleyici olmayan koordine edici bir konuma taşınmalıdır. Bugün yasaklı olan Alevilik dahil tarikat ve cemaat benzeri yapılar legal sahaya çekilmeli ve toplumsal dini oluşumlar şeffaflaştırılmalıdır. Devlet inanç grupları karşısında tarafsız bir sahaya çekilmeli ve birini diğerine tercih etmemelidir. Toplumsal çatışmaya yol açmadıkça ve şiddete kaynaklık etmedikçe hiçbir dini oluşuma müdahale ve cezai yaptırım uygulanmamalıdır. Bugün uzun yıllardır yaşanan pratik ve devlet içerisindeki bazı yönlendirmeler nedeni ile dini ve sosyal yasaklı bazı yapılaşmalarının legal sahaya çekilmesinin çeşitli kesimler tarafından ciddi direnişle karşılaşacağını ve inanç özgürlüğünün genişletilmesi çabasını kendileri için bir tehdit olarak göreceklarını bilmekteyiz. Özelde Aleviler bu konuda şu noktaya dikkat etmelidir. Benim şahsi kanaatimce. Bugünkü mevcut kanunlara göre yasaklı olan bu yapılar 80 yıldır bu ülkede gayri resmi olarak yaşamıştır ve devlet içerisinde de çok büyük destekler görmüşlerdir. Bu yapı içerisinde de zarar görenler çoğunlukla Sünni tarikatlar ya da cemaatler değil, tam tersine Alevilik benzeri oluşumlar olmuştur. 80 küsur yıldır uygulanan politikalar Aleviliği mi bitirmiştir, yoksa Sünniliği mi dayatmıştır? Üzerinde önemle düşünülmesi gereken bir konudur. Tarikatlar ve cemaatlerin yasal zemine çekilmesi.

MODERATÖR - Şenol Bey süre...

ŞENOL KALUÇ- Bir paragraf kaldı. Tarikatlar ve cemaatlerin yasal zemine çekilmesi bu ülkedeki laiklerin ve Alevilerin pek çok korkularının önüne geçilmesi için önemli bir adım olacaktır. Çünkü görünen ve bilineni denetlemek ve yasa dışı işlere girip girmediğini kontrol etmek kolaydır. Yasal olmayan yapıların takibi ise zordur. Bütün tarikat ve cemaat benzeri yapıların denetime açık olması bu ülke için bir kazanç olacaktır ve laikliğin çağdaş anlamda tesisi için bir gerekliliktir. Devlet hukuki yollarla gerektiğinde tarikat ve cemaatler arası ilişkileri denetleyerek bireyler lehine temel insan hakları çizgisini aşmalarını engelleyecek adımlar atmalıdır. Belki de legalleşmenin en önemli sonucu bu tür yapılaşmalardaki insan kalitesinin artmasına da kaynaklık edecektir. Teşekkür ederim.

4. Alevi Çalıştayı

MODERATÖR - Şenol Bey teşekkür ederiz. Siz aşure günü resmi tatil olsun, matem gününde Alevi yurttaşlarımız arzu ettikleri takdirde o gün tıraşsız gelebilsinler, bunlar bizim şimdiki kadar hiç duymadığımız öneriler.

ŞENOL KALUÇ- Sembolik olarak öyle bir adım olsun.

MODERATÖR - Bu ilginç bizim için. Onu özellikle teşekkür ediyorum. Laiklik konusunda genel müdahaleler, yeniden düzenlemeler vurgusu yaptınız. Bunu oldukça ciddiye alıyoruz. Şimdi Necati Bey, Necati Ceylan Türkiye Gönüllü Teşekküller Vakfı Genel Başkanı. Buyrun Sayın Necati Bey.

NECATİ CEYLAN- Türkiye Gönüllü Teşekküller Vakfı 160 vakıf, dernek ve sendikadan oluşan bir çatı kuruluş, şemsiye kuruluş. Kuruluşundan bu yana Türkiye'nin temel meselelerinde duyarlılık göstermiş bu duyarlılığı da demokratik, hukuk kuralları çerçevesinde dile getirmiş bir gönüllü kuruluştur. Elbette Alevilik hakkında da tespitlerimiz ve önerilerimizi de kamuoyuyla paylaşmak istiyoruz. Bu konuda da hazırlayacağımız raporu da takdim edeceğiz.

Aleviliğin 1990 yılından beri taleplerinin bugünlerde daha açık ve şey hale gelmesinde elbette gönüllü kuruluş, sivil toplum örgütü olarak, hükümet olarak, devlet olarak sessiz kalamayız. Bunu Aleviliği yok sayamayız. Saymadığımız gibi de görmemezlikten de gelemeyiz. Bu yönden bu Alevilik sadece Alevilerin sorunu olarak görmüyoruz hepimizin sorunu olarak görüyoruz. Aleviliğin ne olduğu konusunda, değişik işte tarikattır dindir, İslam'ın yorumlanmasıdır vs değişik anlamda karşımıza çıkıyor ise de bu mutlaka bu toplumun, bizlerin çözmesi gereken bir sorun olduğu noktasında hem fikiriz. Ancak; önümüzdeki 1982 Anayasası ile ve özellikle 677 Sayılı Tekke ve Zaviyelerle ilgili kapatılmasıyla ilgili kanun varken bu konunun bu hukuki ve zemin içerisinde çözülmesi, bu mevzuatla çözülmesi çok zor yürüyor. Bu çözüm ancak TRT Şeş gibi bir çözüm olur ki, ileriye dönük problemlerin temelinden halledilmesi mümkün değildir. Her şeyden önce Aleviliğin başta olmak üzere Türkiye'nin bütün meselelerinin çözüme kavuşturul-

4. Alevi Çalıştayı

labileceğine de inanıyoruz. Türkiye hem sahip olduğu imkânlarla, hem de tarihinden, coğrafyasından, kültüründen kaynaklanan potansiyelle tüm sorunların üstesinden gelebilecek birikime ve tecrübeye sahiptir. Yeter ki bu birikim ve tecrübenin kullanımı engellenmesin, Herhangi bir ayırma tabi tutmaksızın tüm vatandaşlarının haklarını ve özgürlüklerini teminat altına alıp halkının önüne açmaya çalışan bir yönetim anlayışı ve bu anlayıştan beslenen demokratik açılımlar ülkemizin diğer sorunları ile birlikte Alevilik meselesinin de çözümünü de kolaylaştıracaktır. Ülke insanı arasında Alevi, Sünni, Kürt, Türk, doğulu, batılı gibi ayrımlara gidilmeksizin, herkese hizmet edecek ve herkesin taleplerine cevap verecek demokratikleşme girişimlerini sonuna kadar desteklemekte ve bu girişimleri sorunların çözümünde başlangıç noktası olarak Türkiye Gönüllü Teşekküller Vakfı olarak görmekteyiz. Bu vesile ile kamuoyuna Alevi açılımı olarak yansıyan açılım paketini bütün ülke insanının ortak menfaatleri olarak değerlendirmekte, hükümetin girişimlerini demokrasi ekseninde bir Türkiye açılımı olarak algılamakta Alevilik için atılacak yeni adımların yine tüm Türkiye'nin menfaatine bir kazanım olarak görülmesi gerektiğine inanmaktayız. Dünyada ve ülkemizde yaşanan değişimler ve yeni gelişimler artık sivil girişimlerle oluşturulacak yeni bir anayasayı ve buna paralel olarak yeni yasa ve mevzuat düzenlemelerini zorunlu kılmaktadır. Türkiye artık dışarıdan istendiği için değil ülke insanı hakların ve özgürlüklerin tamamına ve en güzel bir surette layık olduğu için gerekli düzenlemeleri yapmalı tarihi tecrübesine, büyüklüğüne ve önemine yakışır şekilde ülkesinin hukukunu, idaresini iç ve dış politikalarını yeniden yapılandırmalıdır. Dünyada artık ortak değerler olarak kabul gören demokrasi, çoğulculuk, haklar, özgürlükler gibi alanlarda eleştirilere konu olacak uygulama ve düzenlemelerine son vermeli hatta bu meselelerde dünyaya güzel örnekler sunabilme gayretinde bulunmalıyız.

Türkiye Gönüllü Teşekküller Vakfı Alevi meselesinin çözümünün temel hak ve özgürlükler alanında yapılacak olan genişleme ile mümkün olabileceğini, bunun da sivil iradeyle ve toplumsal mutabakatla hazırlanmış yeni bir anayasadan geçtiğini düşünmekteyiz. Yeni ana-

4. Alevi alıştayı

yasa demokratik bir anayasa girişimi sadece Alevi meselesi için değil, ülkemizin genelinde yaşanan diğer sorunlarımızın çözüme kavuşturulması için de artık vazgeçilmez bir ihtiyaç haline gelmiştir.

Dolayısıyla sivil bir anayasa Türkiye'nin siyasi, kültürel, ekonomik, ulusal, uluslar arası açılımlarına da imkân sunacağı için, Alevilik meselesinin çözümüne de katkı sağlayacaktır. Öte yandan özgürlüklerin nnn açılması, insanımızın baskılardan ve baskıcı anlayışlardan uzaklaşmasına var olan kabiliyet ve potansiyelini en güzel Şekilde ortaya koymasına, gelişmesine, mutlu olmasına, dolayısıyla diğer insanların hak ve özgürlüklerine saygılı olmasına vesile olacaktır. Alevilerin toplumsal yapıdan, rften, gelenek ve göreneklerden kaynaklanan farklılıkların ve sosyal değerlerin bir kültürel zenginlik olarak görülmesi ve kabullenilmesi de açılımlar paketinin içinde yerini almalıdır. Bu bağlamda Alevilere hitap eden yayın yapan, radyo, televizyon kanalları ve her çeşit yayın faaliyetleri serbest bırakılmalıdır.

Cami cemaati ile cemevi cemaati arasında bir farklılık, bir ayrışma, bir rekabet varmış gibi cami ile cemevini karşı karşıya getirilmemelidir. Çünkü İslam'da mabet bir tanedir. Onun adı da camidir, mescittir. Keza dede ile imamı da kıyaslamak yanlıştır. Alevilik ve Bektaşilik birer tarikat olduğuna göre cemevleri birer tekkedir. Tekke ihtiyacını karşılamak için 677 Sayılı Tekke ve Zaviyeler Kanunu ya değiştirilmeli ya kaldırılmalı bu yönden bu mevzuat olarak kanun olarak varken tekkelerin, cemevlerinin açılması mümkün değildir. Anayasa yönünden de. Bütün bunlar insan hakları ve hukuk yönünden denetim altında tutulmalıdır. Alevilerin talepleri arasında yer alan ve başkalarının hak ve özgürlüklerine, ülkenin birlik ve dirliğine zarar vermeyen talepleri hem Aleviler arasında ve hem de toplumun bütün katmanları arasında uzlaşma sağlanarak karşılanması yeni sivil bir anayasayla mümkün olacaktır. Yüzyıllar boyunca farklı din, dil, mezhep, ırk ve etnik unsurun büyük ölçüde sorunsuzca bir arada yaşadığı coğrafyamızda, farklılıklara tahammül edemeyen, ötekileştiren, dışlayan ve dşmanlaştıran yaklaşımlara prim verilmemelidir. Bu sorunların çözümü ülkemizin birlik ve beraberliğini pekiştirecek ve araya düşman girmesini engelleyecektir.

4. Alevi alıştayı

Sonuç olarak; ülkemizin birlik, dirlik ve huzuru için millet iradesinin tam anlamıyla temsil edildiği, insanı yaşat ki devlet yaşasın anlayışını hissettiren, her şartta farklılığı koruyan, eşitliği gözeten hak ve hürriyetler anlamını genişleten, adaleti sağlayan, egemenliğin kayıtsız şartsız milletindir düsturuna uygun olarak ideolojilerden arınmış yeni bir anayasa yapılması Türkiye'nin bir çok sorununun çözülmesinde katkı sağlayacaktır. Türkiye Gönüllüler Teşekküllüler Vakfı geçmişte olduğu gibi bundan sonra da sessiz ve sağduyulu çoğunluğun sesi ve temsilcisidir. Teşekkür ediyorum.

MODERATÖR - Necati Bey biz de teşekkür ediyoruz. Siz de bu Alevi alıştayları ve açılım süreci içersinde ortaya atılacak girişimlere destek olduğunuzu, olacağınızı vaat ediyorsunuz. Grup olarak Teşekküllüler olarak. Bu bağlamda bir anayasa çalışmasının zorunlu olduğunu, bu hakların, beklentilerin karşılanabilmesi için geniş ölçekli, sivil bir iradeyle oluşturulan bir çalışmaya ihtiyaç duyulduğunu vurguluyorsunuz. Bu tabii bize katkı sağlıyor.

şimdi daha önceki çalıştaylarda da karşılaştığımız bir şeyi, bir noktayı ifade etmek istiyorum. şimdi burada tabii soruna sağdan, soldan, İslami kesimden ya da daha farklı kesimlerden katılan katılımcılar, konuşmacılar olaya öyle bir yaklaşıyorlar ki Alevi sorunu yokmuş gibi bir şey oluyor. Yani ilk oturumda, ilk alıştayda Aleviler çok yüksek sesle sorunlarını dile getirdiler, sıkıntılarının altını çizdiler. Biz bir sorun değiliz. Sorunlaşan, sorunsallaşan bir şey var. Bunun altını çizdiler. Bu toplantıda da, diğer toplantılarda da görülen o ki hepimiz bu sorunun giderilmesi için elimizden geleni yapmaya hazırız. Böyle bir hoş bir hava var. Ama ne yapabiliriz konusunda da biraz katkı üretirseniz , ne yapabiliriz bu konu evet hepimiz biliyoruz bir sancı var, bir acı var , sıkıntı var ama açmak istiyoruz. Bu beklentileri, bu duygularımızı son derece olumlu buluyoruz. Ancak biraz öneri çerçevesinde de ilerlersek daha yararlı olacak.

şimdi sırada Mehmet Alacacı Bey var. Birlik Vakfı Başkanı. Sizin mateminiz de vardı ama buraya katıldınız. Çok teşekkür ediyorum. Buyrun hocam.

4. Alevi Çalıştayı

MEHMET ALACACI- Değerli katılımcılar. Türkiye'nin sorunlarını bilmezden veya görmezlikten gelip, bu sorunlarla yaşamak artık geçerli bir yönetim şekli olmadığı veya olamayacağı açıktır. Türkiye'deki Alevi, Bektaşiler de sorun olarak Türkiye'nin gündeminde mevcuttur. Bu bakımdan başlatılmış olan bu çalışmayı faydalı bir çalışma olarak görüyoruz. Bu sorunu bilmezden ve görmezden gelinmeyerek sorunu çözücü çalışmanın başlatılmasını takdirle karşılıyoruz Umuyoruz ki bu çalışma sayesinde milletimizin ve devletimizin birlik ve beraberliği maddi ve manevi gelişmişliğinin önündeki bir engel daha kalkmış olur. Evlatlarımıza daha güzel, daha müreffeh bir ülke bırakma imkânına kavuşuruz. Bu bakımdan başta Sayın Bakanımız Faruk Çelik olmak üzere, çalışmada bütün emeği geçenleri, burada katılımcı sivil toplum kuruluşu temsilcilerini tebrik ve takdir ediyor, çalışmanın başarıya ulaşmasını ve hayırlara vesile olmasını diliyoruz.

Alevilik Bektaşilik konusunu ele alırken esas ve öz olarak değişik yönlerden değerlendirilmesini göz ardı edemeyiz. Yani; aynı yöne değişik yüzlerden bakanlar olaya baktıkları noktanın gerçeğiyle ya da kendi gözlüklerine göre değerlendirmektedirler. Bu bakımdan Aleviliğin dine olan özü, bütün yönleriyle dini, ilmi, tarihi, siyasi, sosyal, etnik ve uluslar arası boyutları ciddi şekilde ele alınıp değerlendirilmelidir. Biz hepimiz bu konunun uzmanı değiliz. Mevcut sorunun sorumluluğu ancak mevcut sorunun sorumluluğu küçük veya büyük hepimizin üzerinde mevcuttur. Acı hepimizin acısıdır. Bu ve benzeri yaraların acısını herkes çekiyor. Ancak kimse başkasının acısını hissetmediği için yalnız kendisinin acı çektiğini sanıyor. Dert milletindir. Yani hepimizin dir. Yara milletimizin yarasıdır. Çünkü Alevilik Bektaşilik ekolü bu topraklarda doğmuş, büyümüş ve gelişmiş bir ekoldür. İslam ekolüdür. Bu bakımdan işin ilmi yönü alimlerimizi ilgilendirir. Din adamlarımız bu konuda çok ciddi, etkili, kalıcı çalışmalar yapmalıdırlar. Alevi olmayan bütün alimler başta çelebiler, babalar, dedeler olmak üzere Diyanet ve Diyanet'e bağlı teşkilatlara, cemaatlara, dini ekollere, din konusunda çalışma yapan sosyologlara, sanatçı, tarihçi, edebiyatçılar gibi bütün ilim erbabına düşen vazife; geniş yelpazede, merhametli,

4. Alevi Çalıştayı

önyargılardan uzak cehaletin karanlığından sıyrılmış olarak hepimizin aydınlatılmasını sağlamalarıdır.

İnsanların geçmişte ve günümüzde, sadece dini değil; siyasi, sosyal, kültürel gibi hemen her alanda toleranslı veya katı, belirgin veya müphem gruplara ayrılmasındaki gerekçelerden bazılarını şöylece sıralayabiliriz.

İnsanların, mizaç, karakter, arzu ve heveslerinin farklı oluşu. Bir mesele karşısında objektif bir değerlendirmeye gitmek yerine eski anlayış ve düşünceleri takip etmeleri, etnik ve sosyal çevrelerinin farklılığı, ihtilaf konusu meselelerin açık olmayıp, kapalı veya müphem tutulması, insanlardaki öne çıkma ve başkalarına hükmetme gibi benzer faktörler insanları farklılığa sevk etmiş, değişik görüş ve anlayışlar etrafında gruplaşmalarına sebep olmuştur. Şüphe yoktur ki doğruluk ve hakaniyet içinde olmak, başkalarına zarar vermemek şartıyla bu farklılıklar insanlığın rahatlamasına ve ilerlemesine sebep olmuştur. Bunun aksi durumları ise zararlı sonuçlar doğurmuştur.

İslam'daki, İslam dünyasındaki ekolleşmeye yol açan sebepleri de kısaca ifade etmek istersem, İslamı kabul edenlerin yeni dini tam olarak kavrayamamış olmaları, eski inançlarını tam olarak zihinlerden söküp atamamış olmaları, Hz. Peygamber'den sonra hilafet tartışmaları, etnik faktörler, dini hükümlerin kendi özelliklerinden kaynaklanan sebepler, İslam dininin sağlam ve doğru bilinmeyişinden doğan fikir ayrılıkları ve taklit artışı gibi sebeplerle İslam dünyasında birçok gruplar meydana gelmişse de bunların pek çoğu zaman içinde silinmiş, bir kısmı da varlığını günümüze kadar devam ettirmiştir.

Alevilik, Bektaşilik, Kızılbaşlık olarak ifade edilen, bugün konuştuğumuz konu, Hoca Ahmet Yesevi'nin bugünkü adıyla Türkistan'da Yesevi'lik tarikatını kurup tebliğe başlamasıyla 13. yüzyılda oluşmuş bir tarikattir, ekoldür. Hacı Bektaş Veli Anadolu'da aynı ekolün devamcısı olarak bu ekolü Anadolu'ya getirmiştir. Bu ekol mensupları İslam'ın maturidi yorumuyla Hanefi tatbikatına sahiptirler. Ahmet Yesevi'nin Divan-ı Hikmeti, Fakihnamesi, Hacı Bektaş Veli'nin Makalat'ında ve

4. Alevi Çalıştayı

benzeri eserleriyle Alevi Bektaşî buyruklarında Alevi erkânların esasları açık açık İslam'ın maturidi yorumuyla Hanefî tatbikatına göre tespit edilmiştir. İslam'daki bu ekoller insanın mükemmelleşmesinde gayretli ve faydalı çalışmalar yapmışlardır.

Osmanlı Devleti kurulurken İslami ekoller büyük hizmet görmüşler, imparatorluğun gelişmesinde ve büyümesinde etkili olmuşlardır. Osmanlı'nın kuruluş dönemine ait eserlerde Hacı Bektaşî Veli ile Bektaşîlik konusunda çok müspet bilgiler mevcuttur. İmparatorlukta herhangi bir ayrıma tabi tutulmamışlar, şeyhülİslamlık dahil devletin her makam ve kademesinde görev alıp büyük hizmetler görmüşlerdir. Osmanlı İmparatorluğu'nda bu ekoller meclis-i meşai, şeyhler meclisi vasıtasıyla idare edilmiştir. Osmanlı İmparatorluğunda bu ekoller herhangi bir ayrıma tabi tutulmadan devlet tarafından desteklenmiş ve organize edilmişlerdir. Devlet de ekoller arasında herhangi bir ayırım gözetmediği gibi liyakat-ı esas almıştır. Bu durum 1826'daki yeniçeriliğin kaldırılmasından kısa bir müddet inkıtaya uğramışsa da bilahare bu husus düzeltilmiş, İstiklal Savaşı esnasında da bu ekollerin büyük ve unutulmaz hizmetleri olmuştur.

Şu ana kadar İslam ekolleri arasında farklılıklar olmakla beraber herhangi bir husumet olmamıştır. Devlet nazarında meşahat-ı İslam çatısında herhangi bir şekilde temsil edilmişlerdir. Ancak 1925 yılındaki 677 Sayılı Tekke ve Zaviyelerle Türbenin kaldırılmasına ve türbedarlıklarla bir takım ünvanların men ve ilgasına dair kanunlarla bütün tarikatlar kapatılmıştır. Dergâhların çok faydalı olan halk eğitimi hizmetlerine son verilmiştir. Bu tarihten itibaren bu İslam'î ekoller başıboş bırakılmış, din, devlet ve millet düşmanı, hain nafillerin ve müstefî güçlerin istismarına açık hale getirilmiştir. Çok iyi niyetli olanları dahi zaman zaman yabancı etkisinden kendisini kurtaramamıştır.

Bugünkü manzara şudur. Bütün bu İslam ekolleri birbiri hakkında çok az şey bilmektedirler. Bu bilgisizlikten kaynaklanan farklılıklar ayrılıklara dönüşmektedir. Tarihi arşivlerimizi incelediğimiz zaman, İslami ekollerin birbirleri ile devamlı dayanışma ve yardımlaşma içinde olduk-

4. Alevi Çalıştayı

ları görülmektedir. Osmanlı döneminde ve halen bir kişi için ekoller arasında birden çok ekole mensup olmak büyük bir meziyet olarak görülmektedir. Bu bakımdan bu ekoller yüzyıllarca birbirleriyle dayanışma içinde bulunmuşlardır. O bakımdan bazı önerileri sıralamak istiyorum.

MODERATÖR - Efendim süreniz...

MEHMET ALACACI- Hemen...

MODERATÖR - Lütfen biraz hızlanalım.

MEHMET ALACACI- Evet, bütün Aleviler Müslüman'dır. Bu bakımdan Alevilere İslam dininin inanç, ibadet ve ahlak esasları konularında yeterli hizmet verilmesi lazımdır. Diyanet İşleri Başkanlığı Teşkilatı mensupları bu hususta yeterli eğitime kavuşturulmalıdır. Devlet arşivinde Alevilerle ilgili her türlü bilgi ve belge asıllarıyla birlikte günümüz okunuşuyla yayınlanmalıdır. Tarihte kurulmuş Alevi, Bektaşî vakıf ve vakfiyeleri de aynı şekilde asıllarıyla yayınlanmalıdır. Alevilik, Bektaşîlik konusunda halkımıza gerekli eğitim verilmeli, hoşgörü duygusu kazandırılmalıdır. Camisi olan veya olmayan Alevi köy ve topluluklarına iyi eğitilmiş din adamı gönderilmelidir. Alevi köylerindeki Diyanet'e bağlı din adamlarıyla birlikte bu köylerdeki dedeler ve muhtarlar eğitilmelidir. Alevi, Bektaşî ve Sünnî halk için karşılıklı aleyhe olumsuz propagandanın azaltılması için gerekli çalışmalar yapılmalıdır. Alevi, Bektaşî ve Sünnîlerin müşterek katılacakları veya müşterek organize edecekleri ilmi toplantılar, mahalli olarak ve ülke çapında yapılmalı. Bu toplantılar iletişim vasıtasıyla herkese duyurulmalıdır. Alevi, Bektaşî önde gelenler usul , adet ve erkan hususunda da eğitilmelidir. Alevi Bektaşî örgütleriyle diğer dini ekollerin yabancı kurum ve kuruluşlarca istismar edilerek devletimizin ve milletimizin aleyhine kullanılmaları önlenmeli, bu ekoller Diyanet İşleri Başkanlığı'nın gözetiminde asli mecrasına çekilmelidir. Teşekkür ediyorum.

MODERATÖR - Çok teşekkürler. Siz şunu söylüyorsunuz değil mi hocam? İslam içinde frekanslar var, farklı frekanslar var. Bunlar bugüne kadar bir şekilde dayanışma içinde zaman zaman rekabet

4. Alevi alıştayı

içinde olsalar bile muhabbetle geldiler. Ancak, Cumhuriyet Döneminde bir ihmalkârlık var. Bu dönemde bu frekanslardan bazıları sönmüş gibi, kapatılmış gibi görünüyor, diyorsunuz. Ve tekrar o ana çatı İslam içinde bunları hatırlayalım ve onları İslama çekelim, diyorsunuz. Yani biz şimdi bu konuda çok farklı görüşler olduğu için sizin doğrudan net düşüncenizi almak istiyoruz. Siz Aleviliği İslam içinde tanımlıyorsunuz ve bu tanımlamanın bugüne sarkan boyutlarını yine aynı çerçeve içinde sorguluyorsunuz.

MEHMET ALACACI- Evet.

MODERATÖR - Ve diyorsunuz ki hep ihmallerden vazgeçelim ve bu toplulukla ilgilenelim. Ama İslam şemsiyesi altında tabi. Teşekkür ederiz.

DİSK Başkanımız katılamadılar galiba. Siz onun yerine buradasınız. Buyrun hocam.

ALİ ... - Evet genel başkanımız, rahatsızlığı nedeniyle katılamadılar. Değerli, Sayın bakanım, değerli katılımcılar! Alevilerin taleplerinin kabulü, Türkiye'nin demokratikleşme sürecinin önemli bir anahtardır. Hükümetin Ocak 2008'de iptal ile başlatıp olumlu sonuç alamadığı Aleviliğe ilişkin açılım bu kez çalıştaylarla sürüyor. Şu anda dördüncüsü yapıldığına göre düzenleyicilerin beklentilerine uygun bir seyir izlediği sonucu çıkıyor. Çalıştayların ilkinde katılım Alevi Bektaşı federasyonunun yaptığı açıklamada geçen bu örgütlü Alevilerin başarısıdır, ifadesi de çalıştayların Aleviler açısından olumlu bir hava yarattığına işaret ediyor. Sonuç bölümünde söylenecek bir kanaatimi baştan söylemek isterim ki hükümetin hangi saikle olursa olsun başta Alevilik olmak üzere ülkenin temel meselelerine ilişkin tartışma ortamı yaratması, buradan çıkacak sonuçlara uygun adımlar atılacağını beyan etmesi iyidir. Zira ortaya çıkan sonuçlara uyup uymayacağını hep birlikte göreceğiz. Ancak, temel meseleler bir kez tartışmaya açıldıktan sonra konuyu kapatabilmek mümkün değildir. Bu anlamıyla sorunun tartışmaya açılması ülkemizin demokratik geleceği açısından olumlu bir başlangıçtır.

4. Alevi alıştayı

Öncelikle işçi sınıfının tarihsel ve toplumsal duruğu açısından temel bir konunun açıklığa kavuşması gereklidir. O da şudur; Alevilerin hak ve taleplerini tartışmakla, Aleviliği tartışmak aynı şeyler değildir. İsteyen Aleviliğin nasıl bir tarihsel süreç izlediğini tartışabilir. Bu tıpkı İslamiyet'in, Hıristiyanlığın, Museviliğin tarihsel süreçlerini tartışmak gibidir. Nasıl ki semavi dinlerin tarihsel süreçlerini tartışmak, bahse konu bu üç semavi dinin bir realite olduğu gerçeğini ortadan kaldırmıyorsa, Aleviliğin hangi tarihsel kökten geldiğini, orijinin nerede olduğunu tartışmak da, Alevilerin bugünkü hak ve taleplerinin tartışılmasını gerektirmez. İnançlara saygılı olmak, demokrasi kültürünün bir parçasıdır. Bu açıdan tarihe Alevi iptali olarak geçen ilk açılım girişiminin olumlu sonuçlar yaratılması beklenemezdi. Zira orada yapılmak istenen şey önce aleviliği resmiiyetin kalıbına dökmek sonra da bazı talepleri kabul etmek şeklindeydi. Bu nedenle başarılı olmayacağı baştan belliydi. İstenilen neydi, Pek anlaşılmadı. Ama eğer o istenilen şeye ulaşılmış olsaydı bile gerçekleşen şeyle Aleviliğin doğrudan ya da dolaylı bir bağının olmayacağı açıktı. Dolayısıyla; umarız ki bugün dördüncüsü yapmakta olduğumuz çalıştaylar dizisi yaşanılan tecrübelerden ders çıkararak yoluna devam etsin.

İnanç alanı hassasiyeti yüksek bir alandır. Ve tarihsel süreçler göstermektedir ki iktidarı elinde bulunduran g kimse diğerlerini ya kendine benzetir, ya da yaşam alanını daraltarak tarihsel, toplumsal ve coğrafi kökeninden kopartır. Bir zamanlar farklı din ve inançların birlikte yaşadıkları Anadolu'ya bakalım. Artık o Anadolu için yüzde doksan dokuzu Müslüman bir coğrafya tanımlaması yapılıyor. Bunun gönül rızası ile oluştuğunu kim söyleyebilir? Bugün koskoca Anadolu'da yalnızca Müslümanlığın Sünni yorumunun kalmış olması biraz manidar değil mi? Farklı din ve inançlara mensup insanların doğal bir seyir içinde dinlerini değiştirdiğini yahut kendi inançlarını sakladıklarını söylemek mümkün müdür? İşçi sınıfının penceresinden bakıldığında, geriye doğru olup biteni düşünmek bugün farklı bir dine sahip olduğunu yüksek sesle dile getiren Aleviler için bir empati kurmayı gerektirmektedir.

4. Alevi Çalıştayı

Empati yapalım ve ülkemizin farklı din ve inançlarına mensup insanların kendi inançları doğrultusunda yaşamasının zeminini yaratalım. Zira işçi sınıfı, farklılığın zenginlik olduğunu kendiliğinden kabul eden bir arka plana sahiptir. Alevilerin eşit yurttaş olma talebi demokratik bir Türkiye olmak talebiyle özdeştir. İşçi sınıfının penceresinden inanç meselesine özellikle Alevilik meselesine bakıldığında görünen şudur: Anadolu, hoşgörünün vatanıysa bunda Aleviliğin payı küçüm-senebilir mi? Üstelik Alevilik yetmiş iki millete aynı nazarla bakmaktadır. Ancak ne zaman Alevilerin hak ve özgürlük talepleri gündeme gelse, bir vesileyle İslam'ın konu içinde mi dışında mı tartışmalarına geliyor.

İbadet ritüelleri itibarıyla Sünni Müslümanlıktan farklılıklar gösteren Aleviliği bazıları asıl İslam, bazıları da farklı bir din olarak değerlendirebiliyor. Az yukarıda da vurguladım. İşçi sınıfı açısından asıl mesele dinler tarihini tartışmak değil, toplumun bir parçası olan Alevilerin ortak payda olarak gördüğü sorunlarının sancısız, acısız çözümüdür. O halde Alevilerin ne istediğine bir göz atalım.

Aleviler her şeyden önce eşit yurttaş muamelesi görmek istiyor. Demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletinin yurttaşlarının bu talebinde çağdaş toplumsal taleplere aykırı bir durum söz konusu değildir. Dolayısıyla, öncelikle hükümeti hükümet edenlerin Alevilere Aleviliği öğretmekten vazgeçmeleri gerekir. Bir inanca mensup insanlara sizin esasen şöyle olmanız lazım, demek tıpkı işçi sınıfına; sendikalaşmaktan vazgeç, inancına göre örtünmek isteyenlere başörtünden vazgeç, Kürtlere; Kürt olduğunu söylemekten vazgeç, demek anlamına gelir ki böyle bir tutum sorunu baştan için içinden çıkılmaz bir hale getirir. Alevilerin dinsel törenleri farklı, bu töreni gerçekleştirdikleri mekânlar da camiden farklı, Aleviliği İslam'ın içinde görenler Aleviliği İslam'ın dışında değerlendirenler de Cem, cemevi gibi kavramlar üzerinde anlaşmaktadırlar.

Birinci açılım sonrasında katılan Alevi örgüt temsilcilerinin üzerinde mutabık kaldığı gibi Aleviler ibadethane olarak cemevini, tanrıya sı-

4. Alevi alıştayı

ğınma şekli olarak da Cem törenlerini işaret etmektedirler. Taleplerini bu açıklıkla dile getiren önemli bir topluluğın karşısına geçip Alevilik Alevi'yi sevmekse biz de Alevi'yiz demek suyu yokuşa sürmektir.

Farklılıkları zenginlik kabul etmek işçi sınıfının ruhunda vardır. Biz biliriz ki üyelerimizin farklı din ve inanışları olabileceği gibi, farklı etnisiteleri de olabilir. İşçi sınıfı; farklılığın bölünme değil, renklilik getireceğine inanır. Bu çerçevede özellikle İslamcı çevrelerde hakim olan Aleviler ncelik Alevilik konusunda uzlaşsın, sonra görüşelim, tavrı demokrasi kültürüne aykırıdır. Dünya tarihsel pratiği de göstermektedir ki hiçbir dinin tek yorumu yoktur. İslam'ın da birbiriyle zıt farklı yorumları bulunmaktadır. Yorum farklılığı bir inanışın ortak ritüellerinin gerçekleşmesine engel değildir. Dolayısıyla Aleviliği de farklı yorum ve ritüelleriyle kabul edip sürece başlamak toplumsal problemin çözümünü kolaylaştıracaktır.

DİSK, inanç zgrlğnn Aleviler açısından da güvence altına alınmasından yanadır. İşçi sınıfı inançlara karşı saygılıdır. Bir topluluğın inancını o topluluğu hiçe sayarak tartışmaya açmak ve o inanca dışarıdan kural dayatmak en hafif ifadeyle inciticidir. Bu açıdan Alevilerin hak ve taleplerinin kabul edilmesine ilişkin toplumun farklı çevrelerinin görüş ve önerilerini almak, demokratik katılımcı bir süreç olmakla birlikte, bize düşen görev Alevilerin taleplerini olduğu gibi kabul etmektir. İşçi sınıfının örgütlü gücü olan DİSK; inanan, inanmayan, farklı inanan herkesin kendisini özgürce ifade edebileceği bir inanç özgürlük sitemi kurulması gerektiğine inanır. Bu vesileyle çalıştayların böyle bir sistemin kurulmasına önayak olmasını da yürekten diliyorum.

Din son tahlilde tanrı ile inanan insan arasında bir ilişkidir. Bu ilişkinin nasıl kurulacağının kararını inananın vermesinin güvence altına alınabilmesinin yolu laikliğin doğru ve ruhuna uygun bir tarzda uygulanmasından geçer. Laiklik dinsel yaşamın farklı bir biçimde gerçekleştirilebileceğinin bilincidir. Ve dolayısıyla her şeyden önce farklı olanın da kendisini var edebileceği bir güvencedir. Uzmanlar bu güvencenin gündelik yaşamdaki anlamını herhangi bir totalite adına insanla-

4. Alevi Çalıştayı

rın zapturapt altına alınmasını önlemek için, önlemek olarak açıklamaktadırlar. Laikliğin ilke olarak benimsendiği bir düzende bir devlet dininden bahsedilemeyeceği gibi, her türlü yasal, siyasal ve toplumsal yapılarda düzenleme yapılırken dinsel kurallar dikkate alınamaz, alınmamalıdır. Evrensel laiklik ilkesini benimsemiş bir devlet açısından bir din, kamu hizmeti değildir. Ancak, dinsel inanç ve ibadet ile dair ritüellerin toplu olarak gerçekleştirilebilmesi ve elbette bireysel inanç özgürlüğü güvence altındadır. Bu açıdan bakıldığında camiler, mescitler nasıl güvence altındaysa diğer inançların ibadet alanları ve elbette özel olarak cemevleri de Alevilerin ibadethanesi olarak kabul edilmeli ve güvence altına alınmalıdır.

Demokratik bir Türkiye için inanç kendini eşit hissetmelidir. Bilenir ki laiklik kavramıyla birlikte kilisenin siyasal alan üzerindeki hegemonyası sona ermiştir. Dinin devlet üzerindeki hegemonyasının sona ermesi aynı zamanda yeryüzünde bulunan ve egemen dinsel görüşlerde sapma olarak değerlendirilen diğer inançların da varlığını güvence altına alınması anlamına gelmiştir. Burada egemen din anlayışının dışındaki inançlara da kendilerini ifade edebilme olanağı yaratmıştır. Laiklik kavramının toplumsal hayata egemen olmasıyla birlikte devlet hem birden fazla din ve inanç olduğu gerçeğini kabul etmiş hem de bütün bu din ve inançların kendilerini hiçbir sınırlamaya maruz kalmadan ifade edebilmelerinin güvencesi olma görevini üstlenmiştir. Bu güvencenin anlamı şudur: Laikliği ilke olarak kabul etmiş bir devlet, yine diğer din ve inançlara oranla daha fazla öncelik vermez. Böyle bir davranışın insan hak ve özgürlüğüne aykırı olduğunu kabul eder. Devlet açısından her din eşittir ve bu eşitler kendi farklılıklarını özgür bir biçimde yerine getirebilmelidirler.

Laikliği benimsemiş devlet, dinler karşısında tarafsızdır. Ancak bu tarafsızlık bir dine mensup toplumun, o dinin ritüellerini yerine getirirken başkaları üzerinde baskı kurmadığı, onları yok etme girişimlerine başlamadığı sürece devam eder. Bir başka ifadeyle laikliği ilke olarak benimsemiş bir devlet din özgürlüğünün kullanılmasını engellemekle yükümlüdür. Bu yükümlülük Alevi'sinden Sünni'sine kadar

4. Alevi Çalıştayı

herkesin üzerinde mutabık kaldığını düşündüğüm Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde de ifadesini bulmuş durumdadır. İşçi sınıfı herkes için...

MODERATÖR - Ali Bey, süreniz bir hayli aştı. Lütfen... Metni tamamlayacaksınız herhalde.

ALİ ... - Yani bütünlük... Tamamlarsam, evet. İşçi sınıfı herkes için demokrasi, herkes için özgürlüğü savunur. DİSK inançlar alanında da evrensel laiklik anlayışının uygun özgürlükçü bir sistem kurulmasından yanadır. Bizim savunduğumuz özgürlükçü, laiklik müdahale etmez. Din ve inançlara güven ortamı sağlar. Bizim benimsenmesini uygun gördüğümüz laiklik bütün din ve inançlardan eşit uzaklıkta durur. Kim kendisini nasıl tanımlıyorsa ve tanımlı kabullenmek, kim nasıl ibadet ediyorsa o ibadete saygı göstermek. kim kendi iç huzurunu nerede yakalıyorsa, o mekana gitmesini güvence altına almak inanç ve ibadet özgürlüğünün alameti farikasıdır. Laikliği benimsemiş bir devletin herkesi hareket noktası bitim yeri inançlara ve elbette inançsızlara eşit mesafede durmak olmalıdır. Bu ilkeler çerçevesinden bakıldığında Alevilerin isteklerinin abartılı olmadığı gibi evrensel anlamda din ve vicdan özgürlüğüne uygun talepler olduğuna vurgu yapmak isterim. Çalıştaylar süresince dile getirilen özellikle birinci çalıştay sonrasında Alevi örgüt ve çevrelerinin üzerinde mutabık kaldığı talepler için mevcut anayasal sistemde önemli değişiklikler yapmak da gerekmez. Alevileri öncelikle camiye ya da mescide gitmeye zorlamamak yeniden cemevlerinin yasal bir ibadethane olarak kabul edilmesini talep etmektedirler. Din derslerinin zorunlu olmaktan çıkartılması talebi de inanç özgürlükleri çerçevesinde kabul edilebilecek bir taleptir.

Demokratik bir Türkiye için Alevilerin talepleri tartışmasız kabul edilmelidir. Farklı alt toplumsal grupların ortak taleplerini görmezlikten gelerek demokratik bir Türkiye kurulamaz. Bugüne dek hükümetler ülkenin temel sorunlarını baskı ve sindirme yoluyla çözme yöntemine başvurmuşlardır. Örneğin Alevilerin taleplerini ciddiye almak yerine Alevi köylerine cami yaptırmaya başvurmuşlardır. Bu yöntem halinin

4. Alevi Çalıştayı

altına süpürmekten başka bir anlam ifade etmez. Oysa hepimiz açıkça tartışmalıyız ki türban inancın gereği olarak mı bir siyasi simge olarak mı takılıyor. Alevilerin ibadetlerini cemevlerinde yapmaları dinsel inancın temeline dinamit koyar yoksa bütün bir farklı bir biçimde zenginleştirir mi? Yeniden konumuza dönelim.

Hükümet Alevilerin problemlerini çözmek mi istiyor? O halde önce Alevilerin ne istediklerini iyi anlamalıyız. Alevilerin taleplerini sünni kültürün kodlarıyla çözmeye kalkışmak sorunu içinden çıkılmaz hale getirir. Bir kez daha tekrarlamak gerekirse Aleviler cemevlerine yasal statü kazandırılmasını, zorunlu din derslerinin kaldırılmasını, nüfus kâğıtlarındaki din hanesinin silinmesini ve laikliği benimsemiş bir devlette olmaması gereken Diyanet İşleri Başkanlığı'nın ya lağv edilmesi ya da BDDK, RTÜK gibi üst kurul benzeri bir yapıya dönüştürülmesini talep etmektedirler. Bize göre de Diyanet İşleri devletin müdahale alanından çıkarılmalı ve özerk bir yapıya kavuşturulması için yeniden yapılandırılmalıdır. Bütün bu taleplerin ötesinde Sivas'ta katledilen otuz üçü aydın ve sanatçı toplam 37 kişinin katledildiği yer olan Madımak'ın simgesel önemi nedeniyle müzeye dönüştürülmesi istenmektedir.

İşçi sınıfı denklemin doğru kurulmasını önemser. Denklem doğru kurulduğunda sorunun çözümü basittir. Bize göre kim neye inanıyorsa inancın gereğini kamusal düzeni bozmadan yapabilme hakkına sahip olabilmelidir. Aleviler de huzura cemevlerinde yaptıkları ibadetle eriştiklerini düşünüyorlarsa.

MODERATÖR - Süreniz yani bundan sonraki konuşmacıları zor durumda bırakabilir.

ALİ ... - Toparlıyorum, bitmek üzere efendim. Bitmek üzere...

MODERATÖR - Ben biraz ayrımcılık yaptım ama siz fazla, yani biraz ileri gittiniz yani.

ALİ ... - Tamam son artık. Evet. Farklılığımız zenginliğimizdir. Farkına varalım, bu çerçevede konuşmama son verirken bilinen bir gerçe-

4. Alevi alıştayı

ęi tekrarlamak isterim. İşçi sınıfının milliyetsiz, cinsiyetsiz ve inançsız tanımladığı dönemler geride kalmıştır. Hiçbir farklılığın üstü örtölerek görmemezlikten gelinerek yapay bir birliktelik sağlanamaz. Sağlam bir birliktelik farklılıkların farkına varabilmek, farklılığı zenginlik, renklilik olarak görmekle mümkün olabilir. Bu açıdan işçi sınıfının milliyeti, cinsiyeti ve de inancı vardır. İşçi sınıfının çıkarları farklı ortak talepleri olan alt katmanların özel problemine sahip çıkmakla mümkündür. Sözlerimi büyük şair Nazım Hikmet'in bir şiirinde geçen bir dizayle bitirmek istiyorum.

Nazım derki;

Kırk günlük yolda yaprak kımıldasa sen ürpermelisin içeride.

İşte işçi sınıfının alamet-i farikası budur. Nerede bir problem varsa o, işçi sınıfının problemidir. Bu açıdan bakıldığında işçi sınıfı ve onun tarihsel örgütü DİSK Alevilerin taleplerinin sonuna kadar yanındadır. özümü için birinci çalıştayda alınan kararların bir an önce yerine getirilmesi için adım atılmasında yarar vardır. Atılacak her olumlu adım sürecin önündeki engelleri ortadan kaldırmayı kolaylaştırır, önyargıları yıkar. Önyargıları birlikte yıkalım, demokratik, özgür, farklılıkların zenginlik olduğu bilincinde; açığa çıkaran bir Türkiye özlemiyle hepimize saygılar sunarım.

MODERATÖR - Teşekkür ederiz. Böylece uzun konuşma hakkımızı da bir kere kullanmış olduk. Bundan sonra herhangi bir arkadaşımızın böyle bir şansı yok.

şimdi birkaç noktaya değindi Ali Bey. Bir kere biz bir şura değiliz Ali Bey. Burada karar falan almıyoruz. Burada herkes kendi düşüncesini ifade ediyor. Buradan çıkan düşünceleri daha sonra biz değerlendiriyoruz. Buradan bir karar falan çıkması söz konusu değil. Burada sadece görüşlerimizi ifade etme hürriyetine sahibiz. Bunları ifade ederiz. Kuşkusuz çok değerli katkılarda bulundunuz. Ama bu bir karar değil. Buradan çıktığımızda sizin görüşleriniz, ya da başkasının görüşleri bir belirleyicilik şansına sahip olmayacak. Ama hepsinin bu

4. Alevi Çalıştayı

sorunun çözümü konusunda oluşacak havuzda önemli katkılar sunduğunu düşünüyorum. Siz daha çok laiklik vurgusu ve empatiye vurgu yaptınız; ama bir şey söylememe izin verin. Aslında sivil toplum unsurları bir başkasını anlamaya çalışırken başka şansları yok. Kendi kodlarından konuşuyor; ama kodlarını zorluyor. Bu çok olumlu bir gelişme aslında. Hepimiz kendi dünyamızdan acaba ötekine nasıl bakabiliriz, nasıl olumlu bir hava geliştirebiliriz diye zorluyoruz kendimizi. Yoksa hepimiz kendi gettomuza çekildiğimizde sorun o bildik sorun olarak devam edecektir. Bu konuda iyimser olmanızı... Biraz kötümser bir konuşma yaptınız. İyimser olmanızı rica ediyoruz.

Evet. Şimdi Hasan Ekşi Bey. Türkiye Sivil Toplum Kuruluşları Platformu Genel Başkanı. Hocam siz herhalde on dakikayı aşmayacaksınız. Buyrun.

HASAN EKŞİ- Ben birinci ve dördüncü etapta konuşmak istedim. Onun için aşmayacağım inşallah. Kısa konuşacağım.

Sivil toplum kuruluşları hem platform hem de Tüm Sivil Toplum Kuruluşları Konfederasyonu diye federasyonumuz var. On altı federasyon üç bin beş yüz derneğimiz var. Biz Alevi sorunuyla ilgili çeşitli defalarda Alevi vatandaşlarımızı dinledik, Alevi kardeşlerimizi dinledik. Onlarla beraber olduk. İki federasyonumuzun başkanı da Alevidir.

Amasya ve Tokat. Sivas da yeni katılan federasyonumuz. Onu da

MODERATÖR - Sizin federasyonunuz mu?

HASAN EKŞİ- Evet içindedir. Konfederasyonun içindedir. Dolayısıyla bunları gün be gün dinliyoruz. Ben yazılı bir metin okumaktan ziyade kısaca değinmek istiyorum ki çabuk bitsin diye. Ama Alevi kardeşlerimizle ilgili bir ayrımcılığı bugüne kadar hiç düşünmedik. Biz şunu da düşünmedik. Ülkemizde bildiğiniz gibi çeşitli etnik kökenli vatandaşlarımız var. Çeşitli mezhepten ve çeşitli din farklılığı olan vatandaşlarımız var. Biz ülkeye bir bütün baktığımız zaman hep aynı pencereden bakmaya çalıştık. Hâlbuki içindeki bu yaşayan insanlarımızın

4. Alevi alıştayı

farklı dūřünceleri, farklı ideolojileri, farklı siyasi gōrūřleri, farklı çalışma ve yaşamları var. Buna da biz her zaman saygı duyduk. Bu saygıdan yola çıkararak bu çalışmadan dolayı sayın bakanımıza sizlere çok teřekkūrler ediyorum. Katılımcı arkadaşlarımıza da saygılar sunuyorum. Önemli bir alıştaydır. İnşallah umuyorum Alevi vatandaşlarımızın burada umdukları olur. Ama ben dedelerle, çeşitli Alevi dernek ve vakıflarıyla yapmış olduğum gōrūřmelerde de dōrt beř tane isteklerinin net olduğunu gördüm ve aslında bu istekleri de hemen dile getirmek istiyorum:

1. Diyanet'e bağlı bir Alevi masası isteniyor. Ayrı bir birim değil, Diyanet'e bağlı bir Alevi masası isteniyor. Ve bu masayı bir dedenin yönetmesini; yani dedeye soru sorulduğu zaman o cevap versin isteniyor. Ben kısa ve net anlatmak istiyorum. Onun için buraya geliyorum.

MODERATÖR - Yani Alevilik konusunda bir dini otoriteye ihtiyaç var; ama bu Diyanet'in içinde olmalı.

HASAN EKŞİ- Olabilir. Bir masa olmalı. O masa bize yeterli, dediler. Çünkü bu ikinci bir masayı dedelerin yönetmesi gerektiğini söylediler. Çünkü ehli beytten gelmiş olması lazım, diye söylediler.

Üçüncüsü cemevleri isteniyor. Cemevlerinin hatta devlet belki kendi yatırımını yapmayabilir. Biz yapsak dahi... Ama resmen tanınmasını istiyorlar. Cemevlerinin de dedeler yönetiminde olmasını istiyorlar. Üçüncü bir şey ilahiyat faköltesine bağlı bir Alevilik kürsüsünün olmasını istiyorlar. Yani bu şuna da gelir. Belki yarın farklı dinden olan örneğin ruhbanlık okulu benzeri okullar eğer açılırsa ki bilemiyorum gelecekte Avrupa Birliği süreci içerisinde bu demokratik açılımı şöyle önemsiyoruz ve benimsiyoruz ve istiyoruz, diyoruz ki, hakikaten birçok arkadaşımız değindi, birçok arkadaşımızın yüzde ellinin üzerindeki konuşmalarına katılıyorum. Onları yeniden söylemenin de çok anlamı yok. Ama bu demokratik açılımın ölkemize getireceği en güzel şeylerden birisi içinde yaşayan etnik kökenli vatandaşlarımızın farklı mezhep ve farklı dindeki vatandaşlarımızın da kendilerini farklı görmemeleridir. Yani ben şahsen gezilere çıktığımızda, Güneydoğu, Orta

4. Alevi alıştayı

Anadolu, Doğu Anadolu'da şunları sylyorum. Rizeli bir Aslan Ekşi olarak var olan anayasal haklarım, eğer Hakkârili, eğer Egeli veya Akdenizli bir kardeşimde yoksa ben onun yanındayım. Beraberiz. Eğer anayasal haklarını bilmiyor da bunu almak için sıkıntılar çekiyor isek de bu da bizim sorunumuzdur. şunları gerçekten iyi bilmek lazım. Bütün konularda, illerde ve diğer birimlerde etnik kökenli vatandaşlarımıza yönelik konuşmalarımız oldu. Ama hakikaten biz tam yasalarımızı bilmiyoruz. Bizim sivil toplum örgütleri olarak burada bulunan değerli yöneticiler olarak, kendi bünyemizde bulunan insanlara bir kere bunları anlatmamız lazım.

Yani anlatırsak eğer bünyemizde bulunan çalışanlarımız veya temsil ettiğimiz kişiiler o zaman haklarını daha iyi bilirler. Burada bir sıkıntımız var. Basınımıza da burada gerçekten çok önemli bir görev düşmektedir. Çünkü anayasal haklara baktığımız zaman herkes eşit, herkesin demokratik haklar içerisinde her şeyi yapabilme hakkına sahip, kimse kimseye zarar verebilecek noktaya kadar serbest davranma imkânları var. Bunları biraz daha genişletebiliriz. İşte anayasanın sivilleşmesi deniyor. Doğrudur. Yeni bir anayasa şart, yerinden yönetim şart. Birçok şeyin değişmesi gerekiyor. Bu çok önemli. Ama burada Alevi kardeşlerimize biz saygı duyuyoruz; ama bu saygı içerisinde isteklerini de netleştirmek lazım. "Bu net istekler acaba bu demokratik açılım içerisinde, bu çalıştaylar neticesinde çıkar mı, yapılır mı yapılırsa ne olur, yapılmasa ne olur"u tartışmamız lazım. Yapılsa bir zarar görür myz görmez miyiz yani onların da, bizimde herkesin birbiriyle eşit olması gerekiyor; laik bir devlet olduğumuz için. Ama bence sivil toplum örgütleri olarak arkadaşlarla yapmış olduğumuz istifarelerde, bunlar bizden bir şey götürmez. Aksine daha katmerli, daha katmanlı olur. Ben ikide bir arkadaşlarımız hep Madımak Otel'den bahsediliyor. Türkiye'de birçok kez bazı olaylar münferit olaylar olmuştur. Artık geçmişe bir sünger çekelim. Madımak tabi ki bizim için çok ağır bir yara. Ülkemiz için ağır bir yara. Orada ölmüş olan insanlar için çok ağır bir yara. Aileler için çok ağır bir yara. Temenni ediyoruz ki bunlar bir daha olmasın, bu ülkede olmasın. Ama bunun da peyderpey ara sırada olsa

4. Alevi alıştayı

bazı yerlerde bu tip afedersiniz bazı çıbanlar çıkmaktadır. Olmaması için elimizden gelen bütün gayreti birbirimize göstermeliyiz. Herkes birbirini sevmeli, diyorum. Ben teşekkür ediyorum. Bu defalık az. Dördüncü seferde inşallah konuşuruz diye düşünüyorum.

MODERATÖR - çok sağolun Hasan Bey. Teşekkürler. Siz herkes için yeterli ve kabul edilebilir bir anayasa fikrini devam ettirelim, güçlendirelim diyorsunuz. Bu bağlamda da, bu çerçevede de Diyanet'e bağlı bir Alevilik inşasını talep ediyorsunuz, dile getiriyorsunuz, İnşasını diyorum. Çünkü şimdiye kadarki çalıştaylarda ve diğer görüşmelerimizde çok farklı görüşler netleşmeye başladı, billurlaşıyor. Dolayısıyla siz sonuçta Aleviliği böyle tırnak içinde orta yerde bırakmak yerine Diyanete eklemleyelim ve o çerçevede bunu götürelim diyorsunuz yani. Bunu ben doğru anladım mı diye size soruyorum.

HASAN EKŞİ- Evet.

MODERATÖR - Fakat, Madımak'la ilgili dediğinizi tam anlamadım. Madımak olmasın hepimizin arzusu bu. Ama müze...

HASAN EKŞİ- Hayır müze noktasında değil. Ben Madımak gibi münferit olaylar geçmişe, menfur olaylar oldu. Bu sadece Madımak'la sınırlandırılmamalı. Çünkü ülkede çok büyük olaylar var, oldu, geçti. Geçmişe bir sünger çekelim diyorum. Yeniden gerçekten bütün halk hangi etnik kökenden olursak olalım, hangi mezhepten, hangi dinden olursak olalım, birbirimize sarılalım, demokratik açılımı destekleyelim, bu açılım hepimize iyi gelir diye düşünüyorum. Onu söylemek istedim.

MODERATÖR - çok teşekkürler hocam. şimdi Sırrı Süreyya nder Bey. Bir sinema sanatçısı, yapımcısı. Ama kendi adına burada. Buyrun. Bir sonrakini haber verin de hazırlıklı olsun,

MODERATÖR - yle bir şeye gerek var mı?

Tamam. Siz bir sonraki konuşmacısınız. Tamam. Evet, buyrun.

SIRRI SÜREYYA ÖNDER- öncelikle sayın bakanı, değerli katılımcıları selamlıyoruz. Ben sinema emekçileri sendikasının bir temsil-

4. Alevi Çalıştayı

cisi olarak geldim. Fakat konfederasyonumuz DİSK konuşma süresini aşınca şöyle bir çalışma yapmıştık. Bunu bir bildiri olarak, bir tebliğ olarak o kitapta çok önemli bulduğumuz o kitapta yayınlanmak üzere onu bir tebliğ olarak verip ikimizin süresini makule çekmek konusunda...

MODERATÖR - Yani bu konuda bir müdahale etmem gerekiyor.

DEVLET BAKANI FARUK ÇELİK- Bu konuda bir müdahale etmem gerekiyor. Müsaade ederseniz. Benim daha önceki bakanlığım çalışma bakanlığıydı. Onlar çok az konuştular yani. Bu görüşe katılmıyorum.

MODERATÖR - Allah yüzümüze baktı.

DEVLET BAKANI FARUK ÇELİK- Çünkü biliyorlar yani 8 saat aralıksız, fasılasız arkadaşları dinlediğimizi. Onun için ben de son derece gelişmelerden, gidişattan memnunum yani.

SIRRI SÜREYYA ÖNDER- Sayın Bakanım, sizin bu sabrınızı bildikleri içindir bu açılımların başına geçirdiler zaten.

Şimdi efendim dolayısıyla bu sunduğumuz bildiride, kitapçıkta okuyacağımız şeylerde sendika adına şöyle bir çalışma yaptık. Türk sinemasında, Türk televizyon, dizi ve programlarında ve Türk tiyatrosunda Aleviliğin algılanış biçimleri ya da bir diğer deyişle yok sayılma biçimlerine dair çok somut çok örnekli en çok da şeyin dikkatinizi çekeceğini düşünüyorum. Değiştirme biçimlerinin, yani birçok Alevi ulusu inanç önderinin nasıl bir Sünni inanış ritüelleriyle filmlerimizde ve dizilerimizde davrandığına dair bir şeyler ve önerilerimiz. Buna dair çok kısa bir şey daha ekleyeceğim. Sansür bu noktada bizim ülkemizde belki dünyanın en faşist ülkelerinden bile daha ağır ve daha saçma çalışmıştır. Sansürde bu noktada egemen düşüncenin yanında konuşlanmıştır. Aşık Veysel filminin sadece yasaklanma gerekçesini size söyleyeyim. Buğdaylar çelimsiz görünüyormuş. Bunu ben uydurmuyorum. Bu rapor arşivlerde var. Buğdayları çelimsiz göstermekle siz bu toprakları verimsiz gösterip ülkemizi yabancılara kötü mü göstereceksiniz diye bir yaklaşım vardı. Bunu bildiride göreceksiniz ve

4. Alevi Çalıştayı

ricamız gerçekten herkesin bunu okuması; çünkü ben bu konuşma bu kısıtlı konuşma süresini dil ve zihin meselesine ayırmak istiyorum.

MODERATÖR - Efendim siz sürenizi dolduracaksınız. Öyle bir kısıtlama yok. Sizin sürenizi biz belirliyoruz.

SIRRI SÜREYYA ÖNDER- Öyle mi?

MODERATÖR - Hayır hayır öyle bir duygusallık yok.

SIRRI SÜREYYA ÖNDER- Peki teşekkür ederim. Ben konfederasyona karşı sorumlu davranmadın demesinler diye

MODERATÖR - Hayır sendika içinde bir sorun varsa bilmiyorum.

SIRRI SÜREYYA ÖNDER- Efendim. Bu işler bir niyet ve takat meselesidir. Yani gelirken böyle her türlü resmi bildiri ağzını bir tarafa bırakarak ya bundan murat edilen ne? Bizi niye buraya çağırıyorlar? Ya da biz gidip derde derman ne yapabiliriz? diye düşündüğümde en öne çıkan şey buydu. Bu arada utanarak söyleyeyim. Çünkü bunu beyan etmek çok ayıp bir şey. Ben Alevi değilim. Alevi değilim ama sıklıkla Alevi diye bilinirim. Kürt değilim; ama herkes kürt yönetmen diye tanır. Bunun belki hanesine yazılacak bir şey varsa yoksulların, mazlumların hak ihlallerinin hep karşısında ve yoksulların ve ezilenlerin yanında durmakla belki açıklanabilir. Şimdi fazlaca Alevilerin haklarına dair bir şey söyleyeceğim. Bunu bir Sünni bir ailenin çocuğu söylüyor. O şekilde dinlemeniz anlamında söyledim. Şimdi merkezi idare bu konuda millet ve takat meselesidir, dedik. Merkezi idare böyle bir revizyona gerek görür. Bu niyetinde samimiyse bu tür sivil toplum örgütlenmelerinde, bunların takatını kendi takatına ekleme meselesidir bu. Bu anlamda bir açılım furçası başladı. Son derece şekilsiz... Şüphesiz; olumlu bulduğum, her platformda gayet açık desteklediğim bir açılım bu. O anlamda şimdilik kaydıyla niyet halis gözükünce takatimizi bu takadın yanına koymak olarak açıkladım ben. Fakat burada din meselesi çok önemli. Çünkü bir sivil toplum ve sınıf örgütleri, biz sendika olarak çok kendimize sivil demeyi sevmiyoruz. Burada da

4. Alevi Çalıştayı

epey sendika temsilcisi var. Bunların olduğu yerde hadi genel bir başlık olarak sivil olarak değerlendirelim; ama ben bugüne bir polemik falan yaratmak değil. Lütfen herkesin böylece kavrayacağına inanarak söylüyorum. Cemal Bey'in dışında kalbe dokunan bir tek konuşma olmadı. En vahimi şeydu; devlet sivil toplumdan daha sivil konuştu. Yani gerek moderatör, gerek bakan; sivil toplumu kuruluşu temsilcilerinden daha sivildi. Sivilin felsefi karşılığını, sosyolojik karşılığını düşündüğümüz zaman. Sebebi niye? Bu, beni başışlasınlar, Gönüllü Kuruluşlar Derneği, Birlik Vakfı ve sivil toplum örgütleri temsilcileri hep bir biz ve öteki olarak konuştular. Zaten bu derdin bu topraklara tebelleş olmasının en mikro çekirdeğinde meseleye bir kere biz ve onlar olarak bakmak olarak var. Siz kendinizi kadiri mutlak, bu topraklardaki kadim inanın sahibi ve temsilcisi ve en doğru olanını sayarsanız, o dilden murat edilen hiçbir fayda hasıl olmaz.

Dil şöyle zehirli bir şeydir. Alevilik sorunu. Eminim kötü niyetten bir şey söylüyorum. Mesela konuşmalar arasında böyle cümleler geçti. Alevilik sorun değildir. Yani her şeydir ama sorun değildir. Bunu evet ilahiyatçılar tartışırlar. Ne kadar İslam içidir, ne kadar dışıdır. Ne kadar birlikte anılmalıdır, anılmalı mıdır, anılmamalı mıdır? Bunlar bizim işimiz değil. Bu bir ilahiyat toplantısı değil. Burada sorun hak ihlalleridir. Hak ihlali olarak bakarsak dilimizi buna devşirirsek. O zaman mesele biraz rahatlar, meselenin asli zemini belli olur. Bir diğer zehirli düşünce, tekraren özür diliyorum, amacını aşan bir düşünce olmasın bu zehirliden kastım; evet paslandırır bu. Onu kastederek unutmak; oysa unutalım bunları, sünger çekelim. Bir sivil toplumdan her şey sadr olur, bu laf sadr olmaz. Çünkü hatırlamak namustur, unutmamak namustur. Affedelim denebilir, anlayalım denebilir, bunu yok sayalım, üzerinden atlayalım denebilir; ama unutalım denmez. Bu unutmak ve unutturmak zaten egemenlerin bin yıldır yaptığı bir şey. Yine sivil toplum Şenol'u vareste tutayım. Şenol'un tüm düşüncelerine katılıyorum. Yine sivil toplumda egemen soyun binlerce yıldır bu ülkede birlik ve beraberlik içinde. E yok sevgili arkadaşlar. Yani bu topraklar binlerce yıldır birbiriyle didişmenin tarihidir. İyi niyetle olduğunu varsayıyorum.

4. Alevi Çalıştayı

Bunun bir kardeşlik dili oluşturma cümleleri ve temennisi varsayıyorum; ama böyle bir toplantıda yeri yok. Bu topraklar binlerce yıldır mazlumlarla ezenlerin, egemenlerle yoksulların, yoksullarla zenginlerin bir savaş alanıdır. Bu kimi zaman din veçhesiyle yürümüş, kimi zaman çeşitli inanışlar veçhesiyle yürümüş, kimi zaman direk başka biçimler altında tezahür etmiş; ama böyle bakarsak sorunun adını koyamayız. Bu topraklar öyle yüzyıldır dirlik düzenlik içinde diyenler, Anadolu halk ayaklanmalarına üç beş sayfa müracaat etsinler. Önemli olan buradan bir sadrı şifa kalbe dokunan bir şey çıkarmaksa; unutmak yerine hatırlamayı, kardeşlik dili yerine; empatiyi... Çünkü en çok kardeşler birbiriyle dövüşür. Savaş tarihine bakan kardeşlerin birbiriyle yaptığı savaş, düşmanların yaptığı savaşa rahmet okutur. Onun için Cemal Bey'in başlangıçta söylediği pozitif ayrımcılık gibi sihirli ve güçlü bir tılsımlı diyeyim bir kelimeyi ve bu önerileri diğer sivil toplum kuruluşlarının çoğaltmasını bekledim.

Şimdi niyet ve takat meselesine tekrar geri dönüp sözlerimi toparlamak istiyorum. Hükümet bu anlamda niyetinin halis olduğunu gösterecek çok zahmetsiz işler yapabilir. Madem öneriyse; Aleviler halen Pirevi'ne bilet kestirip giriyorlar. Yani yere girsin oradan gelen para. Siz Hacıbektaş'a gittiğinizde türbeye bilet kesip giriyoruz. Bir Sünni Müslüman'ın bununla empati kurması zor değil. Herhangi bir türbeye dergâha giderken size bilet kesip içeri soktuklarını düşünün. Bunun nefse ne ağır bir şey olduğunu anlayabilirsiniz. Bu olabilir. Madımak meselesinde. Şöyle bir meseleye geldi tıkanı. Biz Kültür Bakanıyla ağırlıklı olarak Kültür Bakanı takip ettiği için, iki tane engeli var bunun. Birincisi Kültür Bakanlığı bütçesinden karşılanmaya çalışması ve oradaki o meşum binanın sahibinin de iğrenç spekülatif düşünceyle malını daha fazlaya satmak istemesi. Birinci engel bu. Bunu bertaraf etmek hükümetin tasarrufunda ve bir günlük bir iş. Bu örneğin Kültür Bakanlığı bütçesinden karşılanmak yerine, devletin başka bir gelir kaleminden mümkünse Milli Savunma Bakanlığı bütçesinden halledebilir. Çok manidardır. Ben şaka yapmak için söylemedim. Üç tane füzesi eksik olsun bu memleketin. Ne olacak yani? Şimdi buna ikinci mani

4. Alevi Çalıştayı

şu; işte biraz önce kurulan o dil kodları. Yani unutamım. Yok. Bu da en az parasızlık kadar önemli bir mani. Şeye hiç gelmiyorum bile. Alevileri alalım ıslah edelim meselesine. Zannediyorum bu...

MODERATÖR - Bu oturumu sizinle kapatacağız. Çünkü son 5 dakika içerisindeyiz. Bir diğer katılımcının konuşmasını bölmek için buçukta kapatmak üzere size söz hakkı veriyoruz.

SIRRI SÜREYYA ÖNDER- Öyle mi? Yok bunda ben cimri davranacağım. Dedikodu var burada. Sabahat Hanıma son sözü vereceğim.

Şimdi ikinci engel de unutma, unutamım bahsidir. Bu konuda devlet gerçekten bir şey yapacaksa işte böyle günler için belki hayırlara vesile olur. Bunu çözebilir. O zaman bu meselenin o sivil toplumdan beklenen fayda ya da harekete geçme kabiliyeti beklenildiğinden ya da umulduğundan ya da haldekinden çok daha yüksek bir ivme ile harekete geçer. Yine bir şey sivil toplum örgütlerine, mevzu bu olduğu için tekraren beni bağışlasınlar, “İnsanı yaşat ki devlet yaşasın” lafında ontolojik olarak çok sıkıntı vardır. Herkes bunu, Sayın Bakan söyleyebilirdi söylemedi, devleti merkez alan bir şeydir. Arkadaşlar, devletin yeterince sahibi var hatta gereğinden fazla var. Bu konuda bir enflasyon var. Sivil toplum fukarası ayıbı yok. Onun için; “insanı yaşat” demek kafi. Devleti bunun kuyruğuna takmamızın en azından böyle bir zeminde faydasız olduğunu düşünüyorum. Tekraren hak ihlalleri bahsini çok mühim buluyorum. Bu konuda cümle kuran herkesin meseleye “Bir hak ihlali yapılıyor burada” diye bakmasını ve böyle bakılırsa o egemen bakıştan uzaklaşılacağını onun yaratacağı olumsuzluklardan bir nebze varestede duracağımızı düşünüyorum. Son sözümü Diyanet bahsine ayırıyorum.

Ben bir sosyalistim. Bütün inançlara da eşit mesafedeyim. Mümkünse bu Diyanet’i Sünnilerden de uzaklaştırmak gerektiği düşünce-sindeyim. Çünkü bunu bir öfke ya da bir şeyle söylemiyorum. Çok basit. Bir böyle konuşmamın çok basit bir karşılığı var. Bu topraklar biraz önce amelde Maturidi, hangi konuşmacı söyledi bilmiyorum... Evet, sivil toplum... Bu Diyanet, Kürtlerin Müslüman olduğunu daha

4. Alevi Çalıştayı

bu hükümet açılım yapana kadar kabul etmedi. Bu memlekette bir yerde Kürtçe hutbe, Kürtçe mevlit okutulmadı. Dolayısıyla Diyanet'in devletten bir farkı yok. Devletten ayrı müstakil bir din uleması refleksiyle çok davranmadı. Onun için Diyanet'i bu çözümlerin biraz kenarında en azından bu meseleye bulaştırmamak gerektiğini düşünüyorum. Amacını aşan şeyler varsa... Üzmek hırpalamak gibi bir kastla söylemedim. Sadece bir vahim yanlışa işaret etmek için söyledim. Bu çalışmanın da hayırlara vesile olmasını diliyorum. Saygılar sunuyorum.

MODERATÖR - Teşekkür ediyoruz Sırrı Süreyya Bey. Çok değerli katkılarda bulundunuz. Sünni ailenin sosyalist çocuğu olarak. Unutmayı değil, hatırlamayı vurguladınız. Bu toplantıdan sivil toplum kuruluşlarından beklenen bir şeyin peşine düşmemiz gerektiğini vurguladınız. Sivil toplumun devletleşmesine karşı tedirginliğinizi ifade ettiniz. Bunlar bizim de işimizi kolaylaştıran şeyler.

Teşekkür ediyoruz. Şimdi ara vereceğiz, sonra başlayacağız. Mehmet Emin Çağırın Bey ikinci oturumda ilk konuşmacı olacak. Sami Evren ve Nuri Gürgür Beylerle devam edeceğiz.

SIRRI SÜREYYA ÖNDER- Bu arada ben bir şey..

MODERATÖR - Bir cevap hakkı varsa tabi tabi

SIRRI SÜREYYA ÖNDER- Bir de ben öğlenden sonra televizyon çekimim var gideceğim. Hani buradayken kalbini kırdığım bir ağabeyimiz varsa söylesinler.

MODERATÖR - Yok konuşuyoruz. Konuşmak kalp kırmaz. Cevap vermek isterseniz.

Buyrun.

NECATİ CEYLAN - Şimdi Sayın Süreyya Bey bizi dinlememiş. Peşin hükümlerle gelmiş. Türkiye Gönüllü Teşekküllüler Vakfı dedim, dernek olarak hitap etti. İkincisi, ötekileştirilme burada özellikle ötekileştirilmesin, ayrımcılık olmasını vurgu yaptık. Ötekileştirme Sünni, Alevi olarak şey yaptı. En önemlisi de "insanı yaşat ki devlet yaşa-

4. Alevi alıştayı

sın” bir atasözü, bir deyimdir o. Yani insan yaşamadan devlet olmaz. Günümüzdeki devlet kendini yaşatmak için insanı şey yapıyor. Bunu vurguluyoruz. Ama bu çalıştayın amacı, buradaki herkes kendi düşüncelerini katkı, çözüm olarak ne söyleyebilir, bunu söylemesi lazım ama arkadaşımız...

MODERATÖR - Necati Bey, sorun değil. Yani bunu Süreyya Bey’in yüzüne bakarak söyleseniz amacımıza ulaşacağız. Olay o yani. Bir şey yok, sorun yok.

NECATİ CEYLAN - Yok yani siz idare ettiğiniz için söyledim.

SIRRI SÜREYYA ÖNDER- Necati ağabey yani şunun için söyledim. Polemik için değil bir fikrim de yok. Şunun için söyledim...

NECATİ CEYLAN - Müsaade edin. Bir dakika.

SIRRI SÜREYYA ÖNDER- Buyrun.

NECATİ CEYLAN - Burada herkes çözüm ile ilgili çok yanlış şeyler de söyleyebilir. Bunu tartışarak sonuçta doğruluğa çıkacaktır. Ama siz fikirlerinizi çözüm önerinizden ziyade konuşmacılara cevap verdiğiniz. Belki başkan yapabiliirdi onu, siz yaptınız.

SIRRI SÜREYYA ÖNDER- Şunun için efendim.

NECATİ CEYLAN - Teşekkür ederim efendim. Onu sonra konuşuruz.

SIRRI SÜREYYA ÖNDER- Şunun için efendim. Bu zihin tehlikeli. özüme buradan gidilmez. Dolayısıyla bu çözüme bir katkıdır. Denk gelince sivil toplum kuruluşları aradı ardına bu tür cümleler kurunca bu zihinsel defekte bir işaret etmek gerekiyor.

MODERATÖR - Tamam, teşekkür ediyoruz. Evet, Buradaki vurguları anladık. Hasan Bey siz de mi cevap vermek istiyorsunuz. Buyrun.

HASAN EKŞİ - Gerçi arkadaşım.

4. Alevi Çalıştayı

MODERATÖR - Cevap hakkı doğmasın.

HASAN EKŞİ- Hayır onu değil, bizim unutmaya ilgili söylediğimiz, sünger çekmeyle ilgili, söylediğimiz söze cevap verdi arkadaşımız. Eleştiri yerine çözüm üretseydi daha iyi olurdu, bir. İkincisi; Unutmak derken, o kadar çok şeyleri unuttuk ki... Bu ülke, bu millet çok şeyleri unuttu. Onu da unutmak, unutmak şu demek değildir. Silip atalım, götürelim ama. Hatırlamayla, hatırlayalım, gününü kutlayalım. Aynı bir konudur. Ama biz hiçbir zaman kimsenin etnik kökeninden dolayı veya mezhebinden dolayı veya başka şeylerden dolayı bir konuşma yapmadık, sadece herkesi olduğu gibi kabullenme gibi bir kardeşlik teorisi ortaya koyduk. Bunu da yürütmeye çalışıyoruz. Onun için arkadaşımızdan rica ediyorum, lütfen kendi önerisini söylesin. O kadar başka bir şey söylemek istemiyorum.

MODERATÖR - Evet. Çok teşekkür ediyoruz. Sanırım bir gerilim yok. Ortada sorun yok.

HASAN EKŞİ - Yok.

MODERATÖR - Sadece bir yanlış anlaşılma diyerek... Hatta italik yazarak bunu aşmaya çalışalım. 15 dakika molamız var. 11.45'te bir araya geliyoruz tekrar. Teşekkürler.

MODERATÖR - Evet. Değerli konuklar. Bu oturumda söz alacak arkadaşlarımız, ben sırasıyla okuyayım, ona göre hazırlık yapmak için. Ümit Fırat Bey değil mi? Şimdi Ahmet Gündoğdu, Sebahat Akkiraz, Mehmet Emin Çağırın, Sami Evren, Tayyar Altıkulaç, Nuri Hürgür, Dilek Kurban, Ahmet Şişman, Ali Çolak, Bircan Akyıldız ve Ümit Fırat.

Ama son üçü öğleden sonraya kalabilir.

Yani bu programı artık yetiştirebildiğimiz kadarıyla. O sırayla gidiyor.Evet, ikinci oturumu başlatıyoruz, değerli konuklar.

İkinci oturumumuzda aslında başlangıçta biz her oturum için bir çalışma konusu, tartışma konusu belirlemiştik. Ancak, şimdiye kadar gerçekleştirdiğimiz tüm oturumlarda konuklarımızın bu başlığa pek

4. Alevi alıştayı

fazla riayet etmediğini gördük. Her bir katılımcı önceden hazırladığı ve ifade etmek istediği noktaları bize sunduğu için, dolayısıyla o başlıkların da çok fazla bir anlamı olmuyor. Bu çerçevede konumuz, Alevilik. Alevi sorunu; pardon Alevilik değil. Alevilikle ilgili bir sorunumuz yok. Ama Alevilerin Türkiye'deki yaşam alanları, özgürlük alanları ile ilgili bir sorundan söz ediliyor. Söz ediliyor değil biliniyor. şimdi Ahmet Gündoğdu Beye söz vereceğim. MEMUR-SEN Genel Başkanı. Buyrun.

AHMET GÜNDOĞDU- 11 hizmet kolunda örgütlü kamuda,  yüz altmış yedi bin üyesiyle Türkiye'nin en büyük memur konfederasyonu MEMUR-SEN ailesi adına hepinizi selamlayarak sözlerime başlıyorum. Hz. Ali'ye dayanan ehlii beyt sevgisini esas alan ve İslam'ın mistik bir yorumu olarak değerlendirilen Alevilik, gerçek mecrasından çıkarılıp siyasi bir mülahaza malzemesi haline getirilmek isteniyor. Bu durum Alevilik ve Aleviler hakkında sağlıklı değerlendirme yapılmasına da engel oluyor. Alevilik ve Alevilerle ilgili bilgilerin yetersizliği dolayısıyla en çok zararı Aleviler görmüştür. Bu alıştayın, ezberin bozulmasına, yanlıştan dönülmesine, kamuoyunun Alevilik ve Aleviler ile ilgili doğru bilgilere sahip olmasına zemin hazırlayacağını mit ediyorum. Türkiye'm geleceğe doğru ilerlemek ve gelişmiş demokrasi liginde yerini almak istiyorsa, taşınması her geçen gün daha da zorlaşan omuzlarındaki asırlık yüklerden ve sorunlardan kurtulmalıdır. Sorunların varlığını kabul etmek adına, Cumhuriyet tarihimizin en cesur dönemini yaşıyoruz. Bu cesaret, ferasette eklenirse sorunları tartışmak yerine, çözümlerini tartışacağımız bir ortama dönüşebilir. lkesiyle, insanıyla ve devletiyle büyük Türkiye idealini ancak bu şekilde gerçekleştirebiliriz. Ülkemiz insanı sorunlardan nemalanan ve her farklı sorunu kendisinin varlık nedeni haline getiren siyasi oluşumlardan, sivil toplum kuruluşlarından, bürokratik oligarşik yapılardan ve kendini ülkenin sahibi gören aristokrat zümrelerden kurtulmak konusundaki kararını ve kararlılığını olanca netliğiyle deklare etmiştir.

Yeni ve sivil bir anayasa, demokratikleşme açılımlı, Avrupa Birliğine tam üyelik süreci gibi olgu ve olayların her dem gündemin ilk sırasında

4. Alevi alıştayı

yer alması; bu kararın ve kararlılığın sonucudur. Yaşadığı sorunu ifade etmekten dahi çekinen bir toplumken, çözüm önerilerini tartışmaktan yılmayan bir toplum olma yolunda baş döndürücü bir hızla yol alıyoruz. Dün Türkiye Kürt kökenli vatandaş yoktur diyerek, gözümüzün içine girmiş sorunu göz ardı ederken, bugün sorunun varlığını kabul etmekle yetinmiyor, demokratik açılımları daha da geliştirme ihtiyacı hissediyoruz. Kısaca sorunların varlığını kabul etme erdemi yanında, çözüm iradesini de deklare edebiliyoruz.

Yıllarca varlığını kabul ve ifade etmekte zorlandığımız sorunların başında hiç şüphesiz Alevilerin yaşadığı ve yaşamak zorunda bırakıldığı sorunlar geliyor. Bu bakımdan bugün geldiğimiz noktayı küçümsemek gerekiyor. Bu bakımdan devletin kurumları yıllardır sünen altı ettiği bir sorunu, aralarında Alevi kanaat önderlerin de bulunduğu toplumumuzun farklı kesitlerden kişi, kurum ve kuruluşların yer aldığı platformda değerlendirmek geçmişle kıyasladığımızda ütopyayı gerçeğe çevirmekle eş anlamlıdır.

Sonucu ne olursa olsun bu çalıştay bu ülkenin insanların ve kurumlarının sorunlarını çözmek için bir araya gelmek uygunluğunu göstermesi yönüyle kayda değerdir ve takdire şayandır. Yıllardır varlıklarını kabul etmemek, taleplerine kulak tıkamak için sistemli bir yok sayma algısına mahkum edilen, kendi içlerinde dahi ayrışma sürecine tabi tutulmak istenen Alevilerin sorunlarını, taleplerini beklentilerini hatta sitemlerini dinleme ve dillendirme fırsatını bulacağımız bu çalıştay bir barışma değildir. Çünkü biz hiç küsmedik. Bir birleşme değildir. Çünkü biz hiç ayrı olmadık. Bir hesaplaşma da değil çünkü biz hiç içten pazarlıklı olmadık. Bu çalıştay Pir Sultan Abdal'ı birlikte dinlediğimiz ve birlikte söylediğimiz ikrarıdır. Bu çalıştay bu ülkenin her evinde en az bir dinleyeni bulunan Alevi deyişlerini birlikte yazdığımız beyanıdır. Bu çalıştay aynı bağlamanın telleri olduğumuzun itirafıdır. Hacı bizim Bektaş bizim, Veli bizim. Hacı Bektaş Veli bizim. Hacı Bektaş Veli biziz. Bu çalıştay Hacı Bektaş Veli ile Mevlana Celalettin Rumi'nin kapı komşusu değil aynı kapının açıcısı ve aynı yolun yolcusu olduğunun ifadesidir.

4. Alevi alıştayı

Bu lkenin Alevisi, Sünnisi, Mustafa'sı, Ali'si, Ayşe'si, Fatma'sı kısıacası bütün insanları Hacı Bayram Veli'yi de Hacı Bektaşı Veli'yi de insan ehli ve iman ehli bildiler. İkisinde de imanı ve insanı buldular. Hacı Bayram ile Hacı Bektaş ayrı değil ki... Hasan ile Hüseyin, Ebu-bekir ile Hz. Ebubekir ile Hz. Ali ayrı değiller ki biz ayrı olalım. Gelin bir olalım, iri olalım, diri olalım. Ben bilmediklerinizi söylemek değil, bize unutturulmak istenenleri ifade etmek istiyorum. Biz yerine ben demeyi nceleyenlere sesleniyorum, bizi ayıramazsınız. Çünkü kullukta birleştik. Bizi yok edemezsiniz; çünkü sevgimiz hem dildedir, Hem dıldadır. Yani gnlodedir.

Ayrı olması ve ayrıştırılması imkânsız olan bu birlikteliğe ve birliğe rağmen niçin birbirimizden uzak kaldık? Aleviler niçin sorunlarla karşı karşıya bırakıldılar? Yaşanan sorunların büyük bir bölümü nedeni ve faili belli diyalogsuzluktan kaynaklanıyor. Bu diyalog eksikliği yanlış anlamayı, yanlış anlatmayı ve anlaşılmayı beraberinde getirdi. Paylaşma; yerini paylamaya, anlaşma yerini ayrışmaya bıraktı. Kapı ortağı iken önce kapı komşusu olduk, sonra kapışmanın oyuncusu olduk. Tuzağa dşrldk, artık biliyor ve anlıyoruz ki bizden rahatsız olanlar bizi rahatsız ettiler. nce yönümüzü değiştirmeye çalıştılar, sonra yolumuzu. Bugün hatırladık ki yolculuğumuz da yolumuz da aynı. Farklı olan tercih ettiğimiz araç. Yol ve yolculuk aynı olduktan sonra aracın farklı olmasının önemli olmadığını anlamamızı ve ifade etmemizi sağlayacak yöntem ise diyalogdur. Bütün nyargı ve yergilerden arınmış diyalogdur. Diyalog çocuklarımıza ve torunlarımıza bırakacağımız en önemli miras. Onların bizim üzerimizdeki en önemli kul hakkı. Biz biliyoruz ve idrak ediyoruz ki ister Alevi ister Sünni olsun, Hiçbir inanan kul hakkı gibi büyük bir yükle yaradanın huzuruna varmak istemez. Alevilere ve Aleviliğe dair sorunlara temel insan hakları ekseninde zmler üretmeli, üzüm önerilerimizi de evrensel hukukun ilkeleri ile desteklemeliyiz. İnsanı önemseyerek ve önceleyerek ortaya konan her üzüm nerisi içerisindeki eksiklikler, yanlışlıklar olsa dahi desteklenebilir ve uygulanabilir.

4. Alevi Çalıştayı

Bu bakımdan ülkemizin birçok sorununda olduğu gibi Alevilerin de düşünceye ve yaşanışa dair sorunlarının çözümünde anahtar ilke "önce insan" anlayışı olmalıdır. Aleviler ile Alevi olmayanlar arasında üretilmiş yapay sorunlar ortak inançlarının gereği olan kardeşlik huku-ku içerisinde çözülebilir. Devlet ve Alevilik arasındaki olumsuz iletişim ancak demokratikleşme süreci içerisinde çözülebilir. Daha keskin ifadeyle Alevilerin ve Aleviliğin sorunları başlığı altındaki bütün sorunlar demokrasi kültürü ve demokrasi bilinciyle çözülecektir.

Sorunun çözümünde, ana tema demokratikleşmedir. Demokratikleşme konusundaki beklentilerin, taleplerin ve gereklerin karşılanabilmesi için öncelikle ve mutlaka sivil irade ve sivil idare ürünü yeni bir anayasaya ihtiyaç vardır. Militarist darbe ürünü ve tek tip birey odaklı mevcut anayasayla sorunların çözümüne yönelik öneri geliştirmek de, geliştirilen önerileri hayata geçirmek de kolay olmayacaktır. Anayasanın değişmesi, tahammül eşiğimizin yükselmesine aracılık edeceği gibi, farklılıkların değil, benzerliklerin ön plana çıkarılmasına da vesile olacaktır. Sivil irade ve sivil idare ürünü yeni bir anayasayla birlikteliğimizi güçlendirmek yanında Alevilerin yaşadığı sorunların çözümüne ve beklentilerin karşılanmasına yönelik yeni ve diri bir toplumsal yapı da oluşmuş olacaktır.

Ülkemizde din ve vicdan özgürlüğü konusunda yaşanan sorunlar hiç şüphesiz Alevilerin sorunlarıyla sınırlı değildir. Bu çerçevede özellikle öğrenim ve çalışma hayatının, kadınlarımızın azımsanamayacak bir bölümü için kapalı olması sonucunu doğuran başörtüsü sorunu da çok önemli bir sorundur. Yine din ve dinin gereklerini öğrenme ihtiyacını karşılamak konusunda hassasiyet sahibi olan ebeveynlerin, çocuklarına din eğitimi ve öğretimi verebilmek bakımından seçeneklerinin sınırlı olması da önemli bir sorundur. 15 yaşından önce Kur'an eğitimi alamamak, ileride telafisi imkânsız zararlar oluşturacak, önemli sorundur. Daha açık bir ifadeyle darbe ürünü anayasanın içerdiği resmi ideoloji inançların ve inananların önüne kendilerini ifade etme ve inançlarını yaşama noktasında küçümsenmeyecek engeller çıkarmıştır ve çıkarmaya devam etmektedir. Bu engelleri kaldıracak siyasi ve

4. Alevi Çalıştayı

sosyal ataklar yapmak gerekmektedir. Bugün bu gereklilik konusunda geçmişle kıyaslanmayacak düzeyde farkındalığa sahip bir toplumsal bilincimiz var. Bu fırsatı kaçırmamalıyız.

Bu kapsamda; Alevilerin yaşadığı veya yaşamak zorunda bırakıldığı sorunları çözmek sanılandan daha kolay olacaktır. Kucaklaşmamız ve birbirimize sevgiyle kuşatmamız için o kadar çok sebep, ayrı kalmamız ve ayrışmamız için o kadar az sebep var ki. Kucaklaşmamız gerektiğini bildikten sonra nasıl kucaklaşacağımızı belirlemek çok kolay olacaktır. Bu kucaklaşmaya katkı olması amacıyla bazı önerilerimizi sizlerle paylaşmak istiyorum.

1. Yüzyıllardan beridir kendilerini gizlemek zorunda kalan ve bir meşruiyet sorunu yaşayan Alevilerin talepleri mutlaka dinlenmeli ve ciddiyetle değerlendirilmelidir. Müzakereci bir üslupla karşılıklı olarak konuşulmalı, tartışılmalı ve diyalog yolları açık tutulmalıdır.

2. Alevilerin hakları, her şeyden önce temel haklar ve özgürlükler bağlamında ele alınarak yurttaşlar arasında eşitlik prensibinden hareketle çözüm yolları aranmalıdır.

3. Çağdaş demokrasilerde ve laik devlet anlayışında devletin dine ve cemaatlere müdahil olamayacağından hareketle, tanımlamak yerine tanımak, kendine benzetmek yerine olduğu gibi kabul etmek prensibiyle, kendilerini nasıl ifade ediyor ve ne yapmak istiyorlarsa buna imkân ve fırsat sunacak kanallar açılmalıdır.

4. Diyanet'in yayınlarında ve televizyon programlarında bu kültüre ait değerleri de işlemesi, özellikle belirli zamanlarda ehli beyt kültürüne vurgu yapan programlar yapması, önemli bir kültür hizmeti yapmakla kalmayacak, aynı zamanda kaynaşmaya ve yakınlaşmaya vesile olacaktır.

5. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın önceki yıllarda yapmış olduğu Alevi nüfusun yoğun olduğu bölgelerdeki din görevlilerine yönelik hizmet içi eğitim programı oldukça verimli olmuştur. Bu program daha çok geliştirilip, yaygınlaştırılarak devam ettirilmelidir.

4. Alevi Çalıştayı

6. Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Alevi-Bektaşî klasiklerine yönelik çalışmalarını takdirle karşılanırken, bu eserlerin özellikle Alevi kesime ulaşması noktasında sıkıntılar olduğu da bir gerçek. Bu sıkıntılar aşılabilir, mümkünse kaynağı bulunarak bu eserlerin mutlaka hedef kitlelere ulaştırılması sağlanmalıdır.

7. Yurt dışı Alevi din hizmetleri için Alevi dedeler ve kanaat önderleriyle istişare ve dayanışmaya devam edilmeli, dedelerin yurt dışı hizmetleri, hac ve umre ziyaretleri için kolaylıklar sağlanmalı. Mevcut durumda Alevi köylerinde aktif olan camilere gönderilen imamların liyakatlı ve iletişimi düzgün olmalarına özen gösterilmelidir.

8. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi mezhepler üstü bir yaklaşımla yeniden ele alınmalı ve temel insan hakları ve ahlaki normların verildiği bu ders zorunlu kalmalıdır. Bu ders dışında ileri seviyede bir din eğitimi dersi seçmeli olarak konulabilir. Alevilikle ilgili konulara Alevilerin önde gelenlerinin de onayı alınarak müfredatta yer verilmelidir. Mevcut hali iyi olmakla birlikte biraz daha zenginleştirilebileceğini düşünüyoruz.

9. İmam hatip liselerine Alevi kesimin çocuklarını da çekebilecek projeler geliştirilmelidir. Cemevleri ve Alevi kanaat önderleri ziyaret edilebilir, Alevi köyleriyle irtibat geliştirilip, öğrenciler bu okullara yönlendirilebilir.

10. Milli Eğitim Bakanlığı daha önceki yıllarda Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yaptığı gibi özellikle Alevi nüfusun yoğun olduğu bölgelerde görev yapan idareci ve öğretmenleri hizmet içi eğitime tabi tutarak bu konularda yetkin isimler aracılığıyla Alevi-Bektaşî kültürüne ait değerleri ve kaynakları tanıtmalı, bu konuda yapılan örnek çalışmalar ve projeler tartışmalıdır.

Değerli dostlarım, ilahiyat dünyamızın önde gelen akademisyenlerinden Prof.Dr. Ethem Ruhi Fığlalı'nın 1980'li yıllarda dile getirdiği "İster Alevi, ister Sünni olalım, şu hususu hiç mi hiç hatırdan çıkarılmamak zorundayız. Sünnilik ve Alevilikten önce gelen bir şey bir şey vardır. O da inanmak, Müslüman olmaktır. Öyleyse Sünnisi ve Alevisi

4. Alevi Çalıştayı

bize düşen Ku'ran aşkına, Resulullah aşkına, ehli seytin ve sahabenin aşkına, din ve millet düşmanlarına, bu ülkeyi parçalamak isteyenlere alet olmaksızın Allah'ın ipinde birleşmektir. Gelenek ve göreneklerimizle milli benliğimizle karar kılıp, Yunus'un diliyle yetmiş iki millete bir göz ile bakmanın sırrını yakalamak, edep demek olan, elimize, dilimize ve belimize sahip olmaktır. Yoksa ne Sünniliğimiz Sünniliktir, ne de Aleviliğimiz. Aleviliktir, değerlendirmesini dikkatinize sunuyorum. Bu değerlendirme Alevilik konusunda yaşadığımız birçok sorunun ilacı olacaktır diyorum. Bu duygularla, iyi niyetle gerçekleştirilen bu çalıştayı milletimize hayırlı olmasını diliyor saygılar sunuyorum.

MODERATÖR - Evet, Ahmet Bey, çok teşekkür ederiz. Sizin süre bir hayli aştı, onu da özellikle belirteyim. Yani bundan sonra söz almak isterseniz çok kısıtlı bir hakkınız olacak. Sizin konuşma

AHMET GÜNDOĞDU- Öğlenden sonra müsaade almak zorunda kalacağım için yoğunluk dolayısıyla bütün sözümü kullandım. Hoşgörünüze sığınıyorum. Teşekkür ederim.

MODERATÖR - Teşekkür ederim. Şimdi siz tabi Alevileri yine Diyanet içinde Diyanet İşleri Başkanlığı ve genel İslam kültürü, Müslümanlık çerçevesi içinde tanımlamayı ve o tanımlamayı içinde de onları o referanslara davet etmeyi sanki arzuluyorsunuz gibi...

AHMET GÜNDOĞDU - Aynı Allah'a, aynı Kur'an'a, aynı Peygamber'e inanmak gibi mükemmel bir müşterekimiz var. Kardeşlik hukukumuzu bu referanslar eşliğinde geliştirmemiz gerektiğine inanıyoruz. Bu yönde ifade ettiğimiz için bir cümleyi ifade edeyim.

Madımak, Başbağlar gibi konular gündeme geldiğinde müze olsun gibi, bence faili meçhul tüm cinayetlerin aydınlığa kavuşturulması, hesabının sorulması, Alevileri, Sünnileri, Türkleri, Kürtleri, bu ülkede yaşayanları birbirine düşürme projesi üzerinden üretim yapmamayı önemsiyorum. Yani rövanş duygusu oluşturacak her şeyden kaçınıp birlikteliğimize yol almamız gerektiği inancındayız.

4. Alevi Çalıştayı

MODERATÖR - Ben temsil grubunuzun genişliğinden yola çıkarak bir soru sormak istiyorum size. Çünkü siz çok önemli bir sendika olduğunuzu vurguladınız. Peki, böyle inanmayanları ne yapacaksınız. İnanmıyorlar yani. Bu referansları kabul etmiyoruz diyorlar. Şöyle bir şey diyorlar.

AHMET GÜNDOĞDU - Bu referansları kabul etmiyoruz diyenlerle, Hz. Ali'nin ayrılması gerektiği kanaatindeyiz yani.

MODERATÖR - Ama vatandaşlar yine...

AHMET GÜNDOĞDU - Hayır, biz vatandaşlarla, Türkiye'nin bütün il ve ilçelerini dolaşıyoruz. Aleviyim diyen insanların yüzde doksan beşinde böyle bir sorun yok.

MODERATÖR - Bu gözlemlerinizi kısaca özetler misiniz?

AHMET GÜNDOĞDU - Üyelerimiz, üye çevrelerimiz bugün bizim ilçe yönetimlerimiz de il yönetimlerimiz de Alevi. Kamu çalışanı kardeşlerimizle birlikte çalışıyoruz. Bunların arasında böyle bir sorun yok. Tepede, Hz. Ali ismi ile yakınlık kurarak kurulan dernek, vakıf türü yapılanmalarda gerçekten Hz. Ali ile çok yakın ilgisi olanlar olduğu gibi; Marksizim, Leninizim gibi, değil Hz. Ali, İslam'la, Allah'la, Peygamberle uzaktan yakından ilgisi olmayan yapılanmaların da bu isimle bir araya getirildiğine tanık oluyoruz. Biz tabanda olmayan sorunun, tepede var gösterilmesi yanlışlığından kurtulduğumuzda yüzde doksan dokuz bir açılıma gideceğiz. Zaten ayrı noktalar, Sünnilerin kendi arasında da olur. Aynı örgütler içerisinde de olur. Önemli olan azami birlikte olabileceğimiz kanalları geliştirmek, açık tutmak. Çözüm bu.

MODERATÖR - Peki çok teşekkürler. Hocam, kapar mısınız mikrofonu. Şimdi Sabahat Hanım'a söz hakkı vereceğiz. Sıralamada biraz arkalardaydı ama sağlık sorunu nedeniyle biz doğrusu Sebahat Hanım'a pozitif bir ayrımcılık yapıyoruz. Buyrun Sabahat Hanım.

SABAHAT AKKİRAZ- Çok teşekkür ederim. Çok acil katılmam gereken bir durum oldu. Ben biraz da sevgili Ata'mı anarak başla-

4. Alevi alıştayı

mak istiyorum. Diyor ki; Işığı ilk alında duyardır sanatçı. Bu çok, bu söylenmiş bir şey değil. Ben ülkede de 30 senedir bu işin içindeyim. Sanatçı olarak çok konserlere katıldım. Dünyanın her yöresine de gittim. Bunları niye söylüyorum. Başka kültürden toplulukları da tanıma fırsatımız oluyor. Onlarla da yaşıyoruz. Almanya'da çok yaşadım ben. Hiçbir ayırım yapmadan da bu toprağın insanı olarak, bu kültürü taşıma çabası gösterdim. Alevi Bektaşî kültürü de tabii ki bu kültürün çok kocaman bir parçası. Bu kültürün içinde, bu müziğın içinde yetiştığım için de söyleyeceklerim vardı. Çok teşekkür ederim davetinize icabet ettim Sayın Bakanımız. Arkadaşlarımın da selamını almadan söze başladım.

Sanatçı olduğum için bu kültür değerlerimizin sanki böyle o denetleme raporlarında da tahrifat aldığını, albümlerimizde okuduğumuz o deyişleri ve bizim inanç müziğımız olan semahlarımızı ya yayınlanamaz konusıyla ilgili bana bilgiler o da benim raporumda var, size iletirim yanımda. Şimdi binlerce yıldır bu kültürden milyonlarca insanlar besleniyor. İnanç müziğımız bizim. Bunun tahrif edilmemesini, aslına yönelik çalışmalar olmasını talep ediyorum ben. Sözlü olarak söylüyorum. Bunun yanında üniversitelerde derleme çalışmalarım çok oldu. Sözlü olarak bunu aktarmak istiyorum. Önem verilmesini istiyorum.

Geçenlerde bir programda, televizyon programında UNESCO'nun çok güzel bir çalışmasını anlattılar. Çok hoşuma gitti benim. Ora da Mevlana'yı benimsedi, bütün dünya; "insanlık mirası" dedi. Ve onu koruma altına aldı. Ne kadar güzel bir şey bu. Bizim içimizden, bizim coğrafyamızdan bir kültür. Ve etkilemiştik, bu kültürle etkilemiştik, bütün dünyayı etkilemiştik. Alevi kültüründe de Hacı Bektaş'ta kapıdan bahsettiniz, aynı kapıyı açıyor diye. O zaman çok rica ediyorum, bu kültüre, ben öyle siyasetten falan anlamam. Almanya'da büyüdüm. Yemin ederim bakanım, biraz samimi konuşuyorum kusura bakmayın, sonra protokolü falan da çok bilmiyorum. İtiraf ediyorum.

Şimdi hasretle baktık biz yurtdışından ülkemize. İmrendik o topluluklara, oradaki refaha, o kültür toplumu olmalarına. Şimdi iç sorunla-

4. Alevi Çalıştayı

rımızı niye aşmayalım ki? Biz de bir refah ve kültür toplumu olmayalım. Olumsuz şeyler söylemek istemiyoruz, verilmeyen hakların verilmesini istiyoruz.

Almanya'da hepimizi malum yaktılar Türkleri. İnsanlar unutmamasın diye konuşmalar oldu. Unutmadığımız şeylerden ders alıyoruz. Almanlar ne yaptılar. Anıtı diktiler. Türk'lere üzüntülerini nasıl belirttiler. Müze yaptılar. Başbakan, Cumhurbaşkanı gitti, Türklerle o kadar güzel oldu ki bu. Biz ne kadar mutlu olduk. Yanımızda hissettik. Unutmadık; ama aidiyeti gördük. Niye böyle bir örnek alınmıyor? Mesela Almanya'da ecnebilere sürekli ders vermemin nedeni başka toplumlar, kültürler ne güzel çözümler üretmiş. Cami yaptılar, para verdiler, cemevini de yaptılar. Para verdiler. Ne oldu yani biz onların Hıristiyanlığı'na bir şey mi yaptık? Ya da bizim İslam halimize bir şey mi oldu? Cemevleri olursa... Bu örnekleri vermek istiyorum. Biraz Evliya Çelebi gibi çok geziyorum.

Tabi ben de arkadaşlarım gibi bazı şeyler aldım. Başlıklar aldım. Hemen hemen hepimizin sıkıntısı aynı. Burada denetleme raporundaki değişlerin ve samahların yasaklanması konusu. Kısa kısa geçiyorum. Yazılı belgeler, cönkler, erkannamelerin ve şecerelerin çevirilmesi. Bu Gazi Üniversitesi'nde beş binden fazla olan bir doküman. Bunlar niye çevirtilip bize sunulmasın? Niye Sünni dostlarımız doğruları öğrenmesin? Biz niye yararlanmayalım? Bunları istiyoruz.

Dergâhların, tekkelerin mezarlıkların tahrip ediliyor olması imara açılması. Bunlar bizim tarihsel hafızamız. Efendim bunları niye koruma altına almalıyız? Niye sit ilan etmeyelim. Mimar Sinan'ın bir taşını alabiliyor muyuz? Ya da Mevlana'nın bir sözünü bir müzikal bir tarafına dokunabiliyor muyuz? Bu da böyle tarihi bir miras. İnsanlık mirası bu.

Efendim derleme çalışmalarında demin de söylediğimiz gibi üniversitelerde görevlendirilmesini istiyoruz. Ben istiyorum bunları. Kendi isteklerim bunlar. Cemevleri, mecburi din dersi konuları, bu da çok şey geliyor bana. Din dersinde kendi inancımızın öğretilmesini istiyoruz. Çünkü Sünni baskısı şimdi itiraf edilmiyor ama ben itiraf ediyorum.

4. Alevi alıştayı

O baskıyı hissediyoruz; Sünnileştirme baskısını. Benim kardeşlerim öğreniyor orada geliyor, annemle ve bizimle tokalaşmıyor. Biz bunu istemiyoruz. Kendi inancımızda. Seçmeli ders olmasını istiyoruz. Ben sade bir vatandaş olarak konuşuyorum.

Efendim zaten burada da yine son bir not düşmüşüm. Sünni eşittir Alevi yöntemi diyoruz. En doğru yöntemdir. Çünkü hiçbirimiz diğerine göre farklı ya da üstün değiliz. Hepimiz asılız. Öteki değiliz diye de bir not düşmüşüm buraya.

Konuşarak bu problemi aşmalıyız. Ecnebler ya da başkaları istiyor diye bu problemi çözmeye çalışmak hoş değil. Biz karşılıklı olarak oturup sorunları açacak bilgi ve grgye sahibiz. Yeter ki isteyelim diye de bir not düşmüşüm.

Hepinizi dinledim. Çok da not aldım. Bence yapıcı oldu. Medya da sordu zaten. Bu dördüncüsü, ne kadar anlatacaksınız? Biz yirminci- de de olmak istiyoruz sizinle. Bu hükümet nasıl bakar? Samimi bakar bakmaz. Onu size sorsunlar. Ama biz öbür hükümetle de bu taleplerimizi söyleyeceğiz. Ben, biraz kısa herhalde, zamanımı doldurmadan ayrılacağım. Mecbur olduğum için. Çok teşekkür ederim. Gerçekten geç kalınmıştı. Sayın Bakanıma da çok teşekkür ederim. Nezaketinizden tr.

Bu lke çok güzel bir lke. İnanın, yurt dışında yaşadığım için... Ülkenin insanı da zel. Anadolu'nun insanı da güzel. Belki konunun dışına taşıyorum; ama duygularımı ifade etmek istedim. Son bir kez gene bizim trklerimizden, deyişlerimizden olan bir şeyle selamlamak istiyorum sizi.

Diyor ki orada, ne güzel bir söz, yetmiş üç milletin bir nazarla bak, Hak sevmiş yaratmış, söz etme gönül.

Küçük bir lafla bitirmek istiyorum. Biz gerçekten buna inanıyoruz. Hakk'ın yarattığı herkesi seviyoruz. Artık sevilmemek güzel bir duygu değil. Sizi selamlıyorum. İzin istiyorum.

4. Alevi alıştayı

MODERATÖR - çok teşekkür ederiz. Çok teşekkür ederiz. Sağolun. Sabahat Hanım siz aslında söylediğiniz nefeslerle, türkülerle, semahlarla Alevilerle Sünniler arasında müthiş bir yakınlaşma sağlıyorsunuz. Bunu belirtmek isterim. Sağ olun.

SABAHAT AKKİRAZ- çok, çok teşekkür ederim. Çok güzel bir taltif bu.

MODERATÖR - çok sağ olun. Çok teşekkür ediyoruz.

SABAHAT AKKİRAZ- Ben teşekkür ederim.

MODERATÖR - şimdi Mehmet Emin Bey. Mehmet Emin ağıran. Stratejik Düşünce Enstitüsü adına aramızda bulunuyorlar. Buyrun.

MEHMET EMİN ÇAĞIRAN- Evet. Sayın Bakan, sayın moderatör, sayın katılımcılar, herkesi saygıyla selamlıyorum.

şimdi ben de Stratejik Düşünce Enstitüsü'nü temsilen burada bir iki noktaya on dakikanın müsaade ettiği ölçüde bir iki noktaya işaret etmek istiyorum.

Birinci husus; işaret etmek istediğim. Daha doğrusu sorgulamak istediğim bir husus. Alevi açılımı gerçekçi ve gerçekleştirilebilir bir politika mı? şimdi Alevi açılımını değerlendirirken açılımın motifine ve amacına bakmak gerekiyor, her şeyden önce. Açılımın motifine; yani gerekçesine. Niye bu açılım yapıldı? Baktığımız zaman yetkililerin ifadesiyle Aleviler yüzyıllardır eziliyor, yani bunu Aleviler de söylüyor tabi. Ama artık, yetkililerde kabul ediyor. Hükümet de kabul ediyor. İkinci sınıf vatandaş muamelesi görüyor. Alevilere haklarının verilmemesi önemli bir toplumsal sorun oluşturuyor. Yani bu gerekçeyle açılım başlatıldı. Alevi açılımının amacı da, Alevilerin kendilerini mutlu hissedeceği, inanç ve kimliklerini serbestçe ifade edecekleri ve yaşayacakları; siyasi, hukuki, toplumsal şartları oluşturmak. Bunun için de bir politika üretmek. Bunun yöntemi de açılım. Açılımın yöntemi de bu tip alıştaylar. Ve hükümet de Alevilerle başta Aleviler olmak üzere değişik toplum kesimlerinin görüşlerini bu çalıştayda alarak bir çözüm üretmek istiyor.

4. Alevi alıştayı

Bunu yaparken de bir ilkesi var. şöyle söylüyor yine hükümet. Aleviliği ve Alevileri Alevilerin kendisinin tanımlaması lazım. Yani Alevilere dışarıdan bir kimlik dayatmak, Aleviler şudur, Aleviler inançlıdır, Alevilerle Peygamberimiz aynıdır, Kitabımız aynıdır veya Aleviler dinsizdir gibi birtakım dışarıdan değerlendirmeler, kimlik dayatmak şimdiye kadar yapılan, izlenen yoldu. Bu başarısız oldu, diyor. Yine eski Devlet Bakanının ifadesiyle seksen yıldır bir elbise biçmeye çalıştık; bu, olmadı diyor. Artık Aleviler kendi elbiselerini kendileri biçsinler, diyor. Yani dışarıdan yapılan tanımlamalar gerçekten de herkesin kanaati zannederseniz odur ki antidemokratik bir yaklaşım. Eğer Alevi denilen bir kitle varsa, bu kitlenin kendisini tanımlama hakkına sahip olması lazım. Zaten açılımın da iki temel varsayımı var, açılım politikasının.

Birincisi Alevilerin homojen monoblok bir toplum oluşturdukları kabul ediliyor. Yani Türkiye’de Alevi denilen birbirine çok yakın aynı inancı, aynı görüşü, aynı kültürü, aynı kökeni paylaşan ve bir toplum oluşturan, birlikte hareket eden, menfaatleri ortak bir toplumsal grubun varlığı ön kabul olarak bu politikada var.

İkinci varsayımda Aleviler, Türkiye’deki Aleviler sırf Alevi oldukları için Alevi kimliklerinden dolayı, işte yüzyıllardır baskıya uğruyorlar. Birtakım sıkıntılar altındalar. Önemli, çok önemli sorunları var. Yine bu açılım politikasını değerlendirirken şu husus da hep göz önünde tutulmalı. Alevilerin ve Aleviliğin mutlaka bir tanımının ortaya konması lazım. Yani Aleviliğin ve Alevilerin tanımının ortaya konmaması halinde açılım politikasının da çok başarılı olma ihtimali yok. Baktığımız zaman; yani baktığımız zaman derken şimdiye kadarki Alevilikle ilgili literatüre, Alevi temsilcilerinin, Alevilerin yüzyüze görüştüğümüz, arkadaşımız olan, komşumuz olan, tanıdığımız Alevilerin, değişik Alevilerin görüşlerine düşüncelerine, ifadelerine baktığımız zaman, Türkiye’de Alevilerin mutabakat sağlayacağı bir, hatta iki, hatta üç, hatta beş Alevilik tanımını bile yapmak mümkün değil. Yani Alevi kitlesine baktığımız zaman yani Alevilik burada belki Sünni anlayıştaki toplum, sivil toplum örgütlerinden gelenlerin ifadesiyle Peygamberimiz bir, Kitabımız bir, diyor; ama yani biz etnik bir grubuz. Veya biz herhangi bir dine inan-

4. Alevi alıştayı

mıyoruz, ateistiz veya biz Zerdüşt inancının devamımız, eski Mezopotamya dinlerinin devamımız vs. diyen pek çok Alevi grubu var.

Dolayısıyla; Aleviler monoblok bir grup değil. Alevilerin tanımı şimdiye kadar yapılmadı, yapılması da zor görünüyor. Pratikte de baktığımız zaman zaten Alevi temsilcileri birinci çalıştayda da Alevi temsilcilerinin söylediklerine baktığımız zaman, bu söylediklerimi teyit eden bir manzara ortaya çıkıyor. Yani Türkiye’de aslında tek bir monoblok homojen Alevi toplumu yok. Değişik Alevilik iddiasında olan, Alevilik olduğunu söyleyen, çok değişik, çok farklı, çok sayıda grup var. Hal böyle olunca Alevilik sorunları nelerdir? Hangi haklar tanınırsa bu sorunlar çözülür?

MODERATÖR - Mehmet Emin Bey, bir dakika. Yani ilerlemeden bir şeyi düzeltmek istiyoruz biz. alıştay konseptimizdir. Bu faaliyetlere başladıığımızda. Alevilerin bu parçalı yapılarını, bu paralılığının ortaya çıkardığı sorunları biliyoruz. Yani böyle tek bir Alevilik, tek bir çerçeveye sıkıştırılmış bir şeyden bahsetmedik hiçbir şekilde. Böyle bir yanlış anlaşılmayı düzeltmek isteriz.

MEHMET EMİN AğIRAN- Tabi tabi.

MODERATÖR - Buna kesinlikle katılmıyoruz. Böyle bir kanaatimiz olmadı.

MEHMET EMİN AğIRAN - Tabi yani ben öyle bir kanaat edindim.

MODERATÖR - Yani bunu her vesileyle vurguluyoruz. Hayır, şöyle bir şey yani. Belki Sünniler, Aleviler diye bir ayrımda bu tür bir kategori olabilir; ama biz bu süreçte, açılım sürecinde birbirinden farklı Aleviliklerin farkındayız, çok farklı hem de...

MEHMET EMİN AğIRAN- Tabi tabi.

MODERATÖR - Ve bunları da bir resmin içine sıkıştırmak gibi asla bir niyetimiz yok. Böyle bir niyetimizin olmadığını belirtmek istedim. Dzeltilsin diye söyledim.

4. Alevi Çalıştayı

MEHMET EMİN ÇAĞIRAN- Şimdiye kadar bunu göstermek için konuşuyorum zaten. Yani aslında ben bunu ispatlamak için konuşuyorum. Zaten yani mademki tek bir Alevi grubu yok hükümet de bunun farkında, herkes de bunun farkında. O halde Alevilere haklar verirken, Aleviler için sorunlar tespit ederken, bu sorunlara çözüm üretirken nasıl bir yöntem izlenecek? Yani tanımlayamadığınız bir olguyu nasıl teşhis edeceksiniz, tabiri caizse bu hastalığa nasıl bir deva üreteceksiniz? Yani temel sorun bu. Yani ben bunlar yapılıyor yapılmıyor vs. üzerinde konuşmuyorum. Ben sadece Alevilikle ilgili olarak birtakım politikaların geliştirilmesinin önündeki güçlüklerden bahsediyorum. Bu güçlükler eğer gerçekse bunların dikkate alınması, politikayı kolaylaştırır. Gerçek değilse zaten politika kendiliğinden kolaylaşmıştır. Mesele yoktur. Ama ben de bir görüş ortaya koymaya çalışıyorum. Politika üzerine.

Bir de Alevilerin sırf Alevi oldukları için, Alevi kimliklerinden dolayı çok önemli diyebileceğimiz birtakım sorunları var mı? Sorusu var, bu bağlamda. Bizim kanaatimiz yine bu çerçevede Türkiye Cumhuriyeti'nin ve Türkiye'de yaşayan insanların çok önemli sorunları var. Demokratikleşme, insan hakları başta olmak üzere. Toplumsal, iktisadi, siyasi, vs. birçok sorunları var.

Biz, Alevilerin sorunları diye ortaya atılan sorunların ve Alevilerin hissettikleri sorunların, toplumun hemen hemen bütün kesimleri tarafından hissedildiği, değişik etnik grupları tarafından, değişik toplumsal sınıflar tarafından da hatta değişik memleketler tarafından da yani bir hemşerilik konusundan bile hissedildiği kanaatindeyiz. Dolayısıyla esas sorun Türkiye'de daha sistemli daha sistematik bir sorun var. Bu sorun çözüldükçe; yani Türkiye demokratikleştikçe, Türkiye'de insan hakları konusunda düzelmeler yaşandıkça Alevilerin sorun olarak hissettiği bugünkü dertleri yavaş yavaş ortadan kalkacak diye düşünüyorum. Tabi ki bu yüzde yüz bir çare değil. Her grubun, değişik Alevi gruplarının kendilerine has sorunları da olabilir.

Şimdi buraya kadar söylediklerimiz meselenin esasıyla ilgiliydi. Tabi meselenin bir başka yönü de var. Onu da inkâr etmiyoruz. Bura-

4. Alevi alıştayı

da sayın hocam hep biz yani ben bu konuşmamda var olan bir Şeyle ilgili olarak gözlemlerimi aktarmaya çalışıyorum. Bu gzlemlerimde tabi ki ne kadar isabet kaydettim, ne kadar kaydetmedim, ne kadar yanlış teşhiste bulundum. Sizlerin takdiri; ama sadece ben, var olanı izah etmeye çalışıyorum kendi lisanımca.

Evet, meselelerin bir de başka yönü var. Gerçekten de bir Alevilerin sorunu olduğuna inanmıyorum. Ama Şöyle bir açıdan baktığımız zamanda Türkiye’de Alevilerle ilgili bir sorunun olduğu gerçek. Zannedersen Durkheim ifade ediyordu bir altın madeni misali var. Yani bir yerde altın madeni olduğunu varsayarak üç beş kişi gidiyor. Orada altın aramaya başlıyor. Bunu duyan üç beş kişi daha peşlerine takılıyor. Derken orada ufak bir kalabalık oluşuyor. Bunlara bir Şeyler satmak için birileri gidiyor. Birileri gidiyor oraya otel yapıyor, dükkân yapıyor. Aradan beş on sene geçiyor. Ve bakılıyor ki orada diyelim ki yaklaşık elli bin kişiden oluşan kkk bir Şehir kurulmuş. Durkheim diyor ki burada fiziken altın olmadığını çok net bir Şekilde ispat etseniz bile sosyolojik olarak orada altın vardır. Alevi sorununda da durum böyledir.

MODERATÖR - Bunu nasıl bağlıyorsunuz? Aar mısınız?

MEHMET EMİN ÇIRAĞAN- Bunu Şöyle bağlıyorum. Ben Alevi sorunun gerçekçi bir sorunun olmadığını, aslında birçok Alevi gruplarının Türkiye’nin demokratikleşme ve insan hakları sorununa bağlı olarak özel sorunlarının olduğunu söylemiştim. Realitede durum böyleyken, eğer bir takım Alevi grupları yine de bizim ortak ve önemli bir takım sorunlarımız var diyorsa ve bunu sürekli dile getiriyorsa, sosyolojik olarak bir sorun vardır. Bunu bu Şekilde bağlıyorum. Yani Alevi sorununun mahiyeti bu Şekilde Türkiye’de yani aslında bu altın madeni örneğinde olduğu gibi. Tabi burada yapılan propagandalar

MODERATÖR - Hocam bunu anlayamıyoruz yani biz. Çok ilginç yani. Biz dördüncü alıştaydayız ve siz sorunun olmadığını söylüyorsunuz.

MEHMET EMİN ÇAĞIRAN- Evet

4. Alevi alıştayı

MODERATÖR - Bu sosyolojik bir Şey ama gerçekte yok diyorsunuz.

MEHMET EMİN ÇAĞIRAN- Yani fiziken bir sorun yok. Onu izah etmeye çalışıyorum ben de. Evet

MODERATÖR - Fiziken sorun ne demek sizin için?

MEHMET EMİN ÇAĞIRAN- Onu izah etmeye çalışıyorum.

MODERATÖR - Ben sizi açmakla görevliyim. Yani, Sizin demek istediğinizi anladım ama bunun.

MEHMET EMİN ÇAĞIRAN- Sorun Şu. Yani zaman içerisinde bir takım propagandalarla, bir takım meselelerin abartılmasıyla, özellikle Aleviliği temsil ettiği iddia, temsil ettiğini iddia eden bir takım kuruluşların ve bir takım uluslar arası çevrelerin bir takım uluslar arası kuruluşların veya bir takım devletlerin de teşvikiyle, propagandasıyla olduğundan çok daha fazla büyütölen bir sorun ortada var, demeye çalışıyorum. Yani bu sosyolojik örnekle bunu söylemeye çalışıyorum. Bu duruma baktığımız zaman da Şimdi, mesela birinci çalıştayda gene nasıl sorun var, nedir denildiği zaman Alevi grupları, değişik Alevi grupları geldiler, toplandılar, bir takım sorunlar ortaya koydular.

Bu sorunlara baktığımız zaman beş altı kalemde, dört kalemde zorunlu din dersleri önemli bir sorundur, ne bileyim Alevi köylerine cami yapılması önemli bir sorundur, gibisinden bir takım Şeyler söylediler. Şimdi dikkat ederseniz başlangıçtan itibaren tamam; yani sosyolojik olarak Alevilerin bir takım sorunları olduğunu zaten ben de söylüyorum. Ama bu sorunlar yüzyıllardır Alevi toplumu sürekli eziliyor, sürekli bir takım Şeylere uğruyor, Cumhuriyet bu zulmü daha da katmerleştirerek devam ettirdi, bugün artık bu lke, Türkiye’de Aleviler diğer toplumsal kesimlerden srf kimlikleri sebebiyle ayrılıyorlar, ayrımcılığa uğruyorlar byök baskılara uğruyorlar, iddiasına temel oluşturacak birtakım sorunlar bunlar, baktığımız zaman. Zorunlu din dersleri ile ilgili olarak ilk konuşmacı sabah birtakım Şeyler söylemişti. İçeriğiyle

4. Alevi Çalıştayı

ilgili olarak. Bu derslerin ne kadar hafife alındığı ile ilgili olarak. Aleviler asimilasyona uğruyor. Niye? Zorunlu din dersleri var. Yani zorunlu din dersleri sebebiyle asimilasyona uğrama iddiası; yani nasıl ortaya konulabiliyor onu anlayabilmiş değilim. Yani zorunlu din dersleri sebebiyle hiçbir Sünni'nin Sünniliğinde zerre kadar ilerleme görmedim ben. Hiçbir Alevi de şimdiye kadar yani zorunlu din dersleri sebebiyle Sünnileşmemiştir. Kanaatim o.

Yani keza diğer bir takım sorunlar. Cemevleri statüsünden tutunuz da, Alevi köylerine cami yapılmasına kadar. Yani bunlar tamam, cemevlerinin statüsü tekke veya tekke denmiyor dergâhların açılması meselesi, birtakım anayasal veya çok önemli kanuni değişiklikler gerektirebilir ama şöyle bir durum var. Zorunlu din derslerinin kaldırılması esas itibarıyla veya cemevlerine birtakım yardımların yapılması Alevilerin kendilerinin en önemli sorunları olarak üzerinde mutabakat sağladığı sorunların çözülmesi son derece kolay yapılabilecek bir iş. Dolayısıyla bu kadar kolay çözülebilecek sorunlardan hareketle Türkiye'de Aleviliği Türkiye'nin çok temel bir meselesi olarak görülüyorsa ve bu sosyolojik bir gerçeklikse o zaman bu gerçekliğin çok iyi irdelenmesi lazım. Ve Acaba bu sorun birtakım yerlerden, birtakım yanlış görüşlerden, yanlış genellemelerden abartılıyor mu, başka mecralara doğru çekilmeye çalışılıyor mu? diye bakmak lazım.

MODERATÖR - Hocam, süreniz bir hayli aştı. İsterseniz toparlayalım.

MEHMET EMİN ÇAĞIRAN- Toparlayalım.

MODERATÖR - İsterseniz şu soruya da cevap arayarak toparlayalım. Sizce Aleviliğin sorunu nedir?

MEHMET EMİN ÇAĞIRAN- Şimdi burada şu konuda ben belirtileyim. Alevileri şimdi bu çalıştayların bu açılımların tabii ki birtakım faydaları da var faydaları yok değil. Esas olarak açılım politikasının net bir sonuca, Alevilerin mutlaka sorunlarını ortadan kaldıracak sonuca ulaşacağına inanmamakla birlikte ki bu sadece benim kanaatim değil, eğer Alevi sorunlarını, Alevilerin tırnak içinde sosyolojik nitelikteki so-

4. Alevi Çalıştayı

runlarını iyi irdelemezsek yine hükümete mensup, hükümet partisinin milletvekilinin söylediği gibi, ağzınızla kuş tutsanız bu sorunların arkası gelmez, bu taleplerin arkası gelmez. Almanya Aleviliğiyle ilgili olarak özellikle söylediği şeyler.

Çalıştayların faydası şu: Yani işte birinci çalıştayda gördük. Demek ki Alevilerin listelenen temel birtakım sorunları varmış. Bu temel sorunlar da çözülebilir. Çözülmesi de lazım. Yani demokratik bir devletin bunu çözmesi lazım. Türkiye bunu çok kısa süre içerisinde hatta birkaç gün içerisinde çözebilecek güce sahip. Bunu gösterdi. Dolayısıyla Alevilerin kendilerini ifade etmesini sağladı. Şimdi Alevilerin kendilerini ifade etmesi için bir de teklifim, önerim şu de. Alevi çalıştaylarının yanında, Alevilerin sürekli olarak toplanacağı, kendilerini ifade edeceği, aralarında ayrılık, bütünlük neyse yani benim başlangıçta ortaya koyduğum tespitin doğru mu yanlış mı olduğunun anlaşılması açısından da bu çok faydalı. Gerçekten de bir Alevi toplumu var mı? Bu Alevi toplumunun gerçekten de çok ciddi ortak talepleri var mı bunun da anlaşılması için paralel bir forumun platformun oluşturulması...

MODERATÖR - Maden var mı yok mu diyorsunuz hala. Değil mi? Maden kasabası kuruldu ama orda bir maden var mıydı? Altın madeni.

MEHMET EMİN ÇAĞIRAN- Orada evet, o tartışılabilir.

MODERATÖR - Bu çok ilginçti.

MEHMET EMİN ÇAĞIRAN - Yani orada fen bilimcilerle veya madencilerle, maden mühendisleri ile sosyologları o kasabanın barında oturtsanız, maden mühendisleri burada altın madeni yok, hadi gidelim diyecekler; ama sosyologlar burada altın madeni var, diyecekler. Yani demek istediğim şey bu. Biraz böyle konunun çok girift olduğunu dik-kate alarak bakmak lazım diyorum. Yani sorunlar varsa da bu manada var diyorum. Teşekkür ederim.

MODERATÖR - Çok teşekkürler. Siz çok farklı bir şey söylediniz. Yani bugün Alevi sorunu diye bilinen şeylerin büyük ölçüde bir abartı, bir efsane olduğunu söylemeye çalıştınız. Yani biz bunu anladık. Ger-

4. Alevi Çalıştayı

çeklik değeri üzerine yoğunlaşalım diyorsunuz değil mi? Ve o gerçeklik üzerine sorunları... Basarak konuşun lütfen kayda almamız için.

MEHMET EMİN ÇAĞIRAN- Burada süremi aşmamak için şunu söyledim. Mesela Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin din dersleri ile ilgili verdiği karar. Zorunlu din dersleri ile ilgili karar. Orada mahkemenin basit bir tespiti var; hiç de katılmadığım bir tespiti. Alevilik diye; ciddiye alınacak bir mezhep, inanç değildir, denmiş. Bu bir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin karar gerekçesi. İkincisi; Avrupa Birliği İlerleme Raporu, 1984. Türkiye'de Aleviler azınlıktır, denmiş. Yani buyrun. İşte bu bir sorun.

MODERATÖR - Doğru mu, emin misiniz?

MEHMET EMİN ÇAĞIRAN- Evet eminim.

MODERATÖR - Bir dakika bir şey söyleyebilir miyim?

MEHMET EMİN ÇAĞIRAN- Yok Öyle bir bilgiyi tesis edebiliriz. İnternette yani Alevilik zorunlu din dersleriyle ilgili, zorunlu karara girdiğimiz zaman test edebiliriz. Hatta ben bunun önce Türkçesi önüne geldi, daha sonra İngilizcesinden de test ettim. Dün akşam. Yani bakabilirsiniz. Ben yanılmış olabilirim. O ayrı bir şey.

İkinci husus, Avrupa Birliği'nin Aleviler azınlıktır, diye ifadesi 1984 ilerleme raporunda. Şimdi Aleviler azınlık olabilir, olmayabilir. Ama işte size konu ama Durkheim'in sosyolojik manada oluşturulan bir sonucu. Birine azınlık dersiniz, bu yönde propagandalar yaparsınız ve bunu teşvik edici bir takım ne bileyim şartlara seyirci kalırsanız zaman içinde azınlıklar oluşur. Yani aleviliğin oluşması da bu şekilde oldu. Sünniliğin oluşması da bu şekilde oldu. Toplumların oluşması da bu şekilde oldu. Yani benim söylediğim sadece bu. Sosyolojik manada derken. Dolayısıyla böyle bir şey oluşturulmaya çalışılıyor. Tarihte bu çok garip bir şey değil.

MODERATÖR - Tamam çok teşekkür ediyoruz sağ olun. Hocam Şenol Bey mi, yoksa siz mi? Bir arkadaşımıza söz hakkı... Tamam. Buyrun Şenol Bey. Kısa lütfen.

4. Alevi alıştayı

ŞENOL KALUÇ - Mehmet Emin Beye sadece din kültürüyle ilgili cevap vereceğim ben. Ben 1900 senesini tam hatırlamıyorum 1992 ya da 93 yılında 91 yılında ortaokulda öğrenciyken yani Din Kültürü derslerine Aleviler neden karşı çıktığını anlaması için söylüyorum, Din Kültürü dersinin içeriği mesele değil. Din kültürü dersini veren hocaların tavrı meseledir.

MEHMET EMİN ÇAĞIRAN- Tamam ben din derslerine karşı çıkmadım. Ben din kültürü derslerinin asimilasyon gibi algılanmasına...

ŞENOL KALUÇ - Asimilasyon aracıdır, Sayın hocam.

MODERATÖR - Şenol Bey sizi anlamıştır. Lütfen Şenol Bey devam edeceğim. Şenol Bey, Ben sizi anladım. Lütfen.

MODERATÖR - Size söz hakkı vereceğim Mehmet Bey. Buyrun.

ŞENOL KALUÇ - Din kültürü dersini veren hocaların tutumudur önemli olan 91 ya da 92 yılında ben orta son sınıfta öğrenciyken seneyi yanlış söyleyebilirim ama öğrenciyken din kültürü dersinde bir arkadaşa Şöyle bir soru sordu. Hocam dedi bu ülkede Kızılbaşlar varmış, Aleviler varmış. Kim bunlar diye sorduğunda, klasik o sokakta bildiğimiz her türlü iftirayı içeren Aleviler, ana bacı bilmez, birbiriyle yatarlar, şunu yaparlar, bunu yaparlar gibi bir sürü ahlaksız şeyi sıraladıktan sonra çocuğun biri "Ya Hocam bu dediğin ahlaksız insanlar nerede yaşarlar" diye sordu. Ve cevap şu. Bunlar orum'da yaşar, Sivas'ta yaşar, Tokat'ta yaşar diye cevap verdi. Peki, o okulda ne oldu biliyor musunuz? Hocam. Okulun bitmesi için ben hep dua ediyordum. Allah çok şükür ki bir ay vardı ve bir ay boyunca koridorlarda sizin o hiç sorun olmuyor dediğiniz arkadaşlar, orumluyu görünce, Sivaslıyı görünce, Tokat'lıyı görünce vay siz ananızla, bacınızla yatıyormuşsunuz, sizi gibi terbiyesizler, ahlaksızlar...

MODERATÖR - Evet anladım efendim, bunlara yalnız kişisel olarak bir cevap vermek zorundayım. Dediğinize katılıyorum. Bunları İslami gelenek içinde herhangi bir aktörün herhangi bir

4. Alevi alıştayı

ŞENOL KALUÇ - Hayır İslami gelenek olarak demiyorum ben.

MODERATÖR - Bu çok yoz bir kültür. Bunun İslami ya da başka bir gelenek içinde tanımlanması ya da konuşulması... Orada o oğretmenle ilgili bir Şey konuşmak zorundayız. Buradan bir genellemeye varırsak çok tehlikeli yerlere gideriz.

ŞENOL KALUÇ - Hayır genellemeye varmıyorum ben. Yani bunun böyle bir tarafı var. Bunun sorun olmasının nedeni bu tür örneklerin çok sık olması. Sizin böyle bir probleminiz olmadığı için yaşamıyor olabilirsiniz. Ama birtakım insanlar bu tarzda Şeyler söyleyebiliyorlar.

MODERATÖR - çok teşekkürler. Demek istediklerinizi anladık. Tabi Şenol Bey'in vurguladığı bir noktayı bütün bu alıştay içinde de hep aklımızda tutmak zorundayız. Bir topluluk kendi varlığına, kimliğine duyarlıysa doğal olarak bu tür ayrımcılıkları fark edecektir. Bunu anlayışla karşılamak gerekir. Biz her vakitte işte bir Sünni olarak evremizde Aleviler hakkında neler oluyor dikkat kesilmeyebiliriz. Bu doğamız gereği de böyledir. Ama Alevilerin bu hassasiyetini de doğru karşılamak gerekir. Geçenlerde yine bir televizyon kanalında biliyorsunuz yaşlı bir kişinin evlenmesi için bir program yapıldı. Kanalla falan hiçbir ilgisi olmamasına rağmen doğal olarak Aleviler oradaki o ayrımcılığı o ahlaksız tanımlamayı reddetmek için kanalın önüne toplandılar. Bu tür Şeyler... Sanırım Mehmet Emin Bey çok daha farklı bir Şey söylüyor aslında; ama ileride açılacak bu konu. Öyle düşünüyorum.

Şimdi Sami Evren Bey. KESK Başkanı. Buyrun hocam.

SAMİ EVREN - Sayın Bakan, sayın divan, değerli katılımcılar. Hepinizi Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu adına saygıyla, sevgiyle selamlıyorum. Burada düşüncelerimizi ifade etme olanağı bulduğumuz için de toplantıyı, alıştayı düzenleyenlere teşekkür ediyoruz. Ben bazı sorular sorup, yine o soruları kendi algıladığım biçimde yanıtlamaya çalışacağım.

Buradaki tartışmalarda da, Sayın Bakan'ın açış konuşmasında da sık sık ifade edilen sivil bir anayasa ihtiyacı olduğu vurgusu. Demek ki

4. Alevi alıştayı

bu ülkedeki anayasa, şu andaki anayasa sivil bir anayasa değil. Burada bu topluluğun son konuşmacı hariç anladığım kadarıyla sivil bir anayasa olmadığı konusunda bir mutabakatı var. Yani bu ülkenin anayasa diye bir sorunu var. Birincisi bu. Ama tam böyle, bunu tartışırken Başbakan'ın anayasa değişikliğine ihtiyaç yoktur, demesi bütün tartışmayı sanki anlamsız kılacak noktaya getiriyor. Umarım konjektr olarak, şu an için söylenen sözler olarak kabul edilmesi lazım

Bir başka sorun eşit yurttaşlık kavramı. Sayın Bakan'ın konuşmasında da özellikle vurgu yapıldı. Eşit yurttaşlık. Demek ki bu ülkede yasalar ve anayasa başlık olmak üzere ayrımcı ve eşit yurttaşlık ilkesi, hukuksal olarak bir güvence altına alınamamış. O nedenle, buradaki bulunan insanlarımız, demokratik kitle örgütleri, sendikalar, toplumun bütün örgütlü kesimleri bir eşitlik, yurttaşlık vurgusu yapmak zorunda hissediyor kendisini. Eşit olmayan bir durum var ki Alevilerin sorunlarını konuştuğumuz için, Alevilerin diğer yurttaşlarımızla eşit olmayan bir muhataplık ilişkisinde olduğu anlamına gelebilir. Ki bu birçok örnekte aşağılama, kmseme, yok sayma, kültürünü yok etme gibi... Yine din ve vicdan özgürlüğünü gerçekten savunuyor muyuz? Din ve vicdan özgürlüğünü vicdanı olan herkesin açık net savunması lazım. Ancak; bunu insanların, yetmiş milyon insanımızın, bireylerin savunması değil... Zaten inananlar, bir başka şeye inananlar, kendilerince bunu vicdanen yapıyorlar zaten. Esas sorun burada din ve vicdan özgürlüğünü devlet güvence altına alıyor mu? şimdi sorun burada. Anlaşılıyor ki bu tartışmalardan da din ve vicdan özgürlüğünü devlet güvence altına almamış.

O zaman yapılacak tartışmada sorunu zlecekse; din ve vicdan özgürlüğünü doğru tarif edip, devletin bunu güvence altına alması gerekiyor. Demokratik açılım tartışması işte Kürt açılımı, Alevi açılımı şeklinde devam ediyorsa bugün bir bir alt başlığı olarak bunu kabul edelim. Demek ki Türkiye demokratik bir ülke değil. Bunu kabul etmek lazım. Eğer bir demokratik açılım ihtiyaç varsa... Dolayısıyla bu ülkenin demokratikleşmesi gerekiyor, devletin demokratikleşmesi gerekiyor ve demokratik açılımın özetle siyasi iktidar tarafından ifade

4. Alevi Çalıştayı

ediliyorsa, gündeme bizzat yürütme tarafından gündeme getiriliyorsa, Türkiye'nin demokratik olmadığı konusunda genel bir mutabakat var demektir. Yani yürütme bu ülkenin demokratik olmadığına karar verip bir açılım yapma ihtiyacı duyuyorsa bunun bir defa demokratik olmadığı anlamına gelir ki, iyi olan da budur. Yani yürütmenin bu ülkenin demokratik olmadığına karar vermesi iyi bir şeydir. Dolayısıyla; parlamento, örgütlü toplum kesimleri dahil, sorun olan isterseniz sosyolojik deyin, ne dersiniz deyin sorun olan bütün sorunların çözüm yeridir. Eğer sorun varsa çözümü parlamentodadır ve parlamento bu sorunları siyasi olarak, politik olarak çözmek durumundadır. Bu çalıştayı yürütmenin düzenlemesi bu anlamda çok önemlidir. Çünkü demokratik olmayan bir mekanizmayı kabul etmek baştan tartışmaya çok pozitif bir katkı sunuyor demektir.

Şimdi demokratik olmayan nedir? Bu devlet, ayrımcı ise, düzenlemeleri öyle ise, eğitim ideolojik bir şeydir, devletin resmi ideolojisini siz müfredat programla kurgularsınız, okul öncesi eğitimden, üniversitelere kadar planlısınız. Bütün devletler bunu böyle yapar. Bu eğitim sistemi içerisinde o kadar ayrımcı cümleler, sözcükler var ki... Bu dinsel boyutta da var. Etnik boyutta da... Daha çocuk okula girerken var. Yani okula daha çocuk girerken daha okula girmeden başlar bir ırkın üstünlüğü, mutlaklığı, diğer ırkların, diğer etnislerin yok sayılması... Oradan başlar. Dolayısıyla eğitim sistemi bu anlamda önemlidir. Devlet eğitim sistemi içerisindeki bütün etnik sözcükleri, cinsel ayrımcı sözcükleri, dinsel her türlü ayrımcılığı ortadan kaldıracak gibi, burada bazı konuşmacılar belirttiler, bir sürede pozitif destek sağlamak durumundadır, ayrımcılık uygulananlara. Bu aynı zamanda devletin, özür dilemesi anlamına gelir, yani kendisini sorgulaması anlamına gelir. Sayın Başbakan bir dönem bunu ifade etti. Bir ülkenin Başbakanı, devletin yapmış olduğu hatalardan dönmesi gerektiğini ifade ediyorsa bu da çok önemli bir şeydir. Burada kritik nokta, devlet asimilasyoncu olmamalıdır. Asimilasyoncu politikalardan, asimilasyoncu yasal düzenlemelerden devlet vazgeçmek durumundadır. Bunun için de devletin demokratikleşmesi esastır.

4. Alevi Çalıştayı

Bunu bu ülkenin insanları, halkları, bu ülkenin yurttaşları arasındaki tartışmalarla yurttaşlar arasında olduğuna inanmıyorum. Yurttaşlar, Alevi yurttaş, Sünni yurttaş, inanan, inanmayan yurttaşdır. Hepimiz zaten günlük yaşam içerisinde bir arada yaşıyoruz. Bizim bir sorumuz yok. Sorun devletin yurttaşlara yaklaşımındaki ayrımcılıktadır. Dolayısıyla devlet kendini demokratikleştirecekse bu konuya mutlaka, yürütme de bunu gündeme getiriyorsa, parlamentoda bu demokratikleşme meselesinin her boyutta tartışılması lazım. Yani ekonomide adaletsizlik varsa, gelir dağılımında adaletsizlik varsa, adalet diye bir sorunu varsa bu ülkede adaletsizlik varsa, Aleviler üzerinde bir adaletsizlik varsa, başka etnik gruplar arasında bir adaletsizlik varsa, adalet diye bir sorun varsa... Ki devlet adalet dağıtan bir yer değildir; aksine adaletsizlik kurgulayan bir mekanizması var.

MODERATÖR - Sami Bey siz de böyle varsa üzerinden gidiyorsunuz. Emin değil misiniz? Siz de Mehmet Ali Bey gibi.

SAMİ EVREN- Hayır hayır aslında ben çok emin olarak soruyorum. Vurgulamak açısından soruyorum. Ben çok eminim. Devletin nasıl...

MODERATÖR - Yakaladığım kadarıyla böyle.

SAMİ EVREN- Yok, sorgulanması açısından söylüyorum.

MODERATÖR - Tamam

SAMİ EVREN- Ben devlet ve demokrasi kavramını, ikisini birlikte ortaya koyduğum zaman Türkiye'deki devletin hangi karakterde olduğunu çok iyi anlatırım.

MODERATÖR - Yok bu 12 Eylül döneminin garip, örtülü bir dili vardı ya... Hepimiz böyle tuhaf bir dil kullanırdık. Rahat olun, bizim de anlamamız için.

SAMİ EVREN- Peki, ben klasik paradigmalara konuşmak istemiyorum. Burada da Sırrı Bey'le, Sabahat Hanım çok doğal konuşmalar yaptı. Yanlış, doğru düşünceleri... Ben de aynı doğallıkta olmak iste-

4. Alevi Çalıştayı

dim aslında. Bir bildiri okuyup geçmek istemedim biraz da. Oradan kaynaklanıyor.

Aksine devletin asimilasyoncu olduğunu söylüyorum. Devletin ayrımcı olduğunu söylüyorum, devletin eğitim sistemini bir bütün halinde ayrımcı figürlerle ideolojik olarak motive ettiğini söylüyorum. Bunlar herhangi bir varsayım veya yorum değil, benim açımdan. Bizzat kanıtlanmış, kanıtlanabilecek şeyler. Devlet ayrımcıdır, devlet yurttaşları arasında eşit davranmıyor, bu anayasa sivil değildir. Hep beraber mutabıkız. Bu devlet demokratik değildir. Hep beraber mutabıkız.

Bir başka konu üzerine düşüncelerimi ifade edeceğim ki bunu önemsiyorum. Son sorumu sorup yine aynı şekilde yanıtlamak istiyorum. Türkiye Laik mi? Şimdi bu Diyanet İşleri Başkanlığı var olduğu sürece Türkiye laik olamaz. Çünkü bir mezhep, bir mezhebin devleti, din ve vicdan özgürlüğü ile bağlantılıdır. Bu dini kendi devlet tekeline, kontrol etmekle Cumhuriyetin kuruluş mantığıyla ilgilidir bu. Dini kontrol etme mekanizmasıdır bu. Onun için Diyanet'in bütün fetvalarında tanık olursanız devleti öven, sürekli devleti öven fetvaları vardır. Allah devletimize, milletimize zeval vermesin, fetvaları vardır.

Vermesin tabi. Çünkü devletin demokratikleşmesi gerektiğini söylesin. Din ve vicdan özgürlüğünü söylesin. Burada Türkiye laik değildir. Ancak laiklik olmayan bir ülkede sanki laiklik varmış gibi, laiklik elden gidiyor tartışmasını en çok yapanlar da en çok mağdur olanlar. Şimdi

MODERATÖR - Yani Aleviler geçen mitingde Türkiye laiktir, laik kalacak...

SAMİ EVREN- Şimdi burasının bir paradigma oluşturduğunu söyleyebilirim. Yine bu tartışmaları da şimdi tersten görüyorum. İslamcı çevreler tarafından, sanki var olan Diyanet kaldırılсын denildiği zaman, Sünnilere karşı bir tutum alınıyormuş gibi algılanıyor. Bu son derece kendilerini savundukları ve karşı çıktıkları; aslında devletin kuruluş felsefesine karşı çıktıkları bir yerden gelip, o felsefe içerisindeki bir yapıyı savunma noktasına düşüyorlar. Bunların özgür bir tartışma ortamının

4. Alevi Çalıştayı

olmadığından kaynaklandığına inanıyorum. Ve Türkiye'nin gerçekten laik bir devlet olabilmesi için dinle devlet işleri tanımlandığı gibi birbirinden ayrılacaksa, devlet din dersi öğretemez. Laik bir ülkeyse devlet din dersi öğretemez. Dolayısıyla, din derslerinin zorunlu olmaktan çıkartılması gerekmektedir.

MODERATÖR - Devlet Aleviliği de öğretemez.

SAMİ EVREN- Yani tabi ki. Yani devlet özgürlükçü bir laiklik kavramını yeniden tartışacaksa, devlet din işlerine karışmayacaksa... Şimdi yurttaşlık kitabında bize öğretilen budur. Din ve devlet işleri ayrıdır. Bu kavram gerçekten doğruysa, hiçbir dini devlet finanse etmemelidir, öğretmemelidir. Yani yapmamalıdır böyle bir şeyi. Ama bunu yasaklayan değil. Asimilasyon yapmayacak, yine cemaatler, inananlar kendi inançlarını yayma hakkına sahip olacaklar. O düşüncelerini ifade etme hakkına sahip olacaklar. Demokratik toplumun gereği ne varsa tamamen ona uygun olacaktır diye düşünüyorum. O nedenle, eğer Aleviler cemevlerinin açılmasını istiyorlarsa ve bunun bir meşruluğunu savunuyorlarsa bunun önünde bir engel oluşturulmaması gerekiyor. Alevi köyünde caminin işi yoktur. Alevi köyüye, orada ihtiyaç da yoksa kapatılmasını istiyorsa köylü, kapatsın yani. Ne gerek var? Bu zorlamanın; mesela zorla bir Sünni köyüne cemevi yapmanın bir anlamı var mı? Tersten düşünelim. Sünni bir köye götürdük cemevi açtık. Sünni köyüne cemevi açılmaz.

Neyse. Büyük şehirler Sünni köyü değildir. Öyle değil yani.

MODERATÖR - Hocam toparlarsak...

SAMİ EVREN- Teşekkür ederim. Tabi burada Hacı Bektaş Dergâhı ve diğer Alevi büyüklerine ait dergâhların Turizm Bakanlığından alınarak Alevi kuruluşlarının inisiyatifine verilmesinde fayda var. Çünkü bu da biraz önce anlattığım laiklik meselesiyle çelişen bir şeydir. Benim şimdi söyleyeceklerim bu kadar.

MODERATÖR - Çok teşekkürler. Siz laiklik vurgusunu ısrarla, birkaç temel soruyla beslemeye çalıştınız. Bu konuda tutarlı olmak

4. Alevi alıştayı

için de gereken neyse yapmak gerekir. Vurgunuz bu yönde oldu; ama yani genelde bu tür açılımlar süresince hepimizin kafasının da karışık olduğu bir gerçek. Mesela Alevilerin çoğu da sizin gibi düşünmüyor sahada olduğum için, yle Aleviler de burada dile getirdiğiniz gibi yani sırf onlar için söylediğiniz Şeylerin çoğuna da katılmıyorlar. Bunu da vurgulamak gerekir. Yani saha çok farklı. Şimdi Tayyar Bey'e, Tayyar Altıkulaç'a söz hakkı veriyoruz. Buyrun Tayyar Bey. Ve sizinle de bugünkü toplantıyı bitiriyoruz. Yani ğleden önceki oturumları bitiriyoruz. Süre kalırsa...

MODERATÖR - Ayrılmak zorundayız da o yüzden.

MODERATÖR - Buyrun hocam.

TAYYAR ALTIKULAÇ - Sayın Bakanımızı ve değerli arkadaşları saygıyla selamlıyorum. Bu toplantıya on beş yıla yakın bir süre Diyanet İşleri Teşkilatında başkan ve yardımcı olarak bulunmuş bir kişi sıfatıyla konuşma yapmadan sadece dinlemek üzere gelmiştim; ama alıştay yönetimi böyle bir konuşma yapmadan buradan çıkamayacağımı söylediği için izninizle birkaç söz söylemek istiyorum.

Tabi şunu hepimizin kabul etmesi lazım ki zor bir konuyu tartışıyoruz. Ülkemizin zor bir işini konuşuyoruz. Sıradan bir işi konuşmuyoruz. Bu zorluk nereden geliyor? Türkiye'nin mezhebi coğrafyasını az çok bilen birisiyim. Alevi yurttaşlarımızın yaşadıkları bölgelerde gerek başkan, Diyanet İşleri Başkanı; gerekse onun yardımcısı olarak daha önceki yıllarda gezmiş bir kişiğim. Onları ziyaret etmiş bir kişiğim. Askerliğimi de Tunceli'de yaptım. Orada Alevi vatandaşların aşağı yukarı yüzde doksan nüfus oranı itibarıyla Alevi olan vatandaşlarımızın içinde askerliğimi yaptım. MEMURSEN'in değerli başkanı bazı Şeyler söyledi. Biz tabanda Alevi vatandaşlarla birlikte oluyoruz, üyelerimizle birlikte oluyoruz. Tabanda bir sorun yok, dedi. Ben buna bir yere kadar katılıyorum. Çünkü bu sorunu bu gezilerimde, bu temasarımda ben de görmedim. Şunu gördüm. Baştan aşağı bir bilgisizlik ve bilinçsizlik... İhmal edilmiş bir kesim... Ne Alevilik öğretilmiş kendilerine ne Sünnilik ğretilmiş. Ne ritüelleri var, ne ibadetleri var. İhmal edilmiş.

4. Alevi alıştayı

Biraz da biz itiraf edip bu içten sorumlu olmuş, sorumluluk mevkilerinde bulunmuş kimseler ve siyasi iktidarlar olarak bence bu vatandaşlarımız, bu toplumlarımız epey bir süre ihmale uğramışlar. Hasankale İlçesi'nden, Erzurum'un Hasankale İlçesinden aldığım bir mektubu hiç unutmuyorum.

Orada hani Alevi köyünde cami olur, olmaz. Ya da oraya zorla cami yapılır yapılmaz konuları burada gündeme getirildi. Hasankale İlçesi'nin bir köyünde vatandaş, Alevi vatandaşlarımız kendileri bir cami girişiminde bulunmuşlar, bana mektup yazmışlar. Diyorlar ki bize yardımcı ol sayın başkan, biz de Müslümanız. Yalnız şu konudan da emin olmanızı istiyoruz. Köyümüze geldiğiniz zaman sana ikram edeceğimiz eti çok rahat ol; ilçeden getireceğiz. Kendimizin kestiğini sana ikram etmeyeceğiz. Tabi çok acı bir gerçek yatıyordu bu ifadede. Bu da bizim ya da Sünni kesimin, ya da yöneticilerin sorumluluk mevkilerinde olan kişilerin ihmallerini, toplum olarak bu konularda yeteri kadar aydınlatmamış olmamızı ortaya koyan gerçekti bunlar.

şimdi, 9 Kasım 2008 tarihinde Ankara'da bir gösteri yapıldı. Alevi vatandaşlarımızın önüne bazı yöneticiler düştüler. Bazı dileklerini ifade ettiler. Haklı haksız bazı taleplerini kamuoyu ile paylaştılar. Bir başka Alevi temsilcisi kamuoyunun çok yakından tanıdığı bir zat da bir iki gün sonraki gazetelerde ya da o günkü gazetelerdeki beyanatında, beyanat bende mevcut, bu kesimin Müslüman olmadığını, Peygambere, Kur'an'a inanmadıklarını. bunların Alevi kitleyi istismar ettiklerini iddia etti. Bu da Cem Vakfı adına yapılmış bir açıklamaydı. O da arkasında geniş bir kitlenin bulunduğunu söyleyen bir szcyd. Cemevleri konusunu sık sık gündeme getiren bir szcyd. Kendileri çeşitli vesilelerle gene açıklamalarını biliyorum. Kur'an'a inandıklarını, Hz. Peygamber'e inandıklarını Müslüman olduklarını ifade ediyorlardı. Tabi ki bu Müslümanlık yorumlarında zor anlayacağımız bazı açıklamalar da oluyordu. Mesela namazın aklımızla kılınması falan gibi. Yani namaz kılıyor musunuz ya da, oruç tutuyor musunuz gibi sorulara, ben aklım ile namaz kılıyorum gibi cevaplar vermesine rağmen, Kur'an'a, Peygambere, İslam'a inandığını söyleyen bir Alevi temsilcisi hem de

4. Alevi Çalıştay

çok tanınmış popüler bir zat. Tahmin edilebilir; ben burada söylemek istemiyorum. O da bir başka geniş kitleye Müslüman değil bunlar, kâfir diyordu açıkçası. Yani bunun Türkçesi, tercümesi budur.

“Bunlar Peygamber’e inanmıyor, Kur’an’a inanmıyorlar”ın Türkçesi; bunlar kâfirdir, demektir. Şimdi bu sorunun içinden nasıl çıkacağız? Bu zorluğu, bir kere bu zorluğu görmemiz lazım. Ha, biz Aleviyiz ama Ali’yle ilgimiz yok, ehli beytle ilgimiz yok diyen Aleviler var. Peki, neyle ilginiz var? Biz alevle ilişkiyiz, diyorlar. Bilimsel araştırmalarla bunlar yazılıp, çiziliyor. Şimdi, Arapçada Ali’ye ait olan, Ali’ye mensup olan sözle, ateşe mensup olan, ateşten gelen söz; Arapça ifadede aynı şekilde ifade edilir, her ikisine de Alevi denir. Yani, ben ateşe mensubum ya da ateşe tapıyorum ya da ateşten geliyorum. Ateş yanlısıyım, demek istiyorsanız size Alevi derler. Ben Ali’ye mensubum, Ehli Beyt’e muhabbetim var, diyorsanız; size de Alevi derler. Şimdi bir kesim; Alevi yurttaşlarımız bu görüşlerini açıkça söylüyorlar, ifade ediyorlar. Ve onları çok da takdir de ediyorum. Ama Alevi toplumunun önüne düşüp bir bakıma ateizm, bir bakıma ateşperestlik diyebileceğimiz bir anlayışı Alevi geniş kitlelere mal ederek toplumun önüne koymalarını son derece sakıncalı buluyorum.

Bunları görelim, bunları görelim. Ben samimiyetle şunu ifade etmek istiyorum. Sünni, Alevi, Müslümanım diyen herkesin arasında bir ayrıştırma politikaları, çözümleri üzerinde durmak yerine, bu ayrıştırmayı birbirine yaklaştıran, asgari müştereklerde bunları bir araya getiren bir yaklaşım üzerinde durmamız gerektiğinin altını çizmek istiyorum. Ben Alevi vatandaşım cemevindeki ayine de katılmak istiyorum, Alevi vatandaşım camide de birlikte aynı safta bulunmayı arzu ediyorum. Hani camiye gitmek, cemevine gitmek, kimse için bir mecburiyet değildir; ama anlayış olarak, felsefe olarak bunun böyle olmasının gerektiğine şahsen inanıyorum.

Şimdi tabii zaman çok sınırlı; aslında söyleyecek çok söz var. Alevi vatandaşlarımızın içinde bir başka kesim daha var. Onu da görmezden gelmeyelim. O da diyor ki; ben cemevinde kültürümü yaşarım, camide de ibadetimi yaparım diyor. Bu da Alevi. Demek ki ortada bir

4. Alevi Çalıştayı

karmaşa, ortada bir bilgisizlik, ortada bir sorumlu mevkide olan insanların ihmalleri ve sorumlulukları var. Şimdi, köylerde zorla cami yapma meselesi... Ben köylerde zorla cami yapıldığına dair bir tek örnekten söz edilebileceğini kabul etmiyorum. Böyle bir şey yok.

MODERATÖR - Etseniz de var. Etmeseniz de var.

TAYYAR ALTIKULAÇ - Var cami. Ben size söyleyeceğim. Bakınız ben söylüyorum. Hasankaledeki vatandaş köyüne cami yapmaya kendisi teşebbüs etmiş. Benden yardım istiyor. Başkanken oldu bu.

MODERATÖR - Bir vatandaşın talebi mi, köylünün talebi mi?

TAYYAR ALTIKULAÇ - Köylü adına, muhtarın talebi.

MODERATÖR - Muhtarın talebi..

TAYYAR ALTIKULAÇ - Hasankale'de bir köyün ismini mektubu bulursam söyleyebilirim size. Bir vatandaşın mektubu bu. Ama orada acı acı diyor ki... Ve son derece düşündürücü tarzda. Size ikram edeceğimiz eti ilçeden satın alacağız. Köyde keseceğimiz eti size ikram etmeyeceğiz. Rahat olun diyor.

Şimdi, Malatya'nın Dilek Kasabası. Orada bir kardeşlik gününe katıldım ben. Alevi, Sünni... Günlerden de 19 Mayıs. Hiç unutmuyorum. 19 Mayıs Gençlik ve Çocuk Bayramı günü. 1982 veya 1981. Orada bir kaynaşma, güzel bir gün yaşadık. Sünni mahallede, cami var. Alevi mahallede cami yok. Oradaki Alevi mahalleli benim etrafımı sardı. Sayın Başkan bize de yardımcı olun, bir cami yapın dedi. Yaptık. Yani bir yerde cami istenmediyse oraya zorla cami yapmak, götürmek böyle bir hadise yoktur.

MODERATÖR - Var.

TAYYAR ALTIKULAÇ - Yani dün de yoktu, bu günde olduğunu ben kabul etmiyorum. Yoktur. Ha, teşvikler olmuştur, yönlendirmeler olmuştur. Bunlar olabilir. Bunları tartışmam. Ama bir köye zorla cami yaptırmak diye bir olay yoktur.

4. Alevi Çalıştayı

Bir kere devlet; köye, kente hiçbir yere cami yapmıyor. Devletin bütçesinde böyle bir para yok. Yani sanki devlet Alevi köyleri Sünnileştirmek için bu köylere cami yapıyor. Zorla bütçeye para koyuyor. Böyle bir şey yok. Bütün camileri halk yapıyor. Sünni camileri yapan da halk, Alevi köyüne bir cami yapılmışsa orayı da yapan halk.

Sürenin uzadığının farkındayım. On dakikayı da doldurdum. Ben çok kısa, cemevlerinin statüsü, din dersleri meselesi ve kısaca bir öneriyle sözlerimi bağlamak istiyorum.

MODERATÖR - Hocam sizinle kapatacağız.

TAYYAR ALTIKULAÇ - Estafurullah. Şimdi cemevleri bir ibadethane midir, değil midir? Siyasi iktidar böyle bir kanun çıkararak, böyle bir statü tanıyabilir mi, tanıyamaz mı? Arkadaşlar, bu; siyaset kurumunun işi değildir bu. Bu sendikacıların işi de değildir. Bu, vakıfçıların işi de değildir. Bu, bilimin işidir. Bilim, bu yerlere mabet diyebiliyorsa, mabettir orası. İslam tarihinde cemevi diye bir ibadethane varsa, Müslümanlığın böyle bir ikinci ibadethanesinden söz edilebilir. cemevine karşı değilim kesinlikle. Eğer bazı vatandaşlarımız, bazı kültürlerini cemevlerinde yaşamak istiyorlarsa, bazı ritüellerini burada yaşatmak istiyorlarsa, tabi ki şu veya bu şekilde onların da desteklenmesinden yanayım. Yardımcı olunmasından yanayım. Ancak; cami duvarının çatlatılmasına şahsen razı değilim. Cami duvarını çatlatamayız.

Cami Allah'ın mabedidir. Mescittir. Onun adını koyan Kur'an'ı Kerim'dir. Onun adını koyan Hz. Peygamber'dir. İslam tarihinde cami veya mescit tabirinin dışında bir mabet yoktur. Başka mabetler vardır. Bunların adı ya kilisedir, ya da havradır. Binaeleyh son önerimde belki bu iyice açığa çıkmış olacak.

Din derslerinin konusunun uygulamasını tartışabiliriz. Din dersleri öğretmenlerinden, Şenol Bey kardeşimizin söylediği gibi şikâyetçi olabiliriz. Ancak, din dersleri ile ilgili, din dersleri demeyelim buna, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersleriyle ilgili olarak anayasadaki ifade kanaatimce son derece doğrudur. Zorunlu olmasın. O zaman coğrafya

4. Alevi Çalıştayı

dersi de zorunlu olmasın. Bir çocuk okula gidecek, ülkesinin dağını taşını tanıyacak, derelerini, ovasını tanıyacak, ama ülkesindeki inanç sistemini, kendi halkını kendi toplumunu tanımayacak, biz buna karşı çıkacağız. Ben bu derslerin zorunlu olmasına karşı çıkmayı böyle algılıyorum. Bu çocuğa biz milli tarihini öğretiyorsak, Osmanlı tarihini öğretiyorsak, bu dersleri hep zorunlu olarak okutuyorsak; dağını, taşını, coğrafyasını, ovasını, hatta bir nehirden saniyede kaç m³ su aktığına kadar ezberletiyorsak ya da ne bileyim kurbağanın biyolojik yapısını ona bütün ayrıntılarıyla öğretiyorsak, bu ülkede kimler yaşıyor, benim içinde bulunduğum toplum nelere inanıyor? Bunu da öğretmek zorundayız. Bundan niye şikâyetçi oluyoruz?

Ama bakınız bu bir öğretilerdir. Bu bir öğretimdir. Eğitim değildir. O günlerdeki tartışmaların içinde bulunan bir arkadaşınız olarak söylüyorum. Anayasada bu düzenleme önce din eğitimi idi. Siyah beyaz ekranlı günlerimizde televizyonlarda bu tartışıldı. Laik bir ülkede din, zorunlu din eğitimi olamaz yaklaşımı. Bana göre haklı olarak gündeme getirildi. Ve o günkü anayasadaki ifade şu hale getirildi.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretimi, orta dereceli ve ilk dereceli okullarda mecburidir, bunun dışındaki öğretim ve eğitim ise; bakınız eğitim ikinci cümlede geliyor. Vatandaşın kendi isteğine, çocukların, küçüklerinde kanuni temsilcilerin talebine bağlı olarak yerine getirilir.

Ben şimdi siyasi iktidara bir eleştiri yöneltiyorum. Ben de içlerinde epey bir müddet bulundum. İlgili bakanlarımızla falan bu konuları konuştuk ama, maalesef pek fazla değil, hiç mesafe alamadık.

İddiam, tezim şudur. Bu Din kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin içeriğini yeniden gözden geçirin. Bunu doğru dürüst bu ülkede yaşayan çocukların bilmesi gereken bir din kültürü ve ahlak bilgisi haline dönüştürün. Burada eğitim yapmayın. Ve bu dersi rahat rahat Musevi çocukta, efendim Hıristiyan, Katolik çocuk da, Müslüman çocuk da rahat rahat okusun. Toplumunu tanısin. Camiyi de tanısin, peygamberleri de tanısin, havrayı, kiliseyi de tanısin. Müslümanlık, Hıristiyanlık, Muse-

4. Alevi Çalıştayı

vilik hakkında genel bir kültür edinsin. Ama anayasanın bu cümlesini bir santim daha ileri atlayın, orada isteğe bağlı, küçüklerin de kanuni temsilcilerinin talebine bağlı olarak verilmesi gereken bir eğitim var. Onu da cesaretle ele alın, dedik olmadı bu. Sayın Bakanım da bunu tekrar dinlemiş oldular.

Umarım bu konu dikkate alınır ve isteğe bağlı din eğitimi, zorunlu din kültürü ve ahlak bilgisi öğretimi, öğretimi altını çiziyorum isteğe bağlı din eğitimi diye de onun da altını çiziyorum.

Aslında yapılan düzenleme doğrudur Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde maalesef bizim dış işleri bürokratlarımız, ya da onların uygun gördüğü kimseler bu konuyu doğru dürüst savunamamışlardır ve yanlış bir sonuç ortaya çıkmıştır.

Efendim, önerime gelince. Sayın Bakanım, değerli arkadaşlar. Bu platformlar, bu çalıştaylar hiç şüphesiz çok faydalı. Her şeyi konuşabiliyoruz. Birbirinden çok farklı fikirleri rahat rahat dile getirebiliyor, birbirine zıt şeyler konuşabiliyoruz ve birbirimize karşı çok tahammüllü olabiliyoruz.

Bunu çok olumlu bir gelişme olarak görüyorum ve Sayın Bakanımıza, bu konuyu düşünen herkese, bizi buraya davet edenlere çok çok teşekkür ediyorum. Ancak, bu çalıştaylarla, şu sonucu yakalayabilir ve şunu gerçekleştirebilirsek, belki Müslümanım diyen Sünni, Alevi vatandaşlar arasında bizi ayrıştırmaya götürecek formüllerden ziyade, bizi kaynaştırmaya götürebilecek formülleri yakalayabileceğimiz çözümümüz şu şartta yakalayabiliriz.

Sivil bir platform oluşturulmalı. Bu platformda Sünni, Alevi demeden bilim ve din otoritelerini bir araya getirmeliyiz. Onlarla bu konuyu tartışmalıyız. Tartıştırmalıyız. Bu arkadaşlarımız, bu ilahiyatçılar, sözelimi bir ilahiyat fakültesinin dekanı ya da hocası, YÖK'e ya da şuraya buraya bağlı fikirlerini rahatça söyleyemeyecek birileri de olmalı. Samimi bir şekilde fikirlerini açıkça ve bilinçli olarak ama konunun da otoritesi olmak kaydıyla, Alevi ve Sünni din otoriteleri kimlerse bu memlekette, onlar bu platformda bu konuyu tartışmalı. Böyle bir

4. Alevi Çalıştayı

günlük, beş günlük oturumlarla değil, günlerce tartışınlar ve kusura bakmasınlar Alevi önderi geçinen dernekçi, federasyoncu dostlarımız da bir kenara çekilmeliler ve Alevi, Sünni bütün toplumun karşısına bu platformu oluşturan bilim ve din otoritesi, Alevi ve Sünni otoriteler çıkararak vatandaşı yönlendirmeli, Alevi kültürünü yaşamak istiyorsa devlet bir şekilde onlara destek vermek suretiyle beni cemevinde Alevi vatandaşımızla camide bizi yan yana getirmeli.

Benim söyleyeceklerim kısaca bunlardır efendim. Teşekkür ederim.

MODERATÖR - Peki çok teşekkürler. Siz söz hakkı mı alacaksınız yoksa normal konuşmanız mı?

ALİ ÇOLAK- Yok ayrılmak istiyorum. Onun için çok kısa...

MODERATÖR - Buyrun lütfen. İsminiz?

ALİ ÇOLAK - Ali Çolak.

MODERATÖR - Buyrun.

ALİ ÇOLAK- Ali Çolak, Mülkiyeliler Birliği. Ben de hazirunu saygıyla selamlıyorum. Ayrılmak zorunda olduğum için bir toplantıya katılmak üzere öncelikle söz aldım.

Çok özetle konuşacağım. Çok uzatmayacağım lafı. Bir kere ben de önce dilden başlamak gerektiğini düşünüyorum. Dilin çok önemli olduğunu düşünüyorum. Örneğin; bu sorunu tanımlarken bile Alevi sorunu olarak tanımlıyoruz. Bu çerçevede tanımladığımız sorun da gerçekte sorun olan Aleviler ya da Alevilik değil, devletin bugüne kadar Alevilere dönük sürdürdüğü yaklaşımın kendisidir. Bu nedenle de değişmesi gereken devletin kendi bakış açısı yaklaşımı ve davranış kalıplarıdır. Bunu bir kere teslim etmek zorundayız.

Bu dilde problemlili alanlardan bir tanesi, bu dilin çok homojenleştirmeye dönük bir dil olması, bir yanıyla. Örneğin yüzde doksan dokuz Müslümanlık vurgusunun yapıyor olması. Hepimiz Müslümanız, vur-

4. Alevi Çalıştayı

gusunun sürekli yapılıyor olması, bir taraftan da ötekileştiren bir dilin kullanılıyor olması. Aynı şekilde hoşgörü göstermeliyiz yaklaşımı var; diğerine, ötekine. Ötekileştirerek kullanılan bir şeydir bu ve hoşgörü dediğiniz kavram hegomonik bir ilişkidir. Yukarıda olanın, üstte olanın, altta olanı hoş görmesi, mazur görmesiyle ilgili bir durumdur. Oysa bizim burada yapmamız gereken şey birbirimizi anlamaktır. Bu tam tersine demokratik bir dildir. Birbirimizi anlamaya çalışmalıyız.

Alevilerin seksen doksan yıldan bu yana yaşanan sorunlarının çözümü vurgusu sıkça vardı konuşmalarda. Bu vurgu sanıyorum cumhuriyetle olan bir hesaplaşmaya dönük bir şey ve asr-ı saadet dönük bir çağrışım yapmaya çalışmakla ilgiliydi. Yani kısaca, Babai isyanlarını, kısaca Bedrettin isyanlarını ve beş yüz yıldan bu yana süren Alevi katliamlarını şöyle bir hatırlamak, yani böyle bir asr-ı saadetin bulunmadığını, Sırrı Süreyya'nın da dediği gibi bu toprakların bir çatışmalar toprağı olduğunu aslında ortaya koyuyor. Alevi köyleri yüzyıllardır, köylerden, yollardan, gözlerden uzak yerlerde yapılır. Bunu nasıl açıklayacağız? Yüzyıllardır böyledir bu Alevi toplumu.

Onun için, böyle bir asr-ı saadet dönemi yok. Şimdi Kürt sorununu bir boyutuyla demokratikleşme ve insan hakları olarak tanımlıyorsak, Alevi sorunu da aynı şekilde demokratik, laiklik ve inanç özgürlüğü olarak tanımlanmalıdır. Buradan bakılmalıdır. Devletin aslında laikleştirilmesi meselesi vardır. Bu, bence Aleviler açısından temel sorun. Gerçek çözüm ise gerçek bir laiklikle mümkündür.

Aksi takdirde Aleviler arasında farklılıklar var, nasıl çözeceğiz? Topyekün değil, homoblog değil gibi bir yaklaşım ortaya çıkıyor ki, zaten sorun da burada. Yani bu sorunları ya topyekün çözeceğiz, Alevileri monoblok haline getireceğiz, getiremiyorsak çözemiyoruz arkadaş, gibi bir yaklaşım. Oysa demokratik bir devlet, laik bir devlet bütün dinlere eşit mesafede, bütün inançlara eşit mesafede duran bir devlet fikri, kurumları ve anlayışı bunu çözer. Böyle bir sorun yoktur. Alevi kendisini nasıl tanımlıyorsa, nasıl ibadet etmek istiyorsa ya da ibadet etmek istemiyorsa, devlet buna karışmamalıdır.

4. Alevi alıştayı

Alevileri tanımlamaktan, tanımlamaya çalışmaktan vazgeçmeliyiz. Devlet eliyle de vazgeçmeliyiz, Diyanet eliyle yapmaktan da vazgeçmeliyiz. Burada olduğu gibi sivil toplum eliyle yapmaya çalışmaktan da vazgeçmeliyiz. Kendi Alevilerimizi yaratmak, Alevileri Sünnilenştirme çabalarından da aynı şekilde vazgeçmeliyiz.

İslam'da tek ibadethane vardır, o da camidir. Dolayısıyla, cümle devam etmiyor; ama dolayısıyla Aleviler de oraya gelsin demek bunun tipik bir örneğidir. Yani kendi Alevilerimizi yaratmaya çalışıyoruz. Sünni Aleviler yaratmaya çalışıyoruz. Alevi köylerine zorla bu ülkede cami yapılmıştır.

MODERATÖR - Ne zaman?

ALİ ÇOLAK- Ve sıkça yapılmıştır. 12 Eylül döneminde zorla yapılmıştır. Kimse bunu inkâr edemez. Ne geçmişte, ne bugün Alevi köylerine yapılmıştır demek inkârdır. Böyle bir şey kabul edilebilir değildir. Yapılmıştır, uygulamalar devam etmektedir. Cemaati olmayan, Alevi köylerindeki camilere Diyanet görevlileri atanmaktadır. Bu uygulamalardan derhal vazgeçilmelidir. Eğer Alevi sorununda hükümet samimiyse. Hükümet samimi midir, değil midir?

Açılım gecikiyor mu, mesafe alınıyor mu? Bunun test edilmesi için hükümetin önünde çok sayıda fırsat vardır. Önemli olan bu tartışma sürdürülürken, bu adımların da atılmasıdır. Samimiyet tartışmasını sona erdirecek olan da budur. Başka bir şey değil.

Bu adımlardan bir tanesi dediğim gibi Alevi köylerine cami yapılması, ya da imam atanmaktan vazgeçilmesidir. Devlet görevlileri, başbakanlar, cumhurbaşkanları, devlet adamları demokratik bir laiklik tanımına uygun olarak, sürekli bir inancın temsilcisi olarak davranmaktan vazgeçmelidir. Aynı şekilde bürokratlar da böyle davranmaktan vazgeçmelidir. Kamu kurumlarının mescitlerinde, ibadethanelerinde bürokratlar, siyasetçilere yakın olabilmek için kuyruğa girmektedirler. Bu uygulama da gerçek bir laik devlet tanımına uymamaktadır.

4. Alevi Çalıştayı

Aynı şekilde kamu kurumlarına atamalarda, göreve başlatmalarda maalesef çok ciddi ayrımcı uygulamalar vardır. Son yedi yıldır kamu görevinde yükselen Alevi sayısı, parmakla sayarsınız. Varsa o da. Emin değilim. Parmakla sayarsınız. Aynı şekilde kamu görevine başlatılanlar arasında da, kamu görevlileri sendika yöneticileri burada, başlatılanlar arasında da Aleviler son derece sınırlıdır. Bu ciddi bir ayrımcılıktır, bu uygulamadan da hükümet derhal vazgeçmelidir.

Her ne hikmetse kamu kurumlarında ramazan döneminde lokantalar tadilata girer. Hükümetler değişir, bu uygulama değişmez. Bu da, derhal terk edilmesi gereken bir uygulamadır. Sembolik önemi olan adımlar hemen atılmalıdır.

Madımak'ın müze olması çok önemlidir gerçekten. Toplumsal hafızaya çıkartılmalıdır. Acılar üstleri kapatılarak unutturulamaz, unutturulmamalıdır. Diyarbakır cezaevi okula dönüştürülmemelidir, bir utanç müzesine dönüştürülmelidir. Madımak aynı şekilde bir utanç müzesine dönüştürülmelidir.

Dilimizi temizlemek zorundayız. Bunun için de Avrupa'nın gelişmiş ülkelerinde olduğu gibi, Türkiye'de de ayrımcılık yasağı ve farklı kültürlerle saygı sürekli eğitimin konusu haline getirilmelidir. Bu konuda birinci sınıftan başlayarak her adımda mutlaka insan hakları dersi verilmelidir. Bütün etnik, dinsel, mezhepsel farklılığımızın bir zenginlik olduğu çocukluktan başlatılarak çocuklarımıza öğretilmelidir.

Alevi kültürünün aynı şekilde geliştirilmesi için, gerekli hukuki eğitim ve ekonomik önlemler alınmalıdır. Zorunlu din dersleri, AİHM kararları geçtiği için söylüyorum, AİHM kararları şunu söylüyor; Diyor ki bu müfredatla din dersi veremezsiniz. Bu dersi vermeniz ayrımcılık vardır. Devletin önünde fırsat vardır. AİHM kararı ortadadır. AİHM kararlarının ve insan hakları sözleşmelerinin, uluslar arası sözleşmelerinin, yasa üstünde, konumda olduğu ve yeniden yargılama nedeni sayıldığı anayasayla hüküm altına alınmıştır. Nasıl ki Öcalan yargılanırken, anayasa değiştirilirdiye, AİHM kararı verildiği zaman da, hükümet eğer samimiye, samimiyet testidir bu da. Anayasayı değiştirmelidir.

4. Alevi Çalıştayı

Zorunlu din dersi demokratik bir devlette olamaz. Zorunlu olamaz. Şimdi coğrafya zorunludur yazıyor mu Allah aşkına anayasada. Matematik zorunludur diye bir ifade gördünüz mü siz? Anayasa'nın herhangi bir yerinde, hiçbir yerinde ben görmedim.

MODERATÖR - Fiilen zorunlu.

ALİ ÇOLAK – Fiilen değil. Yani yasayla, müfredatla bir şekilde zorunlu yapılabilir, ama siz anayasayla, bir din dersini zorunlu hale getiriyorsunuz. Zorunlu kavramı bir kere demokratik değil. Seçmeli yapılmalı. İçeriği din kültürü olmalı, dinler kültürü, dinler felsefesi olmalı. Sadece bu ülke topraklarında yaşanan değil, her coğrafyada yaşanan din dersini, dini öğrenmelidir bizim çocuklarımız.

Eğer evrensellik iddiasını sürdürüyor isek. Şimdi bir önerim var.

MODERATÖR - Hocam biraz..

ALİ ÇOLAK- Bir cümleyle bitiriyorum. Bir önerim var. Şimdi sizin söylediğiniz yaklaşımın bir an için bu ülkede Alevilerin çoğunluk olduğunu, Alevilerin bir şekilde iktidarda olduğunu ve Sünnilere dayatıldığını düşünün. Ve kendinizi nasıl hissedeceğinizi hayal edin.. Gerçek İslamın Alevilik olduğu propagandası sürekli olarak televizyon kanallarında, devlet tarafından, din kitaplarında ifade ediliyor. Ve bu devlet okullarında öğretiliyor. İbadethaneler de cemevleridir, Sünniler de buraya gitsin, deniyor. Kendinizi nasıl hissedersiniz? Yani bir inanç özgürlüğü sorunu var mıdır, yok mudur burada?

Birbirimizi anlamaktan kastım bu. Birbirimizi anlamaya çalışmalıyız. Sorunun çözüm noktası, düğüm noktası da burasıdır. Kimseyi tanımlamaya çalışmamalıyız. Gerçek bir laiklik tanımına ancak böyle ulaşabiliriz. Saygılar sunuyorum.

MODERATÖR - Peki Ali Bey çok teşekkür ederiz. Tayyar Bey çok kısa ama lütfen çok kısa.

TAYYAR ALTIKULAÇ- Çok kısa. Değerli sözcü, köylere zorla cami yapılma uygulamasının dönem olarak 12 Eylül dönemi olduğunu

4. Alevi Çalıştayı

söylemeselerdi, belki benim bilmediğim bir dönemde böyle bir şey yapılmış olabileceğini varsayabilirdim.

12 Eylül'ün başından sonuna kadar ben Diyanet İşleri Teşkilatı'nın başında bulunmuş bir insanım. Ve bu teşkilatta uçan kuştan haberi olan bir başkanım. Hiçbir köyde asla ve kat'a zorla o dönemde cami yapılmamıştır. Ondan sonrasını...

MODERATÖR - Bir Tunceli hikâyesi dolaşiyor. Bu da mı yanlıştır?

TAYYAR ALTIKULAÇ - O da yanlış, o da yanlış.

MODERATÖR - Aslı nedir onun? Peki, imam tayin edildi mi hocam?

TAYYAR ALTIKULAÇ - Elbette edildi. Niye edilmesin? Cami varsa imam da tayin edilmiştir.

MODERATÖR - Camisi olmayan köye imam tayin edilmiş.

TAYYAR ALTIKULAÇ - Onu ben bilmem. Benim zamanımda öyle bir şey yok. Ama bir köyde cami yapılmışsa, Alevi vatandaşımız bunu kendisi istemişse, oraya da cami yapılmışsa elbette oraya imam da göndermek Diyanetin görevidir. Ha, sayın sözcü söylediğinde bir sehiv yapıyorsa, yani o dönemin dışında bir yerde bir cami yapılmışsa o da beni bağlamaz.

KATILIMCI - Yerini söylesin yerini.

TAYYAR ALTIKULAÇ - Yerini. Evet. Böyle bir şey olamaz zaten. Ama yönetim

KATILIMCI - 12 Eylül'de de gönüllü bir şey yoktu zaten.

TAYYAR ALTIKULAÇ - Var var, 12 Eylül'de gönüllü bir şey var.

KATILIMCI - Anayasa yüzde doksan iki oyla kabul edilmiş.

KATILIMCI - Gönüllü... Siz kabul etmişsinizdir.

4. Alevi alıştayı

TAYYAR ALTIKULAÇ- Teşekkür ederim. Bu kadar.

MODERATÖR - Değerli konuklar. Saat iki buçukta tekrar bir araya geleceğiz. Kaldığımız yerden aynı heyecanla devam etmeyi arzu ediyoruz. Buyrun.

MODERATÖR - Bu oturumda söz alacak konuklarımızın isimlerini okuyorum: Nuri Gürgür, Dilek Kurban, Ahmet Sişman, Bircan Akyıldız, Ümit Fırat, Salih Yaylacı, Özkan Tacer, Mehmet Doğan, Hayri İnce, Öztürk Türkdoğan, Bejan Matur. Hocam onları da ekleriz.

şimdi sabahleyin biraz fazla açıldık. Süre konusunda, biraz öğleden sonraki konuşmaları sıkıntıya sokacak bir genişleme oldu. Onun için bu oturumlarda süreye özellikle dikkat etmemiz gerekiyor. Bunu sizden rica ediyoruz. Ben de en azından süre dolduğu zaman müdahale etme gücünü sizden alacağım. şimdi Nuri Bey'den başlıyoruz. Hocam buyrun.

NURİ GÜRGÜR - Teşekkür ederim. Muhterem hazirunu saygıyla selamlıyorum. Bu alıştayı düzenledikleri için. Kendilerini, alıştayı düzenleyenleri tebrik ediyorum. Çünkü toplumumuzun ve kültürümüzün çok önemli meselelerinden birisi, çok uzun zamandır kapalı bir devre halinde, tartışılır olmaktan çıktı. Son on beş yirmi sene içerisinde giderek yoğunlaşan bir tarzda tartışılır hale geldi. Bu da problemlere çözüm vermenin önünü açacak bir girişim olması açısından son derece memnuniyet verici bir olaydır.

Tabi ki bu tip toplantılarda değişik görüş ve düşünceler tartışılacaktır, öne sürülecektir ama ve ben inanıyorum ki zaman içerisinde biraz sabırlı kalmak kaydıyla, bir süre sonra su akacak bir yolu bulacaktır.

Alevilik Türk kültürünün ve toplumsal dinamiklerinin önemli unsurlarından biridir. Aynı zamanda İslam tarihi ve kültürünün de önemli bir parçasıdır. Ana kriterler ve hakim çizgi İslam olmakla beraber, benzer pek çok yapı gibi bağdaştırmacı, senkreatik bir karakter taşır. Tarihimiz içinde sosyal ve kültürel kökleri olan halk dindarlığı veya köy

4. Alevi Çalıştayı

Bektaşiliği şeklinde tanımlanabilen sufi ve tasavvufi bir yapıdır. Göçer olgularının izlerini taşıyan ve tevhit yönü belirgin olan Bektaşilik, daha çok şehir hayatıyla ilişkilendirilmiş ve bu çerçevede örgütlenmiştir.

Eski dini kültürleri de taşıyan halk Müslümanlığı tarzında belirlenen Kızılbaşlık ise, göçerlerin sosyokültürel hayat tarzları içerisinde mistik olgular ve anlatılar etrafında gelişmiştir. Aleviliğin farklı şekillenmesinde dini unsurların yanı sıra, siyasal ve sosyal kültürlerin etkileri de olmuştur. Aleviliği İslamdan farklı ve İslam dışı bir inanç şeklinde tanımlamak isteyen, son zamanlarda daha çok Almanya'dan Türkiye'ye maniple edilmeye çalışılan eğilimlerde, çoğu kere Marksist, Aktivist gelenekten gelen, ateist olan kimselerin etkili olduklarını görüyoruz.

Aleviliğin tarihi süreç içerisinde değişik şekillerde ortaya çıkmasında bizim yüzyıllarca devam eden göç keyfiyetimizin ve İslamla müşerref olduktan sonra meydana gelen gelişmelerin önemli bir etkisi olmuştur. Alevi topluluklarının göçer boyları halinde yaşamaları ve her kapalı kültür dünyası gibi kendilerine özgü tecrübe sahibi olmaları, Aleviliğin içerisinden birçok tarzın meydana çıkmasına neden olmuştur. Bu yüzden birçok inanış ve yaşayış biçimine sahip Alevilik tarzları söz konusudur.

Bugün alevilikle ilgili öne sürülen siyasal ve kurumsal istekler ve baskılar karşısında ifade edilen hangi Alevilik sorusu da bu farklılaşmış din dünyalarının varlığından kaynaklanmaktadır. Bugün için yeni bir gelişme, öneri, bir çözüm sağlamak için yapılan girişimler içerisinde her şeyden önce şüphesiz konunun ağırlığı Alevi kesimdeki kardeşlerimizde ve özellikle Alevi bilgi önderlerine düşmektedir. Çünkü, bu meselenin çözümünü sağlayacak olan, onların açılımları olacaktır.

Kabul etmek gerekir ki bugün Alevi camiada ciddi bir otokritik yapma, bir muhasebe yapma zarureti vardır. Bunu herhangi bir şekilde inançlarına yönelik bir eleştiri olarak kesinlikle kabul etmelerini istemem. Çünkü bu, kesinlikle düşüneneğim bir şey değildir; ama böyle bir muhasebenin yapılması, Aleviliğin kendi iç problemlerini ortaya çıkarmak bakımından son derece yararlı olacaktır. Çünkü Alevilik mese-

4. Alevi Çalıştayı

lesinde bugün yaşanan problemlerin bir kısmı uygulamalardan, yaşanan tarihi, sosyokültürel süreçten, mevzuattan, mevzuat eksikliğinden kaynaklanıyorsa da, bir kısmı bizzat Aleviliğin kendisinde birikmiş olan konulardan geliyor. Bunda da bir takım tarihsel sebepler var.

Bir kere Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması sırasında genel bir tanımlamayla Alevilik şeklinde ifade edilen bu inanç dünyasının iki tane damarı var. Biri Bektaşilik, diğeri Kızılbaşlık. Yeniçeri Ocağının kaldırılmasından sonra da bu genel bir tanımlama olarak bu Alevilik olarak nitelendirilmiş. Ancak, diğer tarikatlarla beraber 1925'te Bektaşiliğin de yasaklanması, o damarı büyük ölçüde kesmiş bulunuyor. Gerçi Rumeli'de Bektaşi dergâhları hala faal olarak devam ediyorsa da, bunun Türkiye'deki yansımaları son derece cüzi kalıyor.

İkinci konu ise, kendi iç dünyasına kapalı kalmasının yanı sıra Türkiye son elli sene içerisinde başka bir olguyu daha yaşadı. Bu da şehirleşme, yani kırsal kesimlerden, kasabalardan ve köylerden büyük şehirlere göç etme olayı. Bütün sosyokültürel olaylarda olduğu gibi bu, Alevi dünyasını da büyük ölçüde etkiledi. Çünkü köy ve kasabalarda, bir cemaat yapısı içerisinde daha yakın ve mütecanis bir hayat tarzı yaşayan insanlar, büyük şehirlere geldiklerinde bir anda kendilerini boşlukta gördüler. Geleneksel kültürlerini, devam ettirebilecekleri veya edinebilecekleri bir alanda bulamadıkları için, çoğu kere bu insanlar büyük şehirlerde kendi kültürlerinden savruldu.

Bu açıdan, bu son şehirleşme ve bu yapılanma olayını, sosyo-ekonomik gelişme olayında Alevilik içerisinde etkilenen olumsuz nedenlerden biri olarak ifade etmek gerekiyor. Tabi bu olay Aleviliğin vazgeçilmez unsurlarının başında gelen dedelik kurumunu da etkiledi.

Dedelik kurumu Aleviliğin sadece ritüellerini, cem ayinlerini yöneten insanlar değil, aynı zamanda o topluluğun, buldukları topluluğun karizmatik birer şahsiyeti olarak bir nevi obbusmadı gibi işlev yaptı. Dedeler, oradaki sosyal problemlerde çözümleyici roller oynadılar, etki yaptılar. Saygın bir konumları oldu. Fakat son yüzyıl içerisinde dedelik kurumunun giderek zayıfladığını ve nitelikli ve vasıflı dedelerin

4. Alevi Çalıştayı

sayısının azalmakta olduğunu görüyoruz. Osmanlı döneminde, dedelerin niteliklerini ve vasıflarını tespit etmek üzere, kendi bünyesinde çok ciddi tanımlamalar yapılırdı. Türkiye’de Osmanlı Devleti’nde en son bu; 1905’te yapıldı. Demek ki, 1905’ten 2009 tarihine kadar Alevilik de dedelik sıfatını hak eden yerine getiren, şahsiyetler kimlerdir şeklinde bir tanımlama, tespit yapılamadı. Dedelik kurumunun zafiyeti dolayısıyla Alevilik kurumunun da zafiyeti anlamına geldi. Çünkü bu bilindiği gibi şifahi, sözlü ve anlatımla intikal edilen bir kültür. Yazılı belgeler son derece tahditli. Ve özellikle Bektaşî kurumunun Bektaşî Dergâhı’nın zaafa uğramasından sonra bu büsbütün kesildi. Şifahi kültürü devam ettirecek olan temel aktörler de ortadan kalktığı zaman, Alevilik ciddi bir zaaf içerisinde kaldı.

Onun için Alevi dostlarım, toplum içerisindeki şikâyetlerini gene devam ettirsinler. O ayrı bir konu. Taleplerinde bulunsunlar ama tekrar ediyorum bir iç muhasebe yapmak suretiyle bu temel zafiyetleri nasıl ortadan kaldıracaklarını da çok ciddi şekilde incelemeleri gerekir, diye düşünüyorum.

Bugün Alevilerin taleplerinin ne olduğuna baktığımızda, belli başlı bazı taleplerinin öne sürüldüğünü görüyoruz. Bunların başında, Diyanet’in kaldırılması isteği yer alıyor. Bunun yanı sıra Diyanet’in kaldırılmayıp Alevilerin Diyanet içerisinde temsil edilmesini isteyenler de var. Sabahleyin konuşan bazı arkadaşlarımızın öne sürdükleri gibi, Diyanet’in varlığını doğrudan laik düzene aykırı bir yapı olarak görenler de var.

Şimdi her kültür, her bünye kendi tarihselliği içerisinde yapılır. Biz kendi tarihimizden kesik olarak bir kurumsal yapılanmaya gidemeyiz. Nitekim Cumhuriyet’in kurulması sırasında da şer’i vekâletinin yerine Diyanet İşleri Başkanlığı Kurumu ihdas edilmiştir. Bununla istenen amaç, beklenen amaç, din hizmetleri ile ilgili boşluğun doldurulması, diğer yandan kurgulanan ulus devlet anlayışına uygun toplumsal bir bütünleşmenin gereklerinin yerine getirilmesi ve bunu sağlayacak bir din örgütlenmesinin inşasıdır. Burada önemli olan husus şu, altının çizmemiz gereken husus şu. Diyanet İşleri Başkanlığı kurulurken mis-

4. Alevi Çalıştayı

tik tecrübeyi değil, yani tarikatların bünyesinde mündemiç olan unsuru değil, bilgiyi merkeze alan bir din anlayışının geliştirilerek, güvence altına alınması düşünülmüştür. Teşkilat yapısı, din bilgisine dayandırılıp mistik ve karizmatik önderliklerden arındırılarak gerçekleştirilmiştir. Bu bütün tarikatlar ve benzeri kurumlar için söz konusudur. Sadece Aleviliği ilgilendiren bir konu da değildir. Böylelikle mitolojiden uzak, bir din anlayışının yerleştirilmesi ve yürütülmesi, kontrol edilebilen bir örgütlenmenin tesisi öngörülmüştür. Bu, cumhuriyetin kurulması sırasında inşa edilen devletin ortaya koymuş olduğu bir anlayıştır.

Diyanet mistik bir tecrübeyi değil, bilgiyi merkeze alan bir din anlayışını geliştirmek; dolayısıyla mezhep, cemaat, tarikat gibi alt dinin alt inanç yargılanmalarından bağımsız bir şekilde din hizmeti veren, bir kurum olarak sunmak üzere kurgulanmıştır. Diyanet'in tamamen kaldırılmasını veya Alevilerin Diyanet içinde temsilini savunan görüşler, Cumhuriyet'in din projesiyle çeliştiği gibi siyasi ve idari örgütlenme biçimiyle de ters düşmektedir. Dolayısıyla bugün Diyanet'in kaldırılması, doğrudan doğruya Cumhuriyet'in kuruluş ilkelerinin tartışma konusu yapılmasına yol açacak bir talep şeklindedir.

İkincisi Alevilerin Diyanet içerisinde temsili ise, sadece Alevilik meselesi için değil benzeri bütün tarikatlar için de söz konusu olacağından ve Diyanet İşleri Başkanlığı'nın kuruluş felsefesine aykırı olacağından bu da keza uygun düşmemektedir. Bu, Alevilerin kurumsal bir yapılanma içerisinde, örgütlenmemelerini istememek, örgütlenmelerini istememek anlamında bir söz değildir. Ben olanı ifade etmek bakımından...

MODERATÖR - Yani mistik ve karizmatik öncelikleri olduğu için diğer tarikatlar gibi Aleviler de Diyanet'te kendilerine bir yer bulamazlar.

NURİ GÜRGÜR- Evet, bulamazlar. Yani buldukları takdirde o zaman kuruluş ilkelerini olduğu gibi düzenlemeniz, yeniden düzenlemeniz gerekir. Bir kısım Alevi kesimlerin yanı sıra...

MODERATÖR - Süre de bu arada doluyor. Onu, doldu aslında

4. Alevi Çalıştayı

NURİ GÜRGÜR- Güzel ama sayın başkan, sabah o kadar müsamahakâr davrandınız ve bizi o kadar çok dinleme mecburiyetinde bıraktınız ki...

MODERATÖR - Dayandık diyorsunuz.

NURİ GÜRGÜR- Şimdi izin verirseniz bizim de söylemek istediğimiz.

MODERATÖR - Tamam ama biraz. Buyrun efendim, Buyrun.

NURİ GÜRGÜR- Tamamını olmasa da biraz atlayarak gidiyorum zaten. Size sunmamın dışında; ama bunları söylemeden geçemeyeceğiz. Çünkü sabahleyin burada pek çok konuşmayı dinlemek zorunda bırakıldık.

Yani burada resmen ideolojik şeylerle karşılaştık. Neyse bunu eleştirmeyeceğim.

MODERATÖR - Hikâyemiz budur. Herkesi dinleyeceğiz.

NURİ GÜRGÜR- Evet, tabi ki. Oysa Türkiye'nin hem sosyokültürel yapısı, hem de tarihi geleneği, dini hayatının huzur ve istikrar içerisinde sürdürülmesi bakımından Diyanet İşleri Başkanlığı'nın zaruri kılmağıdır. Bir başka husus talepleriyle ilgili cemevlerinin durumu. Cemevleri camilere alternatif bir kurum mu? Her dinin olduğu gibi İslam'ın da mabedi vardır. Nasıl Hıristiyanların kilisesi, Yahudilerin havrası varsa, Müslümanların mabedi de camileridir. Dolayısıyla, cemevleriyle caminin özdeşleştirilmesi veya rekabeti gibi bir konu olamaz.

Ancak bir gerçeği burada vurgulamak gerekiyor. Asırlar boyunca cemevleri tekkelerin olmadığı yerlerde, köyün müsait bir alanında Cem ayinlerin yapılmak üzere Alevilerin meydana getirmiş oldukları bir vakıftır. Gelişen sosyolojik, ekonomik şartlar içerisinde cemevleri bugün yeni bir tanımlama durumundadır. Cemevlerinde ayin de yapılır, cemevlerinde ibadet inancıyla niyetiyle yapılıyorsa ibadet de yapılır. Bu açıdan cemevleri ibadethanedir, demek bana göre yanlıştır. Cemevleri bu anlamda ibadethanedir; ama mabet değildir. Bu nüans önemlidir.

4. Alevi Çalıştayı

Dolayısıyla, cemevlerinin özellikle biraz önce söylediğim gelişmeler içerisinde şehirlerde yapılması Alevilik kültürünün devamı açısından da bir zarurettir. Bunu geliştirecek bir formülün mutlaka bulunması ve 677 Sayılı Kanunundaki o özelliğin de Aleviliğin batılı özelliğini dikkate almak üzere, esnetecek bir formülün siyasi irade tarafından geliştirilmesi ve cemevlerinin fonksiyonel hale getirilmesi gerekir, diye düşünüyorum.

Kısaca atlayarak geçeceğim sayın başkan, sizi sıkmayacağım. Bir diğer husus Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersleri. Bu anasayada da olan bir husus. Bir kere bu noktada uygulamanın düzeltilmesi gerekir. Müfredatın daha düzenlenmesi mümkündür. Nitekim Aleviliğin de bu derslerde öğretilmesi konusundaki talepler üç dört sene önce zannediyorum ele alındı ve bir ölçüde de giderildi. Eğer eksiklik varsa telafi edilir ama Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi derslerinin bir genel din tanımlamasına ve bilgilendirilmesinin yapılması açısından devamı zarureti vardır.

Bunun yanı sıra bir başka ihtiyaç daha vardır. Demokratikleşme herkes için söz konusudur. Demokratik talepler herkes için söz konusudur. Nasıl ki Alevi kardeşlerimizin taleplerini bu açıdan değerlendiriyoruz. Ve bir anlayışlı yapılanma içerisinde bir açılım sağlamak istiyoruz aynı şekilde Sünnilerin taleplerini de yerine getirmek gerekir. Eğer bir ebeveyn çocuğunun dini, İslamı öğrenmesini istiyorsa din eğitiminin yapılması gerekir. Eğer çocuk dine temayülü olan, öğrenmek ihtiyacı içerisinde olan bir çocuksa bu talebinin yerine getirilmesi gerekir; ama bunun ihtiyari olarak yapılması gerekir, zorunlu bir din dersi olarak değil ihtiyari bir din dersi olarak bunun yapılması gerekir.

Bunun yanı sıra bir başka husus, dedelerin niteliklerinin bizzat fikir önderleri tarafından, inanç önderleri tarafından tespit edilmek suretiyle, bunun belli bir sayı içerisinde tespit edilmesi ve bunların maddi ihtiyaçlarının giderilmesi faydalı olacaktır. Çünkü bugüne kadar bu ihtiyaçlarını başka şekillerde temin eden bu insanların en azından ekonomik durumlarını rahatlatacak bir formül bulunması gerekir. Ama

4. Alevi alıştayı

bunu bir geçim olarak değil, bir geçim kapısı olarak değil, gerçekten Alevi dedesi olmaya müstahak olan, bunun hak eden insanların tespit edilmesi suretiyle yapılmasında fayda olur diye düşünüyorum.

Başka bir husus Alevi, Bektaşı Araştırma Enstitüleri özellikle büyük üniversitelerde kurulmalıdır. Gazi niversite'sinde buna benzer bir kurum var. Bunun başka büyük niversitelerde İstanbul, Ankara gibi üniversitelerde bir an önce kurulması ve Aleviliğin bilimsel anlamda araştırmasını yapacak bilim adamlarının bu noktada çalışma yapmalarında fayda var. Çünkü şifahi kültürün intikalinin ne kadar zor ve imknsiz olduğu bugün ortaya çıkıyor.

Bir başka hususu daha burada ifade etmek istiyorum. Madımak Oteli'nin müze haline getirilmesinden bahsedildi. Madımak olayı tarihi bir faciadır ve elbette insani özelliklere sahip herkesin vicdanını kanatacak bir olaydır. Ancak, bu olayı ele alırken tıpkı Hacı Bektaşı Veli gibi, tıpkı Yunus Emre gibi... Meselelere muhabbet açısından bakan insanların anlayışı içerisinde geliştirmek gerekir. Olayı bir öfke bir husumet noktasına doğru yöneltebilecek girişimlerden değil, tam tersine yaratan dan ötürü yaratılanı hoş gören bir anlayış içerisine girmek gerekir.

Benim memleketim Kemaliye'dir. Başbağlar Köyü bizim Kemaliye'ye otuz kilometre yakınlıktadır. Madımak faciasının akabinde 33 tane vatandaş burada katledilmiş ve yakılmıştır. Bu müthiş bir faciadır. Yani şimdi bunun elemi ni duyarken ben Madımak'ın yanı sıra Başbağlar'ın müze yapılmasının ve her sene burada bu hiddetin kabartılmak suretiyle toplumsal huzuru zehirleyebilecek bir noktaya götürülmesini istersem bunun bana göre hem inanç bakımından hem rasyonallite bakımından bir şeyi yoktur. Haklı bir nedeni yoktur. Dolayısıyla, mümkün olduğu kadar bunu sevgi ve muhabbet ortamının içerisinde gerçekleştirmemiz, tıpkı yüzyıllar öncesinde Hacı Bektaşı Veli derghının ve o dergâhta hizmet eden insanların yaptıkları şekilde, toplumsal huzuru, barışı sevgiyi yayacak şekilde olması gerekir. Unutmayalım ki İslamın yayılması, Rumeli de insanların Müslümanlığın

4. Alevi Çalıştayı

kitleler halinde gelmesinde kolonizatör dervişler olarak bilinen Bektaşilerin Bektaşi dergâhlarının belirleyici özellikleri olmuştur. Böylesine bir sevgi halesi içerisinde gelişmiş olan bir inanç sistemi içerisinde Sünnisiyle, Alevisiyle bizim 2009'da birbirimizle aynı muhabbet içerisinde olmamamız için hiçbir neden yoktur.

Fazla uzatmayacağım sayın başkanım. Çünkü sizi sıkıntıya sokmak istemiyorum. Teşekkür ederim.

MODERATÖR - Çok sağolun Nuri Bey. Siz özellikle pratik bir takım önerilerde bulundunuz. Bunları fazlasıyla dikkate alacağız. Bizim çok fazla dikkatimizi çeken bir şey oldu. Doğrusu ben de yıllardan beri Diyanet'in yapılanmasına ilişkin okumalar yapmama rağmen hiç fark etmediğim bir şeydi. Bu Diyanet'in karizmatik ve mistik öğelerinden arındırılarak inşa edilmesi. Bu hiç doğrusu fark etmediğimiz bir şeydi. Bu önemli bir katkı. Diğer katkılarınız için de teşekkür ederiz.

Şimdi Dilek Hanım. Dilek Kurban, Tesev'den. Buyrun efendim.

DİLEK KURBAN- Teşekkür ederim. Benim için son derece öğretici bir toplantı olduğunu vurgulayarak başlamak istiyorum.

Alevi olmayan inançlı Müslüman kesimlerin Alevileri nasıl konuştuklarını duymak benim için her zaman çok ilginç... Sabahki toplantıda özellikle söylenenler karşısında çoğu zaman dehşete kapıldım, bazen çok öfkelendim, kimi zaman karamsarlığa kapıldım. Yani bir yandan çok da şaşırıyorum; ama gerçekten benim hislerim böyle . Onu söyleyerek başlamak istiyorum.

Alevi olmayan inançlı Müslüman kesimin, Alevilerin sorunu ne zaman tartışılmaya başlanırsa, kendilerini alıkoyamadıkları bir şey oluyor gibi geliyor bana. Böyle bir heyecanları var. Aleviliği konuşmak istiyorlar. Yani teolojik olarak buna yaklaşmak istiyorlar ve mutlaka Aleviliği konuşmak istiyorlar. Bu çok ilginç aslında. Başka bir inanca mensup insanların başka bir inancın ne olduğu hakkında bu kadar fikir sahibi olmaları ve bu kadar kendi fikirlerinin, kendi görüşlerinin mutlaka

4. Alevi Çalıştay

dikkate alınması gerektiği konusunda ısrarlı olmalarını ben çok ilginç görüyorum gerçekten. Bununla başlamak istedim.

Bu Alevi açılımına ait genel bir şey söylemek istiyorum aslında. Sayın Bakan'la paylaşmak istiyorum. Öncelikle ben gerçekten bunu Beşir Atalay'da da görüyorum, sizde de gördüm bugün. Türkiye'de hiç alışık olmadığımız bir bakan profili çiziyorsunuz. Dinliyorsunuz, not alıyorsunuz, görüş alıyorsunuz. Ben bunun çok sevindirici olduğunu düşünüyorum. Ve gerçekten teşekkür ederim. Tebrik ederim ayrıca. Nihayet böyle bakanların olduğu bir hükümetin olduğunu görmek çok sevindirici.

Farklı alanlarda açılımlar yapıyor olmanızın da ben çok hayırlı ve olumlu olduğunu düşünüyorum. Kürt açılımının biraz farklı bir yerde olduğunu düşünüyorum ben. Yani Alevilerin sorunları, gayri Müslimlerin sorunları, kadınların sorunları vs. ile yani bu sorunlara yönelik bir şeyler yapmaya çalışırken bunlarla Kürt meselesi arasında çok temel bir fark olduğunu düşünüyorum. Kürt sorunu en temelinde bir hak ve özgürlükler sorunudur. Ve kesinlikle öyledir. Fakat böyle bir açılımda çok kabaca iki genel mesele var aslında hükümetin şu anda önünde olan.

Bir tanesi Kürtlerin son derece haklı hak ve özgürlük talepleri. Bir diğeri de kürt sorununun silahlı çatışmalar, süregelen silahlı çatışmalar ve bir terör olayının var olması nedeniyle bunun yarattığı bir toplumsal gerginlik, bölünme var. Dolayısıyla orada işin o boyutu söz konusu olduğundan hükümetin toplumun farklı kesimlerinin hassasiyetlerini dikkate alması gerektiği konusunda hemfikirim, hükümetle çözümü düşünürken. Yani tabi ki ölen askerlerin aileleriyle de görüşeceksiniz, tabi ki Genelkurmay var, vs. Fakat iş Kürtlerin hak ve özgürlüklerine, Alevilerin hak ve özgürlük taleplerine, Ermenilerin, gayri Müslimlerin kadınların, eşcinsellerin hak ve taleplerine geldiği zaman ben bu şunun çok önemli olduğunu düşünüyorum. Bu bir hak ve özgürlük meselesidir. Ve hak eksenli bakmak gerekmektedir. Dolayısıyla burada temel olay Aleviliğin ne olduğu olmadığı değil, Alevilerin bu insanların

4. Alevi Çalıştayı

birer vatandaş olarak ne istedikleridir. Ne tür taleplerinin olduğudur. Bunları belirlerken bunları çözmeye çalışırken de Alevi olmayan inançlı Müslümanların hassasiyetlerinin, onların bu konudaki tedirginliklerinin vs. çözümleri belirlerken dikkate almanız gerektiğini düşünmüyorum.

Tıpkı kadınların sorunlarını çözümlerken erkeklere sormamız gerekmediği gibi, işçilerin sorunlarını düşünürken, işadamlarının aralarında bir denge kurmak zorunda olmamız gerekmediği gibi, başörtüsü sorununu çözmeye çalışırken de laiklerin kendilerine ait hassasiyetlerini düşünmek zorunda olmadığımız gibi.

Haklar ve özgürlükler doğaldırlar, vazgeçilemezdirler ve evrenseldirler. Bunların müzakeresi, pazarlığı olamaz. Dolayısıyla, bence en temelinden bu ilkeyi biraz altını çizerek söylemek istiyorum ben. Şimdi burada dile getirilenleri dinlerken ben özellikle sabahki İslami kesimden gelen arkadaşların çoğunun, Cemal Bey'i gerçekten ayrı tutarak, ben de Sırrı Bey söylediğinde ben de öyle hissetmişim, çok çok yüreklendim sizi dinlerken ben. Ama onun dışında şöyle bir şey var. Bana şöyle geldi. Bundan rahatsız olacağınızı biliyorum; ama yine de söyleyeceğim. Biz sanki başörtüsü konusunu konuşuyoruz ve karşımızda başörtüsü hakkına başörtüsünü takma hakkına karşı çıkan laik olduklarını söyleyen ya da laik kesimin temsilcileri var gibi.

Şimdi mesela Alevi dedelerini eğitmek lazım. Böyle bir laf edildi. "Alevi dedelerine İslami öğretmek lazım." "Bunun başörtülü kızları üniversitenin kapısındaki ikna odalarına alıp onları eğitmek lazım"dan ne farkı var. Zihniyet açısından söylüyorum. Değil mi? Sözümüzü kesmeseniz sevinirim. Çünkü orda da şöyle bir şey vardı. Bu kadınlara laik kesim böyle bakıyor, değil mi? Onlar kendi hak ve özgürlüklerini bilmiyorlar, onlar baskı nedeniyle takıyorlar başörtülerini. Biz onlara kadınlar olarak özgürlüklerine sahip çıkmak konusunda eğitim verelim.

Bir diğer söylem. "Aleviler ne istediğini bilmiyor. Bu Aleviler; çok değişik Aleviler var, değişik Alevilikler var." Şöyle bir şey kullanıldı. Homojen bir toplum değil, monoblok değil. Türkiye'de kim monoblok, hangi grup homojen? Bir olmasını arzular mıyız? Zaten olmasın, top-

4. Alevi Çalıştayı

lum olmak güzelliği bu değil mi? Sünniler, inançlı Sünniler, homojen mi? İçinizde olmadığım halde ben bile dışarıdan görüyorum ki, son derece farklı Sünni inancının son derece farklı yorumları, uygulamaları var. Diyanet konusunda, zorunlu eğitim konusunda da inançlı Sünni İslam'ın, inançlı Müslümanların; Sünni Müslümanların üzerinde uzlaştığı bir şey var mı? Değil mi? Bazı tarikatlar çok daha başka yorumluyorlar Sünni İslam'ı, bazıları çocuklarına kendileri din eğitimi vermek istiyorlar, bazıları Diyanet'in kaldırılmasını istiyorlar.

Ben bunun son derece doğal, sağlıklı olduğunu düşünüyorum. Biz niye birbirimize benzeyelim ki? Yani kendimizde olmayan, ben şöyle düşünüyorum aslında, Türkiye'de herkesin hangi sorununu tartışsak tartışalım. Her kesimin bir yumuşak karnı var. Hepimizin var. Erkeklerin yumuşak karnı kadınlardır. Liberal olsun, sağcısı, solcusu... laiklerinki Müslümanlardır. Başörtüsü meselesidir. İslami kesimin yumuşak karnı da Aleviliktir. Alevilerdir. AK Parti iktidarının önündeki test de budur bence. Şu anda bir sınavdan geçiyor hükümet ve toplum olarak da, inançlı İslami kesim de şu anda bu sınavdan geçiyor.

Buradaki mesele şu; buna bir hak ve özgürlükler meselesi olarak bakmaya hazır mıyız, değil miyiz? Bunun bir ayrımcılık meselesi olduğunu görmeye hazır mıyız, değil miyiz? Şunu görüyorum ben. Psikolojik bir boyutu var tabii meselenin. Bu kadar uzun yıllar konuşulmamış. Aleviler konuştuğunda, eleştirdikçe, talep etmeye başladıkça, inançlı Sünni Müslüman kesim agresif oluyor. Üzerlerine alınmalarına hiç gerek yok gerçekten. Bunun üzerinde biraz bakmak gerektiğini düşünüyorum ben.

AİHM meselesi söylendi. Aslında çok not aldım; ama uzatmamaya çalışacağım gerçekten. Ben İnsan Hakları Mahkemesinin Türkiye'ye dair kararlarına ilişkin bir üç yıllık Avrupa Komisyonu tarafından uluslararası araştırma projesinde yer aldım. Yıldız Teknik Üniversitesi ile birlikte yaptık. Şöyle bir tablo ortaya çıkıyor.

AİHM Kararlarının uygulanmasına baktığımız zaman, genelde engel bürokrasiden çıkıyor, özellikle yargıdan çıkıyor. Bu çok net. Son

4. Alevi Çalıştayı

yıllarda hükümet olumlu adımlar atmış olsa bile, örneğin ifade özgürlüğüne sınırlı da olsa olumlu adımlar atmış olsa bile mahkemelerin sorunlu kararlar verdiğini görüyoruz. Ben bunun bir istisnası olduğunu görüyorum. Alevilerle ilgili, dinlerle ilgili karar. Burada engel mahkemelerden değil, idarenin, yürütmenin yeterli siyasi iradesi olmamasından kaynaklanıyor. Buradaki meselelerden birisi şu. Şimdi, zorunlu, seçmeli falan deniyor. Seçmeli dersten bahsediyorsak eğer, seçmeli yapma meselesinden bahsediyorsak; şimdi bir düşünelim. O yaştaki çocukların ve onların velilerinin Türkiye'deki mevcut ortamda benim çocuğum bu dersi almasın demesinin ne kadar kolay olduğunu düşünüyoruz? Benim anladığım kadarıyla sabah konuşan arkadaşlar bunun hiç sorun olmayacağını düşünüyorlar. Böyle düşünüyorsanız, yanılıyorsunuz. Ben de Aleviyim, ben de bu eğitimden geçtim ve ben din dersi öğretmenimin ağzından hiç de doğru olmayan ve hoş olmayan şeyler duydum. Kalkıp karşı çıkamamıştım o zaman. Bunlar doğru değil, diyememişim. Nüfus kâğıtları meselesi, nüfus kâğıtlarının din hanesi meselesi geçti. Bu mesela bugüne kadar AK Parti hükümetinin yaptığı, Aleviler söz konusu olduğunda yaptığı az sayıdaki reform, reform adına yaptığı girişimlerden biridir. Ama ben bunun çok sorunlu olduğunu düşünüyorum. Biliyorsunuz yapılan; nüfus cüzdanının din hanesinin kaldırılması değil, boş bırakılması oldu. Türkiye'de bu, ayrımcılığa kapı açan bir uygulama. Yani bir kere ben burada sadece Alevilerden bahsetmiyorum. Ateistler, agnostikler vs. çok az insan o haneyi boş bırakma cesaretini gösterecektir. Gösterdikleri an, oradaki nüfus müdürlüğündeki memurun takdirine bağlı kalacaklardır. Onu da geçtikleri an, düşünebiliyor musunuz işe almalarda, vs. bunun ayrımcılığa ne kadar kapı açtığını, orayı boş gören bir işveren bunun Alevi olabileceğini varsayacaktır. Dolayısıyla ben bu nüfus kâğıtlarının din hanesinin tamamen kaldırılması gerektiğini düşünüyorum.

Osmanlıdan bahsedildi. Gerçi o mülkiyeliler birliğindeki arkadaş bahsetti; ama Osmanlı'nın bu yüceltilmesi de çok ilginç. Ben kendi ailemden örnek vereyim. Büyük dedemiz bizim Osmanlı zamanında sürgün edildi. Sinop'ta öldü. Kale'de. Biz mezarının bile nerede ol-

4. Alevi alıştayı

duğunu bilmiyoruz. Alevilere sorun, hepsinin böyle hikyeleri vardır. Osmanlı'ya dair size anlatacakları vardır. Dolayısıyla, şu doğru tabi. Hatta zaten Osmanlı'da yaşanmış olan bütün bu acılar Alevilerin Cumhuriyet'e bu kadar yaklaşmasını, devletle bu kadar mesafesiz bir ilişki kurmalarını ve bugün bu kadar orduyu destekleyen, Ergenekon Davasını ya destekleyen ya karşı çıkmayan bir kesim olmasına yol açmıştır.

Biraz nce Türk Ocaklarındaki beyefendinin söylediğine katılıyorum. Gerçekten Alevilerin kendilerini eleştirmesi, Alevi örgütlerinin de kendini eleştirmesi lazım. Ama şu anda buradaki konumuz bu değil veya o ayrıca belirtilmesi gereken bir şey.

Cemevleriyle ilgili biraz önce yemekte de bu konuşuluyordu. şöyle şeyler söylendi. Cemevlerinin yasal statüsü istiyorlar ama zaten cemevleri açabiliyorlar. Başta bir şey söyledi. Cemevlerinin yasal statüsü mümkün değil. Bakan Bey beni düzeltsin ama benim bildiğim kadarıyla zaten AK Parti'nin bu konuda yaptığı bir diğer reform da belediyeler kanununu değiştirip cami kelimesini ibadethaneye evirmeleriydi. Bu zaten tam da cemevlerinin açılabilmesini mümkün kılmıştı. Dolayısıyla yasal bir mevzuat engeli yok. Fakat uygulamada neye yol açıyor bu? Cemevlerinin açılmasının belediyelerin takdirine bırakıyor. Dolayısıyla bir keyfiyete, aslında idareye bir takdir hakkı tanıyor, bu da keyfiyete yol açabiliyor. Sultanbeyli rneği çok konuşulur. Sultan Abdal Derneği'nin orada cemevi amaya çalıştığı biliyoruz. Sultanbeyli'nin Belediye'si bunu engelledi. Mahkemelik oldular vs.vs. Dolayısıyla cemevleri aılamayabiliyor. Çünkü izin verilmiyor.

Son olarak başka şeyler de vardı ama birkaç öneriyle aslında bitirmek istiyorum ben. Buna hkmete gerçekten bir ayrımcılık yani şöyle; genelde din özgürlüğü üzerinden gidildi. Bu tabi ki çok önemli bir sorun. Ve Alevilerin de çok sıkça dile getirdikleri bir sorun. Ama Alevilerin bir o kadar başka karşılaştıkları var. Bir başka sorun da ayrımcılık. Bunun hassasiyetle üzerine gidilmesi gerektiğini düşünüyorum. Örneğin bir öneri olarak AK Parti'nin yapabileceği şey her halde,

4. Alevi alıştayı

kendine bağlı belediye başkanları ile toplantı yapıp mesela bu cemevlerinin açılması konusunda zorluk çıkarmamaları istenebilir. Mevzuata uymaları istenebilir. Çünkü bu yasal değişikliğin yapılmasının nedeni zaten cemevlerinin açılmasını sağlamaktır.

Dil gerçekten çok önemli. Aleviler ne istediklerini bilmiyorlar, Alevilerin tam temsili yok; zaten kafaları karışık vs. gibi söylemler gerçekten çok antidemokratik, yukarıdan bakan ve devlet söylemi aslında bu. oğulcu demokrasilerde herkes farklıdır tabi ki ve yirmi milyon on beş milyon insanın hepsinin aynı ağızdan konuşmasını beklemek zaten demokrasiyle bağdaşmayacaktır.

Nüfus kâğıdı meselesini söylemiştim. Ayrımcılığın ben çok önemli olarak üzerine gidilmesini söylüyorum, düşünüyorum. Alevilerin çok sıkça dile getirdikleri bir mesele, KPSS sınavları ile ilgili. Biliyorum hükümet, bunu başbakan da daha önce söyledi, biz artık sınavla memur alıyoruz diye. Doğru. Ama o sınavın iki aşaması var. Yazılı ve sözlü. Alevilerin dile getirdiği, bilmiyorum ben bu konuda araştırma yapmadım; ama çok sıkça dile getirdikleri mesele şu. Yazılıda sorun yok; sözlüyü geçemiyoruz, diyorlar. Dolayısıyla belki şöyle bir araştırma yapılabilir. Yazılı sınav sonuçlarına bakılır, sonra yazılıyı geçip de sözlü de kalanların kaçının Sünni, Alevi olduğuna belki bakılabilir. Ya da o sözlü sınavı veren memurlar eğitilebilir, çünkü burada çok sorun olduğu söyleniyor.

Bir diğer şey de ihaleler. Özellikle, büyük şehir belediyelerinin verdiği ihaleler. Ben yakın çevremden bildiğim için söylüyorum. İstanbul Büyükşehir Belediye'sine dair örneğin bu tür şeyler söyleniyor. Alevi müteahhitlerin hiçbir şekilde ihaleleri alamadıkları söyleniyor. Dolayısıyla ayrımcılık olarak buna bakılması... Ben bu alanlarda hükümetin biraz daha veri toplamaya dair çalışmalarını yoğunlaştırması gerektiğini düşünüyorum. Teşekkür ederim. Aştım süremi. Kusura bakmayın.

MODERATÖR - Çok teşekkürler. Hızla ilerliyoruz. Sağ olun. Ahmet şişman Bey. Buyrun.

4. Alevi Çalıştayı

DEVLET BAKANI FARUK ÇELİK - Cevap olarak algılamayın. Zaten konuşmama durumunuz var; ama konuşmanızın bir yerinde tabi ben konuşmamda açış konuşmamda söyledim. Bir şeyi yaparken bir şeyi bozmamadan kastımız tartıştığımız konu tartışılan konu hassas bir konu olduğu için ifade ettiğim bir cümledir. Gerçekten de istesenez de istemeseniz de Alevi ve Sünnilerle ilgili gerek teolojik diğer açılardan tüm algılamalarda bir hassasiyet var. Herkes de mi var? Yok. Toplumun genelinde böyle bir şey var mı? Ben de katılmıyorum. Yok, böyle bir şey. Ama bu hassasiyeti olanlar sesi de çok fazla çıkan kesimler olma ihtimali olduğu için bir şeyi yaparken, bir şeyi bozmama anlamını o şekilde söyledim bir.

İkincisi mesela bakanlıkta ben üç tane istisnai memur almışım. Bir tanesi Hatay Alevilerinden. Yani ihtiyaç duyduğum için aldım. Alevi olduğunu sormadım. Alevi olduğunu söylediğinde gayet memnun oldum. Çok da verim aldığım bir arkadaş idi. Belki sendikacı arkadaşlar genel müdür yardımcısı bir arkadaş Aleviydi. Çok iyi bir arkadaş, çok da verim aldığım bir arkadaş idi. Hiç öyle sorun diye bakan arkadaşla da, irtibatımız var. O düzeyde bir rahatsızlık duyulmadığını rahat söyleyebilirim.

İhalelerde... İhale mevzuatımız pek sıkıntılı. Yapan var mıdır? Olabilir yani. Yüzde yüz yoktur demek mümkün değil. Böyle bir ayrımcı anlayışın böyle samimi bir ortamda söylüyorum olmadığını bilmenizi istiyorum. İnanırcı olup olmama gayreti içerisinde değilim. Yine seçim bölgem Bursa. İki tane cemevinin temelini attım. Bir cemevine çok ciddi katkıları var. Bitmek üzere. Bitti belki de. Sıvası falan yapılıyordu. Ne oldu bilemiyorum. Öyle bir mahallede beraber büyüdüğümüz arkadaşlarla da bir sorun da yaşamıyoruz yani. Niye buraya cemevi yapılıyor diye oradaki vatandaşın da bir sıkıntısı yok. Sünni'sinin de Alevi'sinin de sıkıntısı yok.

Bu cemevleri de yapılıyor ve katkılar da sağlanıyor. Belediye Başkanları onları yapan arkadaşlara bakıyorum. Onlar da oraya cemevleri yapılmasını tam tersine çok da imara uymadığı halde uydurup aman

4. Alevi Çalıştayı

bir ayrımcılık yapıyor anlayışı çıkmasın gayreti içinde olduklarını gördüm. Bu genellemeye uyar uymaz istisnalar her cihetinde var; ama iyi örnekler de var. Yani güzel örnekler de var. Bu açıdan da bakılması doğru olur.

Ama bu konuyu gündeme getirdiğimiz için, konu sıcaklığı sıcaklığına tartışıldığı için hassasiyetler daha fazla artıyor. O çerçevede bakılmasını saygıyla karşılıyoruz. Teşekkür ederim.

DİLEK KURBAN - Ben bir şey söyleyebilir miyim? Ben aslında size sizin konuşmanızda söylediğiniz o şeye yanıt olarak söylememiştim onu, Sayın Bakan. Hani bir yeri düzeltirken, başka bir yeri bozmayalım ifadesine yönelik söylememiştim. Ben bu süreçte zaten herkesin görüşünü almanız gerektiği konusuna size katılıyorum ve bunun demokratik sürecin bir gereği olduğunu düşünüyorum. Sadece sabah dile getirilen bazı görüşlerden aslında o kadar çok endişe ettim ki. Hani çözüm aşamasında buna bir hak, vatandaşlık meselesi olarak bakmanız konusunda rica etmek zorunda kaldım.

MODERATÖR - Ahmet Bey, süremiz gittikçe daralıyor ve size nazım geçer diye düşünüyorum.

AHMET ŞİŞMAN- Noktası, virgülü olmaz. İsterseniz kısa kısa cümleler halinde özetleyeyim.

Şimdi en önemli, bana göre en önemli, sorunlardan bir tanesi tanımlama sorunudur. Her ne kadar biz burada Aleviliği tanımlayalım mı, tanımlamayalım mı diye konuşuyor isek de, eğer bu taleplerin bir yerde karşılık bulması gerekiyorsa, o karşılığın belli tanımlamalarla olacağını düşünüyorum. Bu tanımlamalar olmadığı takdirde, karşılık bulması ve çözüm bulması da kolay olmayacak. Mesela, bunlardan birisi Tekke ve Zaviyeler Kanunuyla ilgili olarak acaba Alevilerin kurumsal kimliğine kavuşması yani ben ibadet yerlerinin olması, olmaması, Cemevleri şunlar, bunlar diye düşünmüyorum. Aleviliğin bir kurumsal kimliğe kavuşması için bir tanım şart, yani Alevilik bir mezhep midir, yoksa bir tarikat mıdır? Eğer mezhepse bunu Diyanet Teşkilatı içinde çö-

4. Alevi Çalıştayı

zümlemek gerekir. O konuya ayrıca geleceğim, ama bir tarikatsa bunu Tekke ve Zaviyeler Kanunuyla birlikte çözümlenmek gerekir.

Ama burada bir konu var, Siz bir kavramın adını değiştirerek, köşeyi dönmeye çalışırsanız, bu bir yerde karşınıza çıkar. Yani cemevine biz cami de demiyoruz, tekke de demiyoruz, dergâhta demiyoruz, ne diyoruz? İbadethane diyoruz. Öyleyse bu Tekke ve Zaviyeler Kanunu'na dokunmaz. Böyle bir düşüncenin doğru olduğu kanaatinde değilim. Aksi takdirde yarın Mevleviler diyecekler ki, bizim de ibadethanemiz olsun. Kadiriler diyecekler ki bizimkinin adına da ibadethane diyelim. O zaman hepsi beraberce Tekke ve Zaviyeler Kanunu'na çarpacaklar.

Bu yüzden, bu tanımlama önemli. Tanımlama kişiyi tanımlamak açısından değil, yapılan faaliyetin niteliğini anlamak bakımından gereklidir. Bu sadece Türkiye'de değil, Avrupa'da da böyledir. Mesela, Almanya'da şu anda İslam dini resmen kabul edilmiş değildir, İslam dini yok mu, var. Müslümanlar kendilerini Müslüman diye nitelemiyorlar mı? Niteliyorlar. Ama kabul edilmiş olmadığı gibi, alevlik konusunda da kurumsal kimlik başvuruları var, onlar da reddedilmiş durumda.

Alevilik de orada bir kurum olarak kabul edilmiyor. Ama Avusturya'da Müslümanlık kabul ediliyor. Belçika' da kabul ediliyor. Demek ki bunu bir şeye uyduracağız. Şimdi, bir şeye uydurmak için burada toplandıysak eğer, yani olayı bir inanç sistemi olarak kabul ediyor ve buna da bir sistem içinde çözüm bulmaya çalışıyorsak, bu takdirde yapacağımız faaliyetler farklıdır. Ama sabahki konuşmada sanatkar arkadaşımızın söylediklerinin hiçbirisi bu sistem içinde değerlendirilemez. O kültürel bir olgudur ve şu anda kimse Aleviliğin kültürel olarak araştırılmasına karşı değildir.

Herkes bunu istiyor ve yapıyor. Ama sanki bunu yokmuş gibi ortaya koymak, olaya biraz yanlış bir çehre vermektir. Tabi ki biraz da hakim olan unsurla, hakim olmayan unsur diyelim, kişilerin bağlı olduğu unsur diyelim, bunlar arasındaki psikolojik farklılıklardan doğmaktadır. Yani bugün, Yunus Emre'nin şiirlerini toplayan bir kurum var mı? Pir Sultan Abdal'inkini; yoksa ne kadar birinden varsa, o kadar da diğerinden de var. Bu Kültür Bakanlığı'nı doğrudan ilgilendiren bir konu.

4. Alevi Çalıştayı

Şimdi ben Dilek Hanım'ın tam aksine, Alevilerin söylemini değiştirmeleri kanaatindeyim. Aleviler söylemlerinde, devletin kendilerine yaptıkları baskıları ifade ederken, sanki bunların Sünniler tarafından yapılmış olduğu imasını değil, doğrudan yapılmış olduğu kanaatini ortaya koyuyorlar. Bu yanlış bir şeydir, yani Türkiye'de Sünnilik hiçbir zaman, Aleviliğin karşılığı gibi, karşıtı gibi, davranış içinde olmamıştır. Temel hak ve özgürlükler, din ve vicdan hürriyetiyle ilgili taleplerin hepsi devletin yapısıyla ilgilidir. Ve bu konuda arkadaşlarımız söylediler, anayasa değişikliğinden tutun da bir dizi kanun değişikliklerine gerek vardır. Ben bu söylenenlerin hepsini destekliyorum.

Ama mesela örgütlü bir kuruluş olarak, Diyanet İşleri Başkanlığı, Sünni ve Hanefi bir çizgide devam ediyor. Yani şöyle düşünün, deminden söylenen bir söz vardı. Ben onun aksini söylüyorum. Türkiye'de tarihsel olarak Sünni ve Hanefi bir çizgi devam etmiş. Yaklaşık bin seneye yakın ve Türkiye'de şu anda yaşayan insanların aşağı yukarı yüzde altmış beşi, daha fazladır, bu ama bu örgütlenmeden memnun ve bu örgütlenmenin yapılmasını istiyor. Yani Diyanet'in kendine hizmet vermesini istiyor. Diyanet'le bir problemi yok. Ama siz Aleviler olarak çıkıyorsunuz diyorsunuz ki, bu Diyanet kaldırılmalıdır. Diyanet, laiklik dolayısıyla dini hizmetlere karışamaz Dini hizmetleri organize eder ama dini hizmetleri yürütemez, bu yüzden bunların kaldırılması gerekir.

Bu, şu demektir; ben çıkıyorum, diyorum ki, siz cemevi yaptınız; ama burada cem ayini yapamazsınız. Çünkü cemevinde yaptığınız cem ayinini içeriğini ele aldığınız zaman, bunların çoğu şu andaki bizim yasal düzenlemelerimize aykırı çıkacaktır. Mesela, bir düşkün ilan etme meselesi, aykırı çıkacaktır. Mesela zannedersem sahiplik kurumu var. Bu da aykırı çıkacaktır. Şimdi bunları değerlendirirken, ben bunları söylediğim takdirde, nasıl ki Alevilerin yapmak istedikleri bazı şeylere karşı gibi olmuş görünüyorsam, Alevi ağzıyla Diyanet'i eleştirirken de aynı şeyle karşı karşıyayız. Bu yüzden ben şimdi şöyle bir şey öneriyorum.

4. Alevi Çalıştayı

Yani biz Alevilik hakkında, Alevilik için talepte bulunacaksak, mevcutları eleştirerek değil, Aleviler için ne gerekli, onları talepte bulunursak, meseleyi çözmek için adım atmış oluruz. Ama bunu fırsat bilip de işte, Diyanet laik değil, laik düzende Diyanet olmaz... Niye olmaz ki? Bal gibi olur. Avrupa'da bugün laik olan düzenlemelerde de olmayan düzenlerde de Diyanet de var, cemaatler de var. Mezhepler de var, bu mezheplerin kendilerine göre kurulmuş şekilleri de var. Hepsi var bunların. Laik düzende de Diyanet olur.

Ancak, bir konuya dikkat çekmek istiyorum. Bazı arkadaşlarımız sekülerlik konusunu gündeme getirdiler. Ben dini olarak Aleviliğin konuşulduğu bir yerde sekülerlik kavramına sığınılmasını doğru bulmuyorum. Çünkü sekülerlik bireyle ilgilidir, devletle ilgili değildir. Eğer siz seküler olduğunuzu iddia ediyorsanız bu takdirde dindar bir Alevi olmazsınız.

KATILIMCI - Ne alaka bu?

AHMET ŞİŞMAN- İşte o alakaya siz araştırıp bakacaksınız. Şimdi, bu yüzden olayı seküleştirme, laikleştirme gibi ele almaktan ziyade biz dini bir konuda, hüküm vermeye çalışıyoruz veya bu konuda bilgi vermeye çalışıyoruz. Bunu nasıl çözebiliriz? Buna yaklaşmak lazım. Şimdi burada, yine Alevi söylemi içinde, benim şahsen ötekileştirme bağlamında bulduğum şeyler var.

Mesela, imam hatip okulları kapatılsın, Kur'an kursları kapatılsın, ilahiyat fakültesi işte ne kadar öğrenci lazımsa o kadar olsun, bunların hiçbirisi Aleviliği ilgilendiren konular değildir. Bunlar o okulları seçen ve o okullarda okumak isteyen kişileri ilgilendiren konulardır. Aleviliği ilgilendiren yanı ise şudur; eğer isteniyorsa, imam hatip bağlamında bir Alevi lisesi talep edilebilir.

MODERATÖR - Aynı standartta mı?

AHMET ŞİŞMAN- Aynı standartla ilahiyat fakültelerine sadece bir Alevilik kürsüsü değil, gerekirse daha geniş olarak bölümü ihdas edi-

4. Alevi Çalıştayı

lebilir. Alevi çocuklarının okutulması için Kur'an kurslarına eş olmak üzere Kur'an kurslarıyla, Alevi Kur'an kursu artık, adı neyse, bilmiyorum. O ihdas edilebilir. Bu istendiği takdirde, ben şahsen bunları sonuna kadar destekliyorum, olması gerektiği kanaatindeyim. Çünkü bir ileriye geleceğiz, yine belki Dilek Hanımla birazcık karşı karşıya gelmiş olacağız.

Şimdi dedelerin eğitilmesi meselesi, Sünniler dedeleri eğitsin meselesi değildir. Dedelerin eğitimi meselesi, dedelerin kendi talepleri olan bir şeydir; ama aynı zamanda çok tehlikeli bir şeydir. Çünkü dedelik kurumu aileden gelen, tevarüs yoluyla alınan bir kurumdur, bu yüzden dedelerin eğitimi konusunda hassas davranmak lazım. Siz dışarıdan bir öğrenciyi getirip de dedelik dersi veremezsiniz ona. Ama bu nasıl olacak? Onu biz bilecek değiliz. Onu Aleviler oturacaklar, kendi aralarında bizim dedelerimizin eğitim seviyesini nasıl artırabiliriz Bunu görüşecekler ve karara bağlayacaklar.

Yoksa biz Sünniler olarak dedelerin eğitimi konusunu ele alacak değiliz. Şimdi tabi Necdet Bey saate bakıyordur bir taraftan. Ben inşallah biraz daha konuşarak bitireceğim.

MODERATÖR - Estağfurullah.

AHMET ŞİŞMAN- Çok konuşmayacağım. Şimdi burada Alevi taleplerine bakıyorum. Bu taleplerin çoğu, dini talepler olmaktan ziyade sembolik taleplerdir. Yani işin aslını talep edelim. Gelin, madem Alevilik bir İslam dini içinde veya belli bir sayıdaki kişi için dışında, bir inanç sistemi ise bir inanç sisteminin nelere ihtiyacı var, onlara bakalım ve o hizmetleri düzenleyici şeyler ortaya koyalım. Ama tutup da bu bizim için semboliktir, niye zaten biz affedersiniz parantez içinde söylüyoruz Aleviliği bir kültürel olgu olarak alıyoruz ama şimdi dini bir olgu olarak satıyoruz. Affedersiniz, bir takım teşkilatlar için söylüyorum. Onun için sembolik bir Madımak Oteli olursa, bu bizim için güzel olur. Ama mesela dindar bir Sünni cami yaparken, gelip millet kılsın diye yapmaz. Benim camiye ihtiyacım var, ben onun için cami yapıyorum diye yapar. Bir Alevinin de işi ortaya koymasında, benim Alevi ola-

4. Alevi Çalıştayı

rak dini ihtiyaçlarım var, bunları yerine getirmek istiyorum bunun için cemevi istiyorum. Ama sembolik olayları ortaya koyduğumuz zaman başka bir problem var. Aslında bu sembolik meselede olabilir. Madımak Oteli. Ama bu Madımak Oteli gelin birlikte buna karşı harekete geçelim ve Madımak olayının aslını araştıralım. Bunun ortaya çıkması için sonuna kadar uğraşalım. Önce bunu ortaya koyalım, sonra bir karara varabilirsek, bunu özgürlük anıtı olarak dikelim oraya.

MODERATÖR - Siz bunu hangi cesaretle söylüyorsunuz? Bununla bizim alakamız yoktur, anlamında mı? Sünni olarak.

AHMET ŞİŞMAN- Bunun Alevilik ile doğrudan ilgili bir olay olmadığını söylemek için söylüyorum. Çünkü bunun etrafında, bunun az sonrasında Başbağlar gündeme geldiği zaman, demek ki bu toplumu birbirine düşürmek isteyen ve toplumun müdahale etmeye gücü yetmeyecek, hatta çözmeye bile gücü yetmeyecek bir unsur var. Gelin bunu beraberce araştıralım, yapabiliyorsak ve bunun üzerine gidelim. Bunu özgürlük sembolü olarak dikelim. Ama bunu sadece Alevilik sembolü olarak dikmek istiyorsak bu son derece yanlış bir harekettir.

Şimdi bir konu daha var, teknik bir mesele. Onu da izah edeyim. Gerçi Tayyar Bey izah etti. Bazı konularda çok üzerinde düşünülmeden konuşuluyor gibi geliyor bana. Mesela öğretim ve eğitim meselesi. Din derslerine karşıyız diyoruz. Din dersi diye bir ders yok Türkiye’de. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi var. Bu dersin adı, arkadaşımızın liberal topluluktan gelen arkadaşımızın okuduğu zaman din dersi idi. Ama şimdi din dersi değil. Din kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi.

AİHM’nin kararlarının alındığı zamanki müfredatla, şu an ki müfredatta yüzde yirmi beş oranında değiştirilmiştir. Daha da değiştirilecektir, fakat AİHM kararları zannettiğiniz gibi hemen uygulanması gereken kararlar değildir. Aynı problem, Norveç’in başında da var. Onlar da daha bu konuda hiçbir tedbir almış değil.

KATILIMCI - Düzenleme önerisi.

4. Alevi Çalıştayı

AHMET ŞİŞMAN - Düzenleme önerisi. Ne zaman canları isterse, o zaman yapıyorlar. Bizim önerimiz şudur: Anayasa'nın yirmi dördüncü maddesinde olduğu gibi, din öğretimi, din öğretimi olarak devam etmelidir. AİHM'nin ileri sürdüğü üç özellikle birlikte, objektiflik, çoğulculuk ve eleştirelilik özellikleri ile birlikte, ama din eğitimi diye ayrı bir ders olmalıdır. Ve bu dersi de eğer o sınıfta belli sayıda öğrenci seçerse, Alevi öğrenciler seçerse, Alevilere göre din dersi, Sünni öğrenci seçerse Sünnilere göre din dersi şeklinde verilmelidir.

Bunun bize göre, dört önemli şartı var. İsteğe bağlı olmalıdır, ikincisi okullarda olmalıdır, ders programı içinde olmalıdır, cumartesi günü, pazar günü değil ve bedava olmalıdır. Çünkü devlet bunu karşılamakla yükümlüdür. Dini faaliyetleri kontrol işi devlete ait olduğu için... Ancak bunu yapan bunu dersi veren öğretmenlerin pedagojik formasyonu olmalıdır diye düşünüyoruz. Şimdi burada tabi herkes konuştu, herkes düşüncelerini dile getirdi. Bize dokunan kısımlar da var, dokunmayan kısımlarda var. Desteklediğimiz kısımlar da var. Onlar herkesin söyledikleri baki kalmak şartıyla...

KATILIMCI - Biz kim oluyor, Ahmet Bey?

AHMET ŞİŞMAN - Biz dediğim, ban; burada tevazuyla söylüyorum yani, yoksa...

KATILIMCI - Ensar Vakfı'nı mı demek istediniz?

AHMET ŞİŞMAN - Yok Ensar Vakfı'nı da bağlamıyor. Benim şahsımı bağlıyor. Bana dokunan kısımları var. İşte biz tevazu ile hep böyle konuştuğumuzdan, buradaki biz de yine ben anlamındadır. Bencilik olmasın diye. Çok teşekkür ederim dinlediğiniz için efendim.

MODERATÖR - Çok teşekkürler Ahmet Bey. Şimdi Bircan Akyıldız Bey'e söz vereceğim. Buyrun.

BİRCAN AKYILDIZ - Sayın Bakanım, değerli katılımcılar, hepinizi şahsım ve Türkiye KAMU-SEN adına saygıyla selamlıyorum.

4. Alevi alıştayı

Bugün Dördüncü Alevi alıştayı olarak tanımlanan bu toplantıya davet edildiğimde, konunun Alevilik üzerine yapılacak tartışmayı ihtiva ettiği, bununla ilgili değerlendirme yapılmasının amaçlandığı söylendi. Konu benim uzmanlık alanım değil, konu hakkında kulaktan dolma şeylerle de buraya gelmek istemediğim için, arkadaşlarıma bir çalışma yaptırdım. Bir metin hazırladılar. Bu metni okuyacağım.

Ancak sabahtan beri dinlediğim bir çok şey benim aslında burada üç saat konuşmama imkan sağlayacak malzeme verdi. Bunların üzerinde çok durmayacağım. Ama birkaç tanesine, bir iki tanesine çok tepkim var çünkü. İfade etmek istiyorum.

Ben elhamdülillah Müslümanım. Sünniyim, Hanefiyim. Bundan da utanmıyorum. Birincisi bu. İkincisi Kızılbaş ifadesine farklı anlamlar yükleyerek, Alevi vatandaşlarımızı aşağılayan anlayışı lanetliyorum. Aynı zamanda, Hz. Peygamber'in torununu katlettikten sonra, Hz. Peygamber'in öptüğü yanaklarla, okşadığı saçlarla dalga geçerek, karşısında içki içen Yezidi de lanetliyorum. Ama bana Yezit gözüyle bakan anlayışı da lanetliyorum. Şimdi sunumuma geçmek istiyorum.

Alevilik meselesi, bütün yönleriyle birlikte ülkemizin en önemli konularından biridir. Mutlak surette ve bir an önce sorunlar çözüme kavuşturulmak zorundadır. Unutulmaması gereken en önemli konu, Aleviliğın Türk kültürünün içinde doğmuş, 1300–1925 yıllarında resmen yaşamış, Türklerle özdeşleşmiş bir hayat ve bir inanç biçimi olduğudur.

Ancak, ne yazık ki cumhuriyet tarihimiz boyunca yeteri kadar dikkate alınmamış, Alevi vatandaşlarımızın sorunlarının çözümü ve taleplerinin karşılanması mümkün olmamıştır. Ülkemizin hemen her yerinde, Arnavutluk, Makedonya, Bulgaristan, Romanya ve Bosna gibi ülkelerde, Avrupa Bölgesinde, Azerbaycan'da, Kafkaslar'da, Erbil, Musul ve Kerkük'te, Medine, Halep ve Şam'da dahil olmak üzere, Arap Yarımadası ve Kuzey Afrika'ya kadar çok geniş bir coğrafyada izleri dergahları, tekkeleri bulunan Alevilik, uzun yıllardır uygulama, eğitim ve temsil anlamında yok sayılmakta, yaşam biçimini Alevilik üzerine inşa etmiş

4. Alevi alıştayı

olan vatandaşlarımız ihmal edilmektedir. Alevilik konusunun, bu ihmal süreci içerisinde, çok yönlü bir mesele haline geldiğini de biliyoruz. Buna göre Alevilik, bir dini, tassavufi bir meseledir. İki sosyal, sosyal kültürel bir meseledir.  siyasi bir meseledir. Dört yasadışı örgütlerin Aleviler zerindeki stratejik çalışmaları ve Alevi vatandaşlarımızı ne sürmeleri nedeniyle bir güvenlik meselesidir. Beş Avrupa Birliği, Amerika Birleşik Devletleri ve diğer ülkelerde desteği ve diasporası bulunan uluslar arası alana yayılmış olan bir meseledir.

Bu nedendir ki, ülkemiz üzerinde tahakküm oluşturmak isteyenler tarafından da siyasi bir koz olarak kullanılmaktadır. Alevilik üzerinde yapılacak çalışmaların, saydığım bu beş açıdan ele alınarak incelenmesi, bu açıdan son derece önemlidir. Bu noktada Avrupa Birliği tarafından Aleviliğin bir din olarak sunulması, Alevi vatandaşlarımızın azınlık statüsünde değerlendirilmesi ve ülkemizde yeni bir ayrışma yaratılması tehlikesi söz konusudur. Bazı Batı lkelerinin on dokuzuncu yüzyılın sonlarından beri uygulamaya koydukları Ermeni terör örgütleri, 1980'li yıllarda ortaya çıkan, ASALA ve daha sonra PKK Terör örgütlerini destekledikleri bilinen bir gerçektir. Şimdi ise bunlara Alevilik ve Bektaşi'lik konusunu da eklemeye çalışmaktadırlar.

Alevilik, Bektaşilik inanç temelli olmasından dolayı diğerlerinden daha büyük bir tehlike potansiyeli bulunmaktadır. Alevi vatandaşlarımızın inanç ve kültür değerleri üzerinden siyaset yapmak, sorunun dini ve tasavufi boyutlarını göz ardı ederek konuya salt siyasi açıdan yaklaşmak, Alevi vatandaşlarımızın sorunlarını çözmekten çok, konunun zlemeyen bir sorunlar yumağı haline gelerek siyasallaşması anlamı taşıyacaktır. Bu nedenle, Alevilik öncelikle dini, tassavufi bir konu olarak ele alınmalı, Alevi İslam inancı konusunda doğru bilgilendirme yapılarak, toplumumuzdaki n yargılar giderilmelidir.

Devletimizin din hizmetleri konusundaki ana hizmet birimi olan Diyanet İşleri Başkanlığı'nın bugüne kadar bu konuya sahip çıkmamış olmasını da büyük bir eksiklik olarak gördüğümüzü ifade etmek istiyorum. Alevi İslam inancına sahip kardeşlerimizin, taleplerinin devlet

4. Alevi Çalıştayı

nezdinde yeterince karşılık bulamamış olmasını da diyalog mekanizmasının tam anlamıyla uygulanmamış olmasına bağlıyorum.

Temel dini inanç esaslarımızdan, kültürel değerlerimize; örf, adet, anane, gelenek ve göreneklerimizden, menkıbelerimize kadar Sünni ve Alevi değerlerimiz arasındaki tutarlılık, Alevi İslam inancını benimsemiş kardeşlerimizin toplumumuzdan ayrı olmadığını, Türk toplumu içinde temelde aynı esaslarla yoğrularak geldiğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla Alevi vatandaşlarımız kültürel bir azınlık değil, aksine öz be öz Türk ve Müslümandır. Ve Türk milletinin ayrılmaz bir parçası, bizzat kendisidir. Türkiye'deki Alevi ve Sünni Türkler arasındaki ortak noktaların yüzde doksan beş civarında olduğu, ayrışılan noktaların yalnızca yüzde beşlerde kaldığı bilimsel gerçeğinden yola çıkılarak, uzun yıllardır görmezden gelinen sorunların çözülmesini azınlık yaratılmasına yönelik tahrikleri de önleyerek toplumumuzu kucaklayan bir anlayışla ülkemizin siyasi, sosyal ve kültürel temellerini güçlendireceğine inanıyoruz.

Bu nedenle, yapılacak çalışmalarda yüzde beş gibi önemsiz farklılıklardan çok, yüzde doksan beşlik benzerliklerimiz üzerinde durulması, öncelikli olarak inanç felsefesinin, ortak temel değerlerinin ortaya konulması, Aleviliğin İslam inancının bir parçası olduğu gerçeğini gün yüzüne çıkaracaktır.

Alevisi, Bektaşî'si ve Sünni'siyle Türkiye'deki Türkler Kur'an'ı, Hz. Muhammet'i temel alan İslam dinini amelde Hanefilik ve itikatta matüridilik mezhebini, Hoca Ahmet Yesevi ve Hacı Bektaşî Veli yolunu benimsemiştir. Türkiye'de Alevi İslam inancını benimseyen kardeşlerimizin inanç ve kültür temelli sorunlarının, sıkıntılarının ve beklentilerinin bu anlayışla ele alınması gerekliliği bu gün için hayati bir konu olarak önümüzde durmaktadır.

Bu nedenle, Alevilik konusunun İslam içinde gelişmiş bir değer olarak görülmesi, Alevi vatandaşlarımızın kültürel değerlerini ve inanç esaslarını yaşayıp, sürdürebilecekleri uygun ortamın sağlanmasını gerekmektedir. Bilindiği gibi, uzun zamandan beri, bazı batılı ülkeler

4. Alevi alıştayı

tarafından ülkemizde gayrı Müslim azınlıklar dışında bir azınlık toplumu oluşturulmaya çalışılmaktadır. Konunun Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş senedi olan Lozan Antlaşması çerçevesinde değerlendirilmesi durumunda kültürel ve etnik farklılıkları olan vatandaşlarımızın azınlık olarak kabul edilemeyecekleri açıktır. Bu nedenle, ülkemizde azınlık oluşturmak için son are, dini bir farklılık yaratarak ayrışmaya gitmek olarak görülmektedir.

Vatandaşlarımızın bu konudaki ağırlıklı taleplerinin, cemevlerinin statüsü ve konumu, Diyanet İşleri Başkanlığı ile ilişkileri ve bağlantısı, Alevi İslam inancı ve kültürünün eğitim müfredatlarında yer almasına yönelik olduğu, asla yeni bir din ve azınlık yaratmak olmadığı bilinmelidir. Alevi vatandaşlarımızla, Alevi olmayan vatandaşlarımız arasındaki bağları güçlendirecek, yanlış anlamaları önleyecek bir aydınlatma ve bilgilendirilme faaliyetinin yürütülmesi, Alevi İslam inancı içindeki vatandaşlarımızın taleplerinin karşılanması için atılacak en önemli adımlardan bir tanesidir.

Bu kapsamda, Alevi toplumunun temsilcileriyle envanter çalışması yapılması, Alevi İslam inancının yazılı ve sözlü kaynakları ve Alevi öğretisine ilişkin eserlerin güncelleştirilerek Türkçe'ye çevrilmesi önemlidir. Alevilik, Bektaşilikte referans alınan yazılı kaynaklar aynen yayınlanmalı, sözlü gelenek ve yaşayan Alevilik ideolojik yaklaşımdan uzak bir Şekilde derlenmeli, değerlendirilmeli ve yorumlanmalıdır. Özellikle tarihte Alevi İslam inancını taşıyan vatandaşlarla devletin ilişkilerini düzenleyen belgelerin gnişiğine çıkarılması, yapılan yanlış ve doğru uygulamaların belirlenmesi, sorunun zm için ışık tutucu olacaktır.

Buna paralel olarak Alevi, Sünni her iki kesim öncelikle birbirini iyi ve doğru tanımalı ve önyargılardan kurtarılmalıdır. İşte bu noktada Şunu ifade etmek istiyorum. Ben bazı Şeyleri unutmak istiyorum. Hatırlamak eğer namussa, unutmanın namussuzluk olmadığını da ifade etmek istiyorum. Bunun için, Aleviliği toplumumuzun her kesimine ta-nıtacak faaliyetler düzenlenmeli, TRT'de Alevi İslam inanç felsefesi ve bu felsefenin öncülerinin tanıtılması için programlar yayınlanmalıdır.

4. Alevi Çalıştayı

Karşılıklı tanıma yoluyla birbirimizi dışlamaktan ve incitmekten vazgeçmeli, birbirimizi kardeş gibi görmemizi sağlayacak her türlü tedbiri almalıyız. Dedelik, babalık kurumunun önde gelenleriyle, imam-lar, Kur'an, sünnet, mezhepler, anlayışlar, dini yorumlar, Hanefilik, Sünnilik, Alevilik, cemevleri, camiler gibi konularda mutlak surette bilgilendirilmeli, tarafların birbirini tanımaları ve anlamaları sağlanmalıdır. Alevilerin inanç değerleri kapsamında yapılacak çalışmalarda, Diyanet İşleri Başkanlığı, Diyanet Vakfı'nın desteğinin alınması, Alevilik konu-sundaki çalışmaların akademik bir çerçeveye oturtulması zorunludur.

Bu çerçevede, devletin maddi katkı ve destek sağlaması ve Alevi inanç önderlerinin yetiştirilmesi amacıyla ilahiyat fakültelerinde tasav-vuf ilimleri bölümünün kurulması için gerekli çalışmaların başlatılması, Alevi toplumunun taleplerinin büyük kısmının karşılanmasını sağlayaca-ktır. Bu itibarla, okullarda Aleviliğin bir ders olarak okutulması ve Alevilik inancı ve kültürünün doğru, objektif ve bilimsel ölçülere uygun olarak öğretilmesi sağlanmalıdır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin laik bir anlayışı benimsediği, resmi dini ve mezhebinin olmadığı gerçeğinden yola çıkarak, her inanç ve kültüre açık olması, milli birlik ve beraberliğimizi sağlayıcı hizmetleri vermesi zorunluluğu bulunmaktadır. Bu noktada, din hizmetlerini yürütmekle yükümlü olan Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde, Alevi inancını be-nimsemiş vatandaşlarımızın görevlendirilmesi, uygulanacak program-larla Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Alevi vatandaşlarımızın sorunları ile ilgilenmesi ve kendilerine hizmet sunabilecek yetkinliğe erişmesi ge-rekmektedir. Bu noktada cemevlerinin dini ve kültürel işlevi, toplumsal statüsü de göz önünde bulundurularak devlet cemevleri konusunda maddi açılımlar yapmalı, fiili duruma hukuki özellik de kazandırılma-lıdır.

Alevilik toplumumuzun bir gerçeği olarak yüzyıllardır inanç ve kültür değerimiz içinde besleyip büyüttüğümüz ve geliştirdiğimiz bir değer olarak görülmelidir. Bu nedenle, Alevilik konusunda yapılacak açılımın sosyal, kültürel ve inancın hayata geçirilmesi gibi alanların

4. Alevi Çalıştayı

dışında bir mecraya taşınmasına izin verilmemelidir. Mescitler ve camiler mezhepler ortaya çıkmadan önce de var olan ibadet yerleridir. Bu ibadet yerleri yalnızca Sünnilere ya da Alevilere has ibadethaneler olmayıp, mezhepler üstü genel ibadethanelerdir. Hz.Ali başta olmak üzere birçok sahabenin camilerde şehit edildiği unutulmamalıdır. Bu nedenle Alevi düşüncesini, İslam inancının cemevlerini camilerin karşısına birer alternatif olarak koymak doğru bir yaklaşım değildir. Bugüne kadar İslam öğretisi ve kültürü içinde çözemediğimiz Alevilik konusu, siyasi bir sorun haline getirilmek istenmektedir. Sorun siyasi olmaktan çok, İslam tasavvufu içinde ele alınması gereken bir konu olmakla birlikte, çözülemediği müddetçe daha fazla siyasileşecek, farklı boyutlara taşınacaktır.

Türk ve İslam tarihinde, Türkler arasında Alevi, Sünni ayrışmasının Çaldıran Savaşı'yla yoğunlaştığı, Yeniçeri ve Bektaşî ocaklarının kapatılmasının ise durumu körüklediği bilinmektedir. Dolayısıyla yüzyıllar boyunca Osmanlı'nın fetihlerini gerçekleştiren ve bu yolla İslam inancını dünyanın dört bir yanına taşıyan Yeniçerilerin Bektaşî ocağına bağlı olduğu gerçeği unutulmamalıdır. Bu nedenle Alevi vatandaşlarımızı anlamak ve Aleviliği öğrenmekle başlayacağımız hoşgörü yolculuğunda konuyu siyasi mecraya çekmeden İslami kültürel ve sosyal boyutlar içinde bir an önce çözmek zorunluluğumuz vardır. Aksi takdirde Aleviliğin Avrupa Birliği tarafından bir azınlık dini olarak kabul edilmesi ülkemiz için bugüne değin yaşamadığı büyüklükte bir tehlike arz edecektir.

Türkiye Kamu-Sen olarak Alevi İslam inancını taşıyan vatandaşlarımızın sorunlarının milletimizin birliğini pekiştirecek, kardeşlik bağlarımızı güçlendirecek, aradaki duvarları kaldıracak, bizleri birlik ve beraberlik içinde yarınlara taşıyacak şekilde çözülmesi için her türlü adımı atmaya hazır olduğumuzu bildiriyor, tüm katılımcılara saygılar sunuyorum.

MODERATÖR - Çok teşekkürler, sağ olun. Ben size böyle havayı tatlandırarak bir soru sormak istiyorum.

4. Alevi Çalıştayı

BİRCAN AKYILDIZ- Buyrun.

MODERATÖR - Siz sıfır noktadaymışız gibi bir metin hazırlamışsınız. Aslında bazı şeyler tabi...

BİRCAN AKYILDIZ- Aslında ilk konuşmayı yapmak istiyordum ama fırsat olmadı.

MODERATÖR - Şöyle bir şey sorsam. Nasıl cevap verirsiniz? Siz tabi bir din uzmanı değilsiniz ama, zihninizin nasıl çalıştığını merak ettiğim için.

Perşembe günleri Aleviler camide cem yapabilir mi?

BİRCAN AKYILDIZ - Şimdi onu benim cevaplandırmam çok zor. Bu Diyanet'teki.

MODERATÖR - Böyle çok geniş, çok güzel, o kadar büyük yükümlülükler sunan metinler

BİRCAN AKYILDIZ - Bence hiçbir sakınca yoktur.

MODERATÖR - Hayır hayır, şöyle.

BİRCAN AKYILDIZ - Hayır, bakın camiye bana böyle öğretiler. Onun için anlatıyorum. Cami, dertlerin konuşulduğu, sorunların çözüldüğü, orada hal ve hareketlerin olgunlaştırıldığı, kararların verildiği, politikaların oluşturulduğu bir yerdir. Niye, cemevlerinde yapılmak istenen ibadet caminin içerisinde oluşmasın. Bu; değerlendirilir, düşünülür. Ama bence bir sakıncası yoktur. Bu benim

MODERATÖR - İşte bende tam burada şunu söylemek istiyorum. Bu konu tabi ki bu soru.. Lütfen o şeyi kapatır mısınız? Bu soru tabi ki biraz tatlandırıcı anlamda soruldu; ama buna Sünniler hazır mı, Aleviler hazır mı? Bunu konuşmadığımız zaman öyle rahat açılımların sonu gelmiyor. Onu anlatmak

BİRCAN AKYILDIZ- Müsaade ederseniz, bir şey söylemek istiyorum. Burada söylemek istediğim şey şu. Bir televizyon programında

4. Alevi Çalıştayı

başörtüsü ile ilgili bir tartışma yapıyordu. Bir başörtülü hanımefendiy-le, başörtülü olmayan bir hanımefendi konuya ilişkin fikirlerini kamu-oyuyla paylaşırken, başörtülü olmayan hanımefendi bunun bir kendi-sini hoş gördüğünü, kendisinin için bir olumsuzluk olmadığını söyledi. Serbest bırakılması halinde başörtüsü olan hanımefendinin kendisine aynı hoşgörüyü gösterip gösteremeyeceğini merak ediyorum demişti.

Yine sabahleyin Alevi burada bir şey söyledi. Çok dikkat çekiciydi. Şu anda Türkiye’de yüzde altmış, altmış beş düzeyinde Aleviler hakim olsaydı ve Alevi hakimiyetine dayalı toplum içerisinde Sünnilerin baskı altında olmasını kabullenebilir miydiniz diye söylemişti. Bende şöyle bir fırsat doğduğu için bunu başörtüsüyle değerlendirmek istiyorum. Benim şu anda sahip olduğum hoşgörüyü, yarın Alevi arkadaşlar bana karşı gösterebilecekler mi?

MODERATÖR - Evet gösterecekler umarım.

BİRCAN AKYILDIZ- İnşallah.

MODERATÖR - Mola veriyoruz. On beş dakika sonra tekrar bir araya geliyoruz. Biraz dinlenmemiz lazım. Tam on beş dakika değil mi?

KATILIMCI - Evet.

MODERATÖR - Değerli konuklar son oturumumuzu başlatıyoruz. Hiç söz almayan misafirlerimiz var. Onların da söz hakkını vermek için elden geldiğince, dikkatli olmamız gerekiyor. Süreyi dikkatli kullanma-mız gerekiyor. Ama henüz daha konuklarımızın tamamı gelmedi.

Şimdi Ümit Bey’den başlıyoruz. Ümit Fırat Bey. Bu oturumun ilk konuşmacısı sizsiniz. İnsan Hakları Ortak Platformu Dönem Başkanı. Ümit Bey, genellikle Kürt sorunuyla ilgili...

ÜMİT FIRAT- Hemen bir düzeltme yapayım. Ben sizin o bilgileri aldığınız zaman dönem başkanıydım ama biz alışılmışın dışında altı ayda bir dönem devri yapıyoruz... Dönem sözcülüğü...

4. Alevi Çalıştayı

MODERATÖR - Biz sizi yine öyle biliyoruz.

ÜMİT FIRAT- Şimdi ikinci altı ayda, temmuzdan bu yana diğer bir arkadaşım. Ben şimdi Helsinki Yurttaşlar Derneği Başkanı olarak burada bulunuyorum. O kimliğimle kendimi ifade edeyim. Çünkü burada İHOP'tan başka arkadaşlar da var. Onlar da zaman zaman bu işin sözcülüğünü, başkanlığını yapıyor.

Ben herkese saygılar sunuyorum. Burada olmayan arkadaşlar da olsaydı iyiydi ama...

Şimdi ben bu gelişmeyi yani Türkiye'de bir Alevi meselesinin de gündeme getirilip tartışılmasını son derece olumlu, pozitif bir yaklaşım olarak düşünüyorum. Türkiye'nin yönetiminin geçmişten bugüne sürdürdüğü bir sorun çözme metodu ya da metotsuzluğu var. Bu neydi? İşte çöpü halının altına süpürme, yok sayma, görmezden gelme, erteleme biçiminde bir metottu ve genel olarak Türkiye'yi yöneten insanların, siyasetçilerin sorunlar karşısında ifade ettikleri, ben sık sık kullanıyorum son zamanlarda bunu, bir şablon ifade vardır. Gerekli tedbirler alınmıştır ya da alınacaktır gibi. Türkiye kendi sorunlarıyla yüzleşme konusunda son derece hantal, tembel ve iradesiz bir yapı, bir idari yapı, siyasi yapı süreci yaşamıştır geçmişinde.

İlk kez sadece Türkiye'nin büyük meselelerinden biri değil, pek çok meselesi masaya yatırıldı. Kürt meselesi de, Ermenistan meselesi de... İşte başörtüsü meselesi. Tabi geçen sene Anayasa Mahkemesi'ne çattık. Kıbrıs meselesi... Keza bunları bunlara paralel giden bir adli problem var; Ergenekon Davası. Ama öyle gözüküyor ki onlar hepsi bir arada gidecek meselelerdir. Çünkü bu meselelerin bir tekini çekip düzeltmeye kalktığınız zaman rejimin karakteri buna uygun değil. Başlangıçta birbirinden bağımsız olarak ortaya çıkan bu meseleler giderek rejimin temel dayanakları halinde, bir tür rejimin korunması biçiminde sürdürülebilir meseleler olduğu için de tek başına ele alınıp çözüme gidilemez. Yani Türkiye ya demokrat olacak ya da statükoyu koruyup, eskisi gibi her zamanki gibi milli birlik ve bütünlüğümüzü koruma ihtiyacında bir ruh haliyle yürüyecek, bir statü halinde kendini sürdürecektir.

4. Alevi alıştayı

Bence iyi olan seçildi ve bugün bütün bu meseleler masaya yatırılmış vaziyettedir ve galiba da artık geriye dönüş ve hiçbir şey olmamış gibi bir yaklaşım söz konusu olmayacaktır. Buradan bakınca da iyimser olmamak tabi ki mümkün değil.

Birkaç tartışılmış konuya değineyim ben. Bu konudaki temel önerimi yapıp sözümü bitirmek istiyorum. Bu unutmama, unutulmama meselesine ben de değinmek istiyorum. Bir acının, yaşanmış bir olumsuzluğun ya da olumluluğun unutulmamasının; ama gelecek açısından çok da büyük bir dert ya da büyük bir gurur edilmemesinin önemini çizmek istiyorum. Yani 18 Mart Çanakkale şehitleri günü olarak her yıl anılır. Kutlanan bir gün olduğunu sanmıyorum. O toplumda bir çılgınlığa dnmez; ama o, orada yaşandı. Orada binlerce on binlerce kayıplar verildi ve bunu da bir biçimde anmak bir ulusun, bir topluluğun vicdanen de kendini rahatlatacağı bir anma günü. O bakımdan bazı şeyleri unutmamak, ama intikam peşinde de koşmamak lazım gelir, diye düşünüyorum. Yoksa boşalmış hafızalarla toplum gelecek bakımından kendisini çok fazla ileriye taşıyamaz.

Hafızalarımızı dolu tutacağız; ama bunlar geçmişte oldu diye bunların intikamının peşinde koşmamak lazım diye düşünüyorum.

Öncelikle ben bu Alevi meselesi konusunda temel kurum olarak devletin laik olup olmadığı meselesinden yaklaşmak istiyorum. Türkiye’de devlet doğrusu laik bir devlet değildir. Türkiye’de devlet laik değildir. Devletin laiklik adı altında bir dini vardır. Daha doğrusu devleti yönetenlerin... Ve bu dinin hkimiyeti üzerinden siyaset yapmaktadır, yönetim anlayışını sürdürmektedir. O anlamda devlet benim, ya da yurttaşlarının dinle ilgili faaliyetlerinden uzak durmalıdır. Sadece Sünniler açısından yol gösterici; yn gösterici değil, hiç kimse açısından da yol gösterici, yn gösterici çizici olmamalıdır. Çünkü, modern toplumlarda, gelişen toplumlarda, bugün dünyanın geldiği yerden de baktığımız zaman devlet bu aradan çekilmelidir. Hatta Papa’yı zaptedebilmek için belki bir anlamda Papa’ya devlet kurdular. Sen orada otur. Biz diğer işleri kendimiz görelim. Siz Hıristiyan alemine, Katolik

4. Alevi Çalıştayı

alemine ne tür dini telkinlerde bulunuyorsan oradan, Vatikan'dan ver; ama diğer tarafını da devleti yönetenler kararlaştırın, yürütsün. O anlamda da toplum kendi geleceği ile ilgili... Mademki bir başka dünyayla ya da toplumsal ilişkileriyle doğrudan doğruya iradesiyle düşünüp davranıp karar verecek bir noktadadır, o zaman devlet bu aradan çekilmelidir ve laikliği gerçek anlamda tesis etmelidir.

Yani böylesi bir Diyanet İşleri kurumunun ayakta kalması, bunun iç yapısında, isterseniz birkaçını da dahil edebilirsiniz ama, mutlaka dışında kalacak birileri olur. Kaldı ki o içyapısı da ne kadar adil olur ne kadar herkesi temsil edecek surette düzenlemeler yapabilir, o da ayrı bir tartışmadır. Yani bugüne kadar benim doğduğum büyüdüğüm topraklarda da Aleviler, Sünniler iç içe yaşamış bir durumdaydık. Yani Alevi dostlarımızın, arkadaşlarımızın, yakınlarımızın, akrabalarım da var benim. Alevilerin bir devletin kendilerine bir kurum tahsis etmesi gibi bir derdi olmadı. Ama dışlanmışlık devletin kendilerini dışlayan kurumlar oluşturmasını hep incinerek, hep yakınlıkla aktarmışlardır. Böyle bir problemleri vardır. Ve de Alevilik meselesini Sünniliğe yaklaştırmak biçiminde de ele almamak lazım gerekir, diye düşünüyorum. Çünkü yani yıllarca bu ülkede bir tarih uyduruldu ve insanlara başka bir kimlikten, başka bir soydan geldikleri öğretili. Kürtlere siz Kürt değilsiniz aslında, Kürtler Türk'tür denildi ama sonunda bugün geldiğimiz aşamada da görülüyor ki, hiç de öyle değilmiş; ama bunlar bir arada yaşamının önünü kesecek yapılar, kurumlar değil. Aksine reddedilmesi, yok sayılması halinde birlikte yaşamının barış içerisinde yaşamının önünü kesecek noktalarıdır.

Dolayısıyla, Alevilerin Diyanet'e dahil edilmesi, Diyanet içerisinde yer almaları, Sünnilere yaklaştırılmaları inanç bazında, kendi bilecekleri işlerdir. Bunlara Sünniler olarak oturup karar vermemek, bir düzen bir şekil vermemek lazım. Yani kendilerini laik tarafta, yalnız burada altını çizerek vermek istediğim, benim şahsen zaman zaman kullandığım bir tespitim vardır. Türkiye'de kendilerini laik kesim olarak adlandıran, birtakım elit bürokratlar ve onların paralelindeki siyasi kurumlar var. Bunlar tabi Müslüman mufazakar kesimi bir can düşmanı gibi görürler,

4. Alevi Çalıştayı

rejim düşmanı olarak görürler; ama her ne hikmetse bu Diyanet İşleri Başkanlığı'nın korunmasında işbirliği halindedirler. Çünkü o elitler dini en azından "kendi memurları aracılığıyla denetim altında sürdürülecek, kadro açabilecek, imkân sağlayabilecek, bir kontrol mekanizması oluşturacak, işte hutbe okutacak, zaman zaman direktifler verecek, bir yapı" olarak görürler. Diğer taraftan da, bir ismini anmayayım, bir siyasimizin çok net olarak aktardığı gibi; bir diğer kesim, muhafazakâr kesim içinde önemli ölçüde arka bahçe olarak görülmüştür. Camiler ve işte Diyanet İşleri ve onlara bağlı kurumlar, camiler... O anlamda buradan kurtulmak lazım.

Bu Diyanet İşleri meselesi bence anayasanın da koruması altındadır. Dikkat edin hiçbir kurum anayasanın değişmez maddeleri, koruması altında değil. Niye öyledir? İşte burada önemli bir ittifak yapılmıştır ve buna da kimse itiraz etmiyor, edemiyor. Çünkü değiştirilmesi bile teklif edilmeyen hükümlerden biri.

Bence, bunun yani Diyanet İşleri Başkanlığı'nın devletin bünyesinden tamamen çıkarılıp, herkesin kendi dinini, kendi inancını, kendi imkânlarıyla sürdürebileceği bir ortam oluşturulmalıdır. Çünkü neticede hazırlamak istediği öteki dünyaya kendi doğrudan doğruya kendi vicdani durumu ile kendi ilişkileri ile oluşturmak istiyordur. O zaman devletin fonlarından, devletin başka imkânlarından, imtiyazlarından uzak olarak gitmek lazım.

Yani Alevilerin de Müslüman olup olmamalarını... Bence kimileri kendilerini Müslüman saymamaktadırlar. Burada eleştiri de oldu bu konuda. Alevilerin kendileri karar versinler; yani vermelidirler. Yani Aleviler kendilerini Müslüman görüyorlar ya da görmüyorlarsa bu kendi bilecekleri iştir. Ama Alevilerin Müslüman olması şüphesiz bir anlam taşır, bugün Alevi meselesine yaklaşım itibarıyla... Ama Aleviler Müslüman olmasa da bu ülkede, bu topraklarda bir Alevi meselesi vardır ve bu meseleye onların Müslümanlığı açısından değil, farklı bir inanç sahibi olmalarından kaynaklı olarak ele alınıp, nasıl demokratik bir zeminde bu toplumu bir arada yaşama kültürü içerisinde geleceğe taşıyabiliriz noktasından bakmak lazım. Olmayabilirler de.

4. Alevi Çalıştayı

Nitekim Türkiye’de Aleviler dışında, Sünniler dışında ve Lozan’da tanınmış Müslüman olmayan azınlıklar dışında, başka inanç gruplarına mensup insanlarda vardır ve bunların hiçbiri de herhangi bir yasal teminata tabi değildir. O bakımdan; Süryaniler, sayılarının hiç önemi yok, ne kadar olursa olsun o insanların bu topraklarda teminat altında özgürce teminat altında yaşamaları gerekir diye düşünüyorum.

Bir arkadaşımız, bazı birkaç kişi de belirtti; ama, bu azınlık olmaksızın rahatsızlıklar hissediliyor. Bir kere ben şunu söyleyeyim. Bugün modern dünyanın tanımladığı azınlık kavramı ne, Türkiye’nin geçmişte o ezdiği, nerdeyse nüfuslarını artık küçük üç haneli rakamlarla ifade edecek noktaya çektiği azınlıklara tanınan kimlik, tanım; ne de bilmem Stalin’in, Marksist edebiyatın, Marksist söyleminin azınlıklar olarak ifade ettiği anlam değil.

Aksine azınlıklar Türkiye’de ve Dünya’da hakları teminat altına alınması için ifade edilen gruplara, atfen söylenen bir kavramdır. Yani bir topluluk, devletin bazı imkânlarından dışlanmış ya da o imkânlardan istifade edemeyecek bir sayıdaysa, bir siyasi iradeye sahip olamıyorsa, onun haklarının garanti altına alınması, teminat altına alınması, devletçe korunması anlamında kullanılıyor. Galiba Avrupa Birliği’nde falan da böyle kullanılıyor. O anlamda Aleviliği, onların kullandığı anlamda bir azınlık saymak mümkündür ve buradan da ürkmemek lazımdır. Yani varsa vardır azınlık, mademki bir toplumun zenginlikleri arasında sayılmalıdır, bu da öyle alınsın.

Yani, eski Ceza Kanunu’nda ve hala Siyasi Partiler Kanunu’nda bir ulus, bir halk yaratmak, bir azınlık yaratmak, bir mezhep yaratmak gibi kavramlar vardı. Bunlar tabi inkârcılıktan kaynaklı kavramlar olduğu için yoktur, sen bunları ifade ediyorsan, yaratmış oluyorsun. Bu, o döneme ait bir defterdi, o sayfaları kapatmak lazım. Artık, azınlıklar da olsa mademki bir arada yaşama iradesini gösterebilecek ehliyete sahip bir topluluktur, bu da ayrıca bu topluluğu daraltmaz, zenginleştirir. Kullanmak lazım, kullanılabilir pekala. Bunlardan rahatsız olmamak lazım.

4. Alevi Çalıştayı

Kaldı ki, ben bugün siyasal partiler sisteminde de kanununda da bir madde vardır. Eskiden beri vardır. Yeni değil yani. 1960'larda da vardı, öncesinde de vardı. Bugün bir siyasi partinin Türkiye'de bir Alevi meselesi, ya da Alevi yurttaşlarından söz etmesi suçtur. Kürtlerden bahsetmesi de suçtur, Hıristiyan azınlıklardan bahsetmesi de suçtur. Bu hükümler hala da yürürlüktedir, Siyasi Partiler Kanunu'nda vardır bu. Zannediyorum 89, 81 pardon, 80-81. maddelerinde böyle şeyler var. O anlamda bunların behemehal eritilmesi ve Alevilerinde başka toplulukların da kendi kimlikleri ile ifade ve örgütlenme özgürlüğüne sahip olabilmeleri gerekiyor ve bitirirken şunu söyleyeyim.

Bence Alevilerin bu ülkede bir imtiyaz elde etmek yerine, benim tanıdığım, gördüğüm, hissettiğim ifadelerden çıkarak söylüyorum. Herhangi bir yurttaş olma arayışı vardır. Kimliklerini gizlemeden, işte Dilek de söyledi. Nüfus, hüviyet cüzdanlarında o hanenin tabi hiç olmayacağı bir noktada, herhangi bir yurttaş gibi görülme ama sadece Alevilerin değil, pek çok insan gibi, Alevilerin de tabi önemli ölçüde bir normal insan, herhangi bir yurttaş gibi görülme zemini sağlanması gerekir diye düşünüyorum. Teşekkür ederim.

MODERATÖR - Teşekkürler. Sağ olun hocam. Şimdi hızla ilerliyoruz. Salih Yaylacı Bey.

SALİH YAYLACI- Teşekkür ederim öncelikle, bu organizasyon için; Sayın Bakanım ve Sayın Moderatör.

Şimdi, tabi herkes herkesi dinlemedi. Biz toplantının sonuna kadar kalacak insanlar olarak herkesi dinledik. Dinleyeceğiz. Bazı gidenler oldu. Bunu olmaması gereken bir şey olarak söylüyorum. Daha ötesinde bir şey kullanmak istemiyorum.

Diğeri de şöyle bir şey... Keşke yazılı metinlerimizi kapıda bırakarak içeri girseydik. O zaman daha böyle free, daha özgür, daha vicdani daha insani düşünebilme imkânımız fazla oluyor diye düşünüyorum. O, biraz bizi kısıtlıyor. Çünkü metni yazanlar değiliz. Yazanlar başkaları. Başka şeyler devreye giriyor belki.

4. Alevi Çalıştayı

Diğer bir husus; ben Çankırlıyım. Sünni bir aileden geldiğimi hiçbir zaman hissetmedim. Ailem bana Sünnilik diye bir şeyi hiç empoze etmedi. Sünnilik diye bir kavramı ne zaman böyle biraz entelektüel çalışmanın içerisine girip Türkiye’de sorunlar kapsamında bir takım şeylere mütalih olup, Alevilik gibi bir süreçte yaşanan sıkıntıları görünce, Sünnilik gibi bir kavramın varlığını ben keşfettim. Şimdi bu süreçte, meselenin çözülme sürecinin çok uzamasının, böyle farklı bir Sünnilik algısı geliştireceği gibi bir endişe de var bende işin doğrusu. Yani Alevilik karşıtlığı bir Sünnilik. Yani herkes ortak paydalara, ortak yaşanan geçmişe atıflar yaptı; ama, bu meseleyi bir yerde vicdan, dini özgürlükler, insani değerler ortak paydasında, anayasal değişik paydalarda buluşturup çözmezsek uzatırsak, farklı reflekslerin gelişmesi muhtemel. Bunun adı da Sünnilik olabilir. Çünkü, Sünnilik hiçbir zaman bu topraklarda yaşayan Müslüman insanların savunduğu çok öne çıkardıkları bir argüman olmadı. O yüzden terazinin bir kefesine Aleviliği bir kefesine Sünniliği koymak çok sağlıklı değil. Bu devletin yıllarca kullanmış olduğu farklı bir tarz, yönetme tarzı olarak, ben öyle görüyorum en azından.

Şimdi bu noktada... Sivil toplum kuruluşları burada. Tabi Türkiye’de sivil toplum daha yeni geliyor. 20 senelik bir mazisi var. Alevilerin de kendilerini sivil toplum yoluyla ifade etmelerinin başarısıdır şöyle toplantıların ortaya çıkmış olması, yapılabiliyor olması. Zira başka zorlayıcı bir unsur yoktu. Yani devleti, siyaseti, yani tırnak içinde Sünnileri bunları konuşmaya zorlayabilmek Alevi sivil toplumunun bir başarısı bana göre. Biz de buradayız. Belki Sünnilerin de, yine tırnak içerisinde kullanmak istemiyorum, başarısı bu. Sivil toplumumuzun bir başarısı. Biz burada devlete ait birtakım ajandalarla konuşmuyoruz. Burada devlet konuşurken devlete de tu kaka gibi etmek gibi bir niyetim kesinlikle yok.

Şimdi tabi geçmiş ve gelecek bir önceki oturuma aitti. Geçmiş; işin doğrusu çok aydınlık değil. Geleceğin de nasıl olacağına bizim bugünkü tavrımız karar verecek. Yani bu meseleyi çözmedeki iradelerimiz karar verecek. Az önce söyledim. Ben evimde bir Sünnilik şeyi

4. Alevi alıştayı

almadım diye, mesela çocuklarıma da bir Sünnilik ğretisi ğretmiyorum. Hatta Müslümanlığın da belki ötesinde insani değerler perspektifi kazandırmaya çalışıyorum. Daha üstte bir insani değerler. Bütün bir dünyada geçerli olabilecek, benim Mslmanlığımı da ifade edebileceğim bir insani değerler perspektifi kazandırmaya çalışıyorum. Böyle bir ortak noktada buluşulmasında bence fayda var.

şimdi bazı konuşmacılar ifade etti. şehirleşme, kentleşme, Türkiye'nin yüzde yetmiş beşinin şehirlerde yaşıyor olması bütün yapıları perişan ediyor. Hazırlıksız yakalandığımız bir sanayileşme, bir kentleşme, ne Aleviliği doğru dürüst tanımlıyor, ne Sünniliği, ne dindarlığı... Her şeyin ii boşalıyor. Yani bu sekülerleşmeyi şey manasında almıyorum. Bu sekülerleşme, dünyevileşme aslında hepimizi perişan ediyor. Az önce ortak birtakım noktalara vurgu yaptık. Aynı peygamber'e, aynı Allah'a inanıyoruz. Birtakım şeyler söyledik; ama bu aynılıklardan daha net aynılıklarımız var. Aynı sıkıntıları yaşıyoruz. Aile içi şiddet... İşte gençliğin dar olduğu birtakım tehlikeler, eğitimdeki yozlaşma, Alevi, Sünni, Kürt, Türk fark etmeksizin herkesi vuruyor.

Yani ailedeki çözülme herkesi vuruyor. Böyle birtakım şeyleri konuşurken ortak problemlerimizle ilgili bir dil de geliştirebilir miyiz? Eşitlik, hak, özgürlük, adalet temelinde bunu düşünüyorum. şimdi Alevi STK'lar da başladıkları noktadan geldikleri nokta itibarıyla iyi bir noktadalar diye görüyorum. Daha böyle evrensel, daha Türkiye için genel geçer hak talepleri içinde olduklarını görüyorum. Sünnilerin de belki yine tırnak içinde kullanmak istemeyerek bunu kullanıyorum aynı noktaya gelmeleri gerekiyor. Geliyorlar da. Belki sevindirici...

şimdi birtakım şeyleri konuşurken şu yapılıyor. Kürt meselesini konuşurken de yapılıyor. Bunu herkes yapmıyor; ama bu tehlikeli bir şey gibi geliyor bana. Yani toplulukları toplamak, meydanlarda gövde gösterisi yapmak, yüzdelik dilimler üzerinden rakamları yarıştırmak, bu cevap hakkı doğuruyor. Bu doğru değil. Kesinlikle kimse rakamlar üzerinden bir hak iddiasında olmamalı. Bir kişi bile olsa. Yirmi bin

4. Alevi Çalıştayı

kişilik bir Ermeni grubu olsa, on beş bin kişilik bir Süryani grubu da olsa insan insandır. Bu ülkenin vatandaşıysa, bunun temel hak ve vicdan, özgürlük taleplerinin mutlaka karşılanması ve hepimizin de onun o hakkının karşılanması noktasında birtakım sıkıntılarının da yanında olmamız gerektiğine inanıyorum.

Bu çerçevede lafı fazla uzatmadan birkaç şey söylemeyi düşünüyorum. Yani Alevilik böyle bir sır olmaktan, gizemli bir yapı olmaktan çıkarak, devlet katında da daha görünür, daha net insanların konumlarıyla, kimlikleriyle, bu kimliklerini de ifade edebildikleri bir alan açılmalı. Ne bileyim, yani Alevi olarak bildiğimiz vali sayısı bir, iki olmaktan öte, bunu da birtakım fısıltılı kulaklarla duyduğumuz bir topsecret bilgi olmaktan öteye bilebilmeliyiz. Bunu da çok rahat bir vali ifade edebilmeli, bir kaymakam ifade edebilmeli, bir Alevi büyükelçimiz olabilmeli mesela.

Şimdi aklıma geldi belki bu ortam için, mesela güzel bir uygulamasıydı şahsen bizim Abant Platformu Yönetim Kurulu üyesi olan Kemal Gürsoy Hocam Vatikan'a atandı. Bilgi birikim, tecrübesi itibariyle. Atıyorum bu masada da olan hem bayan, hem Alevi, hem Kürt olan bir Bejan Matur niye Almanya'ya bir büyükelçi olarak atanmasın mesela. Öneriyorum, teklif ediyorum mesela. Zor mudur böyle bir şey? Bilmiyorum.

Hani birçok şeyi birden karşılıyor. Bayan ayrımcılığı, bayan pozitif ayrımcılığı... Başka şeyleri de; Cemal Bey'in de ifade ettiği şeyleri karşılıyor. Yani bunlar artık bizim böyle birtakım mahfelerde gizli kapaklı şeyler olarak konuştuğumuz hususlar olmaktan çıkmalı diye düşünüyorum.

Şimdi Madımak'la ilgili kritik bir şey var tabii... Herkes bunu konuşuyor. Madımak bana göre bir faili meçhul durumunda. Bunun maalesef en büyük zanlısı da geldiği noktada da her ne kadar Sünniler suçlansa da bana göre devlet. Devletin mutlaka bu hususta bir bu dosyayı yeniden açması lazım. Bu kapağı yeniden bir kaldırması lazım. Neye mal olursa olsun. Belki buna destekleyici mahiyette Alevilerden ve

4. Alevi Çalıştayı

Sünnilerden Kurulu bir bağımsız araştırma kurulu bu işi nalına, mihına vurarak bu noktada hiçbir böyle rezervi olmadan konuşacak insanlarla bu meseleyi tartışmalı. Yeniden bu mesele; hani unutmuyacağımız şey ama niye unutmuyacağız. Doğru şeyleri unutmayalım. Ama yanlışların üzerine bir şey kurup onun üzerine gitmeyelim. Daha doğrusu onun üzerinde ısrar etmeyelim. Yani yanlışlar üzerinden acıları derinleştirmeyelim. Demek istediğim o.

Şimdi cemevleri... Kelime ve kavram kargaşası çok olan bir ülkede yaşıyoruz. Yani kelimeler ve kavramlar üzerinden birbirimizle böyle bir hesaplaşma durumu içerisindeyiz. Bana göre şöyle olmalı diyebileceğim bir şey. Olsun diye söylemiyorum ama. Bu belki zevahiri kurtarabilir. Hani ibadethane demeye karşı çıkanlar var. Bunun tetiklediği başka şeyler olabilir. Yani inanç ve kültür merkezi diye bir söylem nasıl olur, ölçüp tartmadan söylediğim bir şey. Bana göre de kesinlikle eğer bir temsil olacaksa, Diyanet'in bünyesinde bir temsil kesinlikle denenmemeli. Çünkü Diyanet de bildiğimiz bir kurum. Az buçuk kendim de ilahiyat mezunuyum. Düşünce tarzlarını, yapılarını biliyorum. Diyanet'in de buna çok istekli olmadığını ben yapısını bildiğim için şimdiden söyleyebilirim. Hani altın tepside sunsanız kabul etmeyeceklerdir. Diyanet mevcut yapısıyla bunu kabul etmeyecektir. Başbakanlık bünyesinde ya da Kültür Bakanlığı bünyesinde farklı şeyler denenebilir. Birtakım genel müdürlükler falan.

MODERATÖR - Salih Bey bir şey soracağım kaçırmadan; yani.

SALİH YAYLACI- Estağfurullah.

MODERATÖR - Bu Madımak Oteli'ni bir müze olarak ya da bir sizin deyiminizle kütüphane, ya da kültür merkezi vs. düzenlemekle de aslında bir şeyi kapatmış olabileceğimiz tehlikesini mi düşünüyorsunuz? Yani şöyle bir şey; Madımak sizin deyiminizle faili meçhul olayının deşifre edilmesi açığa çıkarılması bu müze fikrinden daha mı değerlidir?

SALİH YAYLACI- Bence daha değerli.

MODERATÖR - Yani bu konuda birisi inisiyatif geliştirerek Alevi,

4. Alevi Çalıştayı

Sünni, entelektüel...

SALİH YAYLACI – Mesela bu çok açık net ortaya çıksa, bugün müze olması için samimi iddiada bulunan insanların bu iddiayı aynı dirençle ifade etmeyeceklerine dair bir kanaatim var. Çünkü müze olma fikri birtakım ön kabullere dayanıyor.

MODERATÖR - Benim de özel görüşmelerde elde ettiğim bir fikri burada sizinle paylaşmak istiyorum. Tabi bu görüşmeler dışında da birtakım görüşmeler yapıyoruz. Mesela bu Madımak Olayı'nın şifrelerinin çözülmesi konusunda bir duyarlılık görmediğimi burada açıklamak istiyorum. Özellikle Alevi kamuoyunda. Yani bunun değişmesi konusunda bir şey var. Sünni kamuoyunda da aynısı var. Bu konunun üzerine gidilmesine yönelik olarak bir sessizlik var ve evet bunun müze yapılması konusunda müthiş bir heyecan var. Gerçekten bir hata. Artık içeriğini doldurmak gerekmiyor. Bu konuda bir şey yapmak istiyor herkes. Bunu anlayabiliyorum; ama bu olayın kendisinin değişmesi konusunda sanki biraz sandığı sizin deyiminizle kapatılmış, defter kapatılmış gibi görünüyor. Bu konuda ne düşünüyorsunuz. Yani siz hatırlattığınız için söylemek gereği duydum.

SALİH YAYLACI- Bir diğer şey.... Mesela hep konuştuğumuz bir şey. Yani mesela özel ilahiyat fakülteleri hala açılmaz bu ülkede. Özel imam hatip liseleri hala açılmaz bu ülkede. Ama özel endüstri meslek liseleri, özel işte ne bileyim turizm meslek liseleri açılabilir. Bu hususta da tekelin kalkması lazım artık. Yani bir şekilde, hadi Diyanet'i birtakım kanunlarla yapamıyorsunuz ama yani insanların bir özel imam hatip açabilme, orada müfredatını kendi tayin edebilme, bir özel ilahiyat teoloji fakültesi... Bakın yüksek İslam demiyoruz, özel ilahiyat fakültesi açabilme... Bunu Bilkent Üniversitesi denedi biliyorum. Onca gücüne rağmen Doğramacı bunu başaramadı. Yani bir sistem inşa eden, YÖK'ü Türkiye'ye hediye eden bir insan bunu başaramadı. Belki herkesin bilgisinde olmayabilir bu mesele. Bu noktada mesela bu meseleyi aşma Alevilerle ilgili başka meselelerin de aşılmasına vesile olabilir diye düşünüyorum.

4. Alevi Çalıştayı

Diğer bir mesele; yani ortak bir araya gelişler olmuyor. Yani ben son zamanlarda sıkça birtakım cemevlerindeki programlara katılıyorum. Mesela bu bana artık ciddi bir haz ve keyif vermeye başladı. Böyle karşılıklı gitmelerin, gelmelerin olması lazım. Yani şu masaların ötesinde ki birliktelikten sonra, ben buradaki bir Alevi kuruluşunun yaptığı bir programa davet edilebilmeliyim. Ben onu kendi yaptığım bir programa gözlemci, konuşmacı, müzakereci, oturum başkanı vs. Böyle bir takım alışverişlerin mutlaka olması lazım.

Son bir şey... Mesela biz Yunus Emre'yi dünyaya bir marka olarak tanıttık. Mevlana'yı tanıttık falan. Bir şey duydum. Bir ara kulağıma çalındı. 2010 'un da Hacı Bektaş Veli yılı olarak UNESCO tarafından ilan edilmesi gibi bir şey olacak mı, oluyor mu? Eğer öyle bir şey var gibiyse biraz daha destek versek buna; sivil toplum olarak, devlet olarak. Hakikaten Hacı Bektaş Veli'yi bir de böyle genelleştirsek... Bir de o genel havadan ülkemize gelen birtakım esintilerle Hacı Bektaş Veli'yi, Alevi'yi tekrar topluma anlatmayı gibi bir yolu denesek gibi bir takım şeyler söyleyeceğim; ama temelde bir güven problemi var gibi. Bu güven probleminin bir şekilde ortak birlikteliklerle, ortak fotoğraf vermelerle aşılması lazım, diye düşünüyorum.

Sağ olun, teşekkür ederim.

MODERATÖR - Çok teşekkürler Salih Bey. Gazeteciler Yazarlar Vakfı'ndan Salih Bey. Özkan Tacer Bey, Tunceli Dernekler Federasyonu değil mi, sayın hocam?

ÖZKAN TACER- Evet.

MODERATÖR - Buyrun.

ÖZKAN TACER - Tunceli Dernekler Federasyonu. Bizim davet geldiğinden beri ülkede bulunan yirmi üç kurumla beraber yapmış olduğumuz toplantının yanı sıra belediye başkanlarımızın ve yurt dışında on sekiz, kurumumuz bulunan altı ülkede, on sekiz kurumumuz bulunan diasporanın da fikrini alarak gelmiş bulunuyoruz.

4. Alevi alıştayı

şimdiye kadar bu meselenin devlet nezdinde hiç konuşulmaması, en azından böyle tartışmaya açılmaması, hiç dillendirilmemesi en azından bu aşamada bunu konuşmamız çok büyük bir olumluluktur. Bizler kendilerimizi ifade etmeden... Aslında mümkün olduğu kadarıyla özetlemeye çalışacağım ama bir kitapçık halinde size getirmiştik, ulaştırmıştik çalışma raporumuzu...

Kendimizin özellikle ifade etmek istediğimiz bölümünde de birazcık sabırlarınızı diliyorum. Bizim ncelikle Alevi alıştayı başladığı günden bu yana, Alevilerin ve tabi olarak Dersim halkı'nın da ilgisini çeken bir konudur. Bu ilginin nedeni, Alevilerin yüz yıllardır maruz kaldığı baskı, sindirme ve asimilasyon politikaların son bulması arzusu ve özlemidir. Fakat şimdiye kadar Alevi alıştayı ekseninde gerçekleştirilen toplantılar, bu toplantılarda savunulan görüşler ve açığa çıkan sonuçlar devletin Alevilere yaklaşımında bir yenilik ve demokratikleşme olmadığını göstermektedir.

Alevilerin varlığını kabul etmeyi ya da Alevilerin adını ilk defa söyleyerek muhatap almayı başlı başına büyük bir gelişme olarak adlandıran devlet yetkililerinin ve kimi katılımcılarının yaklaşımları, yüzyıllardır süren inkâr politikasının devamı niteliğindedir. Ek olarak bugün devletin bu ülkede Aleviler de vardır sözünü zikretmesi de bir övünç kaynağı olmamalıdır.

Zira Alevilerin varlığı Alevi alıştayı ile ortaya çıkan bir gerçek değildir. Alevi alıştayı kapsamında yapılan toplantılarda, Alevileri inkâr eden yaklaşımların sergilenmesiyle de Aleviler yok olmayacaktır. Aleviler bu ülkenin gerçeğidir. Ve bu gerçek bizzat Alevilerin ödedikleri bedellerle apaçık ortadadır.

Dolayısıyla Alevi alıştayının düzenlenmesinin dahi, bir başına olumluluk olduğunu ifade eden görüşleri doğru bulmuyoruz. nemli ve gerekli olan tartışma, Alevi alıştayı ile neyin hedeflendiği ve ne yapılmak istendiğidir. Bu temel mesele glgelenmekte ve geri planda kalmaktadır. Sorunlar ele alınırken, belirleyici olan konularda açıklık olması ve hemfikirlik yakalanması önemlidir. Yapılmak istenen şey,

4. Alevi alıştayı

Alevilerin acil taleplerini karşılamak mıdır, yoksa göstermelik demokrasi sylemleri ile dnden bugüne sinsi ve yıkıcı asimilasyon politikalarını hayata geçirmek midir?

MODERATÖR - zkan Bey sizce nedir yani? Biz korkmaya başladık, buradasınız ve giderek... Nedir sizce, tehlikeli bir durum mu?

ÖZKAN TACER- Yani tehlikeli boyutundan ziyade, şimdiye kadar ki bu çalışmaların dördüncüsü toplanılıyor Yani ondan dolayı bu görüş ortaya çıktı. ncsne kadar herhangi bir çalışmanın, hele özellikle hükümet nezdinde baktığımız zaman cumhuriyet tarihinde şimdiye hiç adım atılmaması, bu süreçten itibaren de üçüncü toplantıdan beri günden güne ertelenip bir sonuca ulaştırılmaması, bizlerde olan güvensizliğin aslında yansımalarıdır buraya. Bizim kurumlarımızda ortak gelişen bir şeyi dile getiriyoruz.

MODERATÖR - şimdi sizin kaygılarınızı çok iyi anladığımızı düşünüyoruz; ama siz bugün sabahtan beri bu toplantıdasınız. Nasıl bir ilerleme kaydettiğimizi, ne tür görüşler arasında bir müzakere üretmeye çalıştığımızı gzlyorsunuz. Herhalde bildiriye bundan sonra yazsaydınız bu kadar sert yazmazdınız, diye düşünüyorum.

ÖZKAN TACER- Yani bazı bölümlerinde şimdiye kadar bu süreç aslında sadece bu toplantının içeriğiyle değil, şimdiye kadar Alevilik sürecini ve tümünü kapsayan bir görüş olduğundan kaynaklı, bunu dile getirebiliyoruz.

Kanımızca Alevi alıştayı ya da Alevi açılımı olarak adlandırılan bu süreç, Kürt açılımı, Ermeni açılımı ve benzeri açılımlardan farklı bir nitelik taşımamaktadır. Bahsi geçen açılım konuları birbirinden bağımsız değildir. Ülkemizde yaşanan sorunların çözümü için ayrı ayrı açılımların yapılmasına da gerek yoktur.

Diğer yandan tümü ülke halkının çıkarlarını merkeze alan bir demokrasi anlayışı ve mücadelesinin emperyalist merkezlerin teşviki ve güdümüyle başarılamayacağı da görülmelidir. Alevilerin demokratik

4. Alevi Çalıştayı

hakları talep edilirken bu merkezlerin değil, halkın değerlerinin referansı alınmasına özen gösterilmelidir.

Gerek devlet, gerekse de Alevilik kurumları içerisinde benzer hatalı tutumlara karşı müdahale edilmemeli, temel problem doğrudan Alevilerin görüş ve beklentileri çerçevesinde tüm ülke halkının kolektif çıkarlarını gözeten, gerçekten demokratik adımların atılmasıdır. Fakat bir anlamda yaşanan gelişmelere bakıldığında, bu sürecin ne yazık ki teminlerinden ve genel söylemlerden öteye gitmediği görülmektedir. Böylesi bir yaklaşımla ülkemizde yaşanan sorunlar çözülemez kanısındayız.

TUDEF olarak sadece Aleviler için değil, bütün uluslar, milliyetler ve inançlar için genel demokratik bir yaklaşımın ve hak eşitliğinin olması gerektiği kanaatindeyiz. Ülkemizde yaşanan sorunların son bulması, ayrı ayrı yapılan bu çalışmaların ortak bir paydada buluşmasıyla geçerlilik kazanabilir.

Aleviler, Süryaniler, Kürtler, Ermeniler, Türkler ve ülkemizde yaşayan diğer kesimler eşit haklara sahip olmadıkları müddetçe gerçek çözüm mümkün olmayacaktır. Bu gerçekliği yadsıyan adımlar ise ancak kamuoyunu yanıltmaya ve bu süreçlerin siyasi rant sağlamaya hizmet edecektir.

Alevi çalıştayının daha çok bilmeye ve duymaya odaklı bir çalışma olarak tanımlamak kanımızca yaşanan süreçleri çarpıtmaktır. Örneğin, Alevilerin Anadolu coğrafyasında hangi süreçlerden geçtiği, ne gibi sorunlar yaşadığı devlet yetkilileri ve kimi katılımcılar tarafından bilinmemekte midir? Ya da böylesi bir şey olası mıdır? Bu tür yaklaşımlar ciddiyetten uzak olup, yaşanan sorunları görmezden gelmeyle eş değerlidir. Alevilerin yaşadığı sorunların nedenleri diğer sorunlarda olduğu üzere, ülkemizin sosyal ve ekonomik gerçekliğinde aranmalı, gelmiş geçmiş bütün siyasi iktidarlar Alevilerin yaşadığı sorunların mimarıdır. Ve hepsinin bu sorunların ortaya çıkmasında katkıları vardır. Sorunları yaratanların, mevcut sorunları devam ettirenlerin ve büyütenlerin bu sorunu bilmeye ihtiyacımız var demesi abesle iştigaldir.

4. Alevi alıştayı

Yapılması gereken iyi niyet beyanlarının ötesine geçilerek pratik adımlar atılmasıdır. Yaşanan sorunların çözümlüne güven veren pratik adımlar atılmadığı müddetçe, yapılan çalışmalar süreçleri çarpıtmakla ve halkı yanlış yönlendirmekle sınırlı kalacaktır. Devlet yetkilileri bir taraftan Alevilerin yaşadığı sorunları çözüyoruz, demekte öte taraftan bu toplantılarda sorunları yeniden üretmekte ve çözümsüzlüğü büyütmektedir. Bu toplantı da işte yapılacak olan dördüncü toplantı niteliğinde de; aslında deminden beri karşılıklı söylenen ifadelerde de bu görüşümüzü destekler fikirler de çıkmıştır. Oysa ortada farklı fikirlerden ziyade devletin resmi fikirlerinin savunulması ve demokratik hakların yok sayılması tutumu vardır.

Siyasi iktidar böylesine bileşeni bilinçli olarak bir araya getirmekle kendine sorunların dışında bir hakemlik sunmakta ve sorunları inkâra devam etmektedir. Önceki üç toplantıda sergilenen bu yaklaşım dördüncü toplantıda da devam ettirilmiş kuşkusu bizleri bu yazıyı yazmaya neden göstermiştir.

MODERATÖR - Şimdi zorlanmaya başladınız.

ÖZKAN TACER- Örneğın Diyanet İşleri Başkanlığı'nın, içimizde işte bazı kurumları örnek vererek söylüyorum, özellikle Türk Ocakları ve MÜSİAD gibi bazı kurumların Alevilere ve yaşanan olaylara yaklaşımları ortadayken bu toplantıların da temenniler dışında beklentileri olmayacağı açıktır. TUDEF olarak Alevi çalıştayının...

KATILIMCI - Son cümleyi bir daha okur musunuz?

ÖZKAN TACER - Efendim.

MODERATÖR - Son cümleyi bir daha alalım.

ÖZKAN TACER - Örneğın, Diyanet İşleri Başkanlığı'nın, MÜSİAD'ın, Türk Ocaklarının ve benzeri kurumların Alevilere ve yaşanan sorunlara yaklaşımları ortadayken, bu toplantılardan temennilerin dışında ne beklenebilir?

4. Alevi Çalıştayı

TUDEF olarak Alevi çalıştayının mevcut gerçekliğinden ötürü iyimser sonuçlar doğurabilecek bir kabiliyete sahip olduğuna düşünmüyoruz. İyimser ve doğru sonuçlar demokrasi söylemleri perdesine saklanmış inkâr ve asimilasyon politikalarından yöntemlerden vazgeçilmesi ve güven verecek politik adımların atılmasıyla mümkün olacaktır.

MODERATÖR - Hocam süre, yani böyle sert konuştuğunuz için değil, normalde konuşsanız bitmek üzere. Lütfen toparlayalım.

ÖZKAN TACER- Henüz beş dakikadır konuşuyorum. Ben saate özellikle baktım. Burada bazı arkadaşların gerçekten yirmi dakika. Yirmi kusur dakika konuştuğunu...

MODERATÖR - Özkan Bey, bize güvenin saat tutmayın. Buyrun.

ÖZKAN TACER- Ben o zaman toparlamaya çalışayım. Çeşitli kesimlerin yaptığı tarihsel ve sosyolojik çalışmalar belirli bir Alevi orijini ve böylelikle de tekil bir Alevilik kimliği ortaya çıkarmaya yönelik çabalar örneğin Türklük, Bektaşilik... Bilhassa ülkemiz siyasi erkinin kendi egemen, sosyal, politik kimliği Sünni Türk içerisinde Aleviliği tanımlama çabaları ve bu ekseninde ortaya çıkan ilahiyat araştırmaları çoğunlukla 1970'li yıllarda kendisini en genel kapsamıyla, sol olarak tanımlayan birey ve grupların Aleviliğin bir yaşam biçimi, dünya görüşü gibi muallâk tanım aralıklarıyla ortaya koyan söylem ve pratikler gibi farklı politik eksenlerden ortaya konan çalışmalar bunlara örnek verilebilir, demişiz.

Şimdi, bizim aslında kendi çalışmamız doğrultusunda şimdiye kadar diğer kurumlarla da, basından da ve Alevi kurumlarıyla ortak yapmış olduğumuz çalışmalardan da hem Alevi Bektaşi federasyonu, gerek Pir Sultan Abdal Genel Merkez görüşmelerimizle, Hüvyar Derneği, buna benzer Alevi kurumlarıyla yapmış olduğumuz çalışmalardan ortak sonuçlarımız vardı. Bunlardan altı tanesini, demin burada sıraladılar aslında birçok kesim. Ama biz bunları tekrar satır başlıkları halinde, dile getirmek istiyoruz.

4. Alevi Çalıştayı

1. Cemevlerinin yasal statüye kavuşturulması. Bunların içeriğini biz ayrıca ekstre kendi görüşümüze göre ifade etmek istemiyoruz. Birçok katılımcı kurum temsilcisi burada ifade ettiklerinden ötürü,

MODERATÖR - Zaten bu talepler artık bütün kamuoyunda, bütün netliğiyle biliniyor Özkan Bey. Buyrun.

ÖZKAN TACER- Din derslerinin zorunlu olmaktan çıkartılması ve içeriğinin değiştirilmesi, Madımak Oteli'nin müzeye dönüştürülmesi, Alevi köylerine zorla cami yapma uygulamasına son verilmesi ve imamların çekilmesi, bu noktada aslında demin Tayyar Bey burada olsaydı, biz söz istemiştik verilmedi ama, ben kendi memleketimden örnek vermek istiyorum. Tunceli'den.

Ben 1968 doğumluyum. 1980 darbe yıllarını çocukluk ve ergenlik çağında yaşayan bir kişiyim aynı zamanda. O dönemde, işte biz Tayyar Bey'e söylediğimizde aradı da belli oranda kabullendi ama bu seferde vali beye bıraktı. Dedi orada bir vali atanmıştı da o vali herhalde bir şeyler yapmıştı diye.

Şimdi Kenan Güven diye bir vali atanmıştı. Asker kökenli bir vali. Buraya geldiğinde, benim kendi köyümde, Burma Geçit Köyü'nde cami yapıldı. Bu köy aslında Tunceli'nin genelinin dışında, çok da politik olmayan sıradan bir Türkiye toplamını belirten bir köy. Normalde Tunceli'de üç kesim iç içe yaşamaktadır. Alevi kesimi, Sünni kesimi bir de kendi içimizde ayırdığımız Alevi kürt kesimi dediğimiz üç kesim var. Biz bu anlamda baktığımız zaman iki yönden birden sıkıştırıldığımızı görüyoruz. Hem Alevi kimliğiyle, hem Kürt kimliğimizle. Şimdi iki kimliğimiz birden bu ülkede bu kadar tartışılır durumda ve bu kadar yok sayılır durumda iken bizden gerçekten şimdiye kadar böyle yumuşak bir şey söylememiz işin gerçeği beklenemez.

Çünkü yüzyıllardır biz bunu çektik. Bir konuşmamızda da bu konuşmada da buradaki toplamın birazcık kabul görmesi gerektiği yerde duruyoruz. Orada yapılan camide, uzun süre caminin kullanılmadığından ötürü, orada hayvansal yemleri barındırdıklarını veya hay-

4. Alevi Çalıştayı

vanları içine koyduklarını gördük. Kendi gözlerimizle gördüğümüz için söylüyoruz. İkincisi, yine Tunceli merkezde ikinci cami için. Bir tane merkezde çok eskiden beri yapılan bir camimiz vardı. Bunun dışında karşı tarafta, şehir merkezinin ikinci yerleşim alanında ikinci cami için yapıldığı zaman bile, Tunceli'nin yerelinde büyük bir tepki topladı. Siz burada birinci camiyi henüz dolduramazken, sadece dışarıdan gelen memur kesimi veya yabancı kesim burada camiye gelip ihtiyacını görürken, ikinci cami yaptırmanın bir anlamı yok. Bunun yerine bize okul yaptırın. Çok iyi hatırlıyorum ben o süreci. Maalesef bunlar dikkate alınmamıştı.

Şimdi sayarsak köylerimizde buna benzer çok örnekler var. Dolayısıyla, belki zorla evet burada halk istemiyordur. Siz zorla yaparsanız elbette ki değil. Ama oradaki mülki amirlerin kendi yanlarına buldukları yerel ayaklarını da oluşturarak istenmeyen bir durum ortaya çıkartıyorlar. Bunu gerçekliği de aslında görmek gerekiyor yani. Dolayısıyla burada Alevi köylerindeki zorla cami yapımından kastımız bu.

Diğeri Alevi inanç merkezlerinin, Alevi kurumlarına aslında teslim edilmesi. Burada Hacı Bektaş Veli Dergahı'ndan kast ediyoruz.

MODERATÖR - Hocam toparlayalım lütfen.

ÖZKAN TACER- Bir diğeri Diyanet İşleri Başkanlığı'nın kaldırılması. Bu ülkede biz Alevi yurttaşlar olarak, eşit vergiden, eşit askerlik sürecinde, eşit şeylere eğer bu ülkeye katkı sağlıyorsak, Diyanet'te de bu noktada diğer şeylerde eşit davranmak gamadıyla devletin laik kimliğinden ötürü Diyanet'in kaldırılması.

Bizim bu eksen dışında biz de kendimizin Tunceli'ye yönelik üç tane maddemiz var. Bizim aslında yüzyıllardır dile getirmek istediğimiz ama bir türlü hayata geçirilemeyen ve son dönemlerde de birazcık kendimizi ifade etmekte zorlandığımız süreçler.

Bunlardan biri Dersim Kızılbaş Alevi kimliğinin araştırılması için mutlaka bir kurumun oluşturulması. Bu Kızılbaş kimliği, her nedense

4. Alevi alıştayı

Türkiye’de demin örnekleri de aslında verildi. Ben aradayken birazcık farklı bir örnek de olmuş. Tam tersine. Bu yanlış anlaşılmanın yanlış bilgilendirilmenin, okullarda bile yanıltıyor bu yanlış bilgilendirmenin ortadan kaldırılması için Dersim Kızılbaş Alevi kimliğinin kendisini ve aradaki folklorik yapılarını dile getirmesi için bir kurulun oluşturulması yönünde bir talebimiz olacak

Bir diğeri eğer bu hükümet gerçekten kendisini Alevilerle ilgili çalışmalarındaki sonucuna götürecektir şeyde güven verecek ve bu samimiyeti özellikle halkla paylaşacaksa, Dersim halkı’nın böyle bir beklentisi var.

Bizim o bölgede yapılan barajlarla ilgili bir sıkıntımız var. Aşağı yukarı sekiz tane Munzur Nehri üzerinde, dört tane Pülümür Vadisi üzerinde ve yine dört tane de Peri Suyu’nun üzerinde olmak üzere on dörde yakın baraj yapılmak isteniyor burada. Burada şunu gösteriyor, hem 1930’lardan beri Dersim’i sulara boğacağız yasasının yavaş yavaş dile getirilmesi, hem de inanç yerlerimizin Alevi kimliğinde, bizim Dersim Kızılbaş kimliğimizde çok önemli olan inanç yerlerimizin sular altında kalması Dersim halkını ciddi şekilde rahatsız etmektedir. Bu anlamıyla bu barajların durdurulması talebi...

Bir diğeri yine eğer Alevilerle barışık bir ortam yaratılacaksa, geçmişteki sıkıntıları ortadan kaldırmak gerekiyor. Bir halkın kendi içerisinde barışıklığının yaratılması için başta hoşgörüyü ve birliktelik kucaklanmalı ki burada hep beraber birbirimizi kucaklayabilelim, kanısıyla... 1937-38 yıllarında yine Alevi büyüklerimiz ve dedelerimiz ve seyitlerimiz olan Seyit Rıza ve yedi tane arkadaşı idam edildiler. Yetmiş iki yıldır mezar yerlerinin nerede olduğu bilinmiyor. Bu da Dersim halkının vicdanında ve yüreğinde derin bir iz bırakmıştır. Eğer burada bizim Aleviler noktasında bu tür talepleri kaale alınabilecekse, bunların da mezar yerlerinin mutlaka gösterilip mezarlarının Dersim’e taşınması yönünde...

Şimdi bizim son bir cümleyle kapatmak istiyorum. Sizler... Burada belirli şeyler aslında ifade edildi; ama Tayyar Bey’e bu vesile ile cami-

4. Alevi Çalıştayı

lerden ötürü cevap vermiş olduk. Bir de bazı sözlerinde... Özellikle burada sözde bazı Alevi dernek başkanları bir kenara çekilmelidir, ifadelerini... Bu ülkede hiç kimse kimsenin karşındaki görüşün niyetini ve hoş görüşünü alarak bir kurumun başına getirmiyor. Dolayısıyla bu tür dillerin; aslında sert dillerin ve sadece söylemlerin Sünni bir hükümet ve Sünni bir erk üzerinden geliştirerek buna sadece Diyanet ve ilahiyatçılar karar verir, sözünün buradan doğru olmayacağını özellikle.... Bir de aslında bu ülkede Sünni ve Hanefi kökenin yeterince katkı sağladığını, sanki yokmuş gibi halen Imam hatipler, İlahiyatların ve diğer din kurslarının özel yerlerde açılması talepleri var. O zaman bu ülkenin gerçekten bundan sonraki sürece baktığım zaman ben yine 1982 yılında normal düz lisede okurken karşımızda yeni Imam hatip liseleri açılmıştı. Yine o Kenan Güven zamanındaydı.

Bizim çocuklarımızdı. Çok çektirdi, gerçekten çok çektirdi. Bizdeki yara henüz sarılmamış yani. Dolayısıyla sıkıntılarımız bu yüzden. Teneffüslerde konuştuk çocuklarla. Biz birbirimize sorardık. Gerçekten İmam Hatib'in ne olduğunu bile bilmiyorduk o zaman. Yani niye buradan sadece imam mı çıkacak? Ülkenin bu kadar imam açığı mı var? diye yorumluyorduk. Biz söylediğimizde; niye buraya geliyorsunuz, Imam hatiplere Tunceli'lerden bu kadar rağbet nasıl kaynaklanır? çocuklarla birebir konuştuğumuzda; "hayır bizim böyle bir talebimiz yok, köylerde okul yok. Okuma şansımız yok, devlet de bize diyor ki sizi götüreceğiz, yatılı okulda okutacağız, dolayısıyla ben de Imam hatipe gelmiş okuyorum." Bu kadar iyi niyetle başlayan bir çocukla, dört yıl sonra karşılaştığımızda ya siz de zaten aslında sosyalist kimliğe sahipsiniz, siz her şeye karşısınız, siz şusunuz, busunuz aslında, herhalde size yavaş yavaş, bilmem ne, bize bir kafir demediği kaldı yani. Dört yılki süreç içerisindeki çocuktaki değişikliği... O zaman biz asimile demiyoruz, burada kendimize farklı yorum yapmıyorsak, gerçekten bu tür çalışmaların hem devşirme yöntemiyle hem de asimile yöntemiyle kendimizi toplumsal varlıklar ve gerçekliklerden uzak durmaya çalışıyoruz.

4. Alevi alıştayı

Otuz sekizlerde sürgün olan insanlarımız var. İşte araştırmalar yapıyor bizim sosyolojik araştırma yapanlar. Dini noktada araştırma yapanlar, Alevi kimliğini vs. Çok eskiden çıkıyor dedeleri Amasya'ya, orum'a, işte Konya'ya, Balıkesir'e vs. giden Aydın vs. yerlere yollanan yerlere... Çok, gerçekten ciddi Şeyler anlatıyorlar. Diyorlar ki, her bir çocuğu, her bir aileyi sadece o kentte, o köyde ve o ilde bir yere yolluyorlar ki, bir daha bunlar birbirlerini görüp, birbirlerine kavuşmasınlar. Şimdi dolayısıyla biz kendi dilimizi konuşamıyoruz. Kendi dilimizi öğretiyoruz. Kendi çocuklarımızın, gençliğimizin ve geçmişteki sürgünlerin nerede olduğunu bilmiyoruz.

Şu anda aslında devletten beklentilerimizden biri de buydu. 1937–1938 yılındaki sürgüne gönderilenlerin arşivinin açılması... Kaç kişi nereye gönderilmiş, ne kadar kişi gönderilmişse kendi kökenlerine geri kavuşturulması... Bu asimile politikalarından eğer bir nebze de silinerek, yok edilerek bir çalışma yürütülürse elbette ki bu tür çalışmalar desteklenecektir. Bu samimiyet ve güven kazanıldıktan sonra da destekler artacaktır. Ama bu kaygılar, bu endişeler var olduğu sürece de bu tür toplantılardan çok öteye bir Şey, beklenti umudu da bizi kırıyor işin gerçeği. Ama sonucunu görmekte fayda var düşüncesiyle en azından beklemeyi yeğliyoruz. Teşekkür ederim.

MODERATÖR - Teşekkürler. Son cmleniz çok mit verici oldu. Harika.

Şimdi zkan Bey çok kısa bir noktayı düzeltmemiz gerekiyor. Bu kaygılarınıza katılıyoruz. Bir Tuncelili olarak yaşadığınız Şeyleri anlamaya çalışıyoruz. Ancak burada, bu tür çalıştayların başka bir formatı olabilir mi? Yani biz herhangi bir konuda bir görüş oluşturmak, olgunlaştırmak için başka ne yapabiliriz? Bütün tarafları dinlemeye çalışıyoruz. Şimdi burada karşı çıktığınızı düşündüğünüz seslerin bastırılmasını mı istiyorsunuz? Onlar da konuşuyorlar. Hayır. Onu kapatır mısınız lütfen. Onlar da konuşuyorlar; ama biz bunların arasında bir müzakere geliştirip, belli bir noktaya doğru evrilmeyi talep ediyoruz. Tabi ki çok farklı görüşler var, sizin gibi inanmayanlar var, size kar-

4. Alevi Çalıştayı

şı çıkanlar var, sizin arzularınıza ters şeyler de var. Bunların normal, meşru kabul edilebilir bulduğumuzdan değil, bunlar bu topraklarda ortaya çıkan sesler... Konuşacağız, tartışacağız ve bir yere doğru gitmeye çalışacağız. Yani sizin kaygılarınızı saygıyla karşılıyoruz; ama siz de lütfen bu çalıştayların bu kadar erken, bu kadar aceleci, bu kadar baştan savma bir şekilde tamamlanmasını ya da birkaç satır, şifa olmayan işlerle kapatılmasını arzu etmeyin. Yani, Sayın Bakan'ın açış konuşmasında da vurguladığı gibi bir süreci başlattık, o süreci siz de izleyin lütfen. Sabırla. Çok teşekkürler. Yani siz çok dolmuşsunuz ama biz de dolduk birazcık.

Evet, şimdi Mehmet Doğan Bey.

ÖZKAN TACER- Çok kısa bir şey söyleyebilir miyim? Şimdi bir on dakika meselesi var, on dakikayı geçen her konuşmada ben ne taraftan olursa olsun dinlemek istemiyorum. Söylenen şeyler hak bile olsa bana haksızlık gibi geliyor. Çünkü bir hak ihlali söz konusu.

KATILIMCI - 14 dakika oldu.

MODERATÖR - Şimdi Mehmet Doğan Bey buna nasıl dayanacak?

DEVLET BAKANI FARUK ÇELİK- Bir dakika Şimdi kısa bir ilave yapayım, Mehmet Bey. Yine cevap olarak algılanmasın Ümit Bey. Şimdi Kürt vatandaşlarımızın talepleriyle ilgili çalışmalar devam ediyor, yapılıyor. Deniyor ki şimdi çok acele yapıyorsunuz, çok hızlı davranıyorsunuz diyorlar. Alevilerle, Alevi kardeşlerimizin talepleriyle ilgili de konunun derinliği açısından sabırla işi götürmeye çalışıyorsunuz, niye bir netice alamıyoruz diyorlar. Yani bizim bulduğumuz konumu ortaya koyma açısından bunu söylüyorum. Ama şunu ifade edeyim, siz de hak vereceksiniz. Konu derin bir konudur, önemli bir konudur, dikkatle götürülmesi gerekiyor. Bu dikkat içerisinde götürüyoruz ve süreç olarak da bütün bu olayları sıfırlama gibi bir niyetimiz yok. Yani sorunların tümünü sıfırlama gibi bir şeyi keşke başarabilsek. Ama süreç öyle güzel çalışmalı ki, kademe kademe bu sorunlar çözüme doğ-

4. Alevi Çalıştayı

ru gitmeli. Bu toplumsal bilinçle de ilgili bir şey bu. Bazı olaylar var ki hemen yapılmasında sen ve benim için bir anlam yani bir sorun yoktur; ama toplumsal bilincin orada olmayışı o olayı geciktirebilir. Mühim olan sağlıklı tespit ve çözüm sürecini başlatmaktır. Samimiyet testi için, çok samimiyiz deme ihtiyacı falan duymuyoruz.

Şimdi üçüncü çalıştay Diyanet ve ilahiyatçılarla idi. O kitapçıları önümüzdeki süreçte yayınlayacağız. Diyanet ve ilahiyatçıların az önceki ifadeler doğrultusundaki görüşlerini dikkatle okumanızı istiyorum. Bana da son derece ilginç gelmişti. Çok önemli, tarihsel süreci bana göre çok sağlıklı bir değerlendirme ve özeleştirme şeklinde geçen bir çalıştaydı. Önemliydi yani. İlahiyat ve Diyanet İşleri'yle yaptığımız süreçte önemli şeyler söylendi. Onun için onları okuduktan sonra tekrar bir gözden geçirmekte fayda var. Herkes aynı yerinde mi sayıyor, yoksa farklı şeyler mi söylüyor?

Üçüncüsü, ben aslen Artvin doğumluyum, Bursa Milletvekiliyim. Uzunca yıllardır, kırk beş yıldır Bursa'da yaşıyorum. Ama doğum yerim Artvin'dir. Aynen sizin kaderi paylaşıyorum. On dört, on altı tane baraj yapılıyor Çoruh Nehri üzerinde. Ama şöyle de bakmamız gerekiyor. Üzüntümü de ifade edeyim. Çoruh Nehri yıllarca akmış, büyük bir delta oluşturmuş. Batum diye bir şehir, bir Batum Ovası diye bir şey oluşmuş. Bu coğrafyadan oraya toprağın akmasıyla olmuş. Batum'u da görmenizi, Artvin'i de görmenizi isterim. Artvin'de insanlar tarlam çalındı diyorlar, bostanım çalındı diyorlar. Doğrudur yani. Gayri menkul çalınmaz ama orada çalınıyor. Çünkü tenekeyle taşınıyor, toprak tenekeyle taşınıp, önünde büyük setler yapılarak geçim elde ediliyor. Ama Batum'da oluşan o delta, o büyük ova bu suların akmasıyla olmuş. Yani ben ne Tunceli'de, ne Artvin'de bir şeyi boğmak için, bir şeyi yok etmek için baraj yapmadığımızı yine samimiyetle söylüyorum da kaderi aynı kaderi yaşadığım için söylüyorum. Bunlara hoşgörüyü bakalım. Ülke ekonomisi, ülkenin geleceği açısından ama ekolojik açıdan işte bu son santrallerle ilgili bir şeyse ona doğrusu ben de bir çok yerde katılıyorum sivil örgütlere. Ama baraj konusu akan sular konusu apayrı bir konu.

4. Alevi Çalıştayı

KATILIMCI - Sayın Bakanım ... ilgili kayda alınması için...

DEVLET BAKANI FARUK ÇELİK- Çoruh'takiler dolu savak tiplidir; ama arkadaşımızın orada yapılan barajlar kanal tipli olduğu için, çok su dolacak diye bir şey yok. Kimse boğulmayacak yani.

KATILIMCI - O da teknik açıklama.

DEVLET BAKANI FARUK ÇELİK- Peki yani bu üç konu tekrar ediyorum cevap açısından değil, yaşadığımız süreç açısından söylemiş oldum. Teşekkür ediyorum. Sağ olun.

MODERATÖR - Mehmet Bey buyrun.

MEHMET BEY- Efendim. Uzunca zamandır burada konuşuyoruz ve dinliyoruz. Biz dinleyici olarak çok istifade ettik. Gerçekten çok önemli görüşler dile getirildi. Beğendiğimiz, beğenmediğimiz, katıldığımız, katılmadığımız; ama öyle görüyorum ki herkes de bir zihni yorgunluk meydana geldi o yüzden ben mümkün olduğu kadar bazı satır başlarını belki dikkatimi çeken bazı hususları dile getirmekle yetineceğim. Tabi bu toplantının samimiyetinden çok bu toplantıyı yapanların cesaretini önemli buluyorum ben.

Yani Türkiye'de bu anayasa varken, bu laiklik anlayışı varken ve laiklikle ilgili karar veren kurumlar bu laikliği yorumlayamazsınız derken ve bu mevzuatta hala Türkiye Cumhuriyeti'ni yöneten kanunlar külliyatı değişmemişken böyle bir toplantının yapılması bence büyük bir cesaret. Şöyle düşünüyorum Türkiye'de bir yerleşik devlet anlayışı, zihniyeti var ya... O zihniyeti gerçekten taşıyan birisi şu köşeden bizi dinleseydi ve muhtemelen elini şöyle kaldırıp sizin sonunuzu iyi görmüyorum. Yani burada idam sehpaları görüyorum diyebilirdi. Gerçekten burada konuşulan beğendiğimiz, beğenmediğimiz herkes için söylüyorum. Yani benim gibi düşünmeyenlerin beğendikleri, beğenmedikleri konular ve sözler daha önce asla bir araya gelip söylenemeyecek şeylerdi.

Bu Tunceli'den gelen arkadaşı şu anlamda mazur görüyorum. Belki de ilk defa böyle ortamlarda konuşma imkânı buluyorlar. O yüzden

4. Alevi Çalıştayı

de sözlerinin dozu yüksek oluyor. Zamanla muhtemelen konuşarak, birtakım konuları gündeme getirerek, o konuları aslında kimsenin de yabancı olmadığı, çok da bigâne olmadığımız konusunda birbirimizi temin ederek, daha iyi sonuçlara varacağımızı sanıyorum. Şimdi Alevi konusu ile ilgili taleplerin, burada da görüldüğü gibi çok ciddi bir şekilde çeşitlilik taşıdığı anlaşılıyor. Bu öncelikli dini bir talep gibi görülüyor. Ama sadece dini bir talep olmadığı ortada.

Politik bir talep elbette aynı zamanda. Alevilik, burada politik bir talep olarak da önümüze geliyor. Sosyal ve kültürel bir talep olduğu şüphesiz. Ekonomik bir talep olduğu yine şüphesiz ve böyle baktığınız zaman meseleye burada konuştuğumuz Alevilik problemi tamamen modern bir problem. Ve diyebiliriz ki şimdi konuştuğumuz Alevilikle ilgili konular 1950'den sonra Türkiye'nin ekonomik olarak kabuk değiştirmeye başladığı, şehirleşmenin hız kazandığı, şehirli nüfusunun giderek arttığı yine 1950'den sonra ilköğretimin üzerine ortaöğretim kurumlarının ve nihayet yüksek öğretim kurumlarının çeşitlenmeye başladığı, yani demokratikleşme ile birlikte öğretimin yaygınlaştığı dönemde ortaya çıkan bir sorundur.

O zamana kadar Alevilik yok muydu? Elbette vardı. Alevilik burada bulunanların malumu olduğu üzere bir kır kesimi, bir köylülük konusuydu. Kapalı halde devam edebiliyordu; ama siz şehirleşmeyle, şehir hayatına karışmaya başladığınız zaman artık kapalı toplumu da sürdürmeniz mümkün değil. Yani Alevilik yapılarının 1950'den sonra, bir taraftan şehir hayatının içinde bir dönüşüm geçirdiğini, daha sonra da ideolojik bir takım evrilmelerden geçirilerek veya müdahaleler sonucu farklılaştığını görüyoruz. Şimdi mesela, burada dile getirilenlerden de benim hissettiğim o, elbetteki Sünnilerin de dindarları var. Az dindar olanları var, hiç dindar olmayanları var, dine karşı olanları var. Dinsizleri var; ama Sünniler bu tedricen dinden uzaklaştıkça kendilerini artık Sünni münni falan diye hala tanıtmak ihtiyacını hissetmiyorlar. Yani adam dinsizse dinsiz, ateistse ateist. veya dine karşıysa dine karşı. Ondan bir Sünnilik çıkarmaya asla kalkışmıyorlar. Ama benim hissettiğim dinle tamamen alakasını kesmiş, aynı Sünnilerde olduğu gibi, bazı kesimlerin hala Alevilik üzerinden taleplerde bulunması...

4. Alevi alıştayı

Artık bunların, aynı Sünnilerin din dışında düşmüş kesimleri gibi, taleplerini Alevilik yoluyla değil de, başka araçlar kullanarak gündeme getirmesi lazım. Eğer yle olursa, büyük kolaylık sağlanacağını düşünüyorum. Yani dini talep olarak Alevilik karşımıza gelirse, bununla ilgili alınacak tedbirler bellidir. Taraflar da bellidir yani Sünnilerin konuşacağı alan vardır, Alevi din önderlerinin konuşacağı alanlar vardır. Fakat bunun çok elle tutulur olduğunu da zannetmiyorum; yani Alevi din önderlerinin bir nevi irsi olarak sürüp gelmesi, dedelik alanının, asla eğitim ğretim gerektirmemesi, o yüzden bugün dini Alevi otoritelerinin, ne idüğü konusunda bana ipucu vermiyor. Bilmiyorum belki burada konuya daha vakıf olanlara ipucu veriyor olabilir. Bana vermiyor doğrusu ve Alevilik ile ilgili bir dini ğretim mekanizmasının bugüne kadar varlığı konusunda da bir bilgiye sahip değilim. şifahi, aile içinde ve belki cemevi toplumunda aktarılanlar dışında bir öğretimin yapıldığına dair de bir bilgiye sahip değilim; ama burada anladığım kadarıyla böyle bir bilgilenme, böyle bir eğitim ğretim faaliyeti konusunda da bilmiyorum, daha önceki çalıştaylarda talepler oldu mu? Burada bir talep varmış gibi görmedim.

MODERATÖR - Alevilerin mevcut geleneksel var oluşlarının teolojik bir arka plana dayanmadığını mı söylemek istiyorsunuz?

MEHMET DOğAN- Mutlaka vardır bu.

MODERATÖR - Neyi öğreteceğiz? ğretecek olsak.

MEHMET DOğAN- öğretilecek bir şey vardır muhakkak. Yani mesela Diyanet İşleri, Alevi klasikleri diye bir dizi yayınlamaya başladı. Bana söylediklerine göre bu klasikler Alevilerin önde gelenlerinin kabul ve tasdik ettiği metinlermiş. Ama Aleviler daha önce bu metinleri yayınlamak ihtiyacını duymamışlar. Yani biliyorsunuz Türkiye’de devrimlerden sonra, Diyanet İşleri Teşkilatı ortaya ıktı. Diyanet İşleri Teşkilatı tamamen Cumhuriyet’e ait bir kurumdur. Osmanlı’larda... Osmanlı İşlam Devlet’iydi fakat dini mekanizmalar devletin kurduğu mekanizmalar değildi. Yani camilerin imamları devlet parasıyla görev yapmazdı. Her caminin vakfı vardı. Süleymaniye Cami’ni Kanuni Sul-

4. Alevi Çalıştayı

tan Süleyman vakf etmiştir. O vakfın içinde imamların da alacağı, hocaların da alacağı, aynı zamanda orası bir yüksek öğretim kurumudur, kimin ne alacağı bellidir veya diğer ufak camilerinde ona göre vakıfları vardır ve tamamen imamlık yapan şahsiyetler de bu vakıflardan gelen gelirlerle bunu yaparlar.

Cumhuriyet'ten sonra bunun yerine devletin maaşlı din elemanları, din bürokrasisi ortaya çıktı. Şimdi doğrusu bunun Sünnilikle Münnilikle İslam'la hiçbir alakası yok. Yani bir fiili durum var. Bu fiili durumu meydana getiren kimdir? Sünniler mi? Hayır. Cumhuriyet yönetiminin Sünnilik üzerinde kontrol sağlamak için bu kurumu meydana getirdiğini rahatlıkla söyleyebiliriz. Arkadaşımız dedi ki efendim Sünnilerin hepsi ittifak ediyorlar, Diyanet'in devamında. Aslında böyle bir şey yok. Yani devlet böyle bir teşkilat oluşturdu ve maaşlı din adamları...

KATILIMCI - Ama ben muhafazakâr çevreden, o kuruma yönelik...

MEHMET DOĞAN- Maaşlı din adamları ihdas etti. Bu daha öncesi olan bir şey değil. Osmanlı'ların yaptığı bir şey değil. Ha bu iyi bir şey mi? Aslında iyi bir şey değil. Yani gerçekten Türkiye'de laikliğe bir gidiş olsa, Sünniler de kendi din teşkilatlarını kurmak, kendi hocalarını, din adamlarını yetiştirmek, bunların hangi statü içinde bulunacağını belirlemek isterler. Şimdi, burada hep söylenen laf şu: Alevilik üzerinde devlet şöyle baskı yaptı, böyle baskı yaptı. Arkadaşlar, devlet Aleviliğin akidevi yönüne, dini yönüne ne gibi bir baskı yaptı? Ama Sünniliğin neredeyse, camide nasıl ibadet edeceğini bile tayin etmeye kalkıştı. Ezanın dilini değiştirmeye kalkıştı. Aslında müdahale diye bir şey söz konusu ise Sünniliğe müdahale etti devlet. Ve bu müdahaleyi Sünnilik çok da kolay karşılamadı yani. Çok ciddi süreçlerden sonra ancak belli bir noktaya gelebildi. O yüzden Sünnilerin, Alevileri eğer bir baskı söz konusuysa anlaması çok zor değil, çok kolay.

Ama burada bakıyorum bir taraftan bütün Alevilik adına konuştuğunu zannettiğim kişiler, Diyanet Teşkilatı'nı falan kaldıralım, bu laikliğe uymaz diyor diğer taraftan da cemevini devlet desteklesin. İşte devlet teşkilatı içinde Aleviliğe bir yer bulalım. Devlet sistemi içinde

4. Alevi Çalıştayı

Aleviliği ifade edelim, diyorlar. Madem öyle, madem öyle, Diyanet'in Diyanet İşleri'nin kaldırılmasını istiyorsak eğer, Aleviliğin de böyle bir sistem içerisinde bulunmasını istemememiz lazım.

Şimdi laiklikten biz şikâyet ediyoruz. Aleviler de laikliğe sahip çıkıyorlar. Türkiye laiktir, laik kalacaktır, diyorlar. Ama eğer dikkatli bir gözle bakarsak laikliğin Aleviliği de ciddi şekilde zedelediğinden hiç şüphe yok. Bugün, şimdi cemevini nereye koyacağız? Hacı Bektaş Dergâhı'nı nasıl açacağız.

Değerli arkadaşlar, Cumhuriyet'ten önce Osmanlı sistemi son defa tekkeleri 1905'te yanlış hatırlamıyorsam tanzim etti. On iki büyük tarikat kabul etti. On iki tarikattan birisi Bektaşiliktir. Yani Bektaşilik'te devletin kabul ettiği büyük turukualiyeye derler bunlara. Tarikatlar içindir. Ve onlarla ilgili prensipler belirlenir. Ama her prensibi kurum kendisi işletiyor. Yani nasıl yol alınır, nasıl belirli noktalara gelinir, eğitim nasıl olur, şu olur, bu olur... Efendim.

KATILIMCI - Adap ve erkân.

MEHMET DOĞAN- Adap ve erkân ve o yüzden yani Osmanlı'nın son döneminde tarikatlar bu tarzda yaşıyordu. Mustafa Kemal Paşa milli mücadele için Anadolu'da dolaşırken Hacı Bektaş'a da uğradı. Orada Çelebi Efendi ile de görüştü. Arnavutluk'tan gelmiş olan babayla da, dedeyle de görüştü. İki tane onların çünkü şeyleri vardı. Otoriteleri vardı. Çelebiyi de Mevlevi Çelebisi'ni de hem Bektaş Çelebi'sini, hem Mevlevi Çelebisi'ni milletvekili olarak Ankara'ya getirdi. Ama tekkeler kaldırıldığında, bütün tekkeler gerçekten kapatıldı iki tanesi kapatılmadı. Birisi Mevlevi Tekke'si, müze yapıldı. İkincisi de Bektaş Tekkesi. Şimdi arkadaş diyor ki ben bilet alarak pir evine giriyorum, Mevleviler de eğer Mevlevilik diye bir şey varsa bilet alarak oraya giriyor. Çünkü bu ikisi de müze olmuş. Bunları müze olmaktan çıkaralım. Peki, nereye koyalım, nasıl bir teşkilat içinde bunu ifade edelim? Kime verelim?

Yani bütün bunların çözümü için gerçekten yine bu tarz düşünen bir arkadaşımız, hiç kanunu değiştirmeye, anayasa değiştirmeye gerek

4. Alevi Çalıştayı

yok, dedi. Bu mümkün değil. Kanun değiştirmeden, anayasa değiştirmeden Türkiye'deki sistemi yeniden oluşturmak imkanı yok. Kanun, anayasa değiştirme konusunda, bir adım atıldığı zaman buna karşı çıkılıyorsa; aman efendim laiklik elden gidiyor, diye karşı çıkılıyorsa bu yanlış bir şey. Türkiye'de gerçek laiklik yok ki, laiklik elden gitsin. Türkiye'de gerçek laikliğin olmadığını herkes biliyor. Aleviler de biliyor. Ama iş bir raddeye geldiği mi bundan sanki Sünniler yararlanacakmış gibi, laiklik konusu belli bir yoruma kavuşturulduğunda, Sünniler yararlanacakmış gibi birtakım tereddütler hasıl oluyor.

Evet, ez cümle sözü zamanında bitireceğim; çünkü arkadaşların çok yorulduğunu hissediyorum. Bir iki noktaya daha temas etmek istiyorum. Şimdi mesela,

MODERATÖR - Hocam, hızlandırıyoruz ama, değil mi?

MEHMET DOĞAN- Tamam. Hızlı zaten.

MODERATÖR - Tamam, lütfen. Sözü Arif Bey'e vereceğim.

MEHMET DOĞAN- Kızılbaşlık illa da pejoratif bir anlam taşımaz. Bu tarihi bir adlandırmadır. Son olarak gördüm ben. Hatta Tunceli'de çıkıyor galiba. Kızılbaş diye bir dergi gördüm. Yani bu isimden gocunmayan ve bu ismi kullanan gruplar var. Yani Kızılbaşlığın öyle bir kötü anlamı yok. Sadece başına kırmızı şimdi şapka, o zaman neyse işte külah giyen adam anlamına gelen bir isimlendirmedir. Yani Alevilikle ilgili yine biraz önce Cemal Bey'in en başta söylediği ilk konuşmaydı galiba seninki değil mi?

Efendim Aleviler de kurumlarımızda temsil edilsin. Bu çok yanlış bir şey. Şu anlamda diyorum. Yani ben şu yaşa geldim, çeşitli yerlerde çalıştım, sivil toplum kuruluşlarında çalıştım. Orada hiç kimsenin yahu şu Sünnileri bu yönetim kuruluna dahil edelim, Alevileri dışarıda bırakalım, Alevi'yi işe almayalım, illa Sünnileri alalım, diye bu güne kadar bir tezgah kurduklarını asla görmedim. Yani kim Alevi, kim Sünni'dir diye zaten kimsenin alnında yazmıyor, bir müracaat olduğu zaman müraca-

4. Alevi Çalıştayı

caatlar değerlendiriliyor, hele son zamanlarda bilgisayarın işin içinde olduğu, bir sınav yapılıyor, ondan sonra ancak şey oluyor. Dolayısıyla, hele de şeylerde nasıl olduğunu hiç anlayamıyorum, ihalelerde... Bir ihale kanunu var. Çeşitli ceviz bir ihale kanunu. Her şikâyetten sonra ihale kurumu diye bir kurum var. İhaleleri iptal ediyor falan... Böyle bir sistem içinde efendim Aleviler şeyden pay alamıyor, ihalelerde şu olmuyor. Bunların hiç birisinin ciddi temellendirilecek iddialar olduğu kanaatinde değilim. Türkiye’de böyle bir ayırım yok. Alevi, Sünni; işte efendim şafi veya başka bir ayırım söz konusu değil. Doğru olan da budur. Liyakat esastır.

Burada müzikçi, değerli müzik sanatçımız vardı. Yani şimdi Alevi müziği... Biliyorsunuz tamamen dini bir müziktir. O müziği dinlemekten ben de hazzediyorum. Dedi ki bizim müziğimizin sözlerine müdahale ettiler. Sadece onlara değil ki bütün dini müziğe müdahale edildi. 1980’lere kadar Türkiye’de dini müzik Türkiye radyolarında ve televizyonlarında tamamen yasaktı. Yani Alevilikle ilgili bir sorun değildi. O zamandan sonra yavaş yavaş önce saz müziği, sonra sözler geldi, bilmem ne geldi ve TRT’nin dini müzik korolarında Alevi parçaları da, Bektaşî parçaları da, Sünni, her türlü dini müzik icra edilir ve bundan da kimse rahatsız olmaz.

MODERATÖR - Hocam şimdi uçakları yaklaşan arkadaşlarımız var. Biraz... Son cümlelerimiz, kusura bakmayın, çok keyifli gidiyor; ama lütfen...

MEHMET DOĞAN- Bir tek noktaya daha temas edeceğim. DİSK adına konuşan arkadaş, taleplerini bir sendika gibi değil de sanki bir Alevi teşekkülünün yöneticisi gibi dile getirdi. Buna da şaşıtm. Yani bir sendikacı gibi konuşsa da desteğini öyle belirtseydi daha hoş olurdu, diye düşünüyorum. Hepinize çok teşekkür ederim, vaktinizi aldığım için.

MODERATÖR - Çok sağ olun Mehmet Bey. Şimdi Arif Ersoy Bey’e söz hakkı vereceğiz. Siz hocam Çorum’da da belediye başkanlığı yaptınız değil mi? Böyle, buyrun.

4. Alevi Çalıştayı

ARİF ERSOY- Pardon. Sayın Bakanım, saygıdeğer arkadaşlar. Hepinizi saygıyla, muhabbetle selamlıyorum. Ben konuşmamda dört konuya değineceğim. Yalnız süre dolduğu zaman sayın başkan derhal durdurabilirsiniz. Kalan kısmı gelecekte anlatırım, yani acelem yok.

Birincisi, şaret etmek istediğim bir husus. İnsanlık tarihinde kırılma dönemleri vardır. Bu kırılma döneminde eski yapı işlevini kaybeder, mutlaka o dönemde yeni yapının oluşturulması gerekir. Bu yeni yapılar oluşmazsa o devlet, o topluluk büyük problemlerle karşılaşır, hatta yıkılma tehlikesi geçirir. Şimdi biz bilgi çağında yaşıyoruz, Türkiye Cumhuriyeti'nin sahip olduğu kurumlar artık işlevlerini önemli ölçüde kaybetmişlerdir. Onun için, bütün kurumsal yapının, demokratik açılım çerçevesi içerisinde ele alınması tarihi bir zarurettir. Bunu böyle belirttikten sonra, bu açılımın da dört ayağı var.

Birincisi, paradigmanın değiştirilmesi lazım. Yani, paradigmanın değiştirilmesi, çatışmacı paradigmadan, dayanışmacı paradigmaya geçilmesi gerekir. Çünkü bu çağ, farklılıkta birlik ilkesinin uygulandığı bir çağ olacaktır. Bunu hangi ülke yakalarsa, bulunduğu coğrafya da örnek ülke olacaktır. Bunun birinci paradigma değişimi.

İkincisi, insanların bilgi çağında katılma ihtiyaçları arttı. Herkes karar mekanizmasına katılmak istiyor. Öyleyse ikincisi demokratikleşmedir. Her alanda demokratikleşme.

Üçüncüsü, yani kanaryalar derneğinde bile demokratikleşme olması gerekir.

Üçüncüsü, hukukun üstünlüğü esastır. İnsanlar hukukun üstün olduğu ortamlarda dayanışma içinde olurlar.

Dördüncü husussa, mutlaka paylaşımda nimet külfet paylaşımında adaletin sağlanması gerek. Bu açılım genel açılım olarak benim kanaatim Türkiye'de demokratik açılım başlığı olmalıdır. Bu alt başlıklar farklı olabilir. Dolayısıyla, Alevi açılımını ben bu demokratikleşme açılımının alt başlığı olarak, inanç ve düşünce özgürlüğü açılımı olarak ele alınmasını öneriyorum.

4. Alevi Çalıştayı

Şimdi efendim bu, birinci husus. İkincisi ben bir model uyguladım, bir belediye başkanı olarak. Alevi nüfusun üçte birinin Alevi olduğu bir şehirde, üniversitede 9 Eylül Üniversite'sinde uzun yıllar geliştirdiğim bir projeyi arkadaşlarla, gittim Çorum'da bir maceracı gibi belediye başkanı adayı oldum ve sekiz buçuk yıl orada uyguladım.

Bu mikro bir uygulamadır. Neticelerini de almışızdır. Onun için bu projenin ana ilkeleri hakkında kısaca bilgi vermek isterim. İleride bu husus belki bir makro politika bir geliştirmede ışık tutabilir.

Şimdi öncelikle, biz seçimden önce kenti şöyle bir strateji üzerinde kurduk. Dedik ki insan bir ailede yaşar, büyür. Ailenin devamı mahalledir, onun devamı sokaktır. Aile fertleri farklı fiziki yapıya sahiptirler. Bunlar bu farklılığı ne kadar dayanışmaya dönüştürürse, ailede mutluluk artar, huzur artar ve aile fertlerinin üretkenliği artar. Öyleyse Çorum bizim ortak evimizdir ve bizim bu şehirde insanlar arasında çatışmayı değil, ortak paydaları bularak ortaya çıkmamız gerek. Ortak paydalardan hareketle...

Burada hemen şunu söyleyeyim. Bizim tarihimizde acı olaylar vardır. Her şeyden önce Kerbela acı bir olaydır. Arkadaşlar acıyı tekrarladıkça bugünkü mutluluğunuzu da, gelecekteki mutluluğunuzu da ipotek altına almış olursunuz. Bazı insanlar, geçmişteki acıdan söz ederken o acı olduğu gibi yaşıyor. Hatta psikolojik nedenlere sebep olur. Biz tarihi yanlışları yapmama, isabetleri de daha ileri düzeyde yapma olayı olarak görmeliyiz. Onun için biz kentte seçimden önce farklılıkta birlik ilkesini öne çıkartmaya çalıştık ve bu projeye biz daha üniversitedeyken farklılıkta birlik girişimi adını verdik. Çorum'daki projeye de Çorum Alevi Sünni Dayanışma Projesi dedik. Ama halka hiçbir zaman biz bir projeye geldik, sizi bu projenin etrafında organize edeceğiz demedik; çünkü hemen siyasiler bunu farklı boyutlara götürür endişesi taşıyorduk.

Projenin dayandığı temel ilkeleri ortaya koyduk. Onu yönetici kadrosuna izah ettik; ama bunun ilkelerini sürekli halka anlattık. Her platformda ve seçimden önce şunu şey yaptık, biz bu şehrin insanlarıyız.

4. Alevi Çalıştayı

Öyleyse bu şehirde birlikte sorunları nasıl çözmemiz gerekir? Bu konuda stratejistler, danışmanlar dediler ki bu yanlıştır. Siz böyle sağ, sol olayı gibi çatışmacı bir yaklaşımla olaya yaklaşmazsanız seçimi kazanamazsınız. Halbuki biz şuna inanıyoruz, bizim kültürümüz çatışmacı bir kültür değildir. Bizim kültürümüz, dayanışmacı bir kültürdür. Siz kendinizi iyi anlatırsanız, kesinlikle neticeye varırsınız. Tabi konunun neticesi üzerinde, fazla durmak istemiyorum. Bu projenin gayesi kent bazında dayanışmayı arttırmak. Yani kentte oluşan... Çünkü Çorum, biz o kentin çocuklarıyız, 1970'den önce bizim hiç Alevi, Sünni diye bir problemimiz yoktu. Aleviler vardı, Sünniler vardı, gelip gidiyorduk. Hatta farklılıklarımız hikâye konusuydu.

Dolayısıyla, bu birden bire 1960'da belli mihrakların şeyiyle, şehirde tansiyon oluşturdu ve 1980 olayları... Çorum olayları tamamen mahalle halkının tezgâhladığı olaylar değildir, aile olarak biz sınır bölgesinde duruyorduk. Yani Alevi, Sünniler aslında hep beraber yaşıyorlardı. Çatışmanın olduğu tam sınırdıydı. Ve komşularımızın birçoğu bizim sokaktan uzaklaştırıldı. Dolayısıyla, beni konu üzerinde araştırma yapmaya, bir model geliştirmeye de bu acı anılar sebep oldu. Biz 27 Mart 1994 seçimlerinden önce şu iki temel üzerinde stratejimizi inşa ettik. Kentsel düzeyde ortak paydaların tespiti, öne çıkartılması, kent bazında herkesi kucaklayıcı sloganların söylenmesi. Ayrıştırmaya yol açan herhangi bir sloganı kullanmadık.

Neticede bu konular üzerinde teferruatı ile durmak istemiyorum. Projenin dört boyutu vardır. Bu konunun da dört boyutu vardır. Her boyutun kendisine özgü ayrı alanları vardır. Birincisi zihniyet değişimi boyutudur. Arkadaşlar, halkın adına edindiğimi söylüyorum, Alevilik, Sünnilik babadan oğla geçen bir olay değildir. Alevilik, Sünnilik aslında bir İslami yorumdur. Ve bu yorum kişi belli bir yaşa geldikten sonra kendisine özgü bir yorum olması gerekir. Ama öyle bir yapı oluşmuş ki, sanki Alevinin oğlu Alevidir, Sünni'nin oğlu Sünni'dir. Bu yanlıştır. Dolayısıyla bunun değiştirilmesi gerekir. Biz bunu kendimiz söylemedik. Ama halkın temsilcilerinin toplantılar yapılmasına yardımcı olduk ve bu şeyi, bu algıyı önemli ölçüde değiştirdik.

4. Alevi Çalıştayı

Alevilik, Sünnilik İslami bir anlayıştır, bir yorum farkıdır. Alevi de Müslüman dır, Sünni de Müslüman'dır. Bu babadan oğla geçmez, herkesin kendi özgür iradesiyle tercih edeceği bir yorumdur. Tabi bu konuda yeterince başarılı olduğunu söyleyemem. Bu zihniyetin geliştirilmesi meselesinde, mümkün olduğu kadar diyalogu arttırdık. Bu diyalogu arttırmada devletin yapacağı şey şudur. Devlet böyle durumlarda, bence hiç taraf olmamalıdır. Biz de taraf olmadık, toplantılar düzenledik, etkinlikler düzenledik. Hatta Alevi derneklerini çağırdık, siz yapacağınız toplantıları, siz planını yapın, biz destekleyelim. Dolayısıyla şehirde kültürel bazda çeşitli toplantılar, sportif toplantılar şunu sağladı. Bu çok önemlidir. İnsanlar bir araya geldiler. Birbirini dinlediler, birbirini tanıdılar. Ondan sonra bizden cemevi talebi oldu. Ben cemevi konusunda onlara şunu söyledim. Cari yasalara göre cemevi yapmamız mümkün değil; ama siz bir kültür merkezi projesi olarak değerlendirin. Kendilerini Hacı Bektaşî Veli Dergâhı'na gönderdim. Bu projeyi aynen getirin, Çorum'da yapalım dedim. Tabi gittiler, geldiler. Projenin bir bölümünü getirdiler. Nerede bunun aşevi dedim, nerede kütüphanesi dedim, bir arada nerede camisi deyince fırtına koptu. Sünniler dediler ki bu başkan meseleyi anlayamıyor. Hiç cemevinin yanında cami olur mu? Dediler. Aleviler de dediler ki bu başkan bizi asimile ediyor.

Dolayısıyla, hâlbuki Hacı Bektaşî Veli Külliyesi bizim medeniyetimizin Alevi, Sünni medeniyetinin ortak bir simgesidir. Sonra neyse, baktım ki sıkıntı oluyor, projeyi çizdirdim, istediğiniz gibi yapın dedim. Daha sonra geldiler biz camiye ihtiyacımız var dediler, hatta geldiler çocuklarımıza Kur'an Kursu okutacağız dediler. Şunu bir vak'a olarak gördüm ki Aleviler Aleviliği anlamaya başlamaları çalışmalarlarıyla ortak paydalarımız git gide artmaktadır. Bu çok önemli bir şeydir. Dolayısıyla, iki tane cemevinin yapılmasında yardımcı oldum. Ve ilk defa bunu kültür merkezi statüsüyle yaptık. Hatta Cemlerin başlangıcında da beni davet ettiler. Açış konuşmasını bana yaptırıldılar. Şahsen ben de memnun oldum. Siyasetçiler eleştirdi, başkan gitti, dede postuna oturdu, şu oldu, bu oldu ben de basın mensuplarına dedim ki ben bu-

4. Alevi Çalıştayı

nun dede postu olduğunu bugün öğrendim. Ama dede postuna oturmama değil ne söylediğime bakınız.

Dolayısıyla, biz burada fazla vaktinizi almak istemiyorum, Çorum Alevi Sünni dayanışmasının temel ilkelerini projede demeden kitlelere önemli ölçüde benimsettik. Bu projenin, ikinci hususu inanç meselesidir. Arkadaşlar, inançlar tercih konusu olamaz. Devlet inanç konusunda taraf olamaz. Taraf olmamalıdır. İnanca hiç müdahale etmemelidir. Herkes kendisi nasıl inanıyorsa, öyle inanmalıdır.

Dolayısıyla, siz bu konuda müdahale etmediğiniz zaman insanlar, yalnız şunu sağlamalıyız; farklı inanç mensupları arasında diyalog kurmalıyız. O zaman karşı karşıya geldikleri zaman, mesela ben hiçbir zaman cemevinde Kur'an dersine ihtiyacı olacağını kendim önceden tahmin etmedim. Ama geldiler, öğrendiler, gördüler ki bu bir ihtiyaç. Biz sadece onlara yardımcı olduk. Dolayısıyla inanç konusunda, insanların inancını tarif etmeye kalkışmamalıyız. İnsanların inancı konusunda üçüncü tarafların müdahalesi, diğer tarafların müdahalesi doğru değildir. Bu inanç boyutu tamamen, kişinin kendisine özgü bir olaydır.

Diğer bir husus da; ilmi boyutu vardır.

MODERATÖR - Hocam bir yandan da toparlarsak, çünkü süre oldukça daralıyor.

ARİF ERSOY- O zaman hemen siz durdurduğunuz zaman dururum.

MODERATÖR - Yani, siz durun.

ARİF ERSOY- Efendim, ilmi boyutunu da ilim adamlarının incelemesi gerekir. Devlet olarak biz ilim adamlarını bir araya getirmeliyiz. Tarafların seçtiği, belirlediği ilim adamlarını davet etmeliyiz. İlim adamları meseleyi ele almalıdır. İşin siyasi boyutuyla ilgili bizim yapacağımız şey şudur; biz, hukukun üstünlüğünü sağlamalıyız. Baskının her çeşidini kaldırmalıyız ve adaleti sağlamalıyız. Sizin adaleti sağladığınız bir ortamda farklılıklar, yarışmaya dönüşür, dayanışmaya dönüşür.

4. Alevi alıştayı

Nitekim biz Alevi Sünni farklılığını bir çok alanda, kültürel alanlarda yarışmaya dönüştürdük. Dolayısıyla bunun dört boyutunun da farklı ltleri vardır.

şimdi efendim ben temel ilkelerini anlatmak istemiyorum. Vaktim yetmedi, bunları yazılı olarak da sunacağım. şimdi bir teklifim var. Bir de Melbourne şehrinde Alevi derneklerinde meseleye nasıl yaklaşacağımız konusunda bizzat yaşadığım bir anı var.

Bu üçüncüsünü izin verirseniz anlatırım, izin vermezseniz anlatmam. Son konuya hemen geçiyorum. Son teklifim şudur:

Öncelikle Sayın Bakan'a, mesai arkadaşlarına teşekkür ediyoruz. Sayın hükümetimize teşekkür ediyoruz. Hakikaten bu ağ, diyalog çağıdır. Sorunları ortak çözme çağıdır. Dolayısıyla bunların çözülmesi için, sorunların çözümü için, bu toplantıların yapılması çok güzel bir şeydir. Yalnız bu toplantılarda, sorunları tartışırız. Konuları gündeme getiririz; ama çözüm üretmede zorlanırız.

Onun için çözüme yönelik ben bir teklif sunuyorum. Aslında bu teklif benim teklifim değildir. Daha nce İzmir'de çalıştığımız arkadaşlar, dedelerle, oradaki hocalarla, üniversitedeki hocalarla zaman zaman toplandılar ve bu teklifi İsmail Tanyeli; dedeler adına, Sünni hocalar adına Sayın Başbakan'ımıza sundu. Bu mektup olarak sunulmuştur. Sayın Başbakanımızın nezdinde de vardır.

Dolayısıyla burada, bu altı yedi tane herhalde alıştay olacak. Bundan sonra bir Alevi şurasının toplanmasına ihtiyaç var; benim kanaatim. Bu şurada kimler olacaktır. Bu şurada Alevi dernekleri, vakıfları, sivil kuruluş temsilcileri, dedelerin; tanınmış dedelerin, otoriter dedelerin ve Alevilik konusunda kitap yazmış olan bilim adamlarının katıldığı bir toplantı olmalıdır. Aslında buna şura der miyiz, demez miyiz bu ayrı bir tartışma. Esas şura sonra gelecek.

Bunlara iki soru sormalıyız. Birincisi siz hükümetten ne istiyorsunuz?

4. Alevi Çalıştayı

İkincisi, her biriniz veya her bir kuruluşunuz kendinize bir ilim adamı temsilcisi seçin. Bu konunun büyük bir bölümü ilmi konudur. İlimi konular siyasetçilerin görüşüne göre çözülemez. İlimi konular hisse göre de çözülemez. İlimi konu, o konuda otorite olan insanların kaynaklara dayanarak geliştirdikleri çözümlerle çözümlenir. Bunların, teklif ettiği kişilerle bir Alevi İslam şur'ası toplanmalıdır. Bu Alevi İslam şur'ası bizim yaptığımız tahmine göre tekliflerin hepsi alınırsa takriben iki yüzle üç yüz kişiden oluşacaktır. Yani onu teklif edenler belirleyecektir. Beş yüzdenden aşağıda olması mahsurlu değildir. Bu şuradakiler gelecek bu teklifler çerçevesinde konunun bütün boyutlarını çalışacaklar ve ittifak ettikleri, ihtilaf ettikleri bir rapor hazırlanacak. Bu rapor Sayın Bakanımıza takdim edilecek. Sayın Bakanımız bunu Bakanlar Kurulu'nda değerlendirdikten sonra bunları öncelikle Meclis'te grupları olan parti yöneticilerine konuyu anlatacaklardır.

İkincisi, bütün siyasi partilere, şu anda diğer girişim için yapıldığı gibi anlatılacaktır. Burada anayasayı değiştiren konular olabilir, kanunla ilgili konular olabilir, hiç kanuna gerek olmadan hükümetin tasarrufuyla düzeltilecek konular olabilir. Bunlar sıralanacaktır; dolayısıyla hükümet kısa dönemde, uzun dönemde, orta vadede neler yapacağını bir programa bağlayacaktır. Bu, ciddi bir meseledir arkadaşlar.

Bin beş yüz seneden beri bu meselenin üzeri hep örtülmüştür. Aleviliğin çıkış noktası siyasidir. Uzun yıllar Alevi kardeşlerimiz, insanlarımız baskı altında tutulmuştur, horlanmıştır, bunun düzeltilmesi için bu diyalogların son derece faydası vardır. Biz geleceğin Türkiye'sini mutlaka hukukun üstünlüğünü sağlayarak, paylaşımada adaleti tesis ederek, her alanda katılımı sağlayarak oluşturabiliriz, diyorum. Süremiz bitti, o anımı da anlatmak istemiyorum bu saatten sonra. Teşekkür ederim. Hayır, eğer başkan izin verirse.

MODERATÖR - Evet Bejan Hanımı... Çok teşekkür ederim.

ARİF ERSOY- Hayır, sorunu çözmeye yönelik çok ilginç bir anı da onun için.

4. Alevi Çalıştayı

MODERATÖR - Arif Bey biz onu dinlemekte sabırsızlanıyoruz; ama önce şeyi bir tamamlayalım, toplantı için süre konusunda özellikle yolcu olan misafirlerimiz var biraz sonra Bejan Matur, buyrun.

BEJAN MATUR- Teşekkür ederim. Sayın Bakan, Sayın Subaşı ve değerli katılımcılar. Hepinizi selamlayarak başlamak istiyorum sözlerime. Benim için son derece öğretici ve biraz şaşkınlıkla izlediğim bir oturum oldu. Sivil toplum kuruluşlarının böylesi bir mekânda, masada karşılaşmalarından doğan değil aslında, kamuoyu dediğimiz o geniş, toplumun geniş gövdesini temsil eden tabanda ne olabileceğini gösteriyor. Çünkü burada o tabanın sözcüleri mevcut. Yalnız sahiden karamsar bir şeyle izliyorum. Bazı konuşmacıların ifade ettiği gibi...

STK'ların temsilcilerinin bazılarını hükümetin çok gerisinde gördüm. Bu anlamda, Allah'tan AK Parti var diye geçti içimden doğrusu. Hani Bakan Bey burada... Huzurda iltifat etmek için de söylemiyorum.

Evet, AK Parti hükümetinin yükü çok ağır. Büyük sorunlarla yüzleşiyor ve bir kararlılık da görüyoruz; ama ben Türkiye'nin en önemli sorunu dediğimiz ve çok geniş yer kaplayan ve insan hayatıyla ilişkili olan Kürt sorunu dediğimiz sorunun üzerine bu kadar cesaretle gidilirken, Alevi meselesinde aslında her ne kadar bir insiyatif alınmış gibi görülse de daha zor olduğunu düşünüyorum doğrusu. Aslında bu Osmanlı'dan beri zordu. Bunun psikolojik bekrandı çok daha derin ve karmaşıktır ve burada gördüğümüz konuşmaların bazı nüanslarına yansıyan da aslında bu duygulardır.

Yani devletimiz o kadar mahir ki muktedir olmayanları, bir başkasının gözünde muktedir göstermekte. İnanılmaz bir maharet bir beceri göstermiş. Ben epeyce; yani liseyi bitirdiğimde, üniversitenin belki son yıllarından itibaren Sünni ahbaplarımla daha derin dostluklar kurdum ve o zaman şunu gördüm. Bizim bildiğimiz Hanefi, Sünni ve muktedir olanlar aslında son derece şikâyetçiydi devletin Diyanet'inden, Diyanetin İslam'ı, Sünniliği getirdiği durumdan. İnanılmaz şikâyetçiydi. O zaman hayretle izlemiştim. Onların gözünde de devletin gizli sahipleri Alevilerdi. Bir tür Baas rejimiyle, bir tür gizli iktidarla... İşte yargının

4. Alevi alıştayı

içinde, ordunun içinde, inanılmaz odaklanmalar ve bir iktidar kurma Őikâyetini duyduğumda Őařırmıřtım.

şimdi bütün bunlara bakarken, Ergenekon sürecini hükümet devam ettiriyor, destek veriyor. Ben Aleviler için hani bu kadar önemli bir sorunu konuşuyoruz, psikolojik boyutu daha ağır ve karmaşık bir sorun konuşuyoruz. Sembol haline gelen mekânların, olguların, olayların üzerine yeterince gitmediğimizi düşünüyorum. Yani Ergenekon soruşturmasına paralel olarak, bir Maraş olayı'nın, bir Sivas olayının yeterince, Salih Bey'in ifade ettiği gibi, henüz bugüne kadar sorgulanmadığını, görüyoruz. Salih Bey'le arada konuşurken o dönemde görevde olan vali nerededir şimdi sorusunu sormuşlardı. Çok haklı bir soru. İnsanların vicdanında bazı iyilikler, ya da yumuşamalar sağlamak için bazı sembolik refleksler, kararlar vermek gerekiyor.

Bu anlamda, Alevilerin duygusal Kerbela'dan beri acıyı bir metafor olarak, bir sembol olarak kendi hayatında çok temel bir unsur gibi sürekli üreten, yapısına malzeme sağlayan bu durumların üzerine adli anlamda da, ciddi anlamda gidilmesi gerektiğini düşünüyorum. O zaman biz Sivas müze, Madımak müze olmalı mı, olmamalı mı tartışmalarını sahiden farklı tartışırız, konuşuruz. Ben Sivas'ı konuşurken Sivas'taki Sünni yurttaşların suçlanması üslubunu hiç doğru bulmuyorum kendi adıma. Burada eğer bir sorumlu varsa, devletin kendisidir. Özür dileyecek biri varsa da devletin kendisidir. Devletin zr dilemesi gerekir. Oradaki yurttaşlar adına, Alevilerden zr dilemesi gerekir. Çünkü biz karşımıza Sünnileri bir kutup olarak yerleştirdiğimizde burada gördüğümüz gibi bir defansla karşılaşıyoruz ve burayı açmak mümkün değil.

Bu anlamda, sanıyorum Alevi Bektaşi Federasyonu'nun broşürlerini de verdiler. Utanç müzesi önerisini çok yanlış buluyorum. Utanç kavramının kendisi çok sorunlu bir kavram. Öfke yaratan öfkeyi tedavülde tutan bir kavram. İntikamcı bir dille değil, tabi ki hatırlayalım, tabi ki Sivas'ı unutmayalım. Sivas'tan ders çıkaralım. Ama bunu yaparken, intikamcı değil; onarıcı bir dil bulmak zorundayız. Mesela Solingen'de Türk'lerin yakıldığı olayı hepimiz bilirsiniz. Solingen müze yapıldı mı,

4. Alevi Çalıştayı

hayır yapılmadı ama oraya sembolik anlamda, beş kişi sanıyorum yakılmıştı, tam hatırlamıyorum şimdi beş ağaç dikildi. Bir peyzaj, düzenleme yapıldı ve bir anıt yapıldı. Yani, öfkeyi yeniden üreten o kan kokusunu, ateşi insanların çılgınlıklarını sürekli tedavülde tutan bir müze fikrindense, orayı pastoral bir duyarlılıkla olumlu ve ılımlı bir duyarlılıkla yeniden düzenleyecek bir peyzaja ihtiyaç var diye düşünüyorum. Hem sembolik anlamda, hem onarıcı yanıyla.

Şimdi en çok tartıştığımız konu; Alevilik nedir? Bir Alevilik tanımı var mı, Aleviler kendi aralarında anlaşıyorlar. Bir Alevilik tanımı var mı, çoğumuz bilmiyoruz. Her birimizin kendi tanımı var. Bana göre, Alevilikler var. Bir Alevilik yok, bir Alevilik olmak zorunda da değil. Tarihsel süreç açısından baktığınızda, Kerbela'dan itibaren, Hz. Ali'den itibaren büyük sorun olmuş, her zaman kutuplaşma yaratmış bir meseleden söz ediyoruz. Bunu konuşurken bizim; teolojik boyutuyla, siyasi boyutunu her zaman ayırarak bakmamız gerekiyor. Bizim galiba en büyük sorunumuz teolojik boyutuyla, siyasi boyutunu kavramları karıştırarak önleriler sunmamız. Bu bağlamda, bir Alevi tanımı, ortak bir tanım üretmemekle Alevileri suçlarken, Sünni kesim o parçalanmışlıkta olan sorumluluğunu gözeterek söz almalı diye düşünüyorum. Sorumluluk bunu gerektirir.

O kimliğin parçalanmasında tarihi boyunca iktidarda bulunan Sünnilik ne kadar pay sahibidir? Bu sorumlulukla konuşursak, suçlayıcı olmaktan da herhalde geri dururuz. Ben şöyle düşünüyorum. Evet, Alevilikler var. Ben Kürt Alevi bir aileden geliyorum. Ve bizim işte büyüklerimiz, babam ya da aile büyüklerim ya da benim kendi toplumdan insanlarla konuştuğum zaman, Türk Alevilerle çok daha yakın hissederler kendilerini. Kürt'lere kıyasla. Bir ortak paydadır o. Ama Kürt Alevilerin, Türk Alevilerle bağı ya da yakınlığı Ramazana kadardır, belki caminin kapısına kadardır. Çünkü camide ibadet eden Alevi yurttaşlar da var, bildiğiniz gibi Çorum'da ya da Orta Anadolu'da. Yani orada da ayrışmalar var. Kürt Alevi meselesinin yeterince dikkate alınmadığını, asıl tarafta duranların onlar olduğunu düşünüyorum ve bu meseleyi bir duyarlılıkla göz önünde bulunduracak buna bir hassasiyetle yaklaşmak zorundayız diye düşünüyorum.

4. Alevi Çalıştayı

Şimdi, bazı arkadaşlarımızı dinlerken, Diyanet’le ilgili olarak söylediklerini hayretle dinledim. O kadar memnun olmaları ve Alevileri de Diyanet’in çatısı altına davet etmelerini doğrusu çok iyi niyetli gördüm. Bir tavır olarak. Cumhuriyet tarihi boyunca Sünnilerin başına gelen, getirilen dinin içini boşaltan, ruhunu kaybettiren bir konuşmacımız burada, karizmatik ve mistik unsurlardan arındı dedi, siz de işaret ettiniz. Çok önemli bir tanımlama bu. Din demek, inanç demek. Tamamen mistik ve karizmatik unsurdur. Siz bunu ayırıştırırsanız geriye kuru, sığ ritüellerden ibaret bir yapı kalır. Bundan Sünnilerin bir hayır gördüğünü sanmıyorum. Aleviler de görmeyeceklerdir. Buna çok teşni Alevi kurumlar var. Ad da vereceğim Cem Vakfı. Son derece sığ, oportünist, Sünniliği model alarak, Sünniliğin de olumsuz bulabileceğimiz devletin ürettiği yapıyı model alarak, kendini yeniden üreten ve buradan bir iktidar kurmaya çalışan bir dille konuşmalarını doğrusu dinin doğasına çok uygun bulmuyorum.

Buradaki niyetleri de çok iyi görmemiz gerekir. Ama bunun karşısında, onların kutbu, olabilecek, karşı kutbu olabilecek Alevi Bektaşî Federasyonu’nun temsil ettiği sadece duygulara dönük, sadece intikam, sadece hesap sormaya dönük bir üslubu da çok yıkıcı buluyorum. Bu ikisinin terkihi anlamlı olur diye düşünüyorum. Sanıyorum Diyanet olmasaydı her şey daha kolay olurdu. Bir yapı olarak. Sizin görmediğiniz hayrı, lütfen Aleviler için lütfen önermeyin. Aleviler Diyanet’in çatısı altında, oradan gelecek herhangi bir hizmetten ne tatmin olacaklardır, ne de vicdanen kabul edeceklerdir böyle bir şeyi.

Bana kalırsa, belki bir yüksek ilahiyat kurumu oluşturulmalı. Yani devletin bütün dinlere, bütün inançlara, bütün topluluklara eşit mesafede durduğu ve birbirlerine karşı özgürlüklerini güvence altına aldığı bir kurum oluşturulmak zorunda bu ülkede. Özellikle Diyanet İşleri Başkanlığı’nda bulunan bütün yetkililerin sanki bir şartmış gibi; ‘‘Alevilik Ali’yi sevmekse biz de Aleviyiz’’ cümlesini artık sarfetmemeleri ne kadar güzel olurdu. Tayyar Bey burada konuştu. Devlet benim ve bir Alevi yurttaşın hem cami de hem cemevinde bir arada olmasını sağlamalı, gibi bir şey söylediler; eğer yanlış anlamadıysam.

4. Alevi Çalıştayı

Devletin asla böyle bir yükümlülüğü yok ve olmamalıdır da. Kim nereye gitmek istiyorsa orada ibadethane yapmalıdır. cemevi ibadethane midir, değil midir? Buna karar verecek olan Alevilerin kendileridir. Aleviler bir arkadaşımız burada şunu söyledi. İbadet yapabilirler ama ibadethane değildir gibi bir dâhiyane cümle kurdu. Belki de bunun üzerinden gitmemiz gerekiyor. Yani ibadethane bir ihtiyaç olduğunun vicdanen herhalde bulmuş, ama bunun ibadethane sayılması konusunu sorun yapıyor.

Şimdi burada sorun, düğüm şurası: Aleviler cemevini kendileri için istiyorlar. Sünniler için değil. Ve camiye alternatif olsun diye de söylemiyorlar. Çünkü camiye gitmiyorlar. Camiye giden Alevi için bu bir sorun değil. Camiye gider yanında da cemevinde ritüelini yapar. Ama bizim sözünü ettiğimiz cemevini bir ibadethane olarak öneren Aleviler için başka bir mekânı yok. Bunun en trajik örneği Abdal'lar tabir ettiğimiz Çingenelerdir. Ben Abdal Musa'da, Hacı Bektaş'ta çok hüznü bir biçimde o insanların ibadet ihtiyacını izledim. Taşlara nasıl yüz sürdüklerini... Çünkü onlarda daha karikatürize bir biçimde görünüyor. Yani bu bir insani, çok temel bir hak; ibadet ihtiyacı. En temel insan hakkı. Çünkü bir insanın kendini tarif etmesi, kendi olma hakkından kaynaklanır. Siz bu hakkı yok saymayı kendinizde nasıl görüyorsunuz? Bunu böyle sormak istiyorum.

Aleviliğin senkratik bir yapı olduğu, Şamanizm'den pagan unsurlara pek çok unsurdan mütevellit bir yapı olduğunu biliyoruz. Onun kendini yaşaması, kendi ruhunu temsilen gösterebilmesi için devletin yapabileceği tek şey; ona belli standartlar, belli kriterler oluşturarak, pozitif ayrımcı anlamda destek vermesidir. Bu anlamda gerek cemevlerine, gerek Alevilerle ilgili çalışmalar yapan belki yaynevleri belki başka kurumlara pozitif ayrımcı bir anlayışla hükümetin, devletin destek vermesi gerekiyor.

Şimdi çok konuşulan bir konu var. Hacı Bektaş Dergâhı meselesi. Ben aslında bunu yazmayı da düşünüyorum. Hacı Bektaş Dergâhı'nın asıl sahipleri tabir edilen Alevilere verilmesini çok yanlış

4. Alevi Çalıştayı

buluyorum. Öncelikle bunu söyleyeyim. Yani popülist yaklaşımlarla; bu kadar önemli, bu kadar kökleri olan tarihi olan bir kurumun daha politik ihtiyaçlar için peşkeş çekilmesi yanlış olacaktır. Ben Hacı Bektaş Dergâhı'nı gezerken büyük bir yazıklanma duygusuyla biraz da şaşırarak gezmiştim. Şunu düşündüm. Aleviler bu mirası nasıl Sünniliğe kaptırdılar? Osmanlı'nın bütün estetiği oradan kurulmuş. Bütün estetik yapısı, bütün estetik değerleri. Bunu Alevilerin kaybetmiş olması ve bugün geriye kalan sığ, estetik olarak da yanına hiç yaklaşılmayacak olan yapıya sığınmalarını onlar açısından bir kayıp olarak görüyorum. Bu anlamda, Kültür Bakanlığı'nın dergahı sahiplenmesi, müze olarak sahiplenmesi, ibadet ihtiyacı... Eevet orası serçeşmedir; ama ibadet ihtiyacını sağlamak için de onun yanında farklı kompleksler, farklı ihtiyaçlara dönük çözümler üretmesi gerektiğini düşünüyorum. Orası kesinlikle bir ortak değer mekânı olarak korunmalıdır.

Zorunlu din dersleri meselesi var. Tayyar Bey itiraz ettiler. Ben 1968 doğumluyum. 1980 darbesinde ortaokula başladım. Ve darbeden hemen sonra zorunlu din dersleri kondu. Şunu çok iyi hatırlıyorum. On üç dua ezberleyin ve gelin. Benim Sünni arkadaşlarım zaten bildikleri bir şeydi, rahatlıkla okuyorlardı. Ben çok zorlanıyordum. Şunu hatırlıyorum; yani başka şeyleri uzatmaya gerek yok; çünkü öyle bir dilim yok. Ama öğretmenimizin bir müstehzi tavırla, küçümseyerek işte Alevi falan. Yani bu bile bir çocuğun dünyasında inanılmaz hasarlar yaratabilir. Biz buna bile tahammül etmeyecek bir bilinç geliştirmeliyiz. Bırakın diğer anlattığımız şeyleri.

MODERATÖR - Evet, toparlıyoruz.

BEJAN MATUR- Evet toparlayacağım. Alevilikle ilgili çalışmalar yapan kurumların... Şimdi Alevilik ailede öğrenilir ve başka da kurumu yok. Bu anlamda biz ebeveynlere dönük yayınlar var. Ebeveynlere şunu söylüyoruz. Siz bunları okuyun, çocuklarınıza öğretin. Yani ilkokuldan başlayarak Aleviliğin öğretilmesi, öğrenilmesi, yayınlarının sağlanması, çocuklara dönük yayınların yapılması, belki bir ehli beyt serisi, belki bir işte her neyse, edep erkân serisi. Bu tarz yayınların desteklenmesi gerekiyor diye düşünüyorum.

4. Alevi Çalıştayı

Ayrıca, orta sınıf diyeceğimiz kentli Alevilere dönük herhangi bir kurum ve mekan yok. Ben kendimi ifade edebileceğim herhangi bir yer bilmiyorum. Ben cemele katılmıyorum, cemevlerine gitmiyorum. Öyle bir çevrem yok. Olsaydı herhalde katılmak isterdim. Yani kentli Alevilere dönük ne yapılabilir. Ya da bu yönde çalışmaları olan kurumlara destek vermenin doğru olacağını düşünüyorum.

Son bir şey söyleyeceğim. Şimdi Avrupa Alevilerinin işte biz azınlığız, Alevilik bir dindir gibi önermeleri oluyor zaman zaman ve destek de buluyorlar. Bunların zorunlu olması bir yana, ama sırf Avrupa'da diaspora diye tabir edebileceğimiz Alevi kesimlerde Alevilik ile ilgili bu türden negatif çalışmalar var diye buradaki Alevilerin haklarına dönük olumsuz bir tavır içinde olmamızı ben çok yanlış bulduğumu söylemek zorundayım. Teşekkür ederim.

MODERATÖR - Sağ olun.

KATILIMCI - Ben bir soru sorabilir miyim?

MODERATÖR - Çok kısa.

KATILIMCI - Bir soru soracağım.

MODERATÖR - Çok kısa ama.

KATILIMCI - Bu Alevi gençlere ve çocuklara din derslerini kim hazırlamalı?

BEJAN MATUR- Alevilerin kendileri.

KATILIMCI - Yani devlet bu konuda yardımcı olsun, gibi ifadeler kullandınız da onun için sordum.

BEJAN MATUR- Teknik destek sunmalı. Dersin yapılması karardan itibaren kimlerin eğitim vereceği ve müfredatın nasıl sağlanacağı konusunda devlet teknik destek verebilir. Yani hepimizin zihninin altında, ben şunu az çok biliyorum, kendi deneyimimden de... Alevilere baktığımız zaman eğitilmesi gereken, dinden mahrum, maneviyattan

4. Alevi Çalıştayı

mahrum insanlar topluluğu, bir önyargı olarak, bir negatif olarak duruyor. Alevilik alanı boş bırakılmış bir alan ve çalışılmamış bir alan... Aleviler çalışmadılar. Buna imkânları olmadı. Bugün imkânları var ve daha da olması için olması gereken ilk şey pozitif ayrımcılık. Pozitif ayrımcılık, Sünnilerin hakkından yontarak yapılmayacaktır. Pozitif ayrımcı anlayış demokrasilerde herkese eşit hak anlamına gelir. Yani Aleviler bu haklara sahip olduklarında, Sünnilerin hakları kısılmayacaktır. Böyle bir defanstan kurtulmamız gerekiyor diye düşünüyorum.

KATILIMCI - Aynı şeyi Sünniler için de düşünüyor musunuz?

BEJAN MATUR- Ne anlamda aynı şeyi?

KATILIMCI - Yani Sünniler de kendi din dersleri kitaplarını kendileri hazırlasınlar.

BEJAN MATUR- Tabi ki başta söyledim. Devletin dine karışması, herkesin kendini tanımlayabilmesi ve ibadetini özgürce, istediği biçimde yapabilmesi için vasat yaratması gerekiyor.

KATILIMCI - Teşekkür ederim.

MODERATÖR - Çok teşekkürler. Güzel oldu bu. Böylece Sünnilerin de o çerçevede içinde bu müdahaleden bağımsız olarak kendilerini inşa etmeleri gerektiğini öğrenmek hoş oldu.

BEJAN MATUR- Yani Sünnilerin de Diyanet'ten kurtulması gerekiyor; belki de daha karikatürize ederek...

MODERATÖR - Peki, şimdi Hayri Bey'e söz veriyoruz. Hayri Bey...

KATILIMCI - Bunun Diyanet'le alakası yok tabi.

HAYRİ İNCE- Evet Genç Sivillerden Hayri İnce. Bu ertelemeyi de ayrıca kınadığımı belirtmek istiyorum Necdet Bey.

Biz Genç Sivilleri önce bir tanıtayım; tanımayanlara. Şöyle geçeyim. Biz farklı siyasi görüşlerden, muhafazakârlar, liberaller, sos-

4. Alevi Çalıştayı

yal demokratlar, farklı etnik kökenlerden, Türk, Kürt, Arap, farklı dini inançlardan, Sünni, Alevi, ateist, agnostik vs. Ortak bir vicdan üzerinde ironi ve popüler kültürün dilini kullanarak demokrasinin namusunu koruyan bir muhalefet dili oluşturmaya çalışıyoruz.

Ben Bilgi Üniversitesi'nde Kültürel İncelemeler Bölümünde yüksek lisans yapıyorum. Başlarken hemen belirtmekte fayda görüyorum, bu çalıştayla...

Efendim. Yaklaştırayım, ben yaklaşayım, yaklaşmıyorsa ben yaklaşacağım tabi.

Alevi meselesini gündeme taşıyan ve sorunların dile getirilmesi ve çözüm çabalarını ortaya konulması açısından yapılan bu çalıştayları çok önemsiyoruz ve "ama"sız bir şekilde destekliyoruz. "Yapılıyor; ama şöyle olsun, böyle olsun" a girmeye gerek yok. Bunun yapılması bile başlı başına önemli bir gelişme ve takdir ediyoruz. Tam da destek veriyoruz. Bütün açılımlara. Kürt açılımına da, Ermeni açılımına da vs. neyse...

Bu bağlamda ben baştan gelemiyorum diyenlerin de önyargılı davrandıklarını düşünüyorum. Bunu da problemlili görüyorum. Şimdi Alevi meselesine gelmeye başlarsak; her şeyden önce insanlar anlamak için bir tanımlama gereği duyuyor genelde. "Alevilik nedir"le başlıyor soruya. En başta Alevilik tanımlarıyla başladı bazıları. Özellikle Sünni olup Aleviliği tanımlamaya kalktığınız zaman, ötekini siz tanımlamaya çalıştığınız zaman arazi bir tanım ortaya çıkıyor. Bu problemlili bir bakış açısı. Alevilik şudur, Alevilik budur... Şimdi ben bir agnostik olarak Sünniliği tanımlamaya çalışırsam, bu problemlili bir yaklaşım... Önce ötekiyle olan, ahlak, etik veya etik; ötekiyle olan ilişki üzerinden kurulur. Siz seksen defa tarttıktan sonra cümlelerinizi kurmak zorundasınız, Alevilik üzerine bir Sünni olarak konuşurken. Yani karşı tarafı, ötekini kırmamak, ötekini incitmemek veya bunları çok iyi düşünmek, tartmak gerekiyor. Aynı şey bir Alevi'nin Sünnilik için konuşurken de geçerli veya başka bütün inançlar için de.

4. Alevi Çalıştayı

Aleviliğin tanımlanma çabasının problemliliğini yanını Aleviliğe bırakmak lazım. Aleviler kendilerini nasıl tanımlıyorsa... Bir tane Alevilik yok. Şimdi kendi kültürel kodlarımızdan yola çıkarak, olayı netleştirmek için bir tane şey bekliyoruz. Alevilik budur, işte oda sıcaklığında koruyun bozulmasın. Hani şöyle bir şey... Ele avuca gelen değil. Farklı farklı bir sürü Alevilikler var Bejan Hanımın da dediği gibi ve olduğu gibi kabul etmekle yükümlüüz, biz bu farklılıkları.

Bu sözüm Necdet Bey'e değil veya bu çalışmaya değil. Niyeti bu olduğu için değil. Bazı STK'lılardan aldığım yorumlar üzerine bunları söylüyorum. Ayrıca herkes elbette kendi görüşünü dile getirmekte özgür ve bütün toplumsal kesimler dinlenmeli; ama herhalde buraya Nazi Partisi'ni de çağırmanın alemi yok. Yani konukları seçerken de bu bağlamda biraz daha dikkatli olabiliriz. Çünkü öyle faşizan şeyler duydum ki Alevilikle ilgili konuşurken birileri ve rahatsız edici, mideme kramp girdi, midem bulandı tabiri falan; caizse... Af buyrun.

MODERATÖR - Bunu duyarsınız ve hesabınızı buna göre yaparsınız. Bu çok güzel bir şey.

HAYRİ İNCE- Ama yani şu anda mesela başörtüsü sorununu çözmek için İşçi Partisi'yle mi oturup konuşacağım ben. Yani şu anlamda çözümde rol alabilecek şeyleri de hesaba katmak lazım. Yani Kürt sorununu MHP'yle çözmek, hatta CHP'yle çözmek ne kadar saçma bir şeyse başörtüsü sorununu da İşçi Partisi'yle... Burada da hani biraz daha ona bence biraz daha dikkat edilmesi gerektiğini düşünüyorum.

Alevilik, çok kültürlülükten bahsetmiştik. Alevilik kendi yapısı gereği zaten kendi içinde de çok kültürlü bir şey. Sadece Aleviler, Sünniler, Anadolu'nun çok kültürlü yapısı değil, Alevilik kendi içinde zaten çok kültürlü bir yapıyı ortaya koyuyor. Bir kere çok dilli. Arapça, Türkçe, Kürtçe işte Zaza'ca vs. Arnavut'ça; işte çok etnik... Arap'lar, Arnavutlar, Kürtler, şeyler, Türk'ler çok farklı inançları aynı anda içinde barındıran, bu bağlamda senkrektif... Tabi ki, yani namaz kılını, namaz kılmayanı, ya da işte ölümden sonra tekrar yeryüzüne geleceğine inananı, inanmayanı vs. Farklı bir sürü inanç motifini de içinde barın-

4. Alevi Çalıştayı

dırıyor. Şamanizm'den, Zerdüş'tlükten, İslamdan hatta belki Yahudilik ve Hıristiyanlığa da gidebiliriz. Kitab-ı Mukaddes'e. Farklı pek çok inanç ritüelinde farklı bölgeler de içinde barındırıyor. Bu çok kültürlü yapıyı tek bir şeye sınıflandırmaya çalışmanın, yani tanım altına sokmaya çalışmak zor bir durum. Normalde bunu devletler yapar aslında. Her şey net olsun ister. Bu budur. Bu, budur. Hani A'sı B'si... Her şey kontrol anlayabilmek için kontrol etmek lazım ve tanımlayabilmek lazım. Böyle bir kaygısı olur. Hükümetten bu bir kaygıyı görmüyoruz, sivil toplum örgütleri bunu yapıyor. Bu da kafaların ne kadar sivil olduğu sorusunu ortaya koyuyor aslında. Bu bağlamda, siz burada olduğunuz için söylemiyorum. Neyse size eleştirilerim de var ayrıca.

Biz genç siviller olarak, Alevilerin talepleri ne ise biz o talepleri sıralandırmayı da düşünmeyiz. Kendileri dile getirir. Taleplerimiz bunlar, diye. O taleplerin yerine getirilmesini istiyoruz. Kürtlerin de keza talepleri neyse yerine getirilmesini istiyoruz. Mesele hak ve özgürlük meselesi. O yüzden de şeyi vurguladım. Bu mesele hak ve özgürlük meselesiyken buna tepeden ters bakan ya da yani başörtüsü özgürlüğünü referanduma sunabilir misiniz, sunamazsınız veya hani bu konuda görüş falan almayın. Ne görüşü alacaksınız? Bu bir özgürlük meselesi. Doğrudan, ben tartışmayı lüzum görmüyorum. Neyse. Bu iş de tabi kafalardaki devletçi yapıdan kaynaklanıyor. Kafaların sivil olmasından bunu kastettim. Yani bir konuşmacımız gene şuradan dile getirmişti. Tam da onun söylediğinin tersi olarak yani tespitleri yerindeydi yani. Bu Diyanet İşleri'nin kurulması ve amaçları doğrultusunda. Yüzde yüz katılıyorum tespitlerine. Ama tam aynı nedenlerle ben onun kaldırılması gerektiğini düşünüyorum. Gerçekten de bu ülkede, yani kurucu ilkeler tartışmaya açılmalı. Yani siz tırnak içinde söylüyorum, Allah'ın Kelamı'nı tartışmaya açıyorsanız, bir agnostik olarak bunu söylüyorum ayrıca belirteyim. Yani ama şey olarak seküler insanlar olarak yasalar yapıyorsunuz ve bunlar tartışılmaz diyorsunuz. Yani hangi devirde yaşıyoruz. Ne tartışılmaz, her şey tartışılır. Bu ülkede faşizan bir laiklik anlayışı var. Bu anlayışın değişmesi gerekiyor.

Laiklik aslında çok basit bir şeydir. Laiklik ne? Din ve devlet işlerinin birbirinden ayrılması. Sözlük anlamında da böyle geçer ve devletin

4. Alevi Çalıştayı

din ve vicdan hürriyetini koruması, tüm inançlar karşısında kör ve eşit mesafede olması anlamına gelir. Şimdi, bizim laiklik anlayışımız nedir? Bizim laiklik anlayışımız Sünni İslam dışında kalan inançların yok sayılması, Sünni İslam'ın da diğer farklılıklarının, çeşitliliklerinin bastırılıp, yok sayılıp, onu sadece bir potada Diyanet İşleri vasıtasıyla, kontrol altına almak. Benim istemediğim bir gelişme olmasın, İslam'ı, Sünni İslam'ı kontrol altına alayım. Bu tek tipçi, bu devletin kuruluşu yapısı gereği tek tipçi bir yapısı var. Herkes tek olsun, herkes Türk olsun, herkes Sünni İslam olsun, Sünni olsun ama başörtüsü takmasın. Ayrıca içki de içsin bu Sünni falan gibi böyle arzuları var. Garip bir devlet yani. Herkesi bir kalıba sokmaya çalışıyor. Bunun değişmesi lazım. Bu basit yani. Bu anlayışla, bu zihniyetle hiçbir sorunu çözemeyiz.

Şimdi yani baştan biz "Türkiye Cumhuriyeti laik, demokratik, sosyal bir hukuk devletidir" deriz Allah aşkına burada aranızda buna inanan var mı? Bu maddelerin tek tek hepsi yalan yani. Bunu yazdınız diye olmuyorsunuz ki. Yani biz kırk defa laik, laik bir Cumhuriyetiz, Aleviler bağıyor, Türkiye laiktir, laik kalacak. Laik, laik değildir, laik olacak demek lazım. Laik de olsun ayrıca. Tabi dinden arınma... Tabi Cumhuriyet basit bir şey. Babadan oğla geçmeyen rejim. O cumhuriyet faşist mi, o Cumhuriyet demokratik mi, İslam cumhuriyeti mi, komünist mi, önemli değil. Sadece o onu getiriyor.

Bu anlayış neyi getiriyor? Alevilerin sorunun çözülmesini engelliyor. Müslümanların sorunun çözülmesini engelliyor. Şimdi mesela imam hatip liseleri garabeti. Böyle bir garabet var elbette. Çünkü İmam hatip, yani din okulu kuramıyoruz bu ülkede. Müslüman çocuğunu dini okula yollayamıyor. Bunun önünün açılması lazım. Eee, bunu açamadığı için de, her şeyi böyle kıvırdığımız gibi, TRT Şeş'te de... Buna da saygı duyuyorum. Bu kıvırmaya, en azından üzüm yemeye dönük bir hareket, bağcı dövmeye değil. Ama yani İmam hatip liseleriyle bu işi halletmeye çalışıyoruz. Bu da bir kıvırma yöntemi. Herkes bunun farkında. Kimse bunu söylemiyor. Bu ülkede, din okulu kurulabilmeli. Yani eğitimin birliği de tartışılmaya açılmalıdır ayrıca. Bir'ci anlayışların tamamı tartışmaya açılmalıdır.

4. Alevi Çalıştayı

Tabi aslında sayıyoruz; Kürt sorunu, Alevi sorunu, başörtüsü sorunu falan filan... Hani gayrı Müslimlerin sorunları? Açık koyalım adını. Bizim bir de devlet sorunumuz var. Bizim bir zihniyet sorunumuz var. Bizim otoriter bir devletimiz var. Yani devlet bakanı olarak Faruk Çelik karşımızda; ama kendisini de aşan bir durum çünkü. Kendi memuru gelip kendisinin hükümetine rahatsızım, diye şey yapabiliyor, benim seçtiğim insana bir memur muhtıra verebiliyor. Gerçi demokrasi namusu açısından en azından Türkiye tarihinde ilk defa bir hükümet buna karşı bir muhtıra verdi; ama tabi bu karşı muhtıralara da alışmamak lazım. Yani o adamın ne işi var o görevde? diye sormak istiyorum. Ayrıca cevap verirseniz sevinirim; ama isterseniz vermeyin daha iyi olur sizin için.

MODERATÖR - Hayri Bey, topluyoruz değil mi?

HAYRİ İNCE- Yok daha toplayacağız, toplayacağız. Siz çok olmaya başladınız.

MODERATÖR - Yoksa bizi toplayacaklar.

HAYRİ İNCE- Biliyorsunuz ki nüfusun yüzde elli ikisi, yirmi altı yaş altı. Şimdi nüfusun yarısından fazlasının tek sözcüsü benim, gibi gözükküyor bu ortamda. İzninizle, konuşmama devam edeyim.

Devlet vatandaşın kimliğini tanımlama gayretinden vazgeçmeli. Bunu netleştirdik. Bu tüm toplumsal kesimler için de geçerli; yani Sünniler için de geçerli. Sünnilerin Bejan Hanım'ın da belirttiği gibi Diyanet İşleri'nden kurtulmaya ihtiyacı da var yani. Bırakın bu işleri cemaatler götürsün. Osmanlı'da da böyleydi. Avrupa'nın demokratik ülkelerinde de bu işler böyle. Yani Tekke ve Zaviyeler Kanunu'yla daha ne kadar gideceksiniz? Daha ne kadar bastıracaksınız? Yani Aleviler, Tekke ve Zaviyeler Kanunu, Bektaşî Tekkesinin açılması... Kapatın Tekke ve Zaviyeler Kanunu. Aleviler bunu destekliyor. Niye destekliyor? Tarih katlar gelecek bizi kesecekler. Yani o oradan destekliyor, öbürü de işte yok; Alevilerin haklarını verirsek o olur diye... Bizim devletin tırnak içinde bu devlet siz hani iktidarsınız; ama muktedir olamayabiliyorsa-

4. Alevi Çalıştayı

nuz bazı hususlarda. Bu muktedirleri esas alan bir devlet tanımı yapıyorum. Büyük harf bir devlet.

Devlet Sünnilere karşı Alevileri kullanıyor. Çünkü biliyorsunuz bir toplumsal kesimi yanına çekiyor, sürekli bazı sorunlarla uğraşırken. Şimdi Alevi meselesini tartışırken, bazı Sünnilere bakıyorum. Sünni görmüyorum orada. Tırnak içinde sivil toplum kuruluşu devletler görüyorum; küçük küçük etrafta. Yani mesela biz burada başörtüsü özgürlüğünü tartışsaydık, bir sürü Alevi etrafta devlet devlet gözükecekti. O gözlükle konuşacaktı. Bu devletin bütün sorunlara yaklaşımında benzeri bir durumu var. Burada evet; yok canım yirmi sayfa daha var; ama atlaya atlaya gidiyorum.

Şimdi hükümetin bunu yapması zor; çünkü mollalar meclisi gibi bir Anayasa Mahkememiz var. Biliyorsunuz o devletin ulvi şeylerini koruyor ve hükümete şeriatçı diye bir şey buldu; yani kendi kafasına göre irticacı. Şimdi bunun üzerine bu hükümetten elbette Diyanet İşleri'ni kaldırmasını ve bu konuda radikal adımlar atmasını ben bekleyemiyorum. En azından kısa vadede... Açık konuşmak gerekirse. Ama en azından yapılabilecek teknik şeyler var, basit şeyler var ve hani gönül alacak... Mesela Tayip Erdoğan'ın o Kürt açılımındaki konuşması gibi. İnsanların gönlünü kazanacak, kendini eşit ve özgür yurttaşlar hissedebileceği açılımlar yapılabilir. Basit, teknik şeyler. Bunun için ne çalıştay toplamaya gerek var, ne şura toplamaya gerek var. Yani Sivas'ta, Madımak'ta peyzaj düzenlemesi mi, müze mi, şu mu, bu mu? Detayına girmiyorum. Detayını tartışalım hani. Bir şey yapılmalı; ama yani, bunun bürokratik şeylerde boğulmasının da bir alemi yok. On milyon dolar istemiş, yirmi milyon dolar istemiş yani Allah belasını versin. Ne isterse istesin hani bir şekilde alacaksınız onu oradan.

Şimdi bunu da... Sünniler, Başbağlar ne olacak? Başbağlar'a da bir anıt dikelim yani. Oradakiler, orada da insanlarımız öldü; ama bunu birbirinin karşısına koymak da problemlidir. Sanki orada bunu söyleyen, çünkü şunu getirmiş oluyor. Tamam, Sünniler, Alevileri kesti ama siz de bizi kestiniz. Yani buradan bir çıkılım, ikisinde de derin devlet pro-

4. Alevi Çalıştayı

vokasyonu var. Bu açık bir şekilde biliyoruz. Hani tartışmıyoruz belki. Derin devlet provokasyonu var, bunun farkındayız. Niye bahsetmiyoruz?

Geçelim. Orada ama benim, yani Alevi kökenli biri olarak, Sünni Müslümanların arkadaşlarıma bunu aynı şekilde Sünni arkadaşlarım da aynı tepkiyi veriyor zaten. Orada affedemediğim olgu on beş yıl oranın kebabçı olarak işletilmesidir yani. Bunun ayıbı bambaşka bir şey. Yani hani dışarıdan insan getirildi, provokasyon... Asker müdahale etmedi, şunlar bunlar. Biliyoruz bunları. Zaten önemli boyutu bu; ama hani orada on beş yıl kebab yemek ayıp bir şeydi. Yani bu bunu insaniyet olarak görmüyorum. O yüzden ayrıca teşekkür ederim, kebabçıyı kaldırdığınız için; ama yetersiz. Bir adım daha atın bir zahmet...

MODERATÖR - Hayri Bey, kesiyorum, kusura bakmayın. Bir şey rica edebilir miyim?

HAYRİ İNCE- Tabi.

MODERATÖR - Ya biraz alçak sesle konuşabilir misiniz? Ya da şey yapabilir misiniz?

HAYRİ İNCE- Uzaklaşayım mı?

MODERATÖR - Ya da öyle.

HAYRİ İNCE- Böyle nasıl?

MODERATÖR - Olabilir. Demin ki dinlemeyi güçleştiriyor çünkü.

HAYRİ İNCE- Tamam. Madımak'taki katliamı bir kenara bırakalım, Diyanet İşleri'nin kuş gribi üzerine bir bildirisi vardı. Kuşlar yakılarak telef ediliyordu ve dünyada hiçbir mahlûkat canlı canlı yakılmaz diye. Diyanet İşleri'nin şeyi var, açıklaması var. Mecburen Diyanet İşleri'ni referans veriyorum şimdi Beddiüzzaman'ı referans versen yanlış anlaşılacak. Beddiüzzaman'da bir gemide doksan dokuz tane zalim, bir tane masum olsun; o gemi batırılmaz diye bir şey vardır. Şimdi buralardan, bu kültürden gelip de oradaki insanların yakılması-

4. Alevi Çalıştayı

na kim hoşgörüle bakabilir, kimse de bakmıyor zaten. Bu kadar basit adımı atmakta da tereddüt etmemek gerekiyor yani. Bir an önce şu işin bitmesi lazım benim nazarımda.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi. Aranızda en yakın ilkokulu okuyan benim herhalde. Yani doksanlarda. Bizim din hocamız, adı öyle geçer zaten, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi hocası değil. Çünkü ders de din dersidir ve masa üstünde namaz kıdırılır, sure ezberletilir vs. bilmezseniz hani. Tabi okulda dayak da pek uzak değil bize. Onlar da olur vs. bunlar zuldür. Benim Müslüman arkadaşlarım bunu zul olarak değerlendirir. Yani bir Alevi çocuğuna zorla Sünni İslam öğretmeyi zul kabul ederler. Müslümanlara bu kara lekeyi sürmeye de kimsenin hakkı yok. Onlar adına böyle bir zule girerek... Bunu yapan devlet tabi yani. Sünni Müslümanlar da değil.

Neyse, ben Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersine bu ülkenin ihtiyacı olduğu kanaatindeyim. İnsanların kendi kültürlerini tanıması gerekiyor; ama bu dersin zorunlu olmasının hiçbir makul açıklaması yok. Seçmeli hale getirin. Yani bir ateist ya da tırnak içinde bir Alevi, çocuğunu yollamak zorunda kalmasın. Yani seçmeli hale getirin. Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi olsun. Ayrıca din dersi de verilebilmeli. Ama okullarda olmaz bu. Din yasağı kalkmalı kurslarda. On beş yaşının altındaki çocukların din öğrenmesinin önündeki yasaklar da kaldırılmalı ayrıca.

MODERATÖR - Evet, herhalde son cümlelerinizi söyleyeceksiniz.

HAYRİ İNCE- Toparladım, toparladım. Evet, son cümleyi söylemem lazım değil mi? Ayrıca bir de bir soru sormak istiyorum. Hadi ilk soruyu es geçtik ama... Bir şehit cenazesinde cemevinden cenaze alındı ve camiye götürüldü. Bu densiz albay hakkında herhangi bir şey yapıldı mı? Yoksa hala görevinde, hiç bir şey olmamış gibi devam mı ediyor? Bu uygulama... Yani bunlara yönelik, Aleviler çok sever orduyu da. Yani; neticede siz ne yaptınız, bir şey yaptınız mı? Bir şey yapmak gerektiğini düşünmüyor musunuz? Düşünüyorsunuz, biliyorum da neyse... Tamam. Vazgeçtim sorudan, zorlamayayım sizi.

4. Alevi Çalıştayı

MODERATÖR - Söyleyecek misiniz?

DEVLET BAKANI FARUK ÇELİK- Cevap değil de... Şöyle cevap vermeme kararlılığımız devam ediyor. Bir buçuk yıl önce Almanya başbakanıyla görüşürken, Sayın Başbakan'ımız; Ben de şahit oldum. Nükleer silahlarla ilgili çok hararetli bir tartışma oldu. Üç buçuk saat sürdü. Burada Sayın Merkel'i dinlerken, devletlerin çok derinlikleri olduğunu orada ben de gördüm yani. Derinlikler yalnız burada yok. Bu canlı bir şahit olduğum olaydı. 27 Nisan; herhalde çok kişi yazacak... Biz de o işin tam o merkezindeydik. İleride okunmasında fayda var diye düşünüyorum. Bugün anlatılması zaman açısından da şey değil. Biz Madımak'la da ilgili de çözümü bulacağız arkadaşlar. Bu görüşler, şu acele işinden vazgeçelim yani. Acele olacak işler değil bunlar. On beş yıl, yirmi yıl geçmiş, yani on beş yıl bekleyin demiyoruz da... Güzel bir çalışma başladı, bunun sonunda derli toplu bir başlangıç olsun ve mümkün merteye uzlaşılan bir noktada olsun düşüncesindeyiz.

Bu konuya bakışımız çok sıcak. Sayın Başbakan'la da görüştük. Kısa süre içerisinde, çalıştayların bitiminde olmasını ben çok daha doğru buluyorum. Çünkü bundan sonra da üç çalıştayda görüş beyan edecek olan arkadaşlarımız vardır. Bugün nitekim çok farklı görüşler geldi, işte oranın şu şekilde, bu şekilde olmasının mahsurları konusunda farklı görüşler de var. Diğer arkadaşları da saygı gereği dinleyelim, ona göre bir kararı yine birlikte veririz. Evet.

MODERATÖR - Evet Salim Bey.

SALİM USLU- Sayın Başkanım özür dilerim, ben izninizle çıkmak durumundayım. Eğer müsaade buyurlarsa, çünkü...

MODERATÖR - Salim Bey en az üç konuşmacı önceydi, yani bilemiyorum.

MODERATÖR - Salim Bey izin verirse... Hiç konuşmadan gitmiş olacak misafirimiz.

4. Alevi alıştayı

SALİM USLU- Hiç konuşmadan gidebilirim tabi, hiç önemli değil de. Yani çok özür dilerim. Kusura bakmayın.

Sayın başkan, kıymetli bakanım, saygıdeğer arkadaşlar. Ben de hepinizi kendi şahsım ve derneğim adına saygılarımla selamlıyorum.

Tabi bugün burada aslında birçok arkadaşta olduğu gibi, ben de birçok şeyleri öğrenme fırsatı, bilgi edinme fırsatı edindim. Burada, Sayın Bakanımız da buradalar tabi, hkmetimizin başlatmış olduğu bu açılımda olduğu gibi, bir önceki çalışmalarda olduğu gibi bu yapılan çalışmaların hepsini takdirle karşılıyoruz ve destekliyoruz.

Tabi bu konuların hepsi, şu güne kadar aslında üzerinde ellenmek istenmemiş, değinilmemiş bir şekilde konumu nazarı itibara alınmak istenmemiş, böyle uzak tutulan konulardı. Bugün bu masanın etrafında ve daha önceki masaların etrafında, diğer arkadaşlarımızın da olduğu gibi, konuşuyor olmamız, birbirlerimiz dinliyor olmamız, bir ortak sonucun çıkması açısından oldukça önemli. Tabi ki, farklı görüşler ortaya çıkacaktır, zaten farklı görüşler vardır ki zenginliklerimiz oluşuyor.

Bunları burada dinlemeye de tabi ki tahammül edeceğiz. Yadırğamayacağız. Farklı görüşleri gördüğümüz zaman hayrete dşmeyeceğiz. Demek ki böyle düşünen arkadaşlarımız vardır, diye bunları tespit edeceğiz. şimdi bir kere buradan başlamamız lazım. Biz dördüncü alıştayı konuşuyoruz. Bunların sonucunda nasıl bir sonuca varacağımızı şimdiden nasıl kestirdiğimizi anlamıyorum. Yani Cemal zkan Bey'le özellikle ona hitaben söylemek istiyorum. Ben ilk defa katılıyorum bu toplantıya. Çünkü buna davet edildik. Bundan sonraki toplantılara da başka arkadaşlar davet edilecek. Demek ki, her kesimin, her grubun, her temsil heyetinin görüşleri alınmak isteniyor. Davet edilmiş olduğumuz zaman, direk olarak bizim bu konuyla alakamızın ne olduğunu düşünmeye başlamıştım. Biz netice itibariyle bir işadamları kuruluşuyuz. Baktığımız zaman bizim çalışmalarımız, hepiniz dikkat ediyorsunuz, öncelikle ekonomik alanlarda gerekleşişiyor ve tabi üyelerimizin eko-

4. Alevi Çalıştayı

nomik gelişmelerini sağlamak, bunlarla beraber ülkemizin hem kendi bütünlüğünü, hem kendi ekonomisinin gelişmesiyle beraber, ülke ekonomileri içinde yer almasına gayret etmeye çalışıyoruz. Bununla ilgili yapılacak olan sosyal çalışmalar da varsa, anayasa değişiklikleri gibi vs. onlarla ilgili görüşlerimizi de beyan ediyor, raporlar hazırlıyoruz. Sosyal politikalarla ilgili görüşlerimizi belirtiyoruz.

Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun kalkınmasıyla alakalı olarak raporlar hazırlıyoruz. Hazırladık. Bunları elinize almış olanlar varsa bilirsiniz ve bu konuda elimizden geldiği kadar olayın ekonomik yönünden konuya nasıl yaklaşırsınız, diye bakıyoruz. Tabi bütün bu konuşmalarda benim dikkat ettiğim konu şu:

Bir kere önyargılardan arınmamız lazım. Hepimizin kendimize göre düşünmüş olduğu veya kültürümüzden gelen, yetişme tarzımızdan gelen birçok yargımız olduğunu biliyoruz. Bir kere bunlardan arınarak konuya bağımsız bir şekilde bakmamız lazım. Diğer arkadaşım ne düşünüyor, yanımda oturan arkadaşım ne düşünüyor, masadaki arkadaşım ne düşünüyor? Buna bu şekilde bakmamız lazım gelir diye düşünüyorum.

Zaten, hükümetin de bu kadar insanı bir araya getirmesi bu bakımdan önemli. Daha önceki konularda olduğu gibi, bakıyoruz biz komşu ve çevre ülkelerimizle senelerdir kavga içindeydik veya o şekilde sokulmak istendik. Ama bu kavganın bizi bir yere getirmeyeceğini ve sonuçta da ülkemize bir şey kazandırmayacağını belki daha yenilerde anladık. Sonuçta uygulanan sıfır sorun politikası diye tabir edilen bir politikayla, aslında ne kadar hayırlı bir iş yaptığımızı hepimiz istifade ederek görüyoruz.

Bugün gelmiş olduğumuz global krizin bize etkilerini düşündüğümüzde Avrupa'ya yapmış olduğumuz ihracatın azalmasından dolayı oluşan kaybımızın, diğer çevre ve komşu ülkelerle telafi edilmeye çalışılmasının aslında bizim için ne kadar büyük bir fırsat olduğunu hepimizin görmesi lazım. Bu noktadan hareketle, bu tür çalışmaların da önümüzdeki veya aklımıza sorun gibi gelen veya sorun olan fakat

4. Alevi Çalıştayı

Türkiye'nin, hepimiz Türkiye vatandaşı olarak düşündüğümüz zaman Türkiye'nin gelişmesine engel teşkil eden tüm sorunların çözümü noktasında önemli olduğunu düşünüyoruz.

Geçen Kürt açılımı diye adlandırılıp başlayan çalışmada biz hiç o tabiri kullanmadık. Bunları Kürtleri önemsemediğimiz için değil ama biz şunu hep söylemeye çalıştık. Beyanatlarımızda arkadaşlarımız izlemişlerdir. Biz sadece bu konuda değil; ama ülkemizin önünde gelişmemizi tıkayan, engelleyen hangi tür çalışma, kısıtlamalar varsa bu kısıtlamaların önünde bizim artık kendimiz aşmamız gerektiğini söylemeye çalışmıştık. Bu Kürt olabilir, Alevi de gelecek demiştik, Alevi'yi konuşuyoruz bugün. Ermeni konusunu konuşuyoruz, azınlıklar konuşulacak, daha başka birçok konularda konuşacağız. Eğer bunlar bizim önümüzde ise... Bir hedefimiz var, değil mi? 2013 yılında Türkiye Dünya'nın ilk on büyük ekonomisi içinde yer alacak diye bir hedef koyduk. Biz buna nasıl ulaşacağız. Biz birbirimizin ayağını çekerek birbirimizle didişerek nereye varabiliriz? O zaman bizim bu sorunları bir şekilde halletme yolunu bulmamız lazım.

Bir kere tabi ki eskileri unutmak pek hoş değil ama bunun da bir dili, üslubu ve tabiri olması mutlaka gerekiyor. Yani burada oturduğumuz zaman kanla, her sefer anmayla biz bunu nereye kadar vardırabiliriz? Bu kanı hatırlatmak hakikaten hoş bir şey midir?

Şimdi Çanakkale Şehitleri'yle ilgili bir benzetme yapıldı belki; ama Çanakkale Zaferi'nde ülkenin kazandığı bir zafer vardı. Toplumun beraberce yürümüş olduğu bir zafer vardı. Biz onu kutlamaya çalışıyoruz. Hep beraber orada savaşmış ve şehitler vermiş idik. Ama bu tür olaylara baktığımızda toplumun ayrışmasına vesile olacak bütün teşebbüslerden kendimizi bertaraf etmemiz gerekir diye düşünüyorum. Burada ne yapılabilir? Tabi ki burada bu konuşmaları hepimiz dinledik sabahtan beri. Ve ben burada hemen hemen şu defter doldu, bütün arkadaşlarımızın söylediklerini not almaya çalıştım.

Gördüm ki aslında çok ortak noktamız var. O zaman demek ki biz, asgari ortak noktalarımızdan hareketle bu işin çözümüne başlayabili-

4. Alevi Çalıştayı

riz. Eğer çözümse, sorunsa bu sorunun çözümüne ortak noktalarımızı bularak paylaşabiliriz.

Şimdi bunları teker teker söylemeye gerek yok. Zaten sizler de burada dinlediniz neler olduğunu. Ama bunlar muhtemelen daha önceki konuşmalarda ve bundan sonraki konuşmalarda da olacaktır. Benzer birçok şey konuşulacak. Demek ki biz burada konuşulan, ortak olan konulardan hareketle bir yer, bir başlangıç yapabiliriz.

Ayrılmak kime yarıyor? Ayrışmak kime yarıyor? Yani bir şey var biliyorsunuz. Böl, parçala, yok et. Biz bunu mu istiyoruz? Bölünelim, parçalanalım ve yok edilelim. Hâlbuki birlikte rahmet var, ayrılıkta da azap var. Bunu hepimizin bilmesi lazım. O nedenle, ben de... Aslında Şenol Bey söyledi, annem Tokatlıdır, babam Amasyalıdır. Orada biliyorum, annemin köyünde özellikle Alevi bölüm de vardı. Yani Alevi cemaat veya kesim de vardı. Bizimkiler vardı, başka arkadaşlar vardı. Ama ben hiç bu konunun gündeme geldiğini hatırlamam. Salih Bey'in söylediği gibi, ben şimdi bu toplantılara geldiğim zaman, hakikaten böyle bir şey... Biz Sünni'ymişiz falan gibi bir izlenim oldu.

Demek ki bu ayrışma, bizi ileride acaba sıkıntıya sokabilir mi? Özellikle şuna değinmek istiyorum. Ticari konulara baktığımız zaman ki bizim asıl konularımızdan biri, ticari konulardan gidelim; mesela alışveriş yapacağız. Alışveriş merkezine gidelim. Ya bu dükkân şu dükkân... Ben buradan alışveriş etmeyeyim. Veyahut da o adam, siz oradan mal almak istiyorsunuz, sizin tipinize baktı. Bu adam şuralı olabilir; ben buna mal satmayayım diye böyle bir şey var mı? Yani, yok böyle bir şey. Yani nasıl oluyor efendim? Biz de aynı yaşıyoruz, baktığımız zaman. Belki küçük yerlerde olabilir gibi; ama büyüdükçe ekonomik entegrasyon sağlandığı zaman bu ortadan kalkıyor. Veyahut da kalkmalı diyebiliriz. Yani kalkmalı.

Ben de ticaret yapıyorum. Şimdi baktığım zaman benim de bir kimliğim var. Biliyorsunuz normal olarak MÜSİAD'ın kimliğini biliyorsunuz. O zaman bizim hiç kimseye bu kimliğimizle mal satmamamız lazım. Birçok kesime, laik kesime... Ama bugün baktığınız zaman bü-

4. Alevi Çalıştayı

tün Koç grubunun fabrikalarında, Sabancı grubunun fabrikalarında, Fenerbahçe Stadyumunda bizim sattığımız ısıtma sistemleriyle ısınıyorlar. Yani burada bu ayrışmayı sağlamamamız, bizim ortaya çıkartmamamız lazım. Bizim işimizi kim yapıyorsa, ehil olan neyse bu şekilde gitmemiz gerekir diye düşünüyorum.

Ben birkaç öneriyle konumu bitirmek istiyorum, müsaadenizle. Artık o tanımlamalara, detaylara falan girmeyeceğiz. Birçok konuda beraber, ortak olduğumuz noktalar var. Raporumuzu inşallah size takdim ederiz, şekil olarak. Şimdi tabi burada, şu soruyu sormak istiyorum ben. Belki cevabını şu an alamayabiliriz; ama daha sonraki şeylerde alabiliriz. Cami, cemevi vs. konusu konuşulduğunda, özellikle Bejan Hanım da söyledi. Cami cemevine alternatif değildir, cemevi de camiye alternatif değildir dedi. Tamam, doğru. Biz burada Alevi İslam kimliğini, bir şekilde arkadaşlarımız; hepsi veya bir kısmı, acaba kendilerini İslam görüyorlar mı? Yani nüfus İslam dediğimiz zaman Müslümanlığın içinde görüyorlar mı? Görüyorlarsa, o zaman cami tabiri orada nereye oturuyor ve cemevi nereye oturuyor? Buna bakmamız lazım. Hiçbir şekilde bir cemevinin bir ibadethane olması veya olarak orada gerekli ihtiyaçların giderilmesi, ibadetlerin yapılması noktasında bir itirazımız zaten yok, olamaz. Ama bu soruyu sormak istiyorum. O nerededir? Yani o şeyi bir yapalım orada. Hani ayrışıyor muyuz biz orada, o noktada. Yoksa bizim üstünlüğümüz İslam la... İslam altında değişik dallar olabilir. Bu Dilek Hanım da söyledi. Sünni kesimin içinde de bir çok mezhep ve fraksiyon var. Onlar da yani Hanefi mezhebi içinde bile farklı tatbikatlar olabilir. Bu da gayet normal. Ama bu farklılıklar İslamiyet içinde yeşerebiliyor, yaşayabiliyor. Bu önemli.

Yani bir pekâlâ bir farklılık içinde, bir bütünlük oluşturabiliriz. Aslında İslamiyet'i biz ana çatı diye düşünüyor isek, eğer bunu kabul ediyor isek, bunun en güzel örneği de İslamiyet içinde yer alıyor diyorum.

İkinci konu, yine eğitimle alakalı olduğu için, belki genel olarak tabi sistemik bir sorun olduğundan dolayı söylemek istiyorum. Laik sistemin ne olduğunun veya ne olmadığına hakikaten artık hepimiz

4. Alevi Çalıştayı

tarafından net olarak bilinmesi lazım. Buna uygun olarak da insanların inanç özgürlükleri, hak ve özgürlükleri mutlaka sağlanmalı. Dinlerini öğrenmelerine, tatbik etmelerine en geniş anlamda müsaade edilmeli. Eğitime mutlaka önem verilmesi gerektiğini söylüyoruz.

Şimdi, şöyle notlarım vardı tabi burada. Sünni kesimde Alevilerle ilgili, Alevi kesimde Sünni kesimlerle ilgili oluşan yanlış bilgilerin mutlaka bertaraf edilmesi lazım. Bunun için de devlet tabi etkin olabilir... Veya grupların yapacağı çalıştırmalar etkin olabilir. Bunları açıklayıp biz buyuz, biz bu değiliz gibi bu yanlış kavramları, önyargıları ortadan kaldırmamız gerekiyor.

Şenol Bey önerdi, ben de önerecektim onu. Muharrem orucu gibi, talep edilen konular pekâlâ resmi bir mana bulabilir. Onda da bir mahsurun olmadığını düşünüyorum. Ve yayınlar konusu zaten birkaç yerde dile getirildi. Sadece TRT’de değil, birçok televizyon kuruluşunda eğitim yapılabilir, yani yapılmalı da belki. Kendilerini ifade etsinler. Ortaya çıksın ve serbestçe; eğer hakikaten ben Aleviyim diye ortaya çıkmak, onu tatbik etmek istiyorum, onu uygulamak istiyorum diyen arkadaşlar varsa onlar da rahatlıkla devam edebilir.

Burada, bir de Din Kültürü ve Ahlak derslerinden bahsedildi ki bunda da en geniş anlamda yine İslam inancı kendine hakikaten burada yer bularak, neyin ne olduğu, Aleviliğin ne olduğu veya diğer dini teşekküllerin ne olduğu anlatılmalı. Hiçbir sıkıntı yok ve özellikle din dersi konusunda eğitim almak isteyenlerin de arkadaşımız da önerdi, yaş sınırının bir kere düşürülmesi, çünkü o saatten sonra bir şey öğretemiyorsunuz ve herkesin de dinini öğrenmekte serbest olması gerektiğini düşünüyor, beni dinlediğiniz için çok çok teşekkür ediyorum. Bu toplantının da hayırlara vesile olmasını Cenab-ı Hak’tan niyaz ediyorum. Sağ olun efendim.

MODERATÖR - Ömer Bey çok teşekkür ediyoruz, sağ olun. Şimdi bir iki noktaya vurgu yapıp, Salim Bey’e söz hakkı vereceğim ve asla ertelemeyeceğiz bu sefer artık.

4. Alevi Çalıştayı

Şimdi değerli konuklar biz bu toplantıya, MÜSİAD Başkanı konuştuğu için açıklamak zorundayım, TÜSİAD Başkanı'nu da davet ettik. Belki bir merak konusu olabilir diye açıklamak... Bugün bir programı olduğundan dolayı gelemeyeceğini beyan etti, başlangıçta kabul etmişti; ama daha sonra programından dolayı bizden özür diledi. Aynı şekilde TOBB Başkanı Rıfat Hisarcıklioğlu da katılamayacağını belirtti. Zarif bir mektupla da bizden özür diledi.

Yine buraya geleceğini daha önce belirten Şebnem Korur Fincancı, İnsan Hakları Vakfı Başkanı. O da son dakikada Galatasaray Üniversitesi'ndeki bir dersinden dolayı gelemeyeceğini ifade etti. Bunlar davet edildi, gerekli düzenlemeler yapıldı; ama böyle bir gelişme oldu. Onu da bilgilerinize sunuyoruz. Son olarak Ferhat Tunç, dün kadar yani yaklaşık on beş gündür gelişine ilişkin hiçbir problem yoktu. Düzenlemeler yapıldı, otele yer rezervasyon, ancak bize resmi bir beyanatı olmaksızın, bizi aramaksızın, dün medyadan öğrendik. Bunu protesto etti ve buraya katılmayacağına dair de bizi azıcık da üzen bir metni kamuoyuyla paylaştı. Bizim henüz daha resmen katılmama gerekçesi hakkında bir bilgimiz yok. Bunları da anlayışla karşılıyoruz; çünkü bir sürü şeyler oluyor, yanlış algılamalar falan oluyor. Bu konuda bir eksikliğimiz olarak değerlendirebilirsiniz; ama biz bunu bir siyaset olarak sürdürüyoruz. Tartışmayı medya üzerinden sürdürmüyoruz. Kamuoyu önünde bunları konuşmuyoruz. Dikkat ederseniz bu tartışmayı niteliği ne olursa olsun katılımcılar dışındakilere açmıyoruz. Bunlar çekindiğimizden falan değil, konuyu zapt edemeyiz, konu bizim elimizden çıkar. Zapt edilemeyen konunun daha büyük trajik sonuçları olur diye buna dikkat ediyoruz; ama bu konuda popülist davranılabilir, propaganda yapılabilir. Bundan yağ çıkarılabilir. Öyle bir şeye ihtiyacımız yok. Sık sık samimiyet testinden geçiriliyoruz. Çok büyük risk aldığımızın sizlerin de farkında olmasını istiyoruz.

Şimdi. Hocam bir şey mi söyleyeceksiniz? Buyrun.

KATILIMCI - Tabi TÜSİAD ve TOBB gibi iddialı farklı açılarda iki kuruluşun sadece başkanlardan ibaret olduğunu kabul etmek bana

4. Alevi Çalıştayı

güç geliyor. En azından burada bir yardımcıları, temsilcileri olması gerekirdi. Bunu kendi adıma...

MODERATÖR - Konuyu bilmiyoruz yani. Biz muhataplarımızın böyle bir tercihinde de saygı duyuyoruz.

KATILIMCI - Necdet Bey, Necdet Bey...

MODERATÖR - Buyrun.

KATILIMCI - Ben özür dileyerek müsaade alabilir miyim? Uçağa yetişmek durumundayım. Salim Bey'den de sizden de özür diliyorum. Çok özür dilerim. Sizi dinleyemeyeceğim ama kusura bakmayın.

MODERATÖR - Estağfurullah, estağfurullah.

KATILIMCI - Bir de Özkan Bey'e... Bizim MÜSİAD'la ilgili bir cümlesi geçmişti. O yorumu nereden aldıklarını dair eğer bir bilgileri varsa... Bakın ben MÜSİAD'ın başkanı olarak söyledim. Onu bana iletmenizi istirham ediyorum. O bilginin nereden alındığına dair... Çünkü önyargılı olmayalım. Oldu, çok teşekkür ediyorum. Sağ olun.

MODERATÖR - Salim Bey. Buyrun.

SALİM USLU- Evet teşekkür ederim. Ben Alevilik üzerine sosyolojik, tarihi ya da teolojik bir değerlendirme yapacak değilim. Buna hakkım ve haddim de olmadığını düşünüyorum. Sünnilik, Alevilik ilişkileri konusunda da bir şey söylemem çok doğru değil. Ama bütün bu konuşmaları zevkle dinlediğimi ifade edebilirim ve gerçekten bu toplantıların seri bir biçimde sürdürülüyor olması da son derece önemli. Bu güne kadar biz bu ülkede çok sayıda dokunulmazın ve tabunun olduğunu biliyoruz. Şimdi var olan sorunları, sorun olanları da ya görmezden geldik, ya görmezden gelmek zorunda kaldık ya da etrafından, üzerinden atlayarak geçtik. Oysa şu son zamanlarda, hükümetimiz çok kararlı bir şekilde sorunların üzerine gidiyor, sorunları masaya yatırıyor. Bunun çok önemli olduğunu düşünüyorum. Ezberler bozuluyor. Ve bu konuda hem kutluyorum, hem de bu kararlılığın devam etmesi gerektiğini düşünüyorum.

4. Alevi Çalıştayı

Şimdi bugün anlatılanlardan, birçoğundan istifade ettim. Katıldığım yerler var, katılmadığım yerler var. Ama ben daha çok toplantı üzerine, toplantı ve süreç üzerine birkaç cümleyle düşüncelerimi ifade edeyim. Bir defa sivil toplum örgütlerinin bir karamsar iklim oluşturması, bizi hiçbir şekilde üzmemelidir. Çünkü Türkiye'nin gerçeğidir. Ve bu da sürpriz değildir; yani birçok olayda, birçok kez sivil toplum örgütlerinin zaman zaman rüzgâra göre vaziyet almak gibi bir kolaycılığı tercih ettiklerini gördük. O nedenle, sivil toplum örgütleri ne kadar sivil olduklarının da farkında değiller. Bunu sorgulama ihtiyacı duymuyorlar. Daha çok majestelerine uygun pozisyonlar almayı tercih eden bir anlayışa sahipler. Bu, bizi hiçbir şekilde karamsarlığa itmemeli diye düşünüyorum. Çünkü ortada, hükümet, sivil toplum örgütleri bizi destekliyor, diye yola çıkmış değil. Ortada bir sorun var ve ben bu sorunu çözeceğim, iddiasıyla ortaya çıkıyor. Tabi ki sivil toplum örgütlerinin, hükümetin bu demokratikleşme konusunda işini kolaylaştıran pozisyonlar almaları beklenir. Ama maalesef Türkiye gerçeği bu. Bu oldukça zor.

Yani buraya gelmeyen ya da mazeret bildirenlerin bir kısmının da ikili görüşmelerde çok iyi anlarsınız, mazeretlerinin gerisinde böyle bir toplantıya katılmamızın o toplantıya yapacağımız konuşmamızın yarın bizim ayağımıza dolaşacağı kaygısı hakim olmuştur, diye düşünüyorum hatta biliyorum diyebilirim.

Bence hükümet sivil toplum örgütlerinin pozisyonuna veya muhalefetin pozisyonuna göre bu konuda bir gündem oluşturmak durumunda değil. Çünkü hükümet her şeyden önce referans olarak uluslararası hukuku almıştır. Özellikle haklar ve özgürlükler bağlamında hükümetin referansları bellidir. Dolayısıyla, böylesine sağlam bir referansın, dünyanın kabul ettiği referansların, hukukun, evrensel hukukun hak ve özgürlükler konusundaki bütün uluslararası sözleşmelerin bizim için önemli bir yol gösterici niteliği olması gerekir. İçeride kimin ne dediği, nasıl düşündüğü, hatta resmi görüşüyle özel görüşü arasındaki farklılıkların bizi çok fazla kaygılandırmaması gerektiğini düşünüyorum.

4. Alevi Çalıştayı

Bir diğerk husus, şu. Ben; Ömer Bey'de söyledi, Salih Bey de ifade etti. Bizim gençliğimizde işte çocukluğumuzda yaşadığımız olaylar var Alevi, Sünni olduğumuzu bilmezdik filan şeklinde. Yani, ben o kadar değil. Çorum'da yaşadım ben. Ben biliyorum o olayı. Ama beni üzen; yanı Alevi, Sünniliği bilip bilmemekten ziyade oradaki insanların ruh halleriydi. Dışlanmışlık duygusuydu. Yani bunu Aleviler yaşadılar. Gördüm.

Bir Musa Dede vardı, komşumuz. İşte Hayber Kalesi Cengi diye bir kitabı vardı; Osmanlı'ca. Onu okurdu keyifle okurken de ağlardı, biz de keyif alırdık; ama bir ezilmişlik, bir horlanmışlık psikolojisi içerisinde anlatırdı bunu. Ve ben bunun bu haline üzülürdüm. Kendimi de ben bu devletin asli unsuru zanneder idim. Oysa dedem sıkıntı çekti, babam sıkıntı çekti, ben sıkıntı çektim, çocuklarım üniversitede başörtüsünden sıkıntı çektiler. Yani o sıkıntıyı ben de çektim. Kendimi devletin asli unsuru zannedirdim. İşte onları da kiracı falan gibi görürdüm çocukluğumda onları dinlerken filan...

Şimdi şu sonuca vardım. Yaşadığım bütün olaylar, sorunlar, karşılaştığım sorunlar, hukuksuzluklar, iğrençlikler; beni şu sonuca götürdü. Bu devletin gerektiğinde dini de olur, gerektiğinde mezhebi de olur, gerektiğinde iyi yurttaşları da olur. Ve devlet kendi yöntemine göre herkesi; Alevi'yi de, Sünni'yi de, Kürt'ü de, Türk'ü de, Çerkez'i de İslamcıyı da, devrimciyi de kendine göre adam etmesini bilir. Bu yaklaşım bir modern devlet yaklaşımı değil. Yani tırnak içinde söylüyorum biraz paranoyak bir yaklaşım. Korkulardan ve vehimlerden hareketle kendini koruma adına yapılmış bir refleks diye düşünüyorum.

Kendi yurttaşından, kendi yurttaşının farklılığından, inancından, düşüncesinden hatta kıyafetinden korkan bir anlayış modern devlet anlayış değil. O açıdan, açılım dediğiniz şey, açılım diye yola çıktığınız şey; yani canım şu ezberlerimizi bozalım diye sıradan bir olay değil. Bir devletin seksen yıllık korkularını masaya yatırıyoruz. Bir devletin vehimlerini masaya yatırıyoruz. Tabi bu ne kadar devletin ayrı bir şey. Devlet adına birilerinin bize dayattığı korkuları masaya yatırıyoruz.

4. Alevi Çalıştayı

O açıdan ben şahsen Tuncelili kardeşimin ifade ettiği gibi bugünden yarına hemen bu işler çözülsün. Adım atılmadı, üç toplantı beş toplantı oldu... Böyle bir aceleciliği anlamış değilim.

Seksen yıllık bir sorunu masaya yatırıyoruz. Üstelik de hele Alevi, Sünni meselesi söz konusuysa bu seksen yıllık değil bu bin dört yüz yıllık bir mesele. O da masaya yatıyor bu vesileyle. Dolayısıyla ben olayın çok karmaşık olduğunu, çözümlerin de kolay ve kısa sürede olmayacağını bilerek katkı vermek gerektiğini düşünüyorum.

Şimdi, ikinci nokta; bu karamsarlığın ötesinde modern devlet anlayışını bir şekilde sorgulamak gerekiyor. Sizin hükümet olarak sorgulama yöntemleriniz ve mekânlarınız farklıdır; ama sivil toplum örgütleri içerisinde de özellikle bizim ve bizim gibi düşünen gerçekten demokrat kültüre sahip, gerçekten sivil bir duruş sergileyen örgütlerin de bu konuda yüksek sesle konuşuyor olması gerekiyor ki süreci hep birlikte göğüsleyelim. Yani bu işi sadece hükümetten beklersek, Türkiye'yi tanımıyoruz demektir. Devleti bilmiyoruz demektir. Bu iş sadece hükümetten beklenirse bütün sorunların çözümü konusunda hükümetin elinde ya bizim bilmediğimiz bir sihirli değnek var ya da ülkeyi tanımıyoruz Devletin ne kadar elinin uzun olduğu, ne kadar; hangi konularda ne kadar muktedir olduğu ve bazen de ne kadar hukuksuz ve acımasız işler yaptığı konusundaki bir kısım acı öyküleri çok kısa zamanda unutmuş oluyoruz. Yani bir balık hafızasına sahip olmak lazım onun için de, diye düşünüyorum. O nedenle, bence açıklık çok önemli. Devleti açık, şeffaf bir hale getirecek düzenlemeler Alevi sorununda, Kürt sorununda ya da Sünnilerin yaşadığı sorunların da çözümüne katkı sağlayacak.

Yani Mehmet Bey'in konuşmasını çok zevkle dinledim. Birçok konuşmayı zevkle dinledim ama hakikaten olayın o yanını hiç düşünmemiştim. Yani bu devletin Sünnilere reva gördüğü şeyleri hiç düşünmemiştim. Başörtülülere reva gördüğü şeyleri biliyorum da, ezanın Türkçe okunması meselesi... Bu, devletin geleneğinde var. Gündelik rutine müdahale etmek. Gündelik sivil rutine müdahale etmek devletin geleneğinde var. O zaman, o zaman yani hükümet öyle yaptı, böyle

4. Alevi Çalıştayı

yaptı diye, bu hükümet ya da bundan sonraki hükümetlerin yapacakları demokratik çalışmalar, demokratikleşme çabalarını küçümsemek yerine, eleştirmek yerine tam tersine devletin işleyişindeki kendi rolümüzü sorgulamak durumundayız. Kendi rolümüzü, duruşumuzu sorgulamak durumundayız. Mesela devlet beni laiklik sopasıyla döverken sopenin tarafında yer alan bir Aleviliği anlamakta zorlanıyorum. O zaman empati kuramıyorum. Empati kurmakta zorlanıyorum. Oysa biz zor günlerde, sıkıntılı günlerde birbirimizle yan yana olmak durumundayız; ama devlet beni döverken sen orada olacaksın, seni döverken de ben devletin yanında yer alıyorsam; o zaman bizim sivilleşmeden ve demokratikleşmeden ne anladığımızı sorguluyor olmamız lazım.

Belki de bu tartışmaların en önemli sorunu, yoksa cemevi ibadethane sayılsa ne olur, sayılmasa ne olur? Efendim Aleviler kendilerini Müslümanlığın içinde görseler ne olur, görmeseler ne olur? Yani siz görün deyince adam görmüyorsa zorlayacak haliniz yok ki. Bence bu bizi de ilgilendiren konu da değil, kim kendini nerede görüyorsa...

Ama modern devletin eşit yurttaşları, özgür yurttaşları olursak o zaman biz hepimize dönem dönem hepimize reva görülen haksızlıkları sorgulama, bilme, öğrenme imkânına daha çok sahip oluruz diye düşünüyorum. Bence yapmamız gereken şey, burada birkaç tane önemli nokta var; ama bu demokratikleşme ve AB sürecinin ısrarla devam etmesidir. Yani bu hükümetin elini güçlendirecek, ya da özgür bireylerin oluşturduğu, modern devlet sürecini destekleyecek en önemli gücün bu AB süreci olduğunu düşünüyorum. Reformların devam etmesi gerektiğini inanıyorum.

Özellikle hem Aleviler için, hem Sünniler için çok tehlikeli gördüğüm bir nokta var. Bu kimlikler üzerinden politika üretmek, kimlikler üzerinden söylem geliştirmek, kimlikler üzerinden politik bir dil geliştirmek çok tehlikeli. Nitekim bu dili ve üslubu kontrol edemediğimiz zaman bu dar kimlik anlayışı karşılıklı olarak karşıtlıkları besliyor. Karşıtlıklara meşruiyet kazandırıyor. Bu nedenle, bence insan olmak ve yurttaş olmak bizim için çok yurttaş haklarına sahip olmanın yeterli ve öncelikli olması gerekiyor. Onun ötesindeki kimliklerin insanlığımı-

4. Alevi Çalıştayı

zın ve yurttaşlığımızın önüne geçiyor olması sadece tartışma zeminini hızlandırır.

Burada yapılan tartışmanın entelektüel düzeyi son derece iyi olmasına rağmen böyle bir tartışmanın kahvede yapıldığını düşünün.. O zaman çok farklı sonuçlar ortaya çıkabilir, daha kaygı verici sonuçlar ortaya çıkabilir. O nedenle bu kimlikler üzerinden siyaset üretmek çok anlamlı gelmiyor bana.

Şunu kabul edelim. Sorunu çözelim diye çok iyi niyetli, çok samimi insanlar, inisiyatif de kullanarak bir araya gelseler bile, kabul etmemiz lazım ki çok ciddi bir tanım baskısı altındayız. Zaman zaman konuştuğumuz cümleleri, kurduğumuz cümleleri seçtiğimiz kelimeleri bile çok özenle dikkatlice ifade etmeye çalışıyoruz. Aman kırılmasın, yanlış anlaşılmasın filan diye. Yani böyle bir tanım baskısı var. Bir resmi görüşün ürettiği tanım baskısı var. Bir de yıllardır o mahalle baskısının şeyi var.

Mesela ben buradan bir öneri getirebilirim. Eğer bu toplantılar bundan sonra devam edecekse bu toplantıları, Abant toplantıları gibi, biraz şehir dışında, biraz telaşsız bir ortamda yapmakta yarar olduğunu düşünüyorum. Çünkü şu aradaki konuşmalarda burada çatışır gibi gözükken kimi görüşlerin, aradaki konuşmalarda çok daha birbirine yakın, çok daha birbirini anlayan bir üslupta geçtiğini tahmin ediyorum.

MODERATÖR - İki gece de kalalım ama değil mi?

SALİM USLU- Tabii.

MODERATÖR - Bol oksijenli ortamda...

SALİM USLU- Yani hakikaten özel görüşler orada daha çok ortaya çıkıyor, daha önyargısız, daha insani bir dil kullanılıyor.

Son olarak, bir sekiz maddelik de önerim var. Yani Bejan Hanım'ın ifade ettiği, isimlendirdiği bazı derneklerin yapacağı ihtimalini vermiyorum; ama akli başında, sorumluluk sahibi, gerçekten demokrasi kültürünü özümsemiş sivil kafadaki sivil toplum örgütlerinin, aydınla-

4. Alevi Çalıştayı

rın sürekli olarak birbirlerine sende böyle dedin, sen de şurada şöyle dedin diye hesaplaşmak yerine, bir sempati ikmalî çabası içerisinde olmalarının doğru olacağını düşünüyorum. Sempati ikmalinin psikolojik bazı engelleri aşmada çok büyük katkı sağlayabileceğini düşünüyorum.

Bir de sorunu yıllardan beri devam eden, takip eden ve derinlikli projeksiyonlar üreten kurumlar varsa, bu kurumları güçlendirmek ya da yeniden ileri derecede sağlıklı derinlikli projeksiyonlar geliştirecek kurumlar oluşturmak gerektiğini düşünüyorum. Tabi bu kurumların üçüncü olarak kuşatıcı projeler üretmesi gerekiyor yani bu dar kimlik çatışmasının tarafı olmak yerine daha sorumlu, daha demokrat, daha kuşatıcı hizmete yönelik projeler üretmesinin doğru olacağını düşünüyorum.

MODERATÖR - Mesela, Salim Bey size bir şey sorayım. Siz HAK İŞ olarak bu soruna ilişkin bir projeksiyon geliştirmek adına bir çalıştırma yaptırılmaz mısınız? Ya da diğer sivil toplum kurumları, bu konularda kamuoyu oluşturmak için... Çünkü bunlar şüphesiz bir bütçe de gerektiriyor, çok ciddi bir emek de istiyor.

SALİM USLU- Evet yapılabilir.

MODERATÖR - Biz hepsini... Yani bu çalıştayların işleyişi farklı. Ama kamuoyundan akademik desteğin de işimizi kolaylaştıracağını düşünüyoruz. Madem şimdiye kadar böyle bir katkı gelmedi.

SALİM USLU- Evet, memnuniyetle...

MODERATÖR - Bu tür şeyler tüm kurumlarımız için yapılmış bir açık davet olarak... Onu da özellikle söyleyeyim.

SALİM USLU- Hay hay memnuniyetle...

MODERATÖR - Hatta bir şey daha eklememe izin verin Salim Bey. Bir de böyle kamuoyuyla bu tartışmaları, bir tanığı olarak bu tartışmaları paylaştığımızda da elden geldiğince geliştirici, elden geldiğince mesafe alıcı bir dil geliştirmek zorundayız. Yani içeride bir merak

4. Alevi Çalıştayı

duygusu da uyandırıyor. Sanki burada büyük bir çatışma var, dışarıda bana soruyorlar. İçeride kim kime? Yani böyle alışıldığı için, böyle bir şey yok; ama bu tür tüyolar da sızıyor arada bir. Sanki burada çok mahrem, kimseye söyleyemeyeceğimiz garip şeyler oluyor diye... Biz sizden rica ediyoruz, bu medyayla temas kurduğunuz zaman, hatta kurun; yani bu sürecin olumlu bir şekilde işlemesi için... Sünniler daha fazla kursun. Buna çok ihtiyacımız var. Buyrun hocam devam edin.

SALİM USLU- Bir dördüncü olarak ortak çıkar alanları oluşturmak gerekiyor. Belki bu ortak çıkar alanları... İşte önümüzde yaklaşan belki Muharrem Ayı'nda bir ortak bazı faaliyetler yapılıyor olabilir. Yani ilgililer bakımından, bunu belki bir sendikaya düşmez; ama, diyelim ki Gönüllü Teşekküllüler Vakfı Muharrem Ayı'nda bir çalışma yapılıyor olabilir, somutlaştırabilir. Aynı şekilde Ramazan Ayı'nda işte Cem Vakfı yapılıyor olabilir. Yani o şehit toplantıları çok önemli, İstanbul'daki diyalog toplantıları çok önemli vs. ama yani bunu biraz daha halka indirilecek şeyler yapılıyor olabilir.

Bu karşılıklı bloklaşmalar, "bizimkiler kodu mu oturttu" gibi falan böyle bakmak, seyretmek yerine tam tersine bu bloklaşmaları reddeden, engellemeye çalışan bir tutum geliştirilebilir, yine sorumlular bakımından. Bu bloklaşmalar, yapılan bütün bu çalışmaları bir anda akamete uğratabilir. Gelişmeleri, çalışmaları... Bireysel, kurumsal, ikili ilişkilerin geliştirilmesinde yarar olduğunu düşünüyorum. Ama en önemli gördüğüm şeylerden bir tanesi etkin, aktif ve inisiyatif gücü yüksek bir yaklaşımın belirlenmesi gerekiyor. Bunu, sivil toplum örgütleri kendi içerisinde geliştirmeli. Zaman zaman böyle popülizm boyutuna da vardırılmadan... Ya da işte seçim galesi taşımadan, zaman zaman da hükümetin ve sizin bu yaptığınız organizasyonun da yani inisiyatif gücü yüksek bir yaklaşım belirlenmesi gerekiyor. Ve tabi kafalarımızda yanlış kodlar var; yani bu yanlış kodlar bazen tik gibi insanı esir alıyor.

Çok kısa bir şey anlatayım. Öğleyin arkadaşlara anlattım. Yunanistan'a gittim. Depremden sonra. Basın toplantısında teşekkür edeceğiz; işte depreme geldiler ilk ellerini uzatan onlar filan. Konuşma

4. Alevi Çalıştayı

yapıyorum televizyonlar falan da var. Hazırlığım da yok, işte aklıma geleni söylüyorum. İşte biz çok acı çektik, Allah Yunan halkı'nı korusun diyeceğim. Bu gerekiyor böyle bir şey orada falan. Sonra bizim bir hocamız vardı. O bize dedi ki Tanrı manrı diye bir şey yok, dedi Allah işte elif silseniz dillah kalır Allahın ismi, lemi silseniz lehu kalır Allah'ın ismi. O lemi de silseniz hu kalır Allah'ın ismi. Ama Tanrı dedi ne ifade ediyor, Allah'ın isimleri içerisinde yok, dedi. Yani, Tanrı'nın T sini silsen anrı bir şey ifade etmez kalanı filan, kaldır at filan gibi böyle bir şey. Neyse..

Onun için böyle kendimce şartlanmışım. Özellikle Allah demeye, Tanrı'yı kullanmamaya çalışıyorum. Orada da gayri ihtiyari bir de aklımızın gerisinde şey var ya hani kahpe Yunan meselesi Allah Yunan halkı'nı korusun diyeceğime, Tanrı Yunan halkı'nı korusun dedim.

Şimdi şeye geçtim, otele öğle yemeğine. Bir odaya çıkıp inmem gerekiyordu, arkadaşlar çorbayı içmişler, sıcak yemeğe geçmişler. Tam oturdum, karşımda ayna duvar. Tümüyle ayna kaplamışlar. Çorbayı aldım ağzıma, kafamı kaldırdım ki bir titreme var. Hani önce o titremeyi hissediyorsunuz aynada, sonra ayaklarınızın altında hissediyorsunuz. Baktım ki deprem var. İlk işim dışarı kaçmak oldu. Dışarıda o ağlaşan çocukları gördüm işte. Kaçışan anneleri, yaşlıları falan gördüm. Çok üzüldüm, yaptığım şeyden, söylediğim şeyden çok üzüldüm.

Allah bunların yaşamasına murat ediyorsa buna ben engel olamam, Allah bunların ölmesini murat etmişse ona da engel olamam, e bekçilik yapmak, esirgemek, sakınmak bana mı düşüyor? Yani o benim çocukluğumdan kalma, yani birinci sınıftaki hocamın kafama taktığı bir pranga. Bir yerinde bir pelte oluştu, o pelte beni doğru davranmaktan alıkoydu. Hatta Müslümanlık adına, Müslüman'ca davranmaktan da ayrı koydu o pelte. Hepimizin kafasının gerisinde böyle pelteler var.

Ya bugün gördüğümüz o faşizan görüşler, duyduğumuz şeyler falan bunlar bizi caydırmasın, ürkütmesin, korkutmasın. Bu görüşlerin

4. Alevi Çalıştayı

hepsi revize edilmeye muhtaç. Ama o birinin ışık yakması lazım, o ışık yakılacak mekânlar da sizin hazırladığınız bu zeminlerdir. Buralarda konuştuğça, düşündükçe, farklı düşünceleri yaklaşımları benimsedikçe, hele de zor günlerde beraber olmanın keyfini beraber yaşadıkça, keyfini ve gücünü gördükçe ben inanıyorum ki bu toplantıları bundan şu kadar yıl sonra hatırlayanlar, ne iyi bir başlangıç yapmışız, diye sizi hayırla yâd edeceklerdir. Teşekkür ederim.

MODERATÖR - Çok teşekkürler. Şimdi artık saat sekizde burayı terk etmek zorundayız. Bu nedenle hızla yol almak durumundayız.

Sıralamada Öztürk Türkdoğan, Yılmaz Ensaroğlu, Cem Somel, Bekir Günay, Ahmet Faruk Ünsal, Bülent Yıldırım var. Hemen Öztürk Beye söz veriyorum. Hemen buyrun hocam.

ÖZTÜRK TÜRKDOĞAN- İnsan Hakları Derneği adına ben de hepinizi saygıyla, sevgiyle selamlıyorum.

Çok kişiyiz. vaktimi idareli kullanacağım. İnsan Hakları Derneği Türkiye’de bir demokrasi ve insan hakları sorunu olduğunu sürekli söyleyegeliyor. Bizim bu başlık altında temel sorun alanları olarak gördüğümüz konular içerisinde nasıl ki Kürt sorunu, askeri vesayet sorunu, ifade özgürlüğü sorunu, din ve vicdan özgürlüğü sorunu, azınlık hakları sorunu varsa, yani din ve vicdan özgürlüğü sorunu başlığı altında da Alevilere uygulanan hak ihlallerini bir sorun olarak gördüğümüzü belirtmek istiyorum.

Esasen bakış açımız tamamen bir insan hakları bakış açısı. Ancak Alevilerin maruz kaldıkları muamelelere baktığımız zaman, sorunun insan hakları boyutunun yanı sıra; sosyal, kültürel hatta kimi zaman siyasal başka boyutları olduğu da ortaya çıkıyor. Tabi şunu belirteyim Cumhuriyet’in oligarşik yapısı demokratikleşiyor. Yani demokratikleşmek zorunda. Bu sürece Türkiye girdi ve bu sürecin geri dönüşü olduğunu düşünmüyorum. Özellikle 1999 yılındaki Helsinki Zirvesi’nde alınan karar Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne tam üyelik konusundaki kararı, iradesi ve Avrupa Birliği’nin bu konudaki beyanı çok önemli bir dönüm

4. Alevi Çalıştayı

noktasıdır ve 1999'dan itibaren başlayan reform süreçleri bunun önünü açmıştır.

2004 yılında tam üyelik müzakereleri başladıktan sonra 2005'le beraber reform sürecinde bir yavaşlama olduğunu görüyoruz. Hatta bazı alanlarda bir geri gidiş olduğunu görüyoruz. Ancak son bir yıldır; Alevi açılımıyla başlayan, Kürt sorununda demokratik açılım diye tarif ettiğimiz Kürt açılımı, Ermenistan'la ilişkiler sorununun bu şekilde devam etmesi bizi gerçekten umutlandırıyor. Bu sürecin bir geri dönüşü olduğunu ben düşünmüyorum, düşünmek de istemiyorum. Bu ileriye gidecek olan bir süreç.

Şimdi bizim çok uzatmadan olaya biraz standartlar açısından bakmamız gerekiyor. Buna geçmeden kısaca biz Kopenhag'da, Kopenhag Siyasi Kriterlerini Türkiye kabul ettiğinde, aslında bu siyasi kriterlerin ne anlama geldiğinin de iyi anlaşılması gerekiyor. Yani biraz önce dinledim ben. Sabahtan beri; mesela azınlık hakları noktasında... Bu Kopenhag Siyasi Kriterleri içerisinde olan bir başlıktır, önemli bir başlıktır; yani azınlık hakları vardır. Türkiye'deki Kürtler, Aleviler kendilerini biz azınlık değiliz, biz asli unsuruz deseler de demeseler de haklar bakımından, azınlık hakları uygulanabilecek haklardır. Çeşitli siyasal kesimlerin de bunu böyle kabul etmesi gerekiyor. Mesela ben Kürt açılımında hayretle izliyorum, Kopenhag Siyasi Kriterleri noktasında Helsinki'de imza atanlar şu anda müthiş bu sürece karşılar... Ben bunu anlayamıyorum yani. O 1999'da imza atan hükümet koalisyon hükümetinin üyeleri bilmiyorlar mı bu sürecin bu noktaya gelebileceğini?

Dolayısıyla ben hayretler içerisindeyim. Yani politikacıların bu tutumlarının da eleştiri konusu yapılması gerekiyor. Standartları açısından bakarsak en önemli kural, esasen din ve vicdan özgürlüğü sorunu. Biliyorsunuz Türkiye kişisel ve siyasal uluslar arası sözleşmesine, BM sözleşmesine 2003 yılında taraf oldu, onayladı, Bakanlar Kurulu Kararı yürürlüğe girdi. Biz 23 Aralık 2003'ten beri bu mekanizmaya dahiliz. Her ne kadar ülke raporumuzu daha yeni vermiş olsak da, bu

4. Alevi Çalıştayı

mekanizmaya dahiliz ve bu mekanizma çerçevesinde biliyorsunuz Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi var. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi'nin 22 No'lu Genel Yorum Beyanı var. Bu yorum sözleşmenin açıklanmasını içeren 18'inci maddeyle ilgili düşünce, vicdan ve din özgürlüğüyle ilgili çok önemli bir yorumdur ve esasen sabahtan beri tartıştığımız birçok şeye açıklık getiren bir hususu içeriyor.

Yani burada ben vaktinizi almak istemiyorum; ama cemevlerinin statüsü konusu... Aleviler cemevi ibadet yeri olsun diyorsa, bu kabul edilmek durumunda. Çünkü standartlar bunu gerektiriyor. Yani bunu bizim çok fazla tartışma, müzakere etme şansımız yok. Burada o kadar hususlar var ki, yani bunları okumak gerekiyor. Devam edeyim mesela diyor ki ayrıca belirli bir din veya inancın uygulanması ve öğretilmesi, belirli din gruplarının temel faaliyetlerinin ayrılmaz bir parçasını oluşturan dini liderleri, rahipleri, din eğitimi verecek olan öğretmenleri seçme, seminerler düzenleme veya dini okullar açma, dini metinler ve dini yayınlar hazırlama ve dağıtma özgürlüğünü kapsar bu özgürlük.

Yani burada birçok şeye standartlar ekseninde yaklaşmak gerekiyor. Bizim nihai hedefimiz bu standartlara ulaşmak olmalıdır. Dolayısıyla biraz bakış açımızı bu şekilde değiştirelim diye düşünüyorum.

Yine bu din dersi konusu... Esasen AHİM de biraz referans olarak bu genel, 22 No'lu genel yorum beyanını kendine referans aldı. Şimdi burada din ve ahlak tarihi konulu dersler tarafsız ve objektif bir şekilde verilecekse, bunlar verilmeli, diyor. Bu konuda bir sorun yok. Ama din dersi verilecekse, işte bu dersinin ebeveynlerin tercihi doğrultusunda seçmeli olması gerekiyor. Yani Sünni İslam anlayışına sahip ebeveynler çocuklarına o şekilde bir din dersi verilmesini istiyorlarsa o şekilde müfredat hazırlanmalı, yine Aleviler açısından da çocuklarına Alevi İslam inancına göre bir din dersi verilmesi isteniyorsa o dersin o şekilde hazırlanması, Aleviler tarafından hazırlanması, yine standartlara göre belirlenecek öğretmenler vasıtasıyla verilmesi gerekiyor.

Tabi Diyanet İşleri Başkanlığı konusu standartlar bakımından incelediğimiz zaman böyle bir kurum olabilir. Fakat bu kurum diğer

4. Alevi Çalıştayı

inanç sahiplerine farklı bir muamele yapılmasını kesinlikle engellemeli. Yani ayrımcı bir uygulamaya tabi olmamalı. Ben o konuya girmeyeceğim. Yani Türkiye'deki bu klasik ulus devlet yaklaşımı içinde oluşturulmuş bazı kurumlar, organlar Cumhuriyet'in tekçi anlayışından kaynaklanan bir yapı var. Bu, zamanla aşıyor. Burada çok büyük tutarsızlıklar söz konusu. Bunlara da çok fazla girmek istemiyorum.

Sorunu din ve vicdan özgürlüğünün yanı sıra, ayrımcılık yasağı açısından da ele almakta fayda var. Çünkü bu güne kadar bu sorunun, sorun olarak gördüğüm kısım, ihlallerdir. Giderilememesinin önemli bir ayağını ayrımcılık uygulamaları oluşturuyor. Şu anda siyasal iklime baktığımız zaman, Meclis'te temsil edilen partiler, Meclis dışı partiler hiç kimse Alevilerin haklarının verilmemesinden bahsetmiyor. Herkes verilebilir diyor. Ama bir türlü bugüne kadar adım atılmıyor. İşte burada derin bir ayrımcılık kültürüyle karşı karşıya olduğumuzu kabul etmek gerekiyor. Bu nedenle, genel anlamda ayrımcılıkla ilgili Türkiye'nin yapması gereken bazı çalışmalar var. Türkiye bu konuda öncelikle bir ayrımcılık karşıtı bir kurum oluşturmalı ve nefret suçlarını düzenleyen ayrımcılıkla mücadele edecek bir özel yasaya sahip olmalı, bu sorun sadece Alevilerle ilgili değil, diğer azınlık grupları, dezavantajlı gruplar, engelliler, cinsiyet eşitsizliklerinden tutalım, birçok konuda kendini gösteriyor. Yani bu konuda Türkiye'nin özel olarak yapması gereken bazı çalışmalar var.

Biliyorsunuz biz Avrupa Konseyi üyesi bir ülkeyiz. Avrupa İrkçılık ve Hoşgörüsüzlüğe karşı Avrupa Komisyonu her dört yılda bir rapor düzenliyor ve dördüncüsü hazırlanacak. Örneğin biz dernek olarak Alevilerin sorunlarının da bu temelde ele alınması gerektiğini ifade ettik. Yıllardır Türkiye'ye bazı öneriler ve tavsiyelerde bulunuluyor. Bu elimdeki 2004 tarihli üçüncü rapor. Mesela Türkiye bunun gereğini birçoğunu daha hala yerine getirmede. Olaya bir ayrımcılık karşıtı kurum kurmak ve bir yasa çıkarmakla başlanabilir. Çünkü buna şiddetle ihtiyacımız var.

4. Alevi alıştayı

MODERATÖR - Hocam biraz toparlarsak... Süremiz çok daraldı.

ÖZTÜRK TÜRKDOĞAN- Toparlıyorum. Ben çok uzatmayacağım. Azınlık hakları açısından yaklaşmak gerekiyor; ama azınlık hakları açısından Türkiye'nin tabii olduğu uluslar arası mevzuatla ilişkileri problemlidir. Onayladığımız sözleşmelerde ilgili maddelerin tamamına çekince koymuşuz, Avrupa Konseyi Ulusal Azınlıklar Çerçeve Sözleşmesine de taraf olmamışız. Türkiye'nin bu noktada tutumunu gözden geçirmesi gerekiyor. Yani bu çekincelerin kaldırılması, taraf olunması gereken Çerçeve Sözleşmelerinde taraf olunması gerekiyor.

Yine eğitim hakkı açısından benzer yaklaşımlar söz konusu. Eğitim hakkıyla ilgili de çekince konmuş sözleşmelerin ortadan kaldırılmasında fayda var. Ben çok uzatmadan bitirirken şuna dikkat çekmek istiyorum.

Alevilerin karşılaştığı katliamlar var. Yani taa geriye gitmeyeceğim. Dersim katliamına gitmeyeceğim ama 12 Eylül öncesi Maraş katliamı buna bir örnektir. 12 Eylül'den sonra Sivas'tır, Gazi'dir. Bütün bunlarla ilgili bir yüzleşme ile karşı karşıya kalınması gerekiyor. Yani Türkiye'nin, devletin bu konuda bir yüzleşme içerisine girmesi gerekiyor. Şimdi yüzleşme olgusu çok önemli.. Burada hatırlamak, hatırlamamaktan daha farklı bir kavram kullanıyorum. Bir yüzleşme yapılmalı, çünkü gelecekte tekrar benzer şeyler yaşanmasın. Biz insan hakları savunucuları, belki birçok olayın hangi saiklerle, kimler tarafından yapıldığıyla ilgili tahminlerimiz olabilir. Bunlar farklı isimlerle adlandırılabilir; ama bu yüzleşmenin mutlaka olması gerekiyor. Bu Kürt sorununda da böyle. Yani 90'lı yıllarla ilgili mutlaka ciddi bir yüzleşme içerisine girilmesi gerekiyor. Bu yüzleşme olmadan, geleceğe dair toplumların, yani Alevi toplumuyla, Sünni toplumunun birbirine karşılıklı güven duyabilmesini ancak bir yüzleşmeyle sağlanabileceğini söylemek istiyorum. Bu çok önemli..

Cami konusunda birkaç cümle... Şimdi ayrımcılığa maruz kalan topluluk farklı seçeneği yoktur. Ya orayı terk eder gider, ya direnir;

4. Alevi Çalıştayı

karşı koyar, isyan eder ya da ona benzemeye çalışır. Yani bu hani zorla cami yaptırma meselesinde birçok yer pasif olarak zaten cami yapılmasına sessiz kalıyor. Çünkü yapabileceği başka bir şey yok. Dolayısıyla, bunun bu açıdan ele alınmasında biraz fayda var.

Ben özellikle, Özkan Bey'in bazı önerileri olmuştu. Mesela bu süreçte özellikle Seyit Rıza ve arkadaşlarının mezar yerlerinin... ki bence Said-i Nursi'nin de mezar yeri hala bilinmiyor; buna benzer birkaç kişi daha olabilir. Yani bu politikaya artık son verilmesi gerekiyor. İnsanların cesetlerinden, ölümlerden artık korkulmaması gerekiyor. Yani toplumlar, cemaatler kendi dini ritüellerinin gereklerini yerine getirsinler. Bu konuda hiçbir şey ya bir yasa masa çıkarmaya gerek yok. Varsa gizli yasa da bilmiyorum bir adımlar atabilir bence. O olgunluğa ulaştı bizim toplumumuz. Bunlar önemli psikolojik açıdan da motivasyonu sağlayacak gelişmelerdir. Bunlar önemlidir; ama Munzur Vadisi'ndeki bu barajlar meselesinde sorun eğer oradaki çeşitli dini ritüellerin yapıldığı yerler sular altında kalacaksa, bu açıdan biraz irdelenmeli. Dolayısıyla buna da izin verilmemeli, bu hassasiyet gösterilmeli. Çünkü kültürel bir yaşam söz konusu. Kültürel yaşamda tek başına, dini inanış veya çeşitli örfi geleneklerle bağlamamak gerekir. Yaşanılan yer, coğrafyanın da buna önemli bir katkısı vardır. Bunun da göz önüne alınması gerektiğini düşünüyorum.

Çok uzatmıyorum, teşekkür ediyorum.

MODERATÖR - Teşekkürler. Hocam sizin raporlarınız bize ulaşabilir mi? Özellikle insan hakları ihlalleriyle ilgili kurumsal olarak ürettiğiniz raporlar. Çok teşekkürler.

ÖZTÜRK TÜRKDOĞAN- Tabi ben şu raporları size getirmek için getirdim. Bunları size verebilirim. Sunuşumun geniş bir halini de size yazılı olarak iletiriz.

MODERATÖR - Çok memnun oluruz. Sağ olun Şimdi Yılmaz Bey'e söz veriyoruz. Buyrun hocam. Yılmaz Ensaroğlu. SETA Vakfı'ndan eski MAZLUMDER Başkanı olarak tanıyoruz.

4. Alevi Çalıştayı

YILMAZ ENSAROĞLU- Teşekkür ederim. Tabi, bin beş yüz yıllık sorunu böyle dört tane ya da yedi tane çalıştayla falan çözmek beklenmiyor, beklememek de lazım. Yani o açıdan gerçekten büyük bir tarihi yükü yüklenmişsiniz. Ben kolaylıklar, başarılar diliyorum. Teşekkür ediyorum.

Tabi daha çok şu anda Alevilerin sorunları ya da talepleri belki güncel politikalar eksenli dile getiriliyor. Oysa hepimiz biliyoruz ki sorun bizim kendi coğrafyamız açısından da baksak Osmanlı'da da vardı. Osmanlı'dayken belki ciddi bir güç, iktidar savaşı ya da dini, mezhebi, taasup ve bunun ekseninde verilen mücadeleler vardı. Osmanlı yerini Cumhuriyet'e terk etti. Cumhuriyetle birlikte bir laiklik geldi. Alevilerde zannettiler ki laiklik gelince, laiklik bizi güvenceye alacak, sorunlarımız çözülecek. O yüzden de Alevilerin belki önemli bir bölümü hala aslında laikliğe oynuyor, deyim yerindeyse. Laiklik sayesinde haklarının güvence altına alınacağını düşünüyor. Tabi öbür tarafta şimdi bu laiklik peki nasıl bir şeydir ki hala hem Aleviler muzdarip, müşteki, hem Sünniler, hem herhangi bir dine, inanca inanmayan ateistler. Yani herkes şikâyetçi.

Tabi hepimiz biliyoruz. Yani Türkiye'deki laiklik, uluslar arası kabul görmüş tanımından içeriğinden son derece uzak, otoriter bir laikliktir. Kendisi din tanımı yapmaktadır. Yani dinin kendisini, yani şu anda denetimi altına aldığı eğitimin, öğretimi kendi kontrolü altında tuttuğu, dini anlayışı nasıl tanımlıyorsa, yani Alevilere de yarın herhangi bir hizmet verecekse, ya da birtakım kanallar açacaksa, onu yine kendisi tanımlayacaktır, tanımlamak isteyecektir. O tanımladığı Alevi kalıbı içerisine de bütün Alevileri sokmak isteyecektir. Yani bunu bir kere Alevi olan, olmayan herkesin öngörebilmesi lazım. Tabi bu politikaların, ana merkezlerinden birini Diyanet İşleri Başkanlığı oluşturuyor. Bu Diyanet de çok mübarek bir kuruluş. İçi Sünnileri yakıyor, dışı herkesi yakıyor. Yani hakikaten genel olarak ulusal ya da uluslar arası ölçekte mesela üniversite çevrelerinde, akademiya da şöyle ciddi bir yanılığ var. İşte Türkiye'de bir Diyanet var, bu Sünni, Müslüman işte Hanefiliği esas alan Sünni Müslümanlara hizmet veriyor. Dolayısıyla, onların

4. Alevi Çalıştayı

hiçbir sorunları yok. Bunların dışındakiler de işte sorunlu. Tabii işin acı tarafı, aslında bu sünni Müslümanlar tarafından da ciddi ölçüde içselleştirildi.

Ben bugünkü toplantı benim açımdan da doğrusu katılımcıların büyük çoğunluğunu epeyce bir zamandır tanıyor olduğumu sanmama rağmen benim açımdan da öğretici oldu. Mesela ben birazcık şunu gözledim. Sünni Müslümanlar da ciddi ölçüde devletin yönetim politikalarını içselleştirmişler onlarla özdeşleşmişler.

Oysa, yani camilerin şu andaki mevcut kendisini laik olarak tanımlayan bir devlet tarafından kamu kurum haline getirilmesi, imamların devlet memuru haline dönüştürülmesi, hutbelerle hala Sünni Müslümanların her hafta devlete sadakat, iktiba, itaat hususunda terbiye edilmesi, bizim için oysa yakın zamana kadar ciddi sorundu. Ama sanki artık bu tür sorunlarımız yok, bu tür sorunları unutmuş gibi gözüküyoruz. Benim on iki, on üç sene daha doğrusu 92'den beri şu ya da bu şekilde insan hakları hareketinin içerisindeyim, o zaman daha 92-93'den beri ısrarla söylediğim bir şey var. Yani Türkiye'deki Sünni Müslümanlar din özgürlüklerini 28 Şubat'la ya da başörtüsü yasağı ile kaybetmediler. Aslında Diyanet'le, camilerin devlet dairesine dönüştürülmesine seyirci kalmakla, kendi imamlarını seçme hakkını kaybetmeleriyle, daha doğrusu devletin dinlerini öğrenme, öğretme ve yayma özgürlüklerini kendi tekeli altına almasıyla aslında din özgürlüklerini kaybettiler. O kayıp hala sürüyor ama çok ibret verici bir şey var. Bu kesinlikle hazirunu ve ayrılmış olanları tenzih ederim ama hani bazı müfessirlerin Kur'an yorumcusu alimlerin bir şeyi vardır İsrailoğulları'yla ilgili tarihi kıssaları yorumlarken, zulmün insan fitratını köleleştirdiğinden söz ederler. Ya da bu bizim Türkçemizde daha çok şeydir. Mazlumun zalimleşmesi. Ya da ne bileyim cellâdına gülümserken gibi de hani tanımlayabiliriz. Böyle bir halimiz var.

Yani onu çok iyi bilmediğim için ona bir şey söylemeyeyim. Şimdi dolayısıyla, yani mevcut şey politikaları bir televizyon programında da ben İzzettin Bey'le gene bu konuda tartışmışım. Yani hakikaten Bican

4. Alevi alıştayı

Hanım da söyledi. Bizim Diyanet'le ilişkilerimizde, Diyanet'in Alevilere de hizmet vermesi, Alevilerin temsili gibi bir Şey yerine, belki tez elden, Diyanet'in ellerini nasıl Sünnilerin yakasından çekeceğini ya da Sünnilerin yakasını nasıl kurtaracağını düşünmeye, tartışmaya başlamamız hatta benim kişisel düşüncem ve teklifim belki Alevileri fırsat bilerek vesile bilerek, bu vesileyle yani Sünni Müslümanlarda dahil Alevilerle, nk Şey bitmiyor. Yani Sünnilerin hiçbir sorunu yok, Alevileri zdk diyelim, şu veya bu Şekilde. Caferi'leri ne yapacaksınız? Yani tarihi olarak belki Aleviler, Caferi'ler ilk çıkış noktaları açısından aynı kategoriye sokulabilir ama biz biliyoruz ki Türkiye'de şu anda Alevi adı altında kavramı altında ortaya çıkan hareketlerle, taleplerle tamamen sanal bir grup bir cemaat olarak kalmış, Aleviler kadar kabul görmemiş bir de Caferiler var.Yani şii'ler var. Onları ne yapacaksınız? E... onları da şu ya da bu Şekilde zdk. Yani hala Sünni İslamlar zerindeki yasaklar... Pek çok konuşmacı dile getirdi.

Bütün bunları bırakalım, yani Türkiye'de işte ne bileyim Hıristiyanlar var. Yani Şey yapmış, din değiştirmiş insanlar var. Ve şimdi ortada laiklik adına öyle bir uygulama, bir devlet var ki önümüzde. Bolu'daki Abant'taki Baysal Üniversitesi, İzzet Baysal niversitesi'nden somut bir örnek vereyim. Bir ğrenciyi başrtldr diye niversiteye sokmuyor, bir öğrenciyi de Protestan oldun diye cezalandırıyor. Bu bütün bunları yapan neticede aynı laiklik anlayışı, aynı politikalar. Dolayısıyla biz sorunun, yani şu anki güncel kaynağına inip de, bu sorunları üreten kaynağı kurutmaya yönelik bir projeksiyon geliştiremezsek, ben üzerinde tartışacağımız, konuşacağımız bütün önlemlerin son derece yüzeysel kalacağını ve kalıcı, köklü bir çözüm getirmeyeceğini düşünüyorum.

STK'lar açısından bakacak olur isek, doğrusu benim kişisel kanaatim, gözlemim o. Hiç kimse alınmasın, başta kendi alıştığım STK'ları katarak söylüyorum. Aleviler konusunda sivil toplum dünyası Türkiye'de sınıfta kalmıştır. Yıllardan beridir ne din özgürlüğünü, insan hakları örgütlerimiz başta olmak üzere adamakıllı çalıştık, alışabildik, ne Aleviler konusunu. Böyle olunca Aleviler kendi derneklerini vakıf-

4. Alevi alıştayı

larını kurmak ve kendi sorunlarını, taleplerini kendileri dillendirmek zorunda kaldılar. Ha bu ayıp bir Şey midir? Hayır ama ahlaki açıdan sorunlu bir Şeydir. Yani; Alevilerin sorunlarını kendilerinin dillendirmelerine onları mecbur bırakmamız bizim ayıbımızdır.

Aynı Şekilde yani başörtüsü sorununu, eğer başörtülü kızlar savunmak zorunda kalmışlarsa, bu yine bizim ayıbımızdır. Bunu çoğaltabilirsiniz, sadece Aleviler açısından demiyorum, yani bunu Şunun için vurgulama ihtiyacı duydum. alışmadığımız bir alan, iyi bilmediğimiz bir alan. Dolayısıyla da çözüm sürecinde çok fazla, ciddi bir Şey söyleyemiyoruz. Çünkü ciddi hazırlığımız yok. Ama ben umuyor ve diliyorum ki, bu alıştay en azından bu sorunu biraz daha ciddi bir biçimde, gündemimize almamıza, daha köklü çalışmalar yapmamıza vesile olur.

Dolayısıyla, mesela birkaç kez Madımak üzerinden geçmişi hatırlamak, unutmak eksenli Şeyler söylendi yani. Öztürk Bey'in de vurguladığı gibi ben de yani yüzleşme kavramı üzerinde birazcık durmak istiyorum. Yani geçmişe sünger çekmenin en iyi yolu, ya da geçmişi unutmanın en iyi yolu geçmişle yüzleşmek ya da geçmişin hesabını sormaktır. Bizim sadece Cumhuriyet Dönemi'yle ilgili değil aslında bin beş yüz yıllık tarihle hesaplaşmamız gerekirdi. Biz hala bu hesaplaşmayı yapmıyoruz, kaçınıyoruz. Dolayısıyla, insanlar da ne yapıyorlar? Biz eğer Madımak Olayını ya da Başbağlar Olayı'nı ve benzeri olayların, yani Maraş'a, orum'a daha öncesine kadar da gidebilirsiniz. Faillerini ciddi ölçüde bulup kamu vicdanını tatmin edecek ölçüde cezalandırılmasını sağlasaydık, ben zannetmiyorum ki hiçbir Alevinin kalkıp da Madımak'ı müze yapalım gibi bir Şey aklına bile gelmezdi.

Neden? Çünkü, kamu vicdanında, adalet; kamu vicdanında tecelli etmiş olacaktı. O bakımdan sivil toplum örgütleri olarak bizim işimiz devletin, ülkenin geleceği eksenli düşünmek yerine, bu ülkede yaşayan insanların geleceği, bu ülkede yaşayan insanların hakları ve özgürlükleri ekseninde düşünmek, o bakımdan da özümeye yönelik ne formülasyon geliştireceksek, bunu ben samimiyetle söylüyorum, demin birazcık, karikatürize ediyorum gibi anlaşılmış olabilir. Aleviler de dahil

4. Alevi Çalıştayı

tüm farklı dinlerin, yani buna Sünni Müslüman çoğunluğu da katarak söylüyorum. Tüm farklı grupların, inanç gruplarının dini özgürlüklerini güvence altına alacak paketler ya da formülasyonlar geliştirerek ancak biz herkes için adil kalıcı çözüm getiren politikaları geliştirebiliriz. Yoksa dediğim gibi yani birini çözeceksiniz öbürü kalacak, öbürünü çözeceksiniz beriki kalacak.

Bir sonrakini çözmek istediğiniz zaman, önce sorununu çözdükleriniz itiraz etmeye başlayacak çünkü. Yani yaşadığımız baskılar, herkeste, aslında devlet hiçbir konuda ayrımcılık yapmıyor yani. Baskıda, ihlalde sırayla toplumun bütün farklı kesimleri üzerinden gidiyor yani, konjüktürel olarak. Ama buna rağmen, biz yani özgürlük ötekinin özgürlüğüdür şiarını bir türlü tasvip edemedik. O bakımdan ben de çok ilgiyle ve ibretle birazcık izledim. Mesela birçok arkadaşımızdan devletin din öğretmesi meselesini... Bunu özellikle yani dindar Müslümanlar nasıl söyleyebiliyorlar ya da kabullenebiliyorlar ben bunu anlamakta zorlanıyorum. Çünkü İslami gelenekte baktığınız zaman belki yani müçtehit imamlar yetişmişse, en önemli faktör medreselerin ya da İslami ilimlerle ilgili tedrisatın halifelerin yani devletin kamu otoritesinin baskısından azade kalmış olması sayesinde. Ne zaman ki devlet kontrolüne girdi, biz ilimde irfanda da ciddi ölçüde gerilemeye başladık.

Bütün bunları unutmadan geleceğe yönelik teklifler yapmak lazım diyorum. Teşekkür ediyorum.

MODERATÖR - Çok sağolun hocam. Sağolun. Şimdi Cem Somel Bey.

CEM SOMEL- Teşekkür ederim. Bu konferansı derneğin görüşlerini yazılı hale getirdik. Size de arz ettim. Burada biz de ulus devletin sorunu, Diyanet İşleri, din dersleri meselelerine değindik. Bizim yazdığımız her şey burada söylendi. Birkaç defa söylendi. Onun için benim söyleyeceğim bir şey yok. Çok teşekkür ederim.

4. Alevi Çalıştayı

MODERATÖR - Bu böyle sürpriz bir şey oldu. Bazen zamandan da kazanmış oluyoruz.

CEM SOMEL- Gerçekten söylendi çünkü. Ve güzel de söylendi.

MODERATÖR - Çok sağolun Cem Bey. Bekir Günay Bey.

BEKİR GÜNAY- Evet teşekkür ederim.

MODERATÖR - Bekir Bey'in söylenmemiş şeyler var galiba.

BEKİR GÜNAY- Yok, ben bir kere burada iki şey öğrendim. Bir Hacı Bektaşî Veli'nin Vilayetnamesi'nde bir kıssa anlatılıyor. Sabahtan beri bunu hep düşündüm. Bu Kaushan'da Kara Donlu Can Baba'nın bir hikâyesi var. Hacı Bektaşî Veli diyor ki Can Baba'ya. Kaushan'a git, sünnet olup imana gelmezseniz, buradan ileriye size yol yok diye bir süreç başlatıyor. Tartışma süreci başlatıyor. Kaushan'ın yanındaki keşiş de ona diyor ki seni sınavdan geçireceğim diyor. İşte üç gün kaynar kazana atıyorlar. Keşiş diyor ki Kaushan'a bu süreci kaybedecektir, bu sınavı kaybedecektir. Biz dinimizi değiştirmeyeceğiz. Üç gün sonunda kazanın kapağı açılıyor. Can Baba orada duruyor. Bu sefer Kaushan Han diyor ki hanına üç gün zehirleyelim diyor. Üç gün zehirleniyor. Gene hayatta kalıyor. En sonunda bir sınava tabi tutuluyor. Bu bir sınavdan, bu sefer Kaushan diyor ki keşişe ikinizle birlikte olacağınız büyük bir ateş yakalım. İkiniz de girin bu ateşe, bu ateşten kim sağ çıkarsa ben onun dinini kabul edeceğim diyor.

Yalnız o sırada Can Baba diyor ki keşişe, keşiş bu sırada çok ilginç bir şey söylüyor. Biliyorum ben bu sınavdan çıkamayacağım, çocuklarımı sana emanet ediyorum diyor. Can Baba'nın bir şeyi var. Yalnız diyor bana elini vereceksin diyor. Beraber gireceğiz diyor ve beraber giriyorlar. Üç gün yanıyorlar, üç günün sonunda keşiş değil, Can Baba geri geliyor. Can Baba aynen şu şeyi söylüyor. Bize parmaklarını verdi, gönlünü vermedi. Elini açtığı vakit keşişin parmakları var.

Biz bu işte Sayın Bakan özellikle teşekkür ediyoruz. Yani benim tanıdığım siyasiler genellikle açış konuşmasını yaparlar, giderler. Bu-

4. Alevi Çalıştayı

radaki insanlar da bir sabır sürecinden geçiyorlar. Demokratikleşme böyle bir şey sanırım. Yani Kürt sorunu, Alevi sorunu ve diğer sorunlar, sorun olarak değerlendirmesek de ortada bir vaka var. Yani mesele diyelim.

Bu bir sabır süreci. Bu sabır sürecinde ateşlerle yanacağız herhalde, öyle gözüküyor. Ben aynı zamanda bir siyasi tarihçiyim. Akademisyen olarak, Türk siyasal hayatını anlatırken hep asker siyaset ilişkisini anlatıyoruz. Çocuklara diyorum ki hep aynı şeyleri anlatmaktan bıktım; çünkü hep aynı şey oluyor. Ama burada bir şey daha öğrendim artık. Yarın okula döndüğüm vakit aynı şeyi anlatmayacağım. Çünkü Arif Hoca'm çok güzel bir şey söyledi. Yeni döneme geçiyoruz.

Bizim sivil toplum olarak, Bilge Adamlar Stratejik Araştırma Merkezi olarak sorunları devlet kanalıyla çözmek değil ki amacımız. Bizim kurucu üyelerimizin çoğu da devlette görev almış, çok uzun süre çalışmış insanlardır. Asker, sivil kanattan insanlar da var. Sorunları sivil toplum olarak çözmek istiyorsak, STK olarak bu işte faal olarak rol almamız gerektiğine inanıyoruz. Bunun için de biz geçen sene, bir sene önceden başlayarak daha hükümette Kürt açılımı yokken bir sene süren bir araştırma yaptık. Güneydoğu'da asker, sivil, yerli, yabancı herkes o bölgede yaşayan bütün insanlar. Bunların içinde kanaat önderleri, dini gruplar vs.ler de var.

On bin kişi üzerinde bire anket yaptık ve anketin sonunda çıkan sonuçları da Internet sayfamızda yayınlayarak hükümete de bir önceki Kürt açılımında ilgili arkadaşlar tarafından teslim ettik. Şimdi ben size... Tabi arkadaşımız güzel söyledi. Kısa, öz; hemen olayı bağladı. Bazı şeyler de gündeme getirildi. Şunun altını çizmek istiyorum. Artık Türk siyasal hayatında gerçekten değişim ve dönüşüm devri var. Bunu şu açıdan görüyorum. Osmanlı'da Fetret Dönemi bitip Fatih Dönemi geldiğini hatırlatıyor bana bu biraz. Zaten Alevi sorunun da başlangıç yıllarını işte Timur Fitnessi denilen o süreçlerde, dış unsurlar da işin içine girerek, dış tazyiklerle iç tazyiklerin gelişmesiyle oluşmuştur.

4. Alevi Çalıştayı

Sonuç açısından baktığımızda, burada bazı bir şeyler söyleyeceğim ama şunu kalben söylüyorum. Samimiyet sınavından geçemeyen toplumlar bir sonraki yüzyılda olamazlar. Bu Anadolu'da doğan bütün toplumlar asırlardır burada varsa, bütün farklılıklara rağmen, bu aile içinde yaşadığımız sorunlar gibi gözüküyor, şu anda bütün kardeşlerimi görüyorum burada ve biz bir şeyi yakalamışız, unuttuğumuz bir şeyi. Aile içimizde hep sağırlar diyalogu vardı, şimdi sağırlar diyalogunu kaldırdık, konuşmaya başladık. Konuşurken kimimizi faşist diye ilan etti ki genç arkadaşımız da böyle şeyler ben öğrenci yaş grubunda, aynı grup, daha da hatta aşağısı olan insanlar var ve gelecek jenerasyon açısından baktığımızda, Alevi öğrencim dersinde, derste Alevileri öğrencilere anlatıyor. Alevi olmayan öğrencilere anlatıyor.

Toplum gelen toplum konuşmayı öğrenmeye başladı. Şu anda bizim yaptığımız havanda su dövmek değil. Türkiye tarihini içeride kendi sorunlarını çözen ve dışarıda uluslar arası arenada ki esas yoğunlaştığımız alan o, uluslar arası arenada artık figüran değil, rol çalan değil, rol yapan değil, oyun yazan ve oyun Kur'an olması lazım. İstanbul'un fethi öncesindeki yaşanan sürece benziyor biraz. Geçmişle hesaplaşmaktır Fetret Dönemi veyahut da Fitbek Dönemi dediğiniz. O dönemi şu anda biz yapıyoruz, bize çok yabancı geliyor. Belki yaş olarak soğuk savaşı çok yaşadığımız için, hep zanlar var. Siyah beyaz televizyonu seyrederek büyüyörsünüz. Televizyonun konuştuğu yerin arka tarafı rengârenk olmasına rağmen. Zihin alt yapımızda hep siyah beyazlıklar var.

Şimdi bu, uzun ama samimi cümlelerin altını çizdikten sonra, süreci size de takdim ettim. Ama diğer arkadaşlarımın dinlemesi bakımından somut önerilerimi söyleyeceğim ki biz bu süreçle ilgili çalışma başlattık. Bunu somut olarak da kamuoyu oluşturmak konusunda devletin değil, artık sivil toplumların görev yapması gerektiğini düşünüyoruz.

Devlet burada hakem rolünü oynamalıdır. Bu hükümetlere bağlı olmamalıdır. Sanırım bundan sonra gelecek olan hangi iktidar olursa olsun, belki faşisti, belki komünist de kim gelirse gelsin, çünkü bu

4. Alevi Çalıştayı

milletin içinden gelecektir mutlaka. Dışarıdan gelecek hali yok çünkü bu millet seçiyor. Bütün gelecek olan insanlar artık şuna inanacaklar ki, Türkiye demokratik olarak bütün farklılıkları sindirmiş, bütün farklılıkları, Dünya'daki bütün farklılıkları kucaklayabilecek bir alt yapıya, bir zihinsel yapıya yol almaya başladığını görüyoruz.

Bundan hareketle ben bazı somut şeyler söyleyeceğim. Önce genel süreçle ilgili söyleyeceğim. Genel olarak söylediğim hassasiyeti nedeniyle, mümkün olduğu kadar geniş katılım ve destek sağlanıyor, bu sağlanmış durumda. Ama burada ben bütün sivil toplum kuruluşlarının kendi Alevi çalıştaylarını, kendi kamuoyuyla yapmalarını öneriyorum. Süreçte safhalar ayrılmalı, sadece ilk safhada hedef ve politikalar açıklanarak uygulamaya konulmalı, müteakip safhalar elde edilecek sonuçlara göre belirlenmeli. Daha çok akademisyenler somut örneklerinden vurgulayarak gitmek istiyorum.

Sürecin sınırları belirlenmeli, aşırı beklentiler önlenmelidir. Burada şu anda Alevi veya Sünni unsurlarda şöyle bir beklenti var. Bu meseleyi biz çözecekmiz, hissine kapılıyoruz ve ileride siyaset açısından belki Sayın Başbakan'da, Sayın Bakan'da siyasi olarak çok riskli bir süreci aldılar. Çünkü beklenti var. Olmazsa ne olur? İşte 550 milletvekili, bir asker tartışması. Kürt açılımında kullanılan şey, Alevi açılımında da benzer bir aşırı beklentiye insanlara vermemesi lazım. Sorunun şu anda, ben Alevi sorunu açısından sorunun tespit edildiğini devlet tarafından da, biraz önce hanımefendi söyledi, özürlü manada şu aslında, yani Sayın Bakanım burada saatlerce bu insanları dinlemesi bir özrün belki vücut diliyle anlatılması olarak görüyoruz.

Birleştirici öğeler ve çağdaş değerler ön plana çıkarılmalıdır. Farlılık bir bütünlüktür, ayrılık sebebi olmamalıdır. Öteki algılaması yerine, biz algılaması esas alınmalıdır. Bunlar belki söylendi. Ama Anadolu'da yine referans verilecek ama belki referans verilirken çok tartışılacak, Osmanlı şöyleydi böyleydi diye ama birlikte yaşam dokusu çok önemli. Bugün Orta Asya'da da bunu görüyorsunuz. Dünya'nın hemen her yerinde de bunu görüyorsunuz. Amerika, Batı örnek veriliyor. Birlikte

4. Alevi Çalıştayı

yaşamayı öğrenmemiz lazım. Şu anda birlikte konuşmaya başladığımızı göre, öğrenmeye de başladık gibi.

Geçmişe takılı kalmamak lazım, olumsuz olaylar olumsuz düşünceleri getirir. Olaylarda olumlu tarafları algılanmalı. Problemlere ortak anlayışla birlikte çözüm üretilmeli. Toplantılar sonucu alınan kararlar, uygulamada siyasi irade olmalı. Siyasi irade, Türk siyasal hayatında, asker siyaset ilişkisinde durduğu gibi, bundan sonraki bütün olaylarda da, hükümeti riske ederek durmak zorundadır. Çünkü Türkiye’de tarihsel bir dönemeçte bunun altının çizilmesi lazım.

Alınan kararlarda toplumsal temayüller de dikkate alınmalı, muhatap halk olmalı ve burada alınacak olan kararlar, sonuçta belki dört sene sonra, beş sene sonra. Sonuçta somut bir şeye doğru gideceğiz. Sabahleyin anlatıldı; hocamız daha somut örnekler verdi. Meclis’e kadar giden süreç. Ben de bir şeyin altını çizmek istiyorum. Türkiye Büyük Millet Meclis’i anahtar rol oynamalıdır. Bunlar bir karara bağlanmalıdır. Bununla da bir yeni anayasaya çok bariz bir şekilde ihtiyaç olduğu görülmektedir.

Alevilerle ilgili özel bazı şeyler vurgulamak istersek; bunlarla ilgili bir çalışma başlattık. Bizim bu çalışmadan küçük alıntılar bunlar. Alevileri İslam’la ayrı düşünmeyiz, İslam içinde tanımlanmalıdır. Bu ilahiyatçıların da yakaladığı tezlerden bir tanesi. Alevi kimlik tanımlaması, Alevi toplumu tarafından yapılmalıdır. Alevi toplumunda ben kimim sorusuna, Sünni kesim de şu anda o soruyu sormaya başlıyor. Alevi kimlikte de hala kimlik tam oturmuş değil. Kimliğin oturması lazımdır. Bu kimlik problemlerinde temelde göze çarpan bazı şeyler var. Şehirleşmenin getirdiği kültürel şoklar var. Geleneksel Aleviliği bilmeme veya bunun zamanla unutulması sorunları var.

Aleviler üzerinde yapılan çalışmaların yetersizliği, farklı amaç ve dernek, vakıfların Alevileri kendi amaçlarına kullanılması var. Burada dağıtılan kitapçıklarda hep bu hissediliyor, konuşmalarda bu hissediliyor. Tabiri mazur görün. Yanlış ifade etmişsem özür dilerim. Bir rant

4. Alevi alıştayı

var. Kürt sorununda da bir rant var. Bu ranttan değişik unsurlar, değişik amaçlarla bir Şeyler elde etmeye alışıyor.

Şimdi ben, tarih boyutuyla daha çok ilgilendiğim için toplumsal olaylarda tarihi kırılma alanları çok önemli. Bunu biraz önce Sayın Sendika Başkanı söyledi. Çocukluk anıları. Toplumda ocukluk anıları var. Unutamadığı anılar var. Bu anılar siz kabul etmeniz de etmeseniz de çok kötü izler bırakıyor ve bu karakterinize yansıyor. Bu anılar nerede? Bunlar özellikle sosyal kimliktedir. Alevi öğretilerin tarihi acı izleri var. Nerede bunlar? Yavuz Selim, Őah İsmail Olayı, yeniçeri olayı. Sivas, Maraş, Çorum, Madımak olayları. Şu anda çok taze olduğu için gündeme geliyor. Bu olaylar doğru analiz edilmeli, doğru temeller üzerine oturtulmalı. Bunun içinde akademisyenlerin oluşturduğu ortak bir komisyon mutlaka olmalı. Ortak komisyon tüm tarihi inceleyerek, kırılma alanlarını tespit etmeli ve bunlarla artık yüzleşmek ve net konuŐmamız gerektiğini söylemek istiyorum.

Din konusunda, sanırım bu desteklenecek bir cümle, ilahiyat komisyonları oluşturulmalı, Sünni, Alevi zerindeki yanlış inançlar düzeltilmeli. Alevilik konusunda eğitim komisyonları kurulmalı. Bununla ilgili belki çalışmalar yapılacaktı, yapılmazsa da biz devlet yapsın diye beklemeyeceğiz, kendimiz yapmaya çalışacağız. Zaten bununla ilgili başladık.

Alevilik inancı konusunda ben bir Şeyin altını tekrar çizmek istiyorum. Dedelerin rolü tartışılmaya düŐmüŐ. Dedelerin hak ettiği yere gelmesi lazım Alevi toplumunda. 1960'larda Türkiye'de başlayan ŐehirleŐmeye paralel olarak köyden kente göç Alevi toplumunu etkilemiŐ. Dedelerin sahip oldukları dini bilgiler ilmi seviyeleri, Şehir tecrübeleri olmayıŐları gibi nedenlerden dolayı, giderek dedelerin Alevi toplumu içinde, siz yemekte bir tabir kullandınız dergâhta en son noktaya gelmeye baŐlamıŐlar. Evet o tabir, onu hissediyorsunuz Cem ayinlerine katıldığınızda bunu çok ciddi bir Şekilde de görüyorsunuz.

Mesela, geçen nesil, Alevi geçen neslin Şöyle bir düŐüncesi var. Aynen okuyacağım. Alevi cemaatinde geleneksel olarak dedenin her

4. Alevi Çalıştayı

söylediğini onaylayan ve doğru kabul eden bir kitlenin aksine, şu anki genç Alevi, benim öğrencimden, aynı kendisinden, aldığım bir ifadedir. Dedenin söylediklerini eleştiren veya yetersiz bulan bir kitle ortaya çıkmış. Bu zor kitle büyüüp orta, lise, üniversite eğitimini tamamlamış, kendisine sunulan her bilgiyi öylesine kolay kabul etmeyen bir nesil. Yani Alevi toplumu içinde çok ciddi bir şekilde dedelerin müessesese olarak Alevi cemaatinin hak ettiği yere tekrar getirilmesi lazım. Dedelerin ilahiyat fakültesinde yetiştirilmesi lazım. Bunun programını nasıl olur, tartışılabilir belki.

Alevilere ait... yavaş yavaş bağlayacağım. Alevilere ait inanç literatürü ortaya çıkarılması lazım. Alevilerin günümüz problemlerinden bir tanesi cemlerin ritüel olup, tamamen folklorik hale dönüşmüştür. Bunun aynısı Mevlevilerde de görüyoruz yani geçen Ramazan'da Sultanahmet Meydanı'nda panayır gibi alttan ışıklandırarak Mevlevi'lerin döndüğünü görünce böyle yani dansözün yerine, yani tabirimi mazur görün Mevleviler geçmiş gibi bir görüntü arz etti. Ben çok rahatsız olduğum için söylemek istiyorum.

Cem ayinleri, ayini cemler, dedelerin fonksiyonları, bunlar anlatıldıktan sonra, üniversiteler olarak Alevi araştırma enstitülerinin mutlaka kurulması lazım. Yüksek lisans, doktora konuları tespit edilmeli; yani bunlar akademik gözle anlatılmalı. Ben şimdi master öğrencime, doktora öğrencime bu konuyu verirken, acaba soruşturma geçirecek miyim korkumun olmaması lazım. Türkiye'deki asker siyaset ilişkisini tartışırken bu biz hala kurulu üniversite düzeninde bunları yüksek sesle söylemenin zor olduğunu da...

MODERATÖR - Geçen, geçen çalıştayda ilahiyat fakültelerinden katılan kimi akademisyenler, Alevilik çalışmalarından dolayı yani akademik serüvenlerindeki akademik çalışmalarından dolayı çıktıkları sınırları anlattılar. Bunlar ilahiyatçı. Siz daha fazlasını hak edersiniz.

BEKİR GÜNAY- Ben, bizim bir hocamızın başından geçen Yön hareketini çalıştığı için, ismi yani bilenler uğraşanlar bilecektir. Doktora tezini veremediğini, Yön hareketi çalıştığı için yani Türkiye'de sol

4. Alevi alıştayı

unsurla beraber, doktora hocası da Mümtaz Soysal, niversite tarafından reddedildiğini, yani doktora verilmiş, doktora 1970'lerde verilmiş, pardon 80'lerde verilmiş bir alışma. Reddedildiği ve mahkeme kararıyla doktora olduğunu biliyoruz ki, hoca bunu sık sık anlatır, başıma gelen olaylar diye.

Gerçekten de bunlar Türkiye'nin kader çizgilerinden bir tanesi. Somut bazı Şeylerle lafımı bağlayacağım. Ders programları, yüksek lisans ders programları ortak hazırlanmalı. Alevi, Sünni akademisyenler ortak ders vermeli. Bir niversitede hoca Alevi olduğunu söylemeli, Sünni olduğunu da söylemeli. Bundan ekinmemeli. Çünkü sağırlar diyalogu üniversitede hat safhada var. Kıl ve tüy dönemi diyorum ben. Tabirimi mazur görün. Şu anda Türkiye'de yıllardan beri kıl ve tyle uğraşıyor. Daha ok Şekil ve sembollerle uğraşıyor. Hala içeriye doğru giremedik; ama bu tartışma içeriye girdiğimizi gösteriyor. Doğru yolda gittiğimizi gösteriyor.

Cemevleriyle uygulama, dersler cemevleriyle uygulama yani Sünni ocuklar cemevine gitmeli, Alevi ocuklar camiye gitmeli. Bu kimse kimsenin dinine Şey olmayacak. Şu anda Erasmus, Leonarda Projesi'yle Avrupa'dan çocuklar buraya geliyor. Biz gidip cemevine gitmiyoruz ve yahut cemevindeki çocuğu da Alevi çocuğu da camiye getirmiyoruz. Kimsenin, kimsenin inancına karışacak hali yok. Ama birbirlerini tanımak... Toplumda sağırlar diyalogunu yıkmamız lazım.

Orta oğretimde Alevi, Sünni, çocukları bir program dahilinde biraz önce söylediğim gibi karşılıklı camilere götürmeli, cemevlerine götürmeli ibadetler izlenmeli, biraz önce ilkokullarda anlatılan zanlar kaybolacaktır. Hoca keşke cemevine gitseymiş. Arkadaşımızın o iz bırakan olayın olmayacağını görecekti. TÜBİTAK destekli Alevi sorunları...

MODERATÖR - Hocam saat sekiz Şu anda.

BEKİR GÜNAY- Son cmllemi söyleyeyim efendim. Projeler, akademisyen ve kongre, sempozyumlarla tamamlanmalı; diyorum. Sabrınızı tekrar suistimal ettiysem özür dilerim. Teşekkür ederim.

4. Alevi Çalıştayı

MODERATÖR - Yok. Çok verimli, çok değerli bir konuşma; ama işte böyle saat sıkışınca biz de çok mahcup duruma düşüyoruz. O raporu umarım bize verirsiniz. O notlarınızı da... Çok teşekkür ederim.

Ahmet Faruk Bey, MAZLUMDER Başkanı. Buyrun.

AHMET FARUK ÜNSAL- Efendim çok teşekkür ediyorum. Birçok şey konuşuldu. Ben öncelikle bu toplantı dizisinin çok önemli ve hayırlı olduğunu ve buna benzer toplantıların gerek Kürt meselesinde ve gerek bundan sonra herhalde toplumun yüzleşmediği ama mutlaka yüzleşmesi gereken konularla ilgili olarak da bundan sonra benzer toplantıların yapılacağına ilişkin temennilerimi ve beklentilerimi ve başarı taleplerimi de temennilerimi de ifade ederek sözlerime başlamak istiyorum.

Birçok şey konuşuldu, tabi ki katıldığımız ve katılmadığımız yerler var ama katıldıklarımızdan altını çizmek istediğim bir husus var. Bunu MAZLUMDER olarak bizim çok önemseyeceğimizi ve tekrar buradan ifade edilmesi gerektiğini düşünüyoruz.

O da şudur; gerek Kürt meselesini konuşalım, gerek Alevi meselesini, gerekse herhangi başka bir meseleyi. Sonuçta biz kendisini toplumun genelinden farklı olarak ifade eden grupların, kimliklerin, kişilerin toplumun geri kalan tarafından nasıl karşılanması gerektiği ve devlet tarafından nasıl mukabele görmesi gerektiği ile ilgili bir genel başlık esasında konuşuyoruz. Ve şunu MAZLUMDER olarak düşünüyoruz.

Kendisini bir kimse nasıl tanımlıyor ise o tanıma mutlak surette toplumun diğer kesimlerinin de, devletin de müdahale etmeden o tanıma uygun ve saygı duyarak uygun bir şekilde davranması gerektiğinin, problemlerin çözümü için çok önemli bir felsefi alt yapı, bekrand olduğunu düşünüyoruz. O bakımdan Alevilerin kendilerini bir kısmının İslamdan dışarıda görmüş olması, bir kısmının kendisini Şiiliğin bir Anadolu yorumu olarak ortaya koyması veya bir kısmı bir Anadolu inancı olarak ortaya koyması ne bizi, ne devleti ilgilendiren bir konudur.

4. Alevi Çalıştayı

Eğer kendilerini bu şekilde ifade ediyorsa, bu tanımlarına uygun olarak saygı duyulmaları ve buna uygun olarak davranılmalarını beklerler. Biz de öyle olmasını düşünüyoruz. O bakımdan kuracakları yapılar, cemevleri, ibadethanedir şu bu tartışmalarına girmeden ki, bunlar teolojik tartışmalar, esasında ihtisas isteyen konular, biz mutlaka devlet tarafından belirli şekilde işte desteklenmesi gerektiğini düşünüyoruz. Yani nasıl ki işte camilere elektrik, su vs. gibi destekleyici şeyler, kaynaklar aktarılıyor ise, bunlara da aynı şekilde kaynak aktarılmasının önemli olduğunu düşünüyoruz.

Bazı gönül alıcı geçmişin o yanlış izlerini silecek, bir takım sembolik uygulamalar da olabilir. İşte Aşure Günü'nün bayram ilan edilmesi vs. gibi; ama onlar zaten konuşuldu. Bunların üzerinde de durulması gerekir diye düşünüyorum. Fakat bir şey daha var; biz Alevilerin problemini çözerken aynı şekilde Sünniliğin heteredoks yorumlarıyla kendilerini farklı olarak ortaya koyan kurumların sorularını da çözebilmeliyiz. Öyle bir teorik çerçeve çizmeliyiz ki Aleviliğin sorununu çözerken kendini Ortodoks Sünnilikten farklı olarak ifade eden heterodoks Sünni yorumların, kurumların da problemlerini, mevcudiyetini, varlığını çözebilelim. Bunun da çok temel anahtarınının 677 Sayılı Kanunun; yani Tekke ve Zaviyelerin Yasaklanması ilgili kanunun mutlak suretle kaldırılmasından geçtiğini düşünüyoruz.

Son olarak bir şey söylemek istiyorum. Madımak meselesi çok konuşuldu. Sivas Olayları'nı ne benim, ne de Türkiye'de hiçbir Sünni'nin tasvip etmediğini, hepsinin lanet ettiğini, orada yaşanan acılardan çok büyük acı paydaşlığı, ortaklığı yaşadığını biliyorum. Yani tasvip eden, "iyi oldu" diyene rastlamadım. Mutlaka Madımak Olayı aydınlatılmalıdır. Fakat tekrar hatırlanılmalıdır ki Madımak Olayı Sünniliğin Alevilik üzerinden hınç aldığı, köşeye sıkıştırılmış Aleviliği orada cezalandırdığı bir olay değildi. Hatırlarsanız Şeytan Ayetleri diye bir kitap vardı. Salman Rüştü'nin yazdığı. O kitabın tercümesini yapmıştı Aziz Nesin ve bunun promosyonunu yapıyordu her yerde. Bu kitabın mutlaka yayılması, yayınlanması gerektiğine ilişkin çok büyük bir şeyi vardı. Aziz Nesin'in bir çalışması vardı ve bu konuyla ilgili olarak Sivas'ta yapmış

4. Alevi Çalıştayı

olduğu bir toplantıyı protesto mahiyetinde gelişmişti olaylar ve sonradan çıktığından çıktı. O bakımdan Madımak'ta yapılacak bir anıtın ki bu olayın unutulmaması gerektiğini ben de söylüyorum. Mutlaka bu olayın gerçek faillerinin ortaya çıkmasının çok önemli olduğunu düşünüyorum ama orada yapılacak olan bir anıtın korkarım ki Aleviler üzerinde Sünniler aleyhine bir algının sürekli taze tutulmasına dönük bir fonksiyonu olur diye korkuyorum. Bunun çok ciddi bir şekilde incelenmesi gerekir. Buna çok dikkat edilmesi gerekir, eğer herhangi bir şekilde orada bir anıt yapılacak ise. Bunun Sünniliğin Aleviler üzerindeki bir intikamı, Alevilerin cezalandırmasının anıtı değil, belki bir hoşgörüsüzlüğün hatırlatılması, hatırlanılması ve onun trajik sonuçlarının ortaya konulduğu bir anıt olarak böyle bir anıtın yapılması gerekir.

Çok emin değilim bilmiyorum onu.

MODERATÖR - Hepsi Alevi değil mi?

AHMET FARUK ÜNSAL- Ama öyle bir algı var yani. Alevi tarafın teklifi de bu. Aleviler orada cezalandırıldı. Oysa sonuç itibarıyla ölenlerin önemli bir kısmı Alevi bile olsa orada Sünnilik Aleviliği cezalandırmadı. Dolayısıyla böyle bir algıyı inşa edecek ve o algıyı nesiller boyu devam ettirecek bir anıt esasında burada yapmaya çalıştığımız bu birlikteliğe zarar verir.

MODERATÖR - Hocam Alevilerde de zaten bu olayı Sünniler yaptı diye bir algı yok.

AHMET FARUK ÜNSAL- Olabilir zaten. Belki de ben kendi penceremden kendi algıladığım kadarını söylüyorum, eğer öyle bir algı yoksa tabi ki çok sevinilecek bir şey.

MODERATÖR - Alevilerde zaten bu olayı Sünniler yaptı diye bir algı yok. Eğer Sünnilerin yapmış olduğunu düşüncelerdi bu olay daha ciddi boyutlara taşınırdı. Zaten bu işin içerisinde bugün kabul, Aleviler açıkça söylemese de bu işin içinde çok daha derin kişilerin ve derin kurumların olduğunu biliyorlar. Fakat bununla yüzleşmek için maalesef Türkiye'de ne Aleviler hazır, ne Sünniler hazır.

4. Alevi Çalıştayı

AHMET FARUK ÜNSAL- Anladım, tabi ki yani biz...

MODERATÖR - Benim yaptığım gözlemlerde Aleviler bu olayları siyasal İslamcıların gerçekleştirdiğini söylüyorlar. Yani böyle bir yorum var, yaygın bir yorum var.

AHMET FARUK ÜNSAL- Bakın böyle bile olsa, siyasal İslamcılarının yaptığını düşünüyorlarsa... Siyasal İslamcılar orada Aleviliği değil, orada Aziz Nesin'in tavrına bir anlamda... Dolayısıyla yani bakın ben Madımak Olayı'nın unutulmasını, Madımak'ta yaşananların iyi olduğunu falan söylemiyorum. Mutlaka hatırda tutulmalıdır; ama bir hoşgörüsüzlük şeyi olarak hatırda tutulmalıdır. Söylemek istediğim buydu. Teşekkür ederim.

MODERATÖR - Teşekkürler. Son konuşmacımız, Bülent Yıldırım. Biz aslında yaklaşık on iki saattir konuşuyoruz. Herhalde Türkiye'de ender... Aralıksız on iki saat konuşma çok zor olmalı. Herkes yüksek bir sabırla, dirençle katılıyor. Bülent Bey'de herhalde çok fazla uzatmayacaktır. Buyrun, Bülent Bey.

BÜLENT YILDIRIM- İnşallah. Kısa tutacağım, yarım saat...

Öncelikle hepinize teşekkür ediyorum gerçekten, güzel bir toplantı oldu. Güneydoğu ile ilgili yoksulluk üzerine bir rapor hazırladık, dört bin denek üzerinden. Üç yüz tane de aydınla görüştük. Kısaca geçiyorum. Orada gördüğümüz hadisede; bazen topluluk, toplum, aydınların dediklerinin dışında da birtakım kanaatlere sahip oluyor. Beklentileri farklı oluyor. Onun için Alevilik konusunda da, bu; bizim için geçerli. Ben, mahalleye ilgili bir şey araştırdığımız zaman sadece sivil toplum kuruluşlarının ve aydınların dediklerine değil, halkın dediklerine de, o toplumun içindeki, arazidekilere de dikkat etmek gerektiğine inanıyorum.

Burada önemli olan bir hadise var. Elbette ki Safevi Hareketi, Celali İsyancıları ve kanlı Yeniçeri tasfiyesinden sonra Aleviler kendi köşelerine çekildi. Alevilik aslında sadece bir köylülük veya kırsal kesimde yaşayan bir unsur değildi. Bektaşilikle beraber yeniçeriyle beraber

4. Alevi Çalıştay

ta taa Balkanlara kadar gitmişti ve şehirleşme sürecini de belki de Osmanlı'da en ileri boyutlarda yaşayan bir kesimdi, fakat 1920'lerde Arnavutluk'ta Alevilere karşı ciddi saldırılar oldu ve Alevi dedeleri yok edildi. Yani bir gecede yok edilen Alevi dedeleri var. Yine Dersim'de Alevi dedeleri... Ben kendi hayatlarını yakinen okuma yaptığım için, şehit olduğunu düşünüyorum. Oğluyla beraber idam edilen insanlar var. Bu insanların ölmesiyle beraber, alevilikteki öğretiler kayboldu. Bu kaybolmanın sonucunda insanlar korktular ve geleneksel anlamda, yani yazılı metinler üzerinden olmayan bir anlayış devam etmeye başladı.

Doğal olarak siz; bırakın yaşam tarzını hiçbir fikri, hiçbir anlayışı, hiçbir ideolojiyi yazılı metin olmadan tartışamazsınız. O zaman çok daha farklı şeyler çıkar. O nedenle yazılı metin çok önemli. Bunu ister Alevi kesim yapsın, ister dedeler yapsın, ister ilahiyatçılar yapsın, ister bir araya gelsin, fark etmiyor; ama bu yazılı metin üzerine ciddi vurgu yapmamız gerektiğine inanıyorum.

Şu anda savunulan iki tane ana görüş var. Bir tanesi Ali'siz Alevilik anlayışı. Böyle tarif ediyoruz. Yani İslam'dan uzaklaştırılmış Alevilik. Bunu bir takım çevreler savunabilir. Buna da saygı duyuyoruz. Yani Marksistler, Leninistler, daha farklı ideolojik görüşte olanlar savunabilirler. Buna da saygı duyuyoruz. Ama bir de Aleviliği İslam içerisinde gören kesim var. Bunlar Alevi kesiminin vereceği bir kararlardır. Eğer İslam içerisinde kendisini gören Aleviler varsa, bunların da ibadethaneleriyle ilgili taleplerinin karşılanması gerekir. Mesela ne yapılması gerekir? Cemevlerinin... Burada tartışılan konu ilahiyatçılara havale edilebileceği gibi, Alevi aydınlarının ve Alevi ilahiyatçıların da bu konuya katılması gerekiyor. Yani cemevi ibadethane olabilir mi, olmaz mı? Benim şahsi görüşüm İslam tarihinde yatay ve dikey hiçbir zaman mescit ve caminin dışında bir ibadethane olmamıştır. Eğer Alevilerin bir kısmı veya hepsi kendilerini İslam içerisinde görüyorsa bu konu mescit, cemevi diğeri de müçtemilat olabilir. Yani cemevleri müçtemilat şeklinde devam edebilir. Hiçbir sorun da yoktur. Tabi dayatmalar olmaması gerekiyor.

4. Alevi Çalıştayı

Son olarak şunu da söyleyeyim. Azınlık konusunda yapılan çalışmalar yanlış buluyorum. Azınlık olarak Avrupa'da çalışma yapanların sadece Avrupa'da tabiri yerindeyse kapağı bir yerlere atıp rahat yaşama anlayışı içerisinde bir beklentileri olduğuna inanıyorum. Çünkü bu ülkede Aleviler ilk defa belki de toplum içerisinde bu kadar yer edinebilme şansına sahipken... Osmanlı'da uğrayan kesintiden sonra birdenbire biz azınlık olacağız demek Alevilerin var olan kazançlarını bir kere sekteye uğratmaktır. Çok iyi niyetli görmüyoruz.

Azınlığı ben sizin anladığınız ve algıladığınız noktada, başka kesimler için görebilirim; ama Müslüman'ım dedikten sonra aynı dine sahip olan hatta aynı ırkı paylaşan, etnik olarak da işte Kürt'ü, Türk'ü ve dini aynı olan insanların azınlık kavramı içerisine alınmasını doğru bulmuyorum. Onun daha çok baskılar getireceğine inanıyorum, uzun tartışmaları daha sonra yapabiliriz.

Madımak konusuna ben de vurgu yapmak istiyorum. Bir kere bir irade; Anadolu'nun en hassas olan bölgelerinden birinde Peygamber Efendimiz Aleyhisselam'ın hayatıyla ilgili dünya çapında bir kitap yazıp tepki gören bir anlayışı Sivas'a getirtti. Bu irade kimdir? Bu çok önemli bir hadise. İkincisi orada bir olay oldu. Bu olay ne olursa olsun reddedilecek bir olaydır. Kabul edilecek bir olay değildir. Ama bir şeyi daha unutmamalıyım. Orada birtakım insanlar yandı. Allah rahmet eylesin. Birtakım insanlar da ben avukatım, haksız yere yargılandı, hapislere atıldı, dışarılara sürüldü, aileleri perişan oldu. Eğer kendi içimizde dürüstsek; yani ben hem Alevi derneklerine söylüyorum, hem diğer derneklere söylüyorum. Kendi içimizde gerçekten dürüstsek ve adaleti istiyorsak Kahramanmaraş olayı, Çorum meselesi vs. bunlara gittiğimiz an acılarımız yaralanır. İster gider, ister gitmeyiz ama Madımak olayında yargılama süreci hala devam ediyor, Hala haksız yere insanların içeride olduğuna inanıyorum. Hala insanların dışarılarda kaçmak zorunda kaldığını görüyoruz ve ben avukat olarak o dosyalara baktım. O zaman devam eden süreçte tekrar bu Madımak olayı'nı ele alalım. Eğer gerçekten bu insanlar suçluysa yatsınlar, ama suçlu değilse bu insanların hakları da içeride yanan insanların hakları kadar gözetilsin. Bunu söylüyorum.

4. Alevi Çalıştayı

Bir diğerkonu da... Kesinlikle müze konusuna karşıyım. Eğer yapabilirsek, devlet orayı satın alsın ve o binayı yıksın. Güzel bir park yapsın. Orası park olarak insanlara hizmet etsin. Eğer bir şey yapılacaksa... Yapılmayacaksa gerek yok, diye düşünüyorum. Hepinize teşekkür ediyorum. Sağ olun.

MODERATÖR - Çok teşekkürler. Sağ olun. Böylece toplantının sonuna geldik. Tabi buradaki katılımcılar yeni bir şeyler söyleme hakkına da sahipler; ancak oldukça ilerleyen saatte takdir edersiniz ki artık tahammül sınırlarını da zorlamamız gerekir.

Şimdi kapanış konuşmasını yapmak üzere bizimle aynı derecede direnç gösteren Sayın Bakan'ımızı huzurlarınıza davet ediyorum.

DEVLET BAKANI FARUK ÇELİK- Bu saatte kapanış konuşması yapılmaz. Onun bilincindeyiz; ama bir iki hususu belirtiyim. Otuz dört kişiyle başladık. Yirmi kişiyle bitiriyoruz. Gerçekten meşru mazereti olup ayrılanlara saygımız sonsuz... Ama bu kadar önemli bir konuyu birlikte tartışırken, mazeretsiz ayrıldılarsa, Türkiye'de bu kadar önemli sorunların çözümü konusundaki hassasiyetimizin ve çözüme neden yaklaşamadığımızın bence önemli bir kanıtını burada görmüş, yaşamış oluyoruz.

Bir diğerkonu, Bekir Bey söylediği için söylüyorum, bizi iktidar olarak seversiniz, sevmezsiniz. Çok mükemmel bir iktidar filan olduğumuzu iddia etmiyoruz. Ama bir şeyi söyleyelim. İyi niyetli bir iktidarız. İyi niyetli olduğumuzdan belki yaşanan süreçler ve çözüme olan katkılarımızdan anlamak daha mümkün. İyi niyetliyiz, sorunların üstüne gidiyoruz. Sorunları çözüme kavuşturmaya çalışıyoruz. Peki, bu nereden geliyor? Aslında bu iyi niyet, çaba her iktidarda olmalı. Ben o özelliğimizi de şurada görüyorum. Halktan ve vatandaştan kopmama ya çalışıyoruz. Beni burada oturtan o. O sancıyı toplumda yaşıyorum, görüyorum. Her hafta ben seçmenlerle birlikteyim, arazideyim. Birçok arkadaşım, herkes arazide, herkes mi bu görevi yerine getiriyor? Böyle bir iddiada bulunmuyorum; ama bu hareketin başındaki Başbakan halkın içinde, halkla ilişkiyi koparmıyor. İşte İzmir'de o raporu almış. Gidiyor başka yerde başka bir mağdur ve mazlum insanın derdiyle

4. Alevi alıştayı

dertleniyor. Yarım saat ben bizzat şahit olmuşum, en az on beş dakika, bir özürlü vatandaş için, belki otuz beş derece sıcakın altında Zonguldak'ta otobüsten indi, dinledi... Yani on beş dakika özürlü vatandaşı...

Bunları bakın reklam olsun diye anlatmıyorum. Burada medya yok, şu yok bu yok. Bir şey var. Sigara paketi üzerine yazılan taleplerin çöpe atıldığı dönemden, sorunların bizzat ekonomik boyutu, konumu nedir diye bakılmaksızın; bizzat dinlendiği, sorunların alındığı, atılmadan çözüme kavuşturulması konusunda çaba gösterildiği bir dönemi, siyasette geçtiğimizi ifade açısından bunu söylüyorum. Bu iyi niyetten de kastım bu yani. Bu niyetle çabalarımızı devam ettiriyoruz.

Bu çabalar, bu bakış açısıdır ki bizi toplumsal sorunlara, bu büyüklükteki toplumsal sorunlara yöneltti. Bu taşın altına elimizi koyduk. Bu taşın altına elini koyup, bu taşı biz kaldıralım gibi bir iddiayı da doğru bulmediğimiz için bu toplantıları bu çalıştayları gerçekleştiriyoruz. Aynen katılıyorum. Bunu öncelikle sizlerin kaldırması gerekiyor. Bizim ise taşın etrafını boşaltma gibi bir görevimizin olduğu inancındayım.

Son iki cümlem ise tartıştığımız konu dördüncü çalıştay. İnsan hakları konusu, inanç özgürlüğü konusu ve son olarak da Türkiye'nin normalleşmesi konusu diye düşünüyorum. Elbirliği, gönül birliği yapılırsa insan hakları açısından, özgürlükler açısından ve Türkiye'nin normalleşmesi konularında bu birliktelik hepimizi düzlüğe çıkaracaktır. Bu da yetmiş iki milyon insanın mutluluğudur. Onunla da kalmayacaktır. Daha büyük ölçekte düşündüğünüz zaman aslında bölgeye ve dünyaya da bu milletin, bu birlikteliğin vereceği çok şeyler olduğuna ben inanıyorum.

Bu duygularla gerçekten katkılarınızdan dolayı samimi teşekkürlerimi iletiyorum. Sağ olun, var olun.

MODERATÖR - Biz de teşekkür ediyoruz. Hepinize iyi akşamlar. Zahmetleriniz için de teşekkür ediyoruz.

Evet, buradan yemeğe geçiyoruz.

4. Alevi Çalıştayı

Çalıştay Katılımcıları (Alfabetik Sıra)

1. Ahmet Faruk Ünsal (Mazlum-Der Genel Başkanı-Ankara)
2. Ahmet Gündoğdu (Memur-Sen - Ankara)
3. Ahmet Şişman (Ensar Vakfı Başkanı-İstanbul)
4. Ali Çolak (Mülkiyeliler Birliği Genel Başkanı-Ankara)
5. Arif Ersoy (Prof. Dr., Esam Genel Sekreteri-Ankara)
6. Bejan Matur (Diyarbakır Kültür Sanat Vakfı-İstanbul)
7. Bekir Günay (Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi-Ankara)
8. Bircan Akyıldız (Kamu-Sen Başkanı-Ankara)
9. Cem Somel (Prof. Dr. Doğu Konferansı-Ankara)
10. Cemal Uşşak (Kültürler Arası Diyalog Platformu-İstanbul)
11. Dilek Kurban (TESEV -İstanbul)
12. Fehmi Bülent Yıldırım (İHH İnsani Yardım Vakfı Başkanı-İstanbul)
13. Hasan Ekşi (Türkiye Sivil Toplum Kuruluşları Platformu Genel Başkanı-İstanbul)
14. Hayri İnce (Genç Siviller-İstanbul)
15. Mehmet Alacacı (Birlik Vakfı Başkanı- İstanbul)
16. Mehmet Doğan (Yazarlar Birliği-Ankara)
17. Mehmet Emin Çağırın (Prof. Dr. SDE-Ankara)
18. Necati Ceylan (Türkiye Gönüllü Teşekküller Vakfı Genel Başkanı-- İstanbul)
19. Nuri Gürgür (Türk Ocakları Genel Başkanı-Ankara)
20. Ömer Cihad Vardan (Müsiad Başkanı-İstanbul)
21. Özkan Tacer (Tunceli Dernekleri Federasyonu TUDEF Başkanı-İstanbul)
22. Öztürk Türkddoğan (İnsan Hakları Derneği Başkanı-Ankara)

4. Alevi alıştayı

23. Sabahat Akkiraz (Sanatçı-İstanbul)
24. Salih Yaylacı (Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı-İstanbul)
25. Salim Uslu (Hak-İş Başkanı-Ankara)
26. Sami Evren (Kesk Başkanı-Ankara)
27. Sedat Laçiner (Doç. Dr. USAK Araştırma Merkezleri Başkanı-Ankara)
28. Sırrı Süreyya nder (Türkiye Sinema Emekçileri Sendikası SineSen-İstanbul)
29. Süleyman Çelebi (Disk Başkanı-İstanbul)
30. şenol Kaluç (Liberal Düşünce Topluluğu-Ankara)
31. Tayyar Altıkulaç (Türkiye Diyanet Vakfı Mütevelli Heyet yesi-Ankara)
32. Ümit Fırat (İnsan Hakları Ortak Platformu Dönem Başkanı-Ankara)
33. Yılmaz Ensaroğlu (SETAV-Ankara)

